

Szerzői jog a digitális korban

Dudás Ágnes

A technológia fejlődését követve a szerzői jog is folyamatosan változik, néha lassabban, néha gyorsabban, de igazodik a XXI. századi kihívásokhoz. A könyv célja ennek a mozgó rendszernek a bemutatása.

A műben először a szerzői jog „szereplőit” ismerhetjük meg, aztán a hozzájuk tartozó egyes jogosultságokat, a közöttük létrejövő viszonyokat és az ezeket szabályozó szerződések, végül pedig az egyes jogsértések és a kapcsolódó szankciók rendszerét.

Különlegesnek mondható ez az alkotás, mert mindennapi példákkal, szerződési praktikákkal, bírósági esetekkel szemlélteti az elméleti részeket és hozza ez által közelebb az olvasóhoz.

Kulcsszavak: szerzői jog, mű, szerző, személyhez fűződő jog, vagyoni jog, szabad felhasználás, jogsértés, felhasználási szerződés, licenc

BUDAPESTI KOMMUNIKÁCIÓS ÉS ÜZLETI FŐISKOLA

SZÉCHENYI TERV

Typotex Kiadó
2014

Copyright © 2014-2019, Dr. Dudás Ágnes, Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola

Creative Commons NonCommercial-NoDerivs 3.0 (CC BY-NC-ND 3.0)

A szerző nevének feltüntetése mellett nem kereskedelmi céllal szabadon másolható, terjeszthető, megjelentethető és előadható, de nem módosítható.

Lektorálta: Dr. Grad-Gyenge Anikó

ISBN 978 963 279 193 7

Készült a [Typotex Kiadó](#) gondozásában

Felelős vezető: Votisky Zsuzsa

Készült a TÁMOP-4.1.2/A/1-11/1-2011-0010 számú, „Digitális és kollaboratív művészet” című projekt keretében.

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót! Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Tartalomjegyzék

1. A szerzői jog elhatárolása más jogterületektől	9
1.1. A szerzői jog és az iparjogvédelem.....	9
1.2. A szerzői jog tárgya.....	11
1.2.1. A szerzői jog hatálya alá tartozó alkotások.....	11
1.2.2. Az oltalom köréből kizárt alkotások	12
1.2.3. A szerzői jogban megjelenő jogok elhatárolása	13
1.2.4. A szerzői művek főbb kategóriái	13
2. A szerzői jog nemzetközi alapjai	17
2.1. Történeti rész	17
2.2. Nemzetközi egyezmények	18
2.3. Az Európai Unió.....	19
2.3.1. Irányelvek.....	20
2.3.2. Ajánlások.....	21
3. A magyar szerzői jog fejlődése	22
4. A technológiafejlődés hatása a szerzői jogra	24
4.1. Alapok.....	24
4.1.1. Személyhez fűződő jog.....	24
4.1.2. Vagyoni jog.....	24
4.1.3. Felhasználási jog.....	24
4.2. A digitális kor kihívásai	24
4.2.1. Ismeretlen felhasználási mód	25
5. Ki kicsoda a szerzői jogban?	26
5.1.1. A szerző.....	26
5.1.2. A vagyoni jogi jogosult	27
5.1.3. A szomszédos jogi jogosult.....	28
5.1.4. A <i>sui generis</i> adatbázis-oltalom jogosultja.....	28
5.1.5. A közös jogkezelő szervezet	28
5.1.6. A felhasználó.....	28
6. Személyhez fűződő jogosultságok	29
6.1. Nyilvánosságrahozatali jog.....	29
6.1.1. A nyilvánosságrahozatal módja.....	29
6.2. Visszavonás és a további felhasználás megtiltása	31
6.3. Névfeltüntetési jog	32
6.3.1. A névfeltüntetési jog alapja.....	32
6.3.2. Névfeltüntetési módok.....	32
6.3.3. Jogsértés és következményei	33
6.4. A mű egységének védelme.....	34

7. A vagyoni jogok.....	37
7.1. Általános szabályok.....	37
7.2. Többszörözés.....	38
7.3. Terjesztés.....	39
7.3.1. Jogkimerülés.....	40
7.4. Nyilvános előadás.....	40
7.5. Nyilvánossághoz közvetítés sugárással vagy másként.....	41
7.6. Sugárzott műnek az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával a nyilvánossághoz történő továbbközvetítése.....	42
7.7. Átdolgozás.....	43
7.8. Kiállítás.....	45
7.9. Követőjog.....	45
8. Digitális tartalmak speciális jogosítása.....	46
8.1. Az interneten való közzététel.....	46
8.2. Egyes műtípusok.....	47
8.2.1. Zenék.....	47
8.2.2. Irodalmi művek.....	49
8.2.3. Fotók.....	50
8.2.4. Grafikák.....	51
8.2.5. Filmek, audiovizuális művek.....	51
9. A munkaviszony és más hasonló jogviszonyok.....	52
9.1. A szerződés.....	52
9.2. A munkavégzés körülményei.....	53
9.2.1. Rendelkezésre álló eszközök.....	53
9.2.2. A munkaidő.....	53
9.2.3. A munkaköri leírás.....	53
9.3. Személyhez fűződő jogok.....	54
9.3.1. Nyilvánosságra hozatal.....	54
9.3.2. A szerző feltüntetése.....	54
9.3.3. A mű integritása.....	55
9.3.4. A változtatás és használat joga.....	55
9.3.5. A visszahívás, visszavonás joga.....	56
9.4. Vagyoni jogok.....	56
9.4.1. A megfelelő díj.....	56
9.5. Tanulói, hallgatói jogviszony.....	58
9.5.1. Jogsabályi környezet.....	58
9.5.2. Általános alap – az Szjt.....	58
9.5.3. Hallgatói munkaszerződés.....	59
9.5.4. Szellemi alkotásokkal és szellemi tulajdonnal kapcsolatos szabályozatok.....	59
9.5.5. Gyakorlati példák.....	60
9.6. Megbízási, vállalkozási jogviszony.....	61
10. A védelmi idő.....	62
10.1. A védelmi idő általános szabályai.....	62
10.1.1. A szerző halálától.....	62
10.1.2. Az első nyilvánosságra hozataltól.....	63

10.2. Kivételek	63
10.2.1. Filmalkotás	63
10.2.2. Előadások	63
10.2.3. Hangfelvételek	64
10.2.4. Sugárzott művek	64
10.3. Kiegészítő rendelkezések	64
10.4. A kivételek kivétele: az adatbázis	65
11. A szabad felhasználás elve és esetei	66
11.1. Idézés.....	66
11.1.1. A mű részlete	66
11.1.2. Az indokolt terjedelem	67
11.1.3. Az átvevő mű	67
11.1.4. Az eredetihez való hűség.....	67
11.1.5. A szerző és a forrás megjelölése.....	67
11.1.6. Idézés a gyakorlatban offline és online formában.....	67
11.1.7. Háromlépcsős teszt a gyakorlatban.....	68
11.2. Átvétel.....	69
11.2.1. Az átvétel feltételei.....	69
11.2.2. Az átvevő mű szabad felhasználásának feltételei	69
11.3. Magáncélú másolat.....	69
11.4. Iskolai, könyvtári, múzeumi és archívumi felhasználások.....	71
11.5. Ideiglenes vagy időleges többszörözés.....	72
11.6. Tájékoztatási cél.....	73
11.7. Díszletek, aukcióval kapcsolatos megjelenések.....	74
11.8. Nyilvános előadással kapcsolatos kivételek.....	74
11.9. Fogyatékkal élő személyekkel kapcsolatos jogosítás	75
11.10. Látkép, fotóművészeti alkotás, egyéb képek	75
11.11. Bizonyítási eljárások.....	76
12. A közös jogkezelés	77
12.1. A közös jogkezelés kialakulása, oka és néhány alapfogalom	77
12.2. A közös jogkezelés jogszabályi háttere.....	77
12.2.1. Nyilvántartásba való felvétel.....	77
12.2.2. Törlés a nyilvántartásból	78
12.2.3. Díjszabások jóváhagyása.....	78
12.2.4. A közös jogkezelés felügyelete.....	78
12.2.5. A kötelező, az előírt, a kiterjesztett és önkéntes közös jogkezelés	79
12.3. A jogosítást gyakorló szervezetek	81
12.3.1. Artisjus – írók, szövegírók, zeneszerzők.....	81
12.3.2. EJI – előadóművészek és MAHASZ – hangfelvétel-előállítók.....	83
12.3.3. HUNGART – képző-, ipar- és fotóművészek	83
12.4. Kilépés a kiterjesztett közös jogkezelésből	86
13. Az árva művek jogosítása	87
13.1. Mi az árva mű?.....	87
13.2. Kapcsolódó eljárás.....	87
13.2.1. A szabályozás sajátosságai, az eljárás menete	88
13.3. Az állam mint örökös.....	89

14. A digitális film, fotó, zene, szoftver, adatbázis szerzői jogi megítélése	90
14.1. A film és a filmalkotás elhatárolása	90
14.1.1. A filmalkotás	90
14.1.2. A film	92
14.2. A fotóművészeti alkotás és a fénykép	93
14.3. Zene.....	93
14.3.1. Át- és feldolgozás a zenében.....	94
14.3.2. Modernkori átdolgozások – elektronikus és komputerzene.....	94
14.3.3. Remix	95
14.4. Szoftver	96
14.5. Adatbázis	98
14.6. Egyéb alkotások.....	99
14.6.1. Graffiti.....	99
14.6.2. Streetart.....	100
15. Felhasználási szerződések.....	101
15.1. Általános szabályok	101
15.2. Kötelező írásbeliség, eseti kivételek és mindezek bírói értelmezése.....	102
15.3. A mű azonosítása	103
15.4. Szerződő felek	104
15.4.1. A szerző és más jogosultak.....	104
15.4.2. A közös jogkezelő szervezet	104
15.4.3. A felhasználó.....	105
15.4.4. Az ügynök.....	105
15.5. A szerződés időbeli és területi hatálya	105
15.6. A felhasználás módja és mértéke.....	106
15.7. A jogdíj.....	106
15.7.1. Jogdíjszámítás elméletben	106
15.7.2. Jogdíjszámítási módszer a gyakorlatban.....	107
15.7.3. Ingyenesség.....	109
15.7.4. Bestseller klauzula	109
15.8. A kizárólagosság mint jogosultság	110
15.9. Semmis és érvénytelen rendelkezések.....	110
15.10. Felhasználási jogok átszállása	111
15.11. Kiemelt rendelkezések.....	111
15.11.1. Az átdolgozási jog helyzete.....	111
15.11.2. Korlátozások.....	112
15.12. Jövőben megalkotandó művek.....	112
15.12.1. A „megrendelés”	112
15.12.2. Átadás-átvétel speciális szabályai	113
15.12.3. Hibás teljesítéssel kapcsolatos általános rendelkezések.....	113
15.12.4. Díjazás.....	113
15.13. Módosítások	113
15.14. A szerződések megszűnése.....	114
16. Egyéb szerződések.....	115
16.1. Vagyoni jogok átruházásával kapcsolatos szerződések.....	115
16.2. Előadó-művészettel kapcsolatos szerződések.....	115

17. Speciális műfajokra vonatkozó szerződések.....	116
17.1. Kiadói szerződés.....	116
17.1.1. A kiadói szerződés fontosabb elemei.....	117
17.1.2. Könyvkiadási szerződés.....	119
17.1.3. Fordítói szerződés.....	121
17.1.4. Zenemű- és hangfelvétel-kiadási szerződések.....	121
17.2. Megfilmesítési szerződés.....	122
17.2.1. A megfilmesítési szerződés alapjai	122
17.2.2. Díjazás.....	123
17.2.3. Jövőben megalkotandó mű esete	123
17.2.4. Átdolgozás joga.....	123
17.2.5. Kizárólagosság, illetve megfilmesítési kötelezettség	123
17.3. Művészi fényképek.....	124
17.4. Alkalmazott grafika	124
17.5. Reklámozás céljára rendelt mű.....	125
17.6. Szoftverfelhasználási (licenc) szerződés	126
17.6.1. Az oltalom köre.....	126
17.6.1. Vagyoni jogok helyzete.....	127
17.6.2. Egyedi jogosítási körök	127
17.7. Adatbázisra vonatkozó szerződés	129
18. Ismertebb licenc típusok.....	132
18.1. A Creative Commons.....	132
18.1.1. A CC alapjai.....	132
18.1.1. A CC terjedése.....	133
18.1.2. CC szerződő felei	134
18.1.3. Az oltalom időtartama	136
18.1.4. Ismeretlen felhasználási módok és licencverziók	136
18.1.5. A díjfizetés és az ingyenesség.....	136
18.1.6. A CC-szerződés „szintjei”	137
18.1.7. CC mint a személyhez fűződő jogok fellegvára	138
18.1.8. Kritika	140
18.1.9. Közös jogkezelő szervezetek	142
18.2. „Open Source – Open Mind”	142
18.2.1. Copyleft.....	144
19. Szerzői jogi jogsértések esetei, következményei.....	145
19.1. Elhatárolások	146
19.2. A jogdíj mértékének meghatározása	148
19.3. Gyakorlati problémák a jogsértés jogkövetkezményeinek alkalmazásánál ..	149
19.3.1. A jogsértés alapfogalma	150
19.3.2. Tipikus jogsértési módok.....	151
19.3.3. Jogkövetkezmények.....	154
19.3.4. A jogsértő helyzet megszüntetésének „aktív” eszközei	160
19.3.5. A gazdagodás visszatérítésének és a jogsértéshez kapcsolódó kártérítés szabályai	161
19.3.6. Vagyoni kár.....	163
19.3.7. A nem vagyoni kár	165

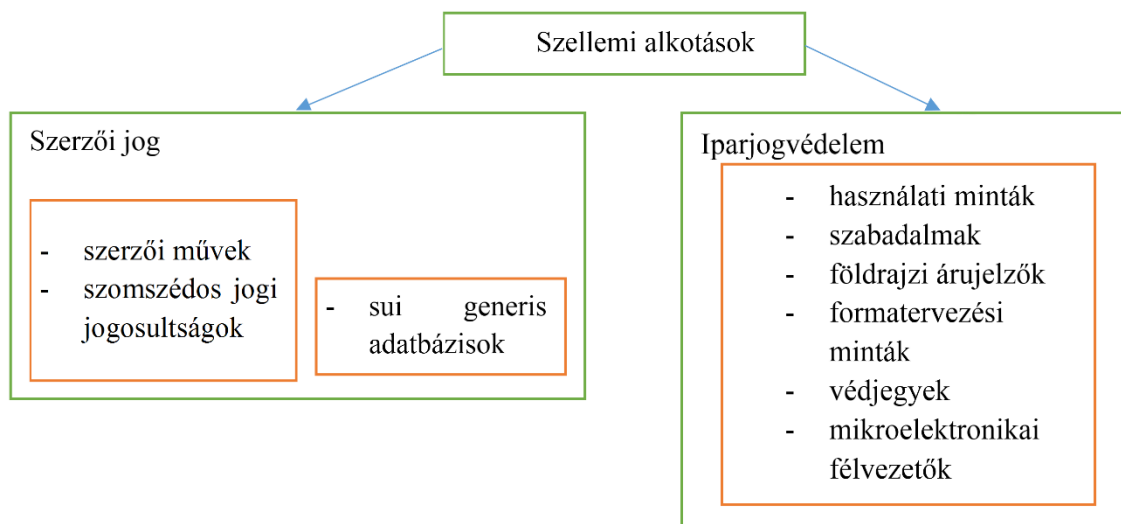
20. A szerzői jogok védelmét szolgáló technológiák.....	167
20.1. A DRM	167
20.1.1. A DRM fogalma	167
20.1.2. A DRM helye a magyar jogban	167
21. A szerzői jog büntetőjogi vonatkozásai	170
21.1. A személyhez fűződő jogok megsértése.....	170
21.1.1. Bitorlás.....	170
21.1.2. Védett kulturális javak	170
21.2. Vagyoni jogok megsértése	171
21.2.1. Jogos és jogtalan többszörözés, terjesztés.....	171
21.2.2. Torrentezés és a fájlcsere	172
21.2.3. Jogdíj megfizetésének elmulasztása.....	175
22. Tesztkérdések	176

1. A szerzői jog elhatárolása más jogterületektől

1.1. A szerzői jog és az iparjogvédelem

A szellemi alkotások joga vagy más néven a szellemi tulajdon jog a polgári jog körébe tartozik, azonban egyes jogsértések kapcsán találkozhatunk néhány e területre tartozó fogalommal a büntetőjogi rendelkezésekben is. A polgári jog alá történő besorolás egyik alapja az, hogy a szellemi alkotásokra – habár azok javarészt immateriálisak, így fizikai szinten való birtokba vételük sok esetben lehetetlen – is a tulajdon jog általános szabályait kívánták alkalmazni. Azok a magyarázatok, hogy erre miért is így került sor, a magyar és nemzetközi jogtörténettel foglalkozó fejezetekben ([2.1.](#) és [3.](#) fejezet) kerülnek részletesebben kifejtésre.

A szellemi alkotások mint általános gyűjtőnév egyaránt magába foglalja a szerzői jogi alkotásokat és az iparjogvédelem hatálya alá tartozó műveket. Közös tulajdonságként jelenik meg minden esetben az egyén (természetes személy) közreműködése,¹ különbséget jelent többek között az oltalom keletkezésének módja (alkotással vagy bejelentést követő jóváhagyással), az oltalmi idő, az ipari hasznosíthatóság kérdése. E két fő csoporton belül további kategóriákat találunk, amelyeket az alábbi ábra szemléltet:

1.1. ábra: A szellemi alkotások

¹ A földrajzi árujelzők e körben kivételt képeznek, hiszen ezek egyes termékek eredetét jelölik meg. Például szegedi paprika vagy tokaji bor.

Bár az ábra szemléletesen szétválasztja az egyes területeket, ez a valóságban messze nem ilyen egyszerű. Több olyan alkotás van ugyanis, amelyre egyszerre vonatkozhat akár több oltalmi forma is.

Egyszerű példaként gondoljunk egy hangzatos szlogenre, amelyet egy reklámszövegíró talál ki, és amely egyéni, eredeti jellege okán megalkotásától fogva a szerzői jog hatálya alá tartozik, azonban a szlogen megrendelője – mivel erre kívánja építeni a következő kampányát –, védjegyoltalom alá helyezett, melynek feltétele, hogy az adott szöveg megkülönböztetésre alkalmas legyen, és ne álljon fenn ezzel szemben kizáró ok.²

A másik, talán sokak által ismert, és így könnyen hivatkozható példa a szoftvereké, amelyek főszabály szerint irodalmi műként (a magyar jogban önálló műtípusként) a szerzői jog hatálya alá tartoznak, azonban számos országban (például az USA-ban) bizonyos feltételek teljesülése esetén engedélyezett a szabadalmazásuk is.³

A XXI. században gyakran tapasztalni – főleg nagyvállalati környezetben –, hogy a lehető legszélesebb körű védelmet, legmagasabb szintű oltalmat igyekszik egy-egy jogosult biztosítani a maga számára, hiszen minél többféle az oltalom, annál nagyobb az esélye, hogy egy esetleges jogsértéssel szemben érdemben és hatékonyan felléphet.

A fenti ábrán azon alkotások kerültek feltüntetésre, melyeket a magyar (és a legtöbb nemzetközi) jogrend külön jogszabályban⁴ szabályoz. Az ábra azonban nem tér ki a kereskedelmi nevekre,⁵ valamint a know-how⁶ védelemre, tekintettel arra, hogy ezek az általános polgári jog alapján élveznek oltalmat,⁷ illetve a versenyjogi szabályok vonatkoznak rájuk. Érdemes e helyen megjegyezni, hogy a nemzetközi szabályozás sem kívánja meg ezek kizárólagos jogkénti védelmét, így akár országonként is eltérő formákkal találkozhatunk.

² Részletes szabályok olvashatóak: a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 1. §, illetve 2–6. §-aiban, http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/1997_XI_Vt.pdf

³ A szoftverszabadalmakkal kapcsolatos összehasonlító elemzés itt olvasható: Lovas Lilla Júlia: *A számítógépi programalkotások szabadalmazhatósága összehasonlító jogi megközelítésben*, szakdolgozat, ELTE Állam-, és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, (é. n.) – <http://www.alai.hu/index.php/dokumentumtar/altalanos-dokumentumok/34-lovas-lilla-a-szoftver-jogi-oltalma/file>

⁴ A használati minta oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény.

A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény.

A védjegyről és a földrajzi árujelzőkről szóló 1997. évi XI. törvény.

A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény.

⁵ A kereskedelmi nevek védelmének elsődleges eszköze a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény, amely több más részletszabály mellett kimondja, hogy „(4) A cégnévnek (rövidített névnek) az ország területén bejegyzett más cég elnevezésétől, illetve a 6. § (3) bekezdése szerint lefoglalt elnevezéstől – a cégforma különbözőségén túlmenően is – egyértelműen különböznie kell, és nem kelthet olyan látszatot, ami – különösen a cég tevékenységi körét és a választott cégformát illetően – megtévesztő.” Illetve ide tartozik még a Ptk. vonatkozó rendelkezése is: 77. § (3) bek.: „A jogi személy nevének különböznie kell azoknak a korábban nyilvántartásba vett jogi személyeknek a nevével, amelyek hasonló működési körben és azonos területen tevékenykednek.”

⁶ A know-how az 1959. évi IV. törvényben az alábbiak szerint került nevesítésre: Ptk. 81. § (2) bek.: „Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jogosult – ide nem értve a magyar államot – jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekeit sértené vagy veszélyeztetné, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.”

⁷ Lásd erről részletesebben: Dr. Grad-Gyenge Anikó: *Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban* – <http://ptk2013.hu/szakcikkek/grad-gyenge-aniko-bucsu-a-szellemi-alkotasok-jogato-a-szerzoi-jog-es-az-iparjogvedelmi-oltalmi-formak-polgari-jogi-vedelme-a-magyar-maganjogban/1776>

Tekintettel arra, hogy jelen mű elsődleges célja a szerzői jogi témák feldolgozása, az iparjogvédelem területére tartozó fogalmak csak néhány mondatban kerülnek bemutatásra, annak érdekében, hogy a későbbiek során felmerülő esetleges elhatárolásnál segítsék a könnyebb megértést.

1.2. A szerzői jog tárgya

1.2.1. A szerzői jog hatálya alá tartozó alkotások

A szerzői jog, ahogy arra már korábban utaltunk, a műről és az ehhez kapcsolódó jogsultságokról, kötelezettségekről szól. Műnek tekinthető a szerző szellemi teljesítményéből fakadó egyéni, eredeti alkotás.⁸ Annak megítélése, mikor éri el egy létrehozott alkotás a „mű” szintjét, eseti jelleggel kerül elbírálásra. Nincs tehát az iparjogvédelemből ismert előzetes döntési eljárás, vagy bármilyen kötelező bejelentési forma, a védelem a mű megalkotásától kezdve megilleti a szerzőt.⁹

Jelenleg a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala,¹⁰ illetve az Artisjus,¹¹ (amely a zenei és irodalmi szerzők közös jogkezelő szervezete) biztosít önkéntes műnyilvántartásba vételre lehetőséget, amely egy esetleges bizonyítási eljárásban lehet segítség a mű keletkezésével és szerzőségével összefüggésben,¹² illetve bizonyos esetekben az ilyen jellegű nyilvántartásba vétel igazolása akár pályázati feltételként is szerepelhet. Ez azonban nem keletkezteti az oltalmat.

Amennyiben a szerzőséggel kapcsolatos vita merül fel, azt a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság¹³ ítéli meg, legtöbbször a Szerzői Jogi Szakértő Testület¹⁴ (a továbbiakban: SzJSzT) bevonásával.

Az, hogy az adott alkotás oltalomképes-e, nem függ mennyiségi vagy minőségi tényezőktől, nem befolyásolja annak esztétikai jellemzője, sem annak színvonala, vagy az adott művel kapcsolatos értékítélet. Az SzJSzT egy 2000-ben (még az 1969. évi III. törvény – a továbbiakban: régi Szt. – hatálya alá tartozó jogesetben) a techno zenével kapcsolatosan az alábbiakat állapította meg:

„A mű színvonala, az arról alkotott értékítélet, nem lehetett gátja a szerzői jogvédelemnek. [...] A »techno« szó a zene megalkotásának módszerére utal, nevezetesen ezeket a zenétet technikai berendezések segítségével állítják elő. Az ún. techno zene nem más, mint egy műfajnak a megjelölése, amelynek számos irányzata van. A gyanúsított 1999. szeptember 17-i vallomásaiban, továbbá 1999. november 25-i nyilatkozatában megfogalmazottakból kitűnik, hogy jelen esetben a techno zene ama speciális irányzatról van szó, melyben zörejek, effektusok és hangminták felhasználásával a DJ (lemezlovas) rögtönzésszerűen állít elő valamit, ami egyéni, eredeti jellegű zeneműnek minősül, tehát szerzői jogi védelem alá tartozik.”

⁸ Szt. 1. § (3) bek.

⁹ Szt. 9. § (1) bek.: „A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.”

¹⁰ http://www.sztnh.gov.hu/szolgalatasok/onkentes_munylvantartas.html

¹¹ http://www.artisjus.hu/egyeb_tevekenyseg/onkentes_mujezyek/

¹² Szt. 94/B. §

¹³ A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 23. §.

¹⁴ A Szerzői Jogi Szakértő Testület jelen tankönyvben hivatkozott döntéseit érdemes átolvasni, mert azok nagyon sokat segíthetnek egy-egy konkrét szerzői jogeset elképzelésében, átgondolásában: <http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/>

Nem számított tehát, hogy a zene tetszik-e bárkinek, ahogy egy festmény esetében sem szempont, hogy azt jónak vagy rossznak minősítik-e a kritikák. Ugyanakkor egy ovis kiscsoport anyák napi rajzai hiába jelentenek felbecsülhetetlen értéket a szülők számára, azokra vonatkozóan a szerzői oltalom jó eséllyel nem lesz megállapítható, de persze nem kizárt.

A szerzői jog hatálya alá tartozik többek között:

- az irodalmi (például szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű,
 - a nyilvánosan tartott beszéd,
 - a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (a továbbiakban: szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is,
 - a színmű, a zenés színmű, a táncjáték és a némajáték,
 - a zenemű, szöveggel vagy anélkül,
 - a rádió- és a televíziójáték,
 - a filmalkotás és más audiovizuális mű (a továbbiakban együtt: filmalkotás),
 - a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve,
 - a fotóművészeti alkotás,
 - a térképmű és más térképészeti alkotás,
 - az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve,
 - a műszaki létesítmény terve,
 - az iparművészeti alkotás és annak terve,
 - a jelmez, a díszlet és azok terve,
 - az ipari tervezőművészeti alkotás,
 - a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis,
- továbbá, függetlenül attól, hogy a szerzői jogi törvény külön nevesíti-e, az irodalmi, a tudomány és a művészet valamennyi alkotása.¹⁵

1.2.2. Az oltalom köréből kizárt alkotások

Annak megállapítása azonban, hogy egy adott műre vonatkozóan ténylegesen érvényesíthető-e védelem, még egy feltételtől függ, mely pedig az, hogy a törvény ne nevesítse a kizárt kategóriák egyikében sem. Az Szt. ugyanis kifejezetten említ néhány csoportot, amelyekre a szerzői jogi oltalom nem vonatkozik:

- a jogszabályok,
- az állami irányítás egyéb jogi eszközei,
- a bírósági vagy hatósági határozatok,
- a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok,
- valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok¹⁶ és más hasonló rendelkezések,
- a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tények vagy napi hírek.

¹⁵ Szt. 1. § (2) bek.

¹⁶ Szabványok szerzői jogi védelméről szóló szakvélemény: SzJSzT 34/2000.

Érdekes eset például a bankjegyeken szereplő képek helyzete, amelyek – bár a Magyar Közlönyben közzétételre kerülnek – bankjegyen történő felhasználásuk során nem élveznek oltalmat, azonban a „hivatalos rendeltetési céltól” eltérő felhasználásuk már a szerzői jog szabályai szerint jogosulti engedélyhez kötött.¹⁷

A gyakorlatban sokszor merül fel kérdésként, hogy vajon mi lesz a „jó ötlet”-ekkel. A magyar szabályozás ugyanis kimondja, a fenti kivételeken túl is, hogy „ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.”¹⁸

A harmadik kivételi csoportot folklór¹⁹ kifejeződései (például népmesék, népi motívumok, népdalok) jelentik, azonban ha az alkotás népművészeti ihletésű, ám ezen felül az egyéni, eredeti jelleg is felfedezhető benne, akkor szerzőjét megilleti a jogi védelem.

1.2.3. A szerzői jogban megjelenő jogok elhatárolása

A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta. De mit is jelent maga a szerzői jog? A szerzőséghez kapcsolódó jogosultságok két alapvető típusát különböztetjük meg. Egyrészt a személyhez fűződő jogot, amelyek az alkotó emberi mivoltához kapcsolódnak, másrészt a vagyoni jogot, amely „egy olyan átfogó, kizárólagos (abszolút) jogosultság, amely a mű minden ismert és még ismeretlen, jövőbeli hasznosítását a szerzőnek tartja fenn (»pozitív« felhasználási jog) és (negatíve nézve) a mű felhasználásából mindenki mást kizár.”²⁰

A felhasználási jogok a vagyoni jogból erednek, annak részét képezik. A vagyoni jog jogosultja felhasználási szerződés keretében engedélyezi harmadik személyeknek a mű meghatározott mértékű felhasználását.

A vagyoni jog jogosultja (például a tankönyvet író szerző) tehát dönthet a művére (tankönyv) vonatkozó felhasználások engedélyezéséről (többszörözési, terjesztési felhasználási jog biztosítása egy kiadó részére). A kiadó (mint felhasználó) ezt követően a szerződésben ráruházott jogokkal élhet: nyomdában sokszorosíttathatja a könyvet, majd terítheti a boltlánczatában. Speciális esetekben a vagyoni jogokat nem magánszemély, hanem egy jogi személy vagy annak nem minősülő szervezet gyakorolja, például a Microsoft a Windows szoftver vagyoni jogainak jogosultja, az ő döntése szerint kerül a Windows 7 forgalmazásra. Amikor ezt a szoftvert futtatja valaki a gépén, az általa (díj megfizetése ellenében) elnyert felhasználási jogot gyakorolja.

1.2.4. A szerzői művek főbb kategóriái

1.2.4.1. Egyszerzős művek

Alapesetben egy szerző egyedül alkotja meg a művet, például a költő műsája ihletésére (ahol a műsája semmiképp nem minősül szerzőtársnak) verset ír, a festő kiáll a rétre és megörökíti a hegyek mögött alábukó napot, a hallgató leül és a szakirodalom felhasználásával (és pontos hivatkozásával) elkészíti a szakdolgozatát.

¹⁷Bankjegy-, illetve pénzürmekép szerzői jogi védelméről, felhasználásáról, a szerzői jogok jogosultjáról szóló szakvélemény: SzJSzT 09/2001.

¹⁸Szjt. 1. § (6) bek.

¹⁹Szjt. 1. § (7) bek.

²⁰Dr. Bogsch Attila, dr. Boytha György, dr. Faludi Gábor, dr. Gyenge Anikó, dr. Győri Erzsébet, dr. Gyertyánfy Péter, dr. Kabai Eszter, dr. Kricsfalvi Anita, dr. Szinger András, dr. Tomori Pál, dr. Tóth Péter Benjámin: *A szerzői jogi törvény magyarázata*, szerk.: Gyertyánfy Péter, Complex Kiadó, Budapest, 2006 (a továbbiakban: *Kommentár*), 98. o.

1.2.4.2. Több szerző által létrehozott művek

A helyzet bonyolódik, ha az alkotásban többen vesznek részt. Egyrészt az időbeliségre kell figyelni (az alkotások egymással párhuzamosan zajlanak-e, vagy egyik a másikra épül), másrészt fontos feltétel az alkotók és az általuk létrehozott alkotások egymáshoz való viszonya.

• A származékos művek

Amennyiben az alkotáshoz egy már korábban létrehozott mű kerül felhasználásra, származékos műről beszélünk. Ide tartozik minden olyan eset, mikor egy korábban megvalósított mű kerül például fordításra vagy át-, illetve feldolgozásra. Amennyiben az újonnan létrehozott mű egyéni eredeti jelleggel rendelkezik – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül –, az új mű alkotóját is megilletik a szerzői jogok. Hogy az eredeti mű és az új mű között ténylegesen fennáll-e a kapcsolat, vagy már olyan távoli, hogy az új alkotás nem tekinthető átdolgozásnak, a bíróság döntésére bízott, amely ilyen esetekben többek között az alábbi szempontok mérlegelése mellett dönt: az alkotáshoz ösztönzést adó műtől való kellő távolság, az új mű függetlensége a más műtípusban való újraalkotásánál (itt a megfilmesítés kivétel).²¹ Rajzfilmfigurák óriásplakáton való szerepeltetése esetében például a „távolságtartás” hiánya volt megállapítható.²²

A származékos mű létrejöttének alapja az átdolgozás, amellyel részletesen a [7.7.](#) fejezet foglalkozik. Az átdolgozás nem a köznyelvi változatban használt fogalmat takarja, amely elsődlegesen a hibák kijavítását érti ez alatt. Jogi értelemben átdolgozás alatt azt értjük, hogy az újonnan létrejövő mű az eredetihez képest az átdolgozó által hozzáadott egyéni eredeti jelleggel gazdagodik, és ezáltal új mű jön létre. A kapcsolat a két mű között egyértelmű. Tehát ebben az esetben az egyik mű ihletésére születik egy másik; néhány stílusbeli vagy formai elem átvételekor még nem feltétlenül beszélhetünk átdolgozásról.

E körben érdemes külön hangsúlyt fektetni a – tágabb értelemben vett átdolgozások körébe tartozó – fordításokra, melyeknek három kategóriája különböztethető meg: a nyersfordítás, a műfordítás és a szakfordítás.

Nyersfordítás esetében hiányzik az egyéni, eredeti jelleg. Elég, ha belegondolunk abba, hogy egyes online szolgáltatások pár pillanat alatt készítenek egyre jobb minőségű fordításokat, melyekben attól függetlenül, hogy a szavak szótározását és egymás mellé rendelését gép vagy ember végzi-e, nincs egyéni, eredeti jelleg, így nem tartoznak az oltalmi körbe.

A szakfordítások többnyire – főként ha a fordított mű eleve oltalom alól kivont és a fordítás maga is kivétel (például jogszabálynak minősül, lásd EU irányelvek) – szintén nem állnak oltalom alatt.²³

Ha viszont megnézzük egy műfordítást, egy magyarra átültetett regényt vagy verset, akkor azt láthatjuk, hogy abban a fordító egyénisége, eredeti gondolatai is megjelennek, sőt néha a fordítás képes túlszárnyalni az eredeti művet (az egyik kedvenc példám erre a *Micimackó* magyar fordítása Karinthy Frigyesétől).

²¹ *Kommentár*, 173. o.

²² „A Flintstones figurák felhasználása reklámcélokra” című szakvélemény: SzJSzT 39/2002.

²³ A szaktudományos könyvek (például az irodalomtudomány területén) fordításai ebből a szempontból oltalomra érdemes fordításnak minősülnek és a szerzői jog hatálya alá tartoznak.

Bár a törvény időnként külön nevesíti, szintén az átdolgozás egyik formájának tekinthető a feldolgozás, amely színpadi vagy zeneművek esetében fordul leginkább elő. Ismert példája az *Óz a csodák csodája* című filmben elhangzott betétdal, az „Over the Rainbow”, melynek zenéjét Harold Arlen, szövegét E. Y. Harburg szerezte.²⁴ Ez a dal számtalanszor feldolgozásra került, a leghíresebb változata az Israel Kamakawiwo'ole által előadott feldolgozás.²⁵

- **Közös mű**

Közös mű a több szerző olyan együttes alkotása, ahol maga az alkotási szándék, cél, ihlet is közös. A mű egyes részei egymásra vonatkoznak, közös gondolkodás eredményeként jön létre a végleges darab. A műfaj szinte mindegy, bár leggyakrabban színpadi művek, slágerek, írásművek esetében találkozunk ilyesmivel.

Amennyiben az alkotás annyira összemósodik, hogy nem választható szét, melyik rész kinek az alkotása, vagy maga az alkotási folyamat közös gondolkodás eredménye, szerzőtársi közös műről beszélünk. A többszerzős, szöveges zeneművek esetében (például: másvalaki írta a dalszöveget és más a zenét) fontos változás, hogy azok 2013. november 1-jét követően közös műként kerülnek megítélésre és így a védelmi idő számításakor az utoljára elhunyt szerző halálát követő 70 évet kell figyelembe venni.

Ha bármilyen szinten elhatárolható a szerzők alkotása (például különböző fejezeteket írtak), akkor az önállóan is műnek minősíthető részek vonatkozásában szerzői jogukat külön-külön gyakorolják. Azonban az Szjt. 2013. november 1.-től hatályba lépő módosítása értelmében, amennyiben az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.²⁶ (Tehát egy musical betétdal egy másik színdarabban, csak valamennyi szerző engedélyével használható fel.)

- **Együttesen létrehozott művek**

Bár az eredeti jogalkotói szándék még a nemzeti szabványok kialakítása kapcsán hozta létre ezt a kategóriát, mára már sokkal inkább a nagyobb beruházási igényű közös fejlesztések (például szoftverfejlesztés) kerül előtérbe. A törvény szövege szerint az együttesen létrehozott művek esetében a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek a kezdeményezésére és irányítása mellett a művet létrehozták, és amely saját nevében nyilvánosságra hozta. (Ez tehát együttes feltétel!) Fontos továbbá, hogy csak abban az esetben minősül együttesen létrehozottnak a mű, ha a megalkotásban közreműködő szerzők hozzájárulásai oly módon egyesülnek, hogy azokat nem lehetséges külön-külön meghatározni. Gondoljunk itt arra, hogy egy szoftver-óriás például operációs rendszert vagy keresőrendszert fejleszt, és a projektben több ezer fejlesztő vesz részt.²⁷

A *Kommentár* kitér arra, hogy a felek közötti szerződés pusztá rendelkezése (illetve a felek sajátos jogértelmezése) nem eredményezi az alkotás együttesen létrehozott műként való minősítését.²⁸ A törvényi feltételek kőgensek.

²⁴ Harold Arlen: „Over the Rainbow” – http://en.wikipedia.org/wiki/Over_the_Rainbow

²⁵ Israel Kamakawiwo'ole: *Over The Rainbow* – <http://www.youtube.com/watch?v=wZFkXQKCuBc>

²⁶ Szjt. 5. § (2) bekezdés

²⁷ Fontos látni, hogy a néhány fejlesztővel dolgozó cégek esetében nem az Szjt. 6. §, hanem a szoftverekre vonatkozó sajátos szabályozás alapján válhatnak átruházhatóvá a vagyoni jogok.

²⁸ *Kommentár*, 54. o.

- **Gyűjteményes mű**

Gyűjteményes műről akkor beszélünk, ha annak tartalmát egyéni, egyedi válogatással, rendezési elvvel, szerkesztéssel állították össze. Ez az oltalom azért különleges, mert nem feltétele, hogy egyes részei, tartalmi elmei szintén oltalomképesek legyenek. A gyűjteményes mű egészével kapcsolatos jogosultság a szerkesztőt illeti meg, az egyes gyűjteménybe felvett művek szerzőit vagy szomszédos jogi teljesítmények jogosultjait megillető jogok sérelme nélkül.

- **Adatbázis**

Sajátos kategóriát képez az adatbázis, amely egy része az Szjt. 1. § (2) bek. p. pontjában nevesített, gyűjteményes műveken belüli adatbázis. Egy másik eleme pedig az a *sui generis* oltalmi forma, amelyet a törvény XI/A fejezetében nevesít, mint jelentős anyagi ráfordítással létrehozott adatállományt – utóbbi esetben kapcsolódó jogi jogosultságról beszélünk, ahol a jogosult az adatbázis előállítója.²⁹ A kettőnek nem kell feltétlenül egyszerre fennállnia, hiszen törvény védi a szerzői műnek nem minősülő (*sui generis*) adatbázisokat is.

Ha a gyűjteménybe olyan műveket kíván a szerkesztő felvenni, amelyek szerzői jogi oltalom alatt állnak, akkor ezt a szerző vagy jogosult engedélyével teheti meg. Jogszabálygyűjtemények esetében tehát ilyen jellegű hozzájárulás nem szükséges, míg egy zongoradarabok válogatását tartalmazó CD esetében igen.

- **Film**

Egyedi kategóriát jelent a film, amelyben sajátos rendszerben épül egymásra rendkívül sok szerző, valamint szomszédos jogi jogosult közreműködése és joga. Az együttesen létrehozott művekkel kapcsolatos szabályok alkalmazása azonban itt is kizárt, hiszen saját szabályozási rendszer vonatkozik rá, amely a [14.1.](#) fejezetben kerül kifejtésre.³⁰

²⁹ Szjt. 84/A. – 84/E. §§.

³⁰ Szjt. 64–66. §§.

2. A szerzői jog nemzetközi alapjai³¹

2.1. Történeti rész

Hogy hol kezdődik a szerzői jog? Hát az alkotásnál, állítjuk bátran, de ez csak a jelenben igaz, a kijelentés a csak néhány száz éve létező jogrendszer egyik alaptétele.

Jogtörténeti kutatások során az derül ki, hogy bár művészet és alkotás már a kezdetektől fogva létezett (elég, ha csak a barlangrajzokra gondolunk vagy a régi edények díszítéseire, a piramisok festményeire, az ókori mozaikképekre, a görög szobrokra, a homéroszi költeményekre...), a szerző jogainak alanyi jogként való elismerése sokáig váratott magára. Az ókori, középkori világban csírái ugyan megfigyelhetők voltak, hiszen egy-egy sikeresebb alkotásért a művész komoly vagyoni juttatásra tehetett szert, illetve szerencsés esetben fennmaradt a neve, tudjuk ki volt Vergilius, Platón, ma is olvashatjuk Szent Ágoston írásait. Ha a kor, amelyben éltek, megbecsülte őket, fennmaradt nevük, művük. A barlangrajzokon nem találunk szerzői jelölést, ahogy a hieroglifákkal felrajzolt történetek mellett sem – akkoriban nem volt „szokás”. Az első copyright megjegyzéseket Kr. e. VII. századi vázákon találták, ehhez hasonló szöveggel: „Pyrrhos, Agasileos fia készített engem” vagy „Kalikleas készíté”. A Kr. e. I. századból Martialis olyan gyermekhez hasonlítja versét, amely plagiarius (gyermekrabló) kezébe jutott. Innen ered a mostanra közkeletűvé vált „plágium” fogalma.³²

Ahogy bővült a felhasználás lehetősége, például megjelent a Gutenberg által feltalált könyvnyomtatási technika, úgy vált egyre fontosabbá és jelentősebbé a kapcsolat az alkotás és az alkotó között.

Minél szélesebb körben vált elérhetővé a reprodukálás, annál szükségesebbé vált, hogy az alkotó vagy feltaláló az általa létrehozott mű vonatkozásában kizárólagos jogot szerezhessen. Ez vezetett oda, hogy a szerzői jog a magánjog rendszerében került végső soron elhelyezésre. Jogtörténeti szempontból a szellemi alkotások védelmét a felvilágosodás vívmányaként is szemlélhetjük.

A szabadalmakkal kapcsolatos legkorábbi jogi iratok 1474-ből származnak a Velencei Köztársaságból. 1623-ban Angliában a *Statute of Monopolies* már kötelezte az uralkodót, hogy a kiváltságok szabad adományozása helyett a *common law* szabályai szerint járjon el, azonban a *statutum* nem terjed ki sem a puskaporgyártásra, sem a nyomtatásra. A szerzői jog elismerésére végül 1709-ben került sor, mikor Stuart Anna

³¹ Jelen fejezet Boytha György írásaira támaszkodik, egyrészt *A szerzői jogi törvény magyarázata* című könyv Függelékében szereplő: *A hatályos szerzői és szomszédos jogi sokoldalú szakkegyezmények* című fejezetre (653–707. o.), illetve Dr. Boytha György: *A szellemi alkotások joga és az új Ptk.** (PJK, 2000/3., 13–23. o.) című munkájára –

<http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-boytha-gyorgy-a-szellemi-alkotasok-joga-es-az-uj-ptk-pjk-20003-13-23-o/811>

³² Boytha György: *Bevezetés*. In: *A szerzői jog kézikönyve*, szerk.: Bernárd Aurél és Tímár István, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973. (a továbbiakban: *Régi Kommentár*), 11–12. o.

„author’s copyright”-ot *statutum*ba foglaltatta. Ez a törvény szabályozta először általános érvénnyel a könyvkiadás kizárólagosságának kérdéseit, a szerző javára is kiterjedő módon. A szerző által a kiadó részére adott kizárólagos jog (amely az első kiadást követő utánnyomási tilalmat jelentette) ugyanis 14 év után visszaszállt a szerzőre, ám ha az már nem élt, az utánnyomás szabaddá vált. A *statutum* emellett engedélyezte az idegen nyelvű könyvek importját is.

Az Amerikai Egyesült Államok szerzői jogi szabályozása 1790-ben született, a franciák 1793-ban hoztak ezzel kapcsolatos forradalmi dekrétumokat.

1794-ben a porosz *Allgemeines Landrecht* 996. §-ában említette meg először a kiadói jogot, és itt rögzítette, hogy a jog gyakorlásának előfeltétele a szerzővel kötött írásbeli szerződés. Fontos megjegyezni, hogy a magyar szerzői jogi szabályozás több hasonlóságot mutat az osztrák mintával, melynek egyik alapja, hogy Magyarországon 1884-ig ez a szerzői jog volt alkalmazandó.

2.2. Nemzetközi egyezmények

A legfontosabb e jogterületre vonatkozó nemzetközi egyezmény az 1886. évi Berni Uniói Egyezmény (a továbbiakban: BUE), amely több módosítást követően a mai napig hatályban van. Az Egyezmény rögzíti a nemzetközi szabályozás alapelveit:

- a belföldiekkel azonos elbírálás elvét³³ – melynek alapján az egyezményben részes valamennyi állam a saját szerzői részére biztosított vagy biztosítani kívánt jogosultságokat biztosítja más tagállam szerzői részére is. A nemzeti elbánás szabálya – bár eredetileg jogokról szól – értelemszerűen azok korlátozásával egyetemben érvényesül,³⁴
- az alakszerűtlenség elvét,³⁵ melynek értelmében semmilyen alakszerű feltételhez nem köthető az oltalom,
- az oltalmak függetlenségének elvét³⁶, melynek értelmében az egyes oltalmi formák nem függenek össze, tehát a mű (például a már említett szlogen) egyszerre állhat szerzői és védjegyjogi oltalom alatt, egymástól függetlenül,
- valamint általánosan elfogadott minimumjogokat, illetve maximum korlátozási szinteket. Ez azonban nem zárja ki, hogy az Egyezményben meghatározott oltalmi körnél szélesebbet nyújtson bármely részes állam (például védelmi idő vonatkozásában).³⁷

³³1975. évi 4. törvényerejű rendelet az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről 5. cikk (1) „Az ezen Egyezmény által védett műveik tekintetében a szerzők – a mű származási országa kivételével – az Unió valamennyi országában azokat a jogokat élvezik, amelyeket a vonatkozó törvények a belföldieknek most vagy a jövőben biztosítanak, valamint azokat a jogokat is, amelyeket ez az Egyezmény külön megad.” – http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97500004.TVR

³⁴ Dr. Gyenge Anikó: *Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2010.

³⁵ BUE 5. cikk (2) bek.: „E jogok élvezete és gyakorlása nincs kötve semmiféle alakszerűséghez és független attól, hogy a mű a származásának országában védelem alatt áll-e. Ennélfogva – az ezen Egyezményben foglalt kikötéseken kívül – a védelem terjedelme, valamint a szerzői jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik.”

³⁶ BUE 5. cikk (2) bek.

³⁷ BUE 7. cikk (6) bek. Az Unióhoz tartozó országok jogosultak az előző bekezdésekben meghatározottnál hosszabb védelmi időt biztosítani.

Az Amerikai Egyesült Államok lényegesen eltérő szerzői jogi rendszere (alacsonyabb védelmi szintek, regisztrációhoz kötöttség, eltérő védelmi idő-számítás) miatt nem kívánt részt venni a BUE-ben, ezért egy új egyezmény kidolgozását indítványozta, ez lett az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény,³⁸ amely 1951-ben az UNESCO-hoz és nem pedig a Szellemi Tulajdon Világszervezetéhez (*World Intellectual Property Organization*, rövidített nevén: WIPO) tartozóan jött létre. Az USA 1989-es és Kína 1992-es Berni Uniók Egyezményéhez való csatlakozásával ez az egyezmény sokat veszített jelentőségéből.

Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugározó szervezetek védelméről szóló 1961. évi Római Egyezmény azért jött létre, hogy az egyezményben nevesítettek sajátos érdekeinek védelmét egységesítse.

A hangfelvételek előállítóinak védelmére, a hangfelvételek engedély nélküli sokszorosítása elleni Genfi Egyezmény elfogadására azért került sor 1971-ben, mert megjelent egy hangfelvételekkel kapcsolatos, intenzív jogosulatlan másolással kapcsolatos hullám, amelyet akár hanglezárló-kalózkodásnak is hívhatunk.

1996-ban kerültek elfogadásra az ENSZ szakosított szerveként működő WIPO Szerzői Jogi és Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Egyezményei, amelyek részletesebb ismertetésére – tekintettel arra, hogy ezen megállapodások elsődlegesen a digitális kor kihívásaira adott válaszokat részletezik – a 8.1. fejezetben kerül sor.

Fontos még – főként gazdasági hatása miatt – megemlíteni a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi összefüggéseiről szóló *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights* (röviden: TRIPS) Egyezményt, amely nemzetközi szinten rendezi a szerzői jogi jogsértések jogkövetkezményeit, többek között az ideiglenes intézkedést megkönnyítő, vámintézkedések lehetőségét biztosító „border control” szabályokat.³⁹

2.3. Az Európai Unió

Az Európai Unió jogharmonizációs törekvéseit a szerzői jog tekintetében az alábbi célok határozták meg:

- lebontani a szerzői műpéldányok forgalmának és a művek közönséghez juttatásának mint szolgáltatásnak a közösségen belüli akadályait,
- a belső piaci verseny torzítását kiküszöbölni,
- az alapvető érdekek – mint a tulajdonhoz, ezen belül a „szellemi tulajdonhoz”, véleménynyilvánításhoz való jog és a közérdek – összehangolása,
- jogi különbségek és a jogbizonytalanság csökkentése a kulturális piacon, kulturális befektetések ösztönzése,
- a szerzői jog kiigazítása, kiegészítése az új gazdasági és műszaki (online és digitális) körülmények között,
- annak megelőzése, hogy a tagállamok az új kihívásokra (új felhasználási módok megjelenése) széttartó megoldási javaslatokat adjanak,
- a szellemi alkotások védelmi szintjének emelése az egyes országokban bevált megoldások harmonizálása.⁴⁰

³⁸ Az 1952. évi szeptember hó 6. napján Genfben aláírt Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény kihirdetéséről az 1971. évi 4. törvényerejű rendelet rendelkezett:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97100004.TVR

³⁹ Lontai Endre: *Magyar Polgári Jog – Szellemi alkotások joga*, Eötvös József Kiadó, Budapest, 2001, 17.o.

⁴⁰ Gyertyánfy Péter: *A szerzői jogi jogharmonizáció eredménye az EU-ban*, Jogtudományi Közlöny 2002/6. 271 és köv. – http://www.artisjus.hu/userfiles/file/szerzoijogrol/jogharmonizacio_eredmenye.pdf

A megvalósítás útja egyrészt a tagállamok mellett az Európai Közösség (később Európai Unió) nemzetközi szerződésekre való csatlakozása (például TRIPS-megállapodás) vagy ahol erre nem volt mód, a tagállamok kötelezése a szerződéshez való csatlakozáshoz (például BUE), mely következtében a nemzetközi szerződések is részévé váltak a közösségi jognak, azaz hivatkozható jogforrássá váltak az Európai Bíróság előtt.

A megvalósítás másik útja a közös jogalkotás volt. E körbe az alábbi jelentősebb – a későbbi fejezetek során bemutatásra kerülő – jogforrások tartoznak.

2.3.1. Irányelvek

Az irányelv mint jogalkotási eszköz az egyes tagállamok számára azt teszi kötelezővé, hogy az irányelv tartalmát saját belső jogrendjükbe, a saját jogi hagyományaiknak, egyéb szabályaiknak megfelelően illesszék be. Az alábbi felsorolás tartalmazza az Irányelvek jelenleg hatályos számozását (esetenként zárójelben feltüntetve az irányelv előzmény, illetve a korábbi számozása található).

- A Tanács 93/83/EGK irányelve a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékek útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joggal kapcsolatos jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról,⁴¹
- A Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve az adatbázisok jogi védelméről,⁴²
- A Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve az információs társadalommal kapcsolatos szerzői és szomszédos jogokról,⁴³
- Az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról,⁴⁴
- Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről,⁴⁵
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról,⁴⁶
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/116/EK irányelve (2006. december 12.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről,⁴⁷
- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről (korábbi nevén: A számítógépi programok védelméről szóló 1991. május 14-i 1991/250/EGK irányelv, a továbbiakban: Szoftver-irányelv),⁴⁸
- Az Európai Parlament és a Tanács 2011/77/EU irányelve (2011. szeptember 27.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelv módosításáról,⁴⁹
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU irányelve (2012. október 25.) az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól.⁵⁰

⁴¹ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/1993_83_Iranyelv_HU.pdf

⁴² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:15:31996L0009:HU:PDF>

⁴³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:01:HU:HTML>

⁴⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:272:0032:01:HU:HTML>

⁴⁵ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/2004_48_Iranyelv_HU.pdf

⁴⁶ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/2006_115_Iranyelv_HU.pdf

⁴⁷ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/2006_116_Iranyelv_HU.pdf

⁴⁸ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/Szoftver_iranyelv_HU.pdf

⁴⁹ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/Term_Directive_HU_in_OJ.pdf

⁵⁰ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/jogforras_szjog/l_29920121027hu_2.pdf

2.3.2. Ajánlások

Az ajánlás – ahogy a neve is mutatja – nem kötelező jogforrás. Csupán lehetőség egy esetleges egységesítésre.

- A Bizottság ajánlása (2005/737/EK, 2005. május 18.) a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről,⁵¹
- Az Európai Parlament (2005/737/EC) 2007. március 13-i állásfoglalása a Bizottság 2005. október 18-i, a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló ajánlásáról,⁵²
- A Bizottság ajánlása (2006/585/EK, 2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről.⁵³

⁵¹ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/Bizottsag_ajanlas_2005_737_HU.pdf

⁵² http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/EP_Allasfog_hu.pdf

⁵³ http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/Bizottsag_ajanlas_2006_585_HU.pdf

3. A magyar szerzői jog fejlődése

1793-ban egy győri prédikátor panasza nyomán – kinek a Patzkó nyomdában nyomtatott könyvét a pesti Landerer nyomda engedély nélkül utánnyomta –, Ferenc császár meghozta az 12157. számú királyi rendeletet, amely Magyarországon pénzbüntetés terhe mellett megtiltotta az utánnyomást, és a tilalom megszegése estére kártérítési kötelezettséget írt elő.

Az első szerzői jogi törvényjavaslatot Szemere Bertalan terjesztette elő 1844-ben, amelyet a parlament két háza ugyan elfogadott, de a király végül – részben a forradalom kitörése miatt, részben pedig azért, mert az új osztrák szerzői jogi törvényt kívánta bevezetni – nem írt alá. 1884-ben született meg végül az első szerzői jogi törvény. A következő törvénymódosítást Magyarország Berni Unióhoz való csatlakozása tette szükségessé, így született az 1921. évi LIV. törvény, amely egyrészt irodalomközpontú szabályozást képviselt, másrészt kevés támpontot tartalmazott a szerző személyiségi jogaival kapcsolatosan.⁵⁴

A következő jelentősebb szerzői jogi törvény az 1969. évi III. törvény volt, amely jelentős változásokat hozott. A jogszabály megalkotásával először a polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény megalkotását, majd a Berni Unió Egyezmény Stockholmi felülvizsgálatát (1967) várták meg.

A polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) mint az Szjt. háttérjogszabálya került megjelölésre. Valamennyi esetben tehát, amikor a szerzői jogi törvény valamely helyzet rendezésére nem tér ki, és az polgári jogi tárgyú, a polgári jog szabályait kell alkalmazni.⁵⁵ E helyen érdemes megjegyezni, hogy az új Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2014. március 15-én lép hatályba, így a tankönyv polgári jogra vonatkozó hivatkozásai azt követően hatálytalanná válnak.

A jelenleg hatályos törvény az elmúlt évtizedekben többször módosított, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény.

Az 2014. márciusában hatályba lépő új 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: új Ptk.) koncepciójának kialakítása során ismételten felülvizsgálatra került a szellemi alkotások helyzete, azok elhelyezkedése és szerepe a jogrendben. A témával (víziók, koncepciók tervek) kapcsolatosan érdemes megismerni

⁵⁴ Régi Kommentár, 53. o.

⁵⁵ Szjt. 3. §.

Dr. Boytha György⁵⁶ írását. Ez a munka is, ahogy egy tizenhárom évvel későbbi másik mű⁵⁷ a jogalkotási folyamat több, mint tízéves alakulásának eredményeit mutatja be. A know-how oltalom változásairól, illetve a licencszerződések helyzetéről az új Ptk. kapcsán Faludi Gábor írt.⁵⁸

⁵⁶ Dr. Boytha György: *A szellemi alkotások joga és az új Ptk.* (PJK, 2000/3., 13–23. o.) – <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-boytha-gyorgy-a-szellemi-alkotasok-joga-es-az-uj-ptk-pjk-20003-13-23-o/811>

⁵⁷ Grad-Gyenge Anikó: *Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban*, 2013 – <http://ptk2013.hu/szakcikkek/grad-gyenge-aniko-bucusu-a-szellemi-alkotasok-jogato-a-szerzoi-jog-es-az-iparjogvedelmi-oltalmi-formak-polgari-jogi-vedelme-a-magyar-maganjogban/1776>

⁵⁸ Faludi Gábor: *A licencia szerződés* (PJK, 2008/2., 12–23.o.) – <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/faludi-gabor-a-licencia-szerzodes-pjk-20082-12-23-o/76>, illetve Faludi Gábor: *Megjegyzések az új Ptk. tervezet know-how-ra vonatkozó szabályaihoz* (PJK, 2006/5., 27–32. o.) – <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/faludi-gabor-megjegyzesek-az-uj-ptk-tervezet-know-how-ra-vonatkozoz-szabalyaihoz1-pjk-20065-27-32-o/268>

4. A technológiafejlődés hatása a szerzői jogra

4.1. Alapok

A szerzőt alapvetően két jogosultság csoport illeti meg: a személyhez fűződő és a vagyoni jogok.

4.1.1. Személyhez fűződő jog

A személyhez fűződő jogok az emberi jogokban, illetve a polgári jogban gyökereznek. E jogok abszolút természetűek, melyeket mindenki köteles tiszteletben tartani. A jogosultság lényege a szerző és az általa létrehozott alkotás személyes viszonya, ezt a kapcsolatot hivatott – a [6.](#) fejezetben részletezettek szerint – védeni.

4.1.2. Vagyoni jog

A vagyoni jogok forrása a tulajdonhoz való alkotmányos jog, azonban mégsem azonos a polgári jogból ismert tulajdonjoggal, hiszen itt a személyhez fűződő jogokkal való összefüggése, illetve az oltalmi tárgy immateriális volta miatt sajátos szabályok alkalmazása szükséges. A vagyoni jog „olyan átfogó, kizárólagos (abszolút) jogosultság, amely a mű minden ismert és még ismeretlen jövőbeli hasznosítását a szerzőnek tartja fenn („pozitív” felhasználási jog) és (negatív nézve) a mű felhasználásából mindenki mást kizár”.⁵⁹ A vagyoni jogok részletes bemutatására a [7.](#) fejezetben kerül sor.

4.1.3. Felhasználási jog

Felhasználási jog alatt pedig azt a jogot értjük, amelyet a vagyoni jogok jogosultja a felhasználó részére a mű felhasználására vonatkozóan biztosít, többnyire a [15.](#) fejezetben ismertetett felhasználási szerződés keretében.

Bár a technológia fejlődik és változik, a szerzői jognak ezen alapjai szilárdak.

4.2. A digitális kor kihívásai

A könyveket eredetileg kézzel, majd később betűszedéssel működő nyomdákban sokszorosították, mostanra e-book formájában letölthetőek, és akár telefonról is olvashatóak. A szerzői jogi rendszer – a korábban már részletezett keletkezési körülményei

⁵⁹ *Kommentár*, 98. o.

okán – a nyomtatás megjelenésével analóg környezethez igazodóan jött létre. A változás tehát nem csak a hordozók változásában, hanem a műhöz kapcsolódó jogok körében is érzékelhető.

Az elmúlt néhány évtized jelentős áttörést hozott. A technológiai fejlődés megváltoztatta a szerzői jog által védett művek felhasználási módjait, a hordozó közegeket, melynek következtében folyamatosan új elemekkel bővült többek között a többszörözés, a terjesztés, a nyilvánossághoz közvetítés fogalma. Gondoljunk csak a rádió vagy a TV megjelenésére, később a videofilmek térhódítására, illetve az internet használatának elterjedésére.

Alapvető tapasztalat, hogy a technológia lényegesen gyorsabban fejlődik, mint ahogy azt a jog követni képes. Jelenleg törvénymódosításokkal, nemzetközi szinten pedig konferenciákon történő egyeztetésekkel, egyezmények létrehozásával, módosításával próbálják korszerűsíteni a régi normákat. A köztes időben pedig a jogalkalmazóra (bíróság) bízják, hogy a törvény adta kereteket valós tartalommal töltsék meg.

4.2.1. Ismeretlen felhasználási mód

Talán az egyik legfontosabb változás, melyet a fejlődés hoz a felhasználási módok körében jelentkezik.

Felhasználási szerződés a magyar jog szerint nem köthető a szerződéskötés időpontjában ismeretlen felhasználási módra. A technológia változása azonban egyre másra új megoldásokat hoz, a kazettás magnóról (amely technológiára az analóg sokszorosítás „üres hordozókkal kapcsolatos”⁶⁰ szabályai kialakításra kerültek, és melyek például: a magáncélú másolatkészítés esetében fizikai korlátot szabtak, hiszen a másolatok minősége egy-egy újramásolásnál romlott) áttértünk a CD-lejátszókra, majd pedig az mp3 típusú technológiákra.

Hasonló a helyzet a fényképezés területén, ahol a negatívokat lassan kiszorítják a különféle kiterjesztésű fájlformátumok és teljesen más lehetőségeket (például átdolgozás) jelentenek az alkotó számára.

A filmek esetében hasonló a helyzet a régi filmek blue ray változatainál vagy egyszerűen 3D technológiára feljavított változatoknál, melyek teljesen más élményt nyújtanak a közönségnek.

Érdemes figyelembe venni, hogy a jogosítások egy adott időpillanatban történnek, az akkor adott jogi környezetben, így annak ellenére, hogy a szerződések általában minél tágabb körű jogszerzéseket írnak elő a jogosultak részére, a valódi jogszerzésre például a szerződéskötéskor ismeretlen felhasználási módok esetében nem kerülhet sor.

⁶⁰ A köznyelvben gyakran „üreskazetta-jogdíjként” emlegetett jogdíj.

5. Ki kicsoda a szerzői jogban?

5.1.1. A szerző

5.1.1.1. A szerző mint ember

Szerző az, aki a művet megalkotta. Szerző – a hatályos magyar jog szerint – csak az lehet, aki alkotni képes, és mivel ez egy emberi tulajdonság, e körből az állatok, gépek, gazdasági társaságok vagy más szervezetek ki vannak zárva. Az alkotó esetében tehát a természetes személy (ember) voltát meghaladóan nincsenek további megkötések, az alkotáshoz nem kell tehát cselekvőképesség⁶¹ vagy nagykorúnak⁶² lenni. Az azonban – hogy a létrejött alkotással kapcsolatos vagyoni jogokat⁶³ egy ilyen esetben ténylegesen ki gyakorolja, már egy következő kérdés, hiszen e jogok gyakorlása rendelkezési képességet⁶⁴ kíván meg.

5.1.1.2. Szerzőtársak

Ha egy művet többen közösen alkotnak meg, akkor beszélünk szerzőtársakról. Az egy- séges, oszthatatlan mű megalkotása esetében azt látjuk, hogy a szerzők által hozzáadott részletek (adalékok) az alkotó folyamat eredményeként elveszítik önállóságukat. Ennek következménye, hogy a művel kapcsolatosan tehát csak együttesen rendelkezhet-

⁶¹ E ponton elég, ha csak abba gondolunk bele, hogy a polgári jog általános szabályai szerint cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó körülmények (mint például: erős alkoholos befolyásoltság) az alkotást nem feltétlenül lehetetlenítik el. Lehet, hogy az adott személy egy ingatlan adásvételi szerződés megkötésére alkalmatlan (például gondnokság alá helyezés következtében), de sajátos zsenialitással készít műalkotásokat, festményeket.

⁶² Egyre gyakrabban találkozni olyan alkotásokkal, melyeket kiskorú személyek hoznak létre, legyen szó akár klasszikus területre tartozó alkotásokról, például fotókról vagy éppen digitális fényképekről, szoftverekről, webdesignokról.

⁶³ Lásd [7.](#) fejezet.

⁶⁴ Ptk. 11. § (1) bek.: „(1) Cselekvőképés mindenki, akinek cselekvőképességét a törvény nem korlátozza vagy nem zárja ki. (2) Aki cselekvőképés, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.”

Ptk. 12. §: „Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött...”

Ptk. 12/A. § (1)–(2) bek.: „(1) Korlátozottan cselekvőképés az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét már betöltötte és nem cselekvőképtelen. (2) A korlátozottan cselekvőképés kiskorú nyilatkozatának érvényességéhez – ha jogszabály kivételt nem tesz – törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges...”

Ptk. 12/B. § (1)–(2) bek.: „(1) Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be. (2) Cselekvőképtelen az a tizennegyedik életévét már betöltött kiskorú is, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett. A gondnokság alá helyezési eljárásra a 15. § rendelkezései megfelelően irányadók. A gondnokság hatálya a nagykorúság elérésével áll be, de a kiskorú már a határozat jogerőre emelkedésével cselekvőképtelenné válik.”

Ptk. 12/C. § (1) bek.: „(1) A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el.”

nek, ha valamilyen okból kifolyólag nem tudnak megállapodni (az egyik szeretné megfilmesíteni, a másik nem), a mű hasznosítására nem kerülhet sor. Amennyiben jogsértést észlel bármelyik érintett szerző, felléphet a teljes mű védelme érdekében.

A szerzőtársak részesedési arányait közreműködésük mértékéhez kell igazítani, kétség esetén ez a mérték egyenlő. Érdekes lehetőséget rejt a szerzői jogi törvény, mikor a védelmi időt (70 év) szerzőtársak esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani. Rafináltabb elmében nyilván felmerül, hogy egy idősödő zeneszerző vagy író mellé fiatal szerzőtársat állítson, ezáltal biztosítva – az eredeti szabályozási kereteket akár egy emberöltővel meghaladó – oltalmi időt a teljes műnek.

A szerzők együttműködésének egy másik formája abban az esetben áll fenn, ha a szerzők teljesítménye a mű sérelme nélkül szétválasztható. Az, hogy egy ilyen „műszekapcsolás” milyen korlátozást jelent a szerzők részére, két szemponttól függ: 1. adott-e a már meglévő mű szerzője kizárólagos jogot a másik szerzőnek (például a verse megzenésítéséhez). Ha nem adott, akkor nyugodtan engedélyezheti más zeneszerző részére is, hogy a versét megzenésítse. 2. ha az alkotás során a felek együttesen, közös cél megvalósítása érdekében dolgoztak (például létrehozta egy rock slágert), bár a zene és szöveg elvileg szétválasztható, a szerzők saját műrészük vonatkozásában nem jogosultak más megzenésítésre, illetve más szöveg használatára jogosítani harmadik felet, tekintettel arra, hogy ez a közös mű hasznosítását nehezítené.⁶⁵

5.1.1.3. A névtelen vagy álneves szerző

A szerzői jogok gyakorlója név nélküli vagy felvett néven történő publikálás esetében az, aki a művet először nyilvánosságra hozta. Az itt megjelenő személy képviseleti joggal rendelkezik. A kortárs irodalomban is találhatunk erre példákat, gondoljunk csak Csokonai Lillire vagy Sárbogárdi Jolánra,⁶⁶ akik esetében idővel a nyilvánosság számára is kiderült, hogy valójában kik rejtőznek a név mögött.

Ha valaki álneven szeretne publikálni, megteheti, célszerű azonban előtte az Artisjus által vezetett (szabadon nem hozzáférhető) adatbázisba bejelentkeznie, annak érdekében, hogy a művel kapcsolatos közös jogkezelésen alapuló jogdíjak, illetve a felhasználással kapcsolatos megkeresések végül is elérjék a szerzőt.⁶⁷

5.1.2. A vagyoni jogi jogosult

Főszabály szerint az alkotással kapcsolatos vagyoni jogokat maga a szerző gyakorolja, azonban egyes speciális esetekben a vagyoni jogok átszállnak (például munkaviszonyban történő alkotás,⁶⁸ öröklés), vagy átruházásra (például szoftverek,⁶⁹ reklámozás céljára készült művek⁷⁰) kerülhetnek. Az ily módon jogosultságot szerző személyeket együttesen vagyoni jogi jogosultnak nevezzük.

⁶⁵ *Kommentár*, 53. o.

⁶⁶ Horváth Györgyi: Fiktív női szerzők a kortárs irodalomban. *Arcadia*, 4, 2011. –

http://www.arkadia.pt.hu/magyar/cikkek/hgy_fiktivnoi. Vannak azonban olyan személyek, akik kilétére a mi napig nem derült fény. Például Spiegelmann Laura. *Litera* irodalmi portál, 2009. január. 23. Spiegelmann Laura: Hát ki vagy <http://www.litera.hu/hirek/spiegelmann-laura-hat-ki-vagy>

⁶⁷ Az álnev használatával kapcsolatos részletes leírás itt található:

http://Artisjus.hu/szerzoknek_jogdijfizetes_tajekoztatok/alnev_tajekoztato/

⁶⁸ A munkaviszonnyal kapcsolatos részletes szabályok ismertetésére a 9. fejezetben kerül sor.

⁶⁹ Lásd 14.4. fejezet.

⁷⁰ Lásd 17.5. fejezet.

5.1.2.1. Az örökös

Az örökösök – mint a szerző általános jogutódjai – egyrészt vagyoni jogokat örökölnek, másrészt a szerzői jog sajátos rendelkezése folytán a védelmi időn belül – amennyiben a szerző a művészeti, tudományos, irodalmi hagyaték gondozásával mást nem bízott meg vagy a megbízott ezen jogokat nem gyakorolja – jogosultak fellépni a személyhez fűződő jogok sérelme esetén.⁷¹

5.1.3. A szomszédos jogi jogosult

A szerzőn kívül – valamely nevesített teljesítményére tekintettel több más jogosult is nevesítésre kerül a szerzői jogi törvényben. A megjelenési területek szerinti csoportosítások alapján elkülönítjük az előadóművészeket, a hangfelvétel-előállítókat, a rádió és TV szervezeteket, valamint a filmelőállítókat és az *editio princeps*⁷² jogosultját. A számukra biztosított oltalom – sajátos helyzetükre visszavezethető okokból – több ponton eltér a szerzőket megilletőtől.

5.1.4. A *sui generis* adatbázis-oltalom jogosultja

A jelenleg hatályos szerzői jogi szabályok szerint egyes speciális feltételekkel készülő adatbázisok előállítóját *sui generis* jogi védelem illeti meg.⁷³ E jogok gyakorlója az adatbázis-oltalom jogosultja.

5.1.5. A közös jogkezelő szervezet

A közös jogkezelést végző szervezet egy olyan – a jogosultak által létrehozott – szervezet, amely nyilvántartásba vételét követően a felhasználás jellege vagy körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogokat, illetve a szerzői joghoz kapcsolódó jogok érvényesítése során jár el.

Egyes funkcióit a törvény, másokat a jogosultak döntése alapítja.⁷⁴

5.1.6. A felhasználó

Felhasználó az, aki a jogosulttal a mű felhasználására vonatkozóan felhasználási szerződést kötött, amelynek keretében vagyoni jogokból származó ún. felhasználási jogokat szerzett meg.

⁷¹ Szt. 14. §.

⁷² Hátrahagyott művek: lásd [10.3.](#) fejezet.

⁷³ Szt. 84/A. §: „(5) Az adatbázis előállítóját akkor illetik meg az (1)–(3) bekezdésben szabályozott jogok, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

⁷⁴ Szt. 85. §.

6. Személyhez fűződő jogosultságok

A Berni Uniós Egyezmény 6bis cikke kimondja, hogy: „Függetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azok átruházása után is, a szerző megtartja azt a jogát, hogy magának követelhesse a mű szerzőségét, és hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása, illetve csorbítása ellen, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes” – ez a rendelkezés 1928-ból származik. Hasonló következtetésre jutott – a magyar szerzői jogértelmezés egyik alapját képező döntésében a Kúria, amikor kimondta, hogy „a szerző személyiségéhez tartozó jogok a szerzői jog átruházása esetén is a szerzőnél maradnak”.⁷⁵

A személyhez fűződő jogok elidegeníthetetlenek és forgalomképtelenek.⁷⁶

Ezen jogokat életében a szerző, halálát követően egy a művészeti, tudományos vagy irodalmi hagyaték gondozásával megbízott személy gyakorolja, ennek hiányában a vagyoni jogokat megszerző jogutódok jogosultak fellépni egy esetleges jogsértés okán. A védelmi idő lejártát követően a szerző emlékének megsértése címen a közös jogkezelő szervezet vagy más szerzői érdekképviselői szervezet léphet fel mindazon magatartásokkal szemben, melyek a védelmi időn belül sértének a szerző névviseléssel kapcsolatos jogát.⁷⁷

Amennyiben a felhasználó (például kiadó) a felhasználási szerződésben ezzel kapcsolatos jogosultságokat szerzett, jogsértés esetén a szerző személyhez fűződő jogainak védelme érdekében közvetlenül felléphet.⁷⁸

A szerzői jog a személyhez fűződő jog négy részjogosítványát különbözteti meg, melyek az alábbiak.

6.1. Nyilvánossághozatali jog

6.1.1. A nyilvánossághozatal módja

Azon döntés, hogy az asztalfióknak kíván-e írni, mindig is megillette a szerzőt. Joga volt arra is, hogy végakarataiban nyilvánosságra nem hozott művei felől (mondjuk azok megsemmisítéséről) rendelkezzen. Az persze, hogy ezt valójában követték-e az erre kijelölt személyek, már másik kérdés. (Elég, ha csak abba gondolunk bele, hogy ha Max Brod egy kicsit jobban tiszteli az örökhagyó végakarátát és kevésbé az irodalmat,⁷⁹ ma feltehetően nem ismernénk Franz Kafka műveit.)

⁷⁵ A Kúria 934. számú elvi határozata, erre épül a Legfelsőbb Bíróság 1423/1952-es döntése is, idézi: Boytha. In: *Régi Kommentár*, 98. o.

⁷⁶ Szjt. 9. § (2) bek.

⁷⁷ Szjt. 14. §.

⁷⁸ Szjt. 15. §.

⁷⁹ Szjt. 10. § (4) bek.

A nyilvánosságra hozatalról tehát a szerző életében maga jogosult dönteni, sőt adott esetben a mű lényeges tartalmáról is csak a szerző hozzájárulása esetén szabad a nyilvánosság részére tájékoztatást adni, halála után pedig ez a jog a jogutódot illeti meg.

Felmerül persze a kérdés, hogy mi minősül a szerzői jog értelmében nyilvánosságnak? Fontos megjegyezni, hogy az itt megjelölt nyilvánosság és például a nyilvános előadáshoz kapcsolódó nyilvánosság nem azonos. Nyilvánosságra hozatal jelen esetben annyit tesz, hogy lehetőség nyílik arra, hogy a művet bárki – előre meg nem határozott személyek – megismerhesse. „Ez alá esik bármilyen cselekmény vagy magatartás, amelynek révén a mű elhagyja az alkotó rendelkezési körét és meg nem határozott más személyek számára hozzáférhetővé válik.”⁸⁰

Fontos, hogy a nyilvánosságra hozatal megállapításához nem szükséges, hogy adott esetben a jogosulatlanul felhasznált mű ténylegesen eljusson a közönséghez, elegendő ennek felmerülő lehetősége is. Ha tehát a könyv a nyomdát elhagyta – bár a könyvkereskedésbe még nem ért el – a nyilvánosságra hozatalt megtörténtnek kell tekinteni.⁸¹

Főszabály szerint⁸² a felhasználási szerződés alapján megadottnak kell tekinteni a szerző hozzájárulását a nyilvánosság tájékoztatásához, ennek azonban a szerződésben nevesített felhasználás céljához igazodónak kell lennie.⁸³

A nyilvánosságra hozatal nem feltétele az oltalomnak, bár bizonyos esetekben az védelmi idő számításának alapját képezheti.⁸⁴

Az alkotó halálát követően a polgári jog szabályai szerint a hagyaték az örökösöket illeti meg. A jogok átvételének formális menete a hagyatéki eljárás.⁸⁵ Szerencsés esetben itt a hagyaték tárgyában nevesítésre kerülnek a szerzői művek és ezt követően a szerzői jogok nemcsak megilletik az örökösöket, hanem ezen jogosultságukat igazolni, illetve bizonyítani is tudják. Az örökösök innentől fogva az örökhagyó vagyoni jogait (ideértve többek között valamennyi díjigényt és engedélyezési jogosultságot, valamint a nyilvánosságra hozatalra vonatkozó jogot) gyakorolják.⁸⁶ Amennyiben az örökhagyó végrendelkezik, egyes műcsoportok vagy jogdíjak vonatkozásában külön örökösöket is megjelölhet. A jogok felosztásának lehetősége megilleti az örökösöket is, bár célszerű szem előtt tartani, hogy egy-egy felhasználás engedélyezéséhez valamennyi érintett hozzájárulására szükség van. Fájó, ám mégis jogszerű, hogy egy-egy magát megmacsoló örökös vagy az örökösök közötti jogvita akár évtizedekre megakadályozhatja egy-egy mű kiadását vagy adott esetben színpadra állítását.⁸⁷

⁸⁰ Régi Kommentár, 100. o.

⁸¹ Régi Kommentár, 100. o.

⁸² A felek szerződési szabadsága természetesen lehetővé teszi ezzel ellentétes kikötés szerződésbe foglalását is.

⁸³ Szt. 10. § (3) bek.

⁸⁴ Szt. 31. § (7) bek.: „...Ha a művet a létrehozását követő év első napjától számított hetven éven belül nem hozzák nyilvánosságra, a mű a továbbiakban nem részesülhet szerzői jogi védelemben.”

⁸⁵ A gyakorlatban sajnos előfordul, hogy az örökösök a művek szerzői jogi vonatkozásaival, a vagyoni jogok értékével nincsenek tisztában, azokat mint a hagyaték részét nem jelentik be. Ilyen esetekben a közjegyzőt póthagyatéki eljárás lefolytatására kell felkérni és az örökösök ezt követően rendelkezhetnek a jogok felett.

⁸⁶ Szt. 9. § (4)–(5) bek.

⁸⁷ A „hírhedt” Bartók ügyekkel kapcsolatosan Csáki Judit cikke: Guggolunk – A szerzői jogok és a Kékszakállú. *Magyar Narancs Online*, 2005/26. (06.30) –

<http://magyarnarancs.hu/publicisztika/guggolunk-a-szerzoi-jogok-es-a-kekszakallu-64220>.

A Csodálatos Mandarinhoz kapcsolódó SzJSzT 30/2003 számú szakvélemény:

http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2003/2003PDF/szjszt_szakv_20_03_030.pdf

Azt a személyt, aki a védelmi idő lejártát követően nyilvánosságra hoz olyan művet, amely korábban nyilvánosságra hozatalra nem került – ösztönzendő ezen művek feltárását – a vagyoni jogokhoz igazodó terjedelmű védelmet élvez a mű első nyilvánosságra hozatalát követő 25 évig.⁸⁸

6.2. Visszavonás és a további felhasználás megtiltása

A törvény lehetőséget ad arra, hogy a szerző (tehát örököse már nem,⁸⁹ csak ő maga) alapos okból, írásban visszavonja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, illetve a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását megtiltsa, köteles azonban a nyilatkozat időpontjáig felmerült kárt megtéríteni.

Több kérdés is felmerülhet ennek kapcsán, az első talán az, hogy mi minősül alapos oknak. Erre a bírói gyakorlat kellene, hogy választ adjon, ám ilyen jellegű eset még nem vált ismertté. Ennek prózai oka vélhetően az, hogy a rendelkezés második fele, amely a kár megtérítését (valójában jogszabályon alapuló kártalanítást) írja elő, sok szempontból akadályozza ezen jog gyakorlását. Bár a kár fogalma alatt jelen esetben csak a nyilatkozattételig eltelt időszakot értjük (tehát az elmaradt hasznot nem), az egyes művek nyilvánosságra hozatalának költségei (például színdarab bemutatása) az esetek nagy részében olyan magasak, hogy a szerző képtelen lenne a visszavonást és a további felhasználásoktól való eltiltást finanszírozni.

Alapos ok lehetne egyébként a szerző világlátásának, felfogásának megváltozása, elavult tudományos munkásságának meghaladása vagy korábbi meggyőződésének megtagadása.⁹⁰

A kártalanítási kötelezettség mellett megállapít még egy – a jogosultakat védő rendelkezést – a törvény, mely szerint: a mű visszavonása és a felhasználás megtiltása nem érinti azonban sem a munkáltató, sem a vagyoni jogok átruházása folytán jogot szerző személy felhasználással kapcsolatos jogait.⁹¹ A *Kommentár* ezen felül utal arra is, hogy egy esetleges tiltás a szabad (tehát törvényen alapuló, alkotói döntéstől független) felhasználások körét sem érintené.

Ha a digitális környezetben gondolkodunk, nyilvánosságra hozatalnak minősül például egy blogbejegyzés publikálása vagy egy-egy fotó feltöltése a facebookra, ha az ismerősök is láthatják. Az itt megjelölt rendelkezés tehát azt mondja ki, hogy – amennyiben az adott írásmű vagy kép az oltalmi szintet eléri, és így a szerzői jog hatálya alá tartozik – a feltöltésről illetve a publikálásról csak a szerző maga dönthet. (A cselekmény maga egyidejűleg egy – [7.5.](#) fejezetben ismertetésre kerülő – vagyoni jog gyakorlását is megvalósítja.)

⁸⁸ Szjt. 32. § bek.

⁸⁹ *Kommentár*, 80. o.

⁹⁰ *Kommentár*, 78. o.

⁹¹ 11. §.

6.3. Névfeltüntetési jog

6.3.1. A névfeltüntetési jog alapja

„Eh, mi a név? Mit rózsának hívunk, bárhogyan nevezzük, éppoly illatos.”⁹²

Ez eddig rendben is van... azonban az a tény, hogy ez az idézet Shakespeare-től való a szerző megjelölése nélkül nem biztos, hogy fennmaradt volna. A szerzői minőséggel egybekötött névfeltüntetés (például írta: William Shakespeare) mind a művön, mind egy arra vonatkozó közleményen – alapvető jogosultság. A teljes mű mellett vonatkozik ez a szabály az idézetekre, ismertetésekre, a mű egy részének átvételére, vonatkozik továbbá az átdolgozások alkalmával az alapul szolgáló műre is.⁹³ E jog gyakorlása a felhasználás jellegéhez igazodik.⁹⁴

A szerző dönt arról, hogy nevének megjelölését kéri-e, és ha igen, milyen módon az alkotáson. A szerzőt megilleti az a jog, hogy például álnéven publikáljon,⁹⁵ vagy úgy is dönthet, hogy művét nevének feltüntetése nélkül használják.⁹⁶

Bár lehetőség van a fent nevezett alternatív út választására, a név feltüntetése mégis elementáris jog, szorosan összefügg az alkotással, hiszen voltaképpen ezáltal azonosítja be a mű szerzőjét, így teszi őt ismertté, adott esetben népszerűvé (így van mód a szerzői minőség elismerésére). A szerző követelheti, hogy szerzői minőségét senki ne vonja kétségbe.

Ez a jogosultság az, amely a személyhez fűződő jogok közül a digitális korban talán a legjelentősebb és a legtöbbször megsértett jog. Gyakran tapasztalni ugyanis, hogy az interneten talált tartalmak valódi hivatkozások és szerzőmegjelölések nélkül önálló életre kelnek, és számos vagyoni jogsértésen (például engedély nélküli többszörözés, terjesztés) keresztül bejárják a világot.

6.3.2. Névfeltüntetési módok

A felhasználás jellegéhez igazodó, szokásokon alapuló névfeltüntetési módok például az alábbiak:

- könyv esetében – borító, belív,
- szoftver esetében – *read me* file vagy egy *copyright* megjegyzéseket tartalmazó file, dobozos termék esetében akár a doboz is lehet hordozó,
- film esetében – eleje/vége főcím,
- falinaptár⁹⁷ esetében – borító, illetve hátoldal,
- fotó esetében – a fénykép mellett, annak oldalán, alján, kapcsolódó felületen.

Mindezekről függetlenül célszerű a felhasználási szerződésben megállapodni a névfeltüntetésének módjáról.

⁹² William Shakespeare: *Rómeó és Júlia*, ford.: Kosztolányi Dezső. – <http://mek.oszk.hu/00400/00492/>

⁹³ Sztj. 12. § (2) bek.

⁹⁴ Sztj. 12. §.

⁹⁵ 5.1.1.3. fejezet.

⁹⁶ Sztj. 12. § (3) bek.

⁹⁷ A naptári mottók szerzői jogi védelméről szóló, SzJSzT 03/10 számú szakvélemény: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_03.pdf

E helyen érdemes megemlíteni, hogy a névhasználati „szokások” kialakulását különféle szervezetek belső szabályzatai is segíthetik. Online médiában történő publikálás esetén érdemes figyelemmel lenni a Magyar Újságírók Országos Szövetségének Etikai Kódexére, amely ezzel kapcsolatosan kimondja:

„6.4. Az online média munkatársa tevékenységét nyíltan, könnyen felismerhetően folytatja. Az online média munkatársa munkája során természetesen használhat szerzői nevet, vagy ún. „nickname”-et, de azt etikusan a szerkesztőségek és/vagy az újságíró szövetségek tagjegyzékébe történő bejegyzéssel és a szerkesztőség vezetőjének tudtával – vagyis azonosíthatóan teheti.

6.5 Az online média munkatársa semmilyen, a sajtó műfajai körébe tartozó publikációjában (cikkében, írásos, fotós vagy a rádiózás és/vagy televíziózás eszközeivel készült tudósításában, riportjában, interjújában, stb.) nem publikálhat tudomása vagy feltételezése szerint hamis vagy félrevezető információt sem saját neve, sem írói név, sem bármilyen, ún. nickname használatával.”⁹⁸

6.3.3. Jogsértés és következményei

Fontos szem előtt tartani, hogy a más nevének jogtalan használata, a máséhoz hasonló név jogtalan használata,⁹⁹ valamint a névfeltüntetés elmaradása egyaránt jogsértésnek minősülnek és kártérítési kötelezettséget vonnak maguk után. Sajnos a jog nem tudása és „a neten találtam, nem tudtam, hogy védelem alatt áll” – típusú mondatok nem elegendőek a felelősség alóli mentesüléshez.

A kártérítés összegének megítélése természetesen változó, azonban adott esetben egy közös jogkezelő szervezet által közzétett díjszabás¹⁰⁰ segítheti az eljáró bíróság döntését.

Súlyosabb esetben a jogsértés (ha az adott esetben megvalósítja a bitorlás tényállását)¹⁰¹ – későbbi fejezetben ismertetésre kerülő – büntetőjogi következményeket von maga után.

⁹⁸ Magyar Újságírók Országos Szövetségének Etikai Kódexe:

<http://muosz.hu/cikk.php?page=bizottsagok&id=3221&fo=8&iid=5>

⁹⁹ Ptk. 77. § (4) bek.: „(4) A névviselési jog sérelmét jelenti különösen, ha valaki jogtalanul más nevét használja, vagy jogtalanul máséhoz hasonló nevet használ. A tudományos, irodalmi vagy művészi tevékenységet folytató – ha neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével – az érintett személy kérelmére saját nevét is csak megkülönböztető toldással vagy elhagyással használhatja e tevékenység gyakorlása során.”

¹⁰⁰ „Jogosulatlan felhasználás, névfeltüntetés hiánya: A jogosulatlan, vagy a megengedett példányszámon felüli felhasználás, valamint a névfeltüntetési szabályok megszegése – külön-külön – a jogdíj 100–100%-ának megfelelő pótdíj, mint átalánydíj megfizetésének kötelezettségét vonja maga után, tekintettel az ellenőrzési költségekre.” HUNGART – Díjszabás, 2. o.:

http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/hungart_dijszabas_2013.pdf

¹⁰¹ Btk. 384. § (1): „Aki a) más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz, (...) büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

6.4. A mű egységének védelme

A mű egysége... vajon mit jelent ez? Az egység e körben mint teljesség jelenik meg, tehát a 13. §-ba foglalt rendelkezés a mű sérthetlenségét, beavatkozásoktól való mentességét (tehát a mentességet az eltorzítástól, megcsonkítástól, megváltoztatástól vagy más olyan visszaéléstől, amely sérelmes a szerző becsületére vagy hírnevére) hivatott biztosítani.¹⁰² A törvény magyarázata szerint: *„Az Szjt. ezen rendelkezése az integritáshoz való jogról rendelkezik, mely a mű fizikai egészének és szellemi egységének védelmét szolgálja. Ez alapján a szerző követelheti, hogy művének lényegét megóvják, azt torzításmentesen közöljék. Az integritáshoz való jog sérelme címén a szerző csak olyan változtatás ellen tiltakozhat, amely a szerzőnek alkotásban kifejezésre jutó személyiségét hátrányosan befolyásolná.”*¹⁰³

E körben talán az egyik legegyszerűbb példa a kortárs költészet, melyben olyan kifejezések, írásmódok jelennek meg, a helyesírási szabályok teljes kiforgatása mellett (például írásjelek és nagy kezdőbetűk teljes mellőzése), melyeket egy jóra való korrektor azon nyomban vastag piros filccel javítana. Ha azonban ez az alkotó egyéni, eredeti kifejezési eszköze, vétek (és jogsértés) lenne átírni akár egyetlen karaktert is.

Így alakulhatott hát ki az a gyakorlat, hogy egy újság vagy egy könyvkiadó esetében a szerkesztőség újra és újra visszaküldi a szerzőnek (meghatározott instrukciók mellett) javítás céljára a művet vagy az alkotást, egészen addig, amíg nem olyan formában jelenik meg a mű, ami már elfogadható és publikálható.¹⁰⁴

Nagy port kevert Bartók Béla: *A csodálatos mandarin* című zeneművének filmbe való felhasználása. Ám a Szakértő Testület megállapította, hogy: *„Az alperesi film nem torzította el, és nem is csonkította vagy csorbította meg Bartók Béla: A csodálatos mandarin című, szerzői jogi védelem alatt álló zeneművét. Az alkotók az eredeti mű lényegét nem érintő, sérelmét nem eredményező kisebb módosításokat végeztek. Ezek elsősorban a filmszerűség és az erőteljes drámai kifejezés érdekében történtek. A perbeli film megtartja a táncmű eredeti cselekménysorát, nem cserél föl jeleneteket, megtartja a darab szereplőinek eredeti tulajdonságait, karakterét, megőrzi továbbá a közöttük kialakuló viszonyok, konfliktusok, illetve azok megoldásának lényegét. Nem tekinthető torzításnak vagy a szerző becsületére, hírnevére sérelmes megváltoztatásnak egy-egy sajátos rendezői ötlet sem (például a diák, mint pizza-futár vagy a három csavargónak a Mandarint kínzóeszköztára). Nem tekinthető csorbításnak a helyszín megváltoztatása, vagy a környékben már létező eszközök használata, mint az ipari videó térfigyelő vagy videó kamera, stb.”*¹⁰⁵

A szakvélemény tartalmaz még egy nagyon találó megjegyzést, amely valamelyest segít meglátni a határvonalat az engedélyezett és a visszaélésszerű módosítások között: *„A remekművek joga a folyamatos újjászületés, de az újratereztetés jogával sem a színpadi, sem más műfajban alkotóknak visszaélni nem lehet. A perbeli Bartók–Lengyel művet 80*

¹⁰² „A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

¹⁰³ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény indokolása 13. §.

¹⁰⁴ Ennek gyönyörű példái olvashatóak a Jelenkor főszerkesztőjéhez, Szederkényi Ervinhez írt levelekben: <http://www.jelenkor.net/archivum/cikk/512/levelezesebol>

¹⁰⁵ A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei – A szerzőnek a mű egységét védő személyhez fűződő joga Bartók Béla: *A csodálatos mandarin* című zeneművéből készült táncfilm esetében. SzJSzT 30/2003 – http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2003/2003PDF/szjszt_szakv_20_03_030.pdf

éves története során mindig is az adott kor művészeti, erkölcsi értékrendjének megfelelően gondolták, értelmezték újra a különböző előadóművészi és alkotóművészi területeken. Az alperesi filmalkotás nem él vissza az újratereztetés jogával.”¹⁰⁶

A hatályos szerzői jogi törvény alapján eljáró jogalkalmazók tehát törekednek arra, hogy az Szjt. 13. §-ában foglalt rendelkezések ne valamennyi változtatást, csak a sérelmes, torzító, csontkító változtatásokat lehetetlenítsék el.

Szintén zenei területre tartozik a Mónika-show főcímdalának esete,¹⁰⁷ amely a Vénusz együttes *Életem az életem* című dalának átdolgozásaként (megváltozott hangszereles, szöveg nélküli változat) került a produkcióba. Az eljáró bíróság megállapította, hogy a szöveg elhagyása, illetve az átvezetett módosítások (hangszerelés változtatása, rövidítés) átdolgozást ugyan nem eredményeztek, de a mű egységének sérelmét megvalósították.

Egy másik – digitális kor szempontjából fontos – kérdésköre a filmek reklámmal történő megszakításának esete. Az új Média törvény¹⁰⁸ 33. § (2) bekezdése kimondja, hogy: „A lineáris médiaszolgáltatásban a műsorszám megszakításával közzétett reklám és televíziós vásárlás – figyelembe véve a műsorszámon belüli természetes szüneteket, a műsorszám időtartamát és jellegét – nem sértheti indokolatlan mértékben a műsorszám egységét, valamint a műsorszám szerzői vagy szomszédos jogi jogosultjának jogát vagy jogos érdekét.” A korábbi szabályozás konkrétan nevesítette ennek mértékét.¹⁰⁹

6.4.1.1. Jogszabályban rögzített kivétel

A fent bemutatott korrektúrakör az együttműködő szerző esete, ilyenkor a felek közötti együttműködés vezet a módosításhoz, tehát az nem sérti a 13. §-ban foglaltakat. Kivételi szabályra azonban szükség van annak érdekében, hogy a felhasználás – egy félreértés vagy egyéb okból makacskodó szerző – miatt ne lehetetlenüljön el. A törvény ezért a felhasználás szabályai között kimondja, hogy:

„Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.”¹¹⁰

Ez a szabály bizonyos esetekben könnyebben értelmezhető (például a forráskód egy-egy hivatkozásának, sorának javítása, amely szükséges a szoftver futtatásához) más esetekben viszont összetett problémának bizonyul, hiszen átdolgozási jog hiányában a módosítás tényleg csak minimális és szükségszerű lehet.

¹⁰⁶SzJSzT 30/2003.

¹⁰⁷Fővárosi Bíróság 8.P. 632.410/2004/30 számon kelt ítélet –

http://www.sztnh.gov.hu/szerzoijog/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2006/ELLENOR-ZOTT_PDF/szjszt_szakv_2006_015_bh.pdf

¹⁰⁸A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXV. törvény.

¹⁰⁹A ma már hatálytalan rádiózásról és televíziózásról szóló 1996.évi I. törvény 17. § kimondta, hogy: „(5) A műsorszámon belül közzétett reklám vagy reklám-összeállítások között legalább húsz percnél kell eltelnie.”

(6) A negyvenöt percnél hosszabb filmalkotás – a sorozatok, a könnyű szórakoztató műsorszámok és a dokumentumfilmek kivételével – negyvenöt perces időszakonként egyszer szakítható meg reklámmal. Ha a filmalkotás időtartama legalább húsz perccel hosszabb kétszer vagy többször negyvenöt perces időszagnál, akkor az további egy esetben szakítható meg reklámmal.”

¹¹⁰Szjt. 50. §.

A bíróság 2010-ben hozott döntése során megállapította, hogy egy termék értékesítéséhez készült logó átrajzoltatásával az alperesek megsértették a szerző 13.§-ban nevesített jogait, tekintettel arra, hogy a logó módosítása lényeges volt, hiszen „a betűkarakterek, a szöveghelyezés változott, a szerkesztési vonalak részben maradtak, a háttér kiszínezetté vált...” Továbbá súlyosbította a helyzetet, hogy a módosítást végző személy a logót egy könyvben saját neve alatt tette közzé.¹¹¹

Egy másik szintén emblématervezési esetben a Szerzői Jogi Szakértő Testület megállapította,¹¹² hogy a megtervezett teljes grafikai arculat keretében elkészített logóterveket az alperes részben megváltoztatta, amikor az eredeti „ALAPÍTVÁNY” felirat helyébe a „NONPROFIT SZOLGÁLTATÓ KÖZPONT” feliratot illesztették, amely az eredeti emblémát és logót eltorzította. Az így keletkezett logó grafikai megoldása átgondolatlan és szembeütköző.

¹¹¹ A Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.034/2010 számon nyilvántartott ügye egy másik – nagyon fontos – kérdésre is rámutat. Habár a felperes igénye megalapozott volt a kért 15.000.000,- forint kártérítés helyett csak 500.000,- forintot ítélt meg számára a bíróság, így a felperes javarészt pervesztes lett, és köteles volt megfizetni 970.000,- Ft első fokú perköltséget, valamint 873.000,- Ft illetéket, valamint 300.000,- Ft másodfokú perköltséget és 301.300 Ft másodfokú illetéket. Tehát a követelés mértékének elhibázott volta miatt valójában a szerző (akinek egyébként igaza volt és akinek jogait ténylegesen megsértették) a peres eljárás során 1.944.300,- forintot veszített.

¹¹² A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei, Emblématerv felhasználó általi megváltoztatásának kérdése. SzJSzT 4/2004/1-2. – http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2004/2004PDF/szjszt_szakv_2004_004.pdf

7. A vagyoni jogok

7.1. Általános szabályok

A szerzői vagyoni jogok alapját a 16. §-ban foglalt szabályok képezik. Ezek biztosítják ugyanis a szerző számára azt a lehetőséget, hogy az általa megalkotott művel valóban rendelkezzen. E rendelkezési joga abszolút, kizárólagos és kiterjed a mű egészének vagy azonosítható részeinek, sőt adott esetben még a címének¹¹³ anyagi és nem anyagi formában történő felhasználására és valamennyi felhasználás engedélyezésére. Amennyiben a jövőben új felhasználási módok válnak ismertté, az azokkal kapcsolatos felhasználási jog automatikusan újra a szerzőt fogja megilletni, és ezeket csak újabb szerződések megkötésével, díj fizetése ellenében gyakorolhatja a felhasználó. A vagyoni jogok körébe tartozik továbbá a műben szereplő jellegzetes karakter¹¹⁴ vagy eredeti alak kereskedelmi hasznosításának vagy hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga (*merchandising*) is.

A szerző által gyakorolható jogoknak csak a törvény szab határt, például a szabad felhasználás körében bemutatásra kerülő esetekben.

A vagyoni jogok főszabály szerint nem ruházhatóak át, ez alól enged néhány kivételt a törvény, például a szoftverek és a reklámozás céljára készített művek esetében.

A vagyoni jogosult eseti jelleggel, szerződés formájában (vagy kivételesen ráutaló magatartással, például cikk beküldése napilaphoz)¹¹⁵ adhat felhasználási engedélyt. Ahogy arra a későbbiek során arra még kitérünk, a szerzői jog hatálya alá tartozó jogosságok – amennyiben a törvény kivételt nem tesz – írásbeli formához kötöttek.

A szerzői jogi törvény példálózó jelleggel nevesíti a törvény megalkotásakor legismertebb felhasználási módokat, melyek értelmezési tartománya az elmúlt évek alatt részben a jogalkalmazás, részben a törvény módosításai által folyamatosan bővült.

A szerzői művek a vagyoni jogok szempontjából két jól elhatárolható csoportba tartoznak, az egyik esetben a szerzői alkotások fizikailag létező műpéldányok (például festmény), a másik esetben (szoftver) ez a forma nem jelenik meg. A felhasználási módok között több olyan is van, amely csak az egyik csoportra értelmezhető, egy szoftvert még néhány évig várhatóan nem fognak kiállítani.

¹¹³ Szjt. 16. § (2) bek.

¹¹⁴ Szjt. 16. § (3) bek.

¹¹⁵ Szjt. 42. § (2) bek.

7.2. Többszörözés

A köznyelvben „másolás” néven ismert felhasználási mód valójában lényegesen tágabb kört fed le, mint azt először gondolnánk, mivel ebbe már a mű első rögzítése is beletartozik. A többszörözés definíció szerint: „a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.”¹¹⁶ Közvetlennek tekintjük az eljárást, ha az az eredeti műről készül, közvetettnek, ha a többszörözés már eleve egy közvetítőn keresztül valósul meg. Ha a saját CD-met másolom le a testvéremnek, az közvetlen, ha viszont a rádióból veszem fel a zenét, amit aztán CD-re írok ki, az közvetett. Nagyon tipikus eset, ha valaki talál az interneten egy neki tetsző képet, amelyről hiányoznak a szerzőséggel kapcsolatos megjelölések, és ezt utána ő maga is lementi és mondjuk a saját honlapján vagy egy általa készített szóróanyagon felhasználja.

Végleges az eljárás, ha a többszörözött műpéldány fennmarad, és időleges, ha az elkészült másolat csak átmeneti ideig létezik (például számítástechnikai eszközök esetében cachelt állományok)

A törvény a módszerek közül nevesíti:

- a nyomtatással megvalósuló mechanikai másolatkészítés (szakdolgozat nyomtatása),
- a filmes vagy mágneses rögzítést és másolatkészítést (kópiák készítése mozifilmről),
- a hang- és képfelvétel előállítását (tánccsínházi bemutató rögzítése),
- a sugárzás vagy a vezeték útján a nyilvánossághoz történő közvetítés céljára való rögzítést (TV-adáshoz való rögzítés),
- a mű tárolását digitális formában elektronikus eszközön (fényképek kiírása DVD-re),
- a számítógépes hálózaton átvitt művek anyagi formában való előállítását (e-mail-ben átküldött és kinyomtatott tartalmak).

Speciális esetként megjelöli továbbá az építészeti alkotások esetében többszörözés-ként a tervben rögzített alkotás kivitelezését és utánépítését is.

Gyakori tévhit, hogy létezik egy bizonyos méretű kis részlet, amelynek a felhasználása még nem engedélyköteles. Leggyakrabban egy „10 másodperces szabályra” – amely azt jelentené, hogy bármilyen zeneműből vagy filmből 10 másodpercnyi részletet meg nem haladó film engedély nélkül másolható, feltölthető saját honlapra – hivatkoznak az érdeklődők, amely azonban nem létezik. Mindazon részlet, amely már „azonosíthatóan” hozzátartozik a műhöz, oltalom alatt áll, és a szerző jogosult felhasználásáról dönteni.

A többszörözés körébe tartozik azonban a törvény erejénél fogva a szerző engedélye nélkül, de díjfizetéshez kötötten megvalósítható cselekmény, a „magáncélú másolás,”¹¹⁷ amely a szabad felhasználások között¹¹⁸ kerül részletesebben bemutatásra.

A már nyilvánosságra hozott, nem színpadi zeneművek és zeneszövegek esetében az újabb többszörözésre és terjesztésre vonatkozó felhasználást a közös jogkezelő szervezet engedélyezi a hangfelvétel-előállító részére.¹¹⁹

¹¹⁶ Sztj. 18. §.

¹¹⁷ Sztj. 35. §.

¹¹⁸ Lásd [11.3.](#) fejezet.

¹¹⁹ Sztj. 19. § (1) bek.

Amennyiben a szerző magánkiadásban (ún. szerzői kiadás) formájában hozza nyilvánosságra saját műveit, akkor mechanikai jogdíj megfizetésére nem válik kötelessé, ugyanakkor ilyen jogdíj meg sem illeti, hiszen mechanikai jogdíjak már elkészült rögzítések ismételt kiadásai esetében kerülnek megfizetésre.¹²⁰

7.3. Terjesztés

A terjesztés a mű eredeti példányának vagy többszörözött (tehát fizikailag létező) példányainak nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét jelenti vagy forgalomba hozatal útján (kereskedelmi forgalomban például: boltban, online webáruházban) vagy arra való felkínálással (ennek számít a művek raktáron tartása, hirdetése, értékesítésre való felkínálása, festmény aukcióra való meghirdetése, nem sorolódik viszont ide például a mű családon belüli átadása, hiszen ez utóbbi nem minősül nyilvánosságnak).

A terjesztés egyes eseteit szintén megnevezi a törvény:

- a műpéldány tulajdonjogának átruházása (festmény eladása),
- a műpéldány bérbeadása (az építészet, iparművészet és ipari tervezőművészet körében ez a jog csak a tervekre vonatkozik),
- a műpéldánynak az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatala (ez azon esetekre vonatkozik, amikor egy külföldön – például Kínában – adott esetben jogszerűen többszörözött műpéldány Magyarországra értékesítési céllal történő beszállítása a szerző erre vonatkozó engedélye nélkül jogsértő lehet).

A terjesztés jogának megsértését jelenti a mű jogsértéssel előállított példányának kereskedelmi (értékesítési) céllal történő birtoklása is, ha a birtokos tudja vagy neki az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a példány jogsértéssel állt elő. Ennek iskolapéldája például a *torrent* oldalokról letöltött filmek vagy szoftverek hordozón (például DVD) történő, értékesítési céllal való rendelkezésre tartása, értékesítése.

A bérbeadás körében érdemes megemlíteni, hogy például a köznyelvben CD-, vagy DVD-kölcsönzés néven ismert fogalom valójában másolatok bérbeadás útján történő értékesítését jelenti, amely megfelelő díjazás ellenében – melyet a közös jogkezelő szervezet és egyes jogosultak vonatkozásában maga a szerző vagy a kiadó érvényesít – történik.¹²¹

A könyvtárak által nyújtott nyilvános haszonkölcsön mint terjesztési forma hangfelvételekre és szoftverekre vonatkoztatottan engedélyköteles, könyvek és kották esetében viszont a szerzőnek csak díjigénye lehet, melyet a közös jogkezelő szervezeten keresztül gyakorol.¹²²

¹²⁰ *Kommentár*, 120. o.

¹²¹ Sztj. 23. § (6) bek.

¹²² Sztj. 23/A. §. Jelenleg díjigényt az irodalmi művek tekintetében érvényesít a közös jogkezelő szervezet.

7.3.1. Jogkimerülés

A törvény úgy rendelkezik, hogy ha a műpéldányt a jogosult vagy az ő kifejezett hozzájárulásával másvalaki adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával az Európai Gazdasági Térségben forgalomba hozta, a terjesztés joga az így forgalomba hozott műpéldány tekintetében – a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal joga kivételével – a továbbiakban nem gyakorolható.¹²³ Ezt hívják a terjesztési jog kimerülésének, röviden jogkimerülésnek. Ez a rendelkezés teremt alapot az antikvár kereskedéseknek és nem utolsósorban a szoftverek újrahasznosításának. 2013-tól egyik legfontosabb döntése volt az Európai Bíróság – szoftverekre vonatkozó – jogkimerüléssel kapcsolatban hozott határozata¹²⁴ volt. Ennek körében mondta ugyanis ki a Bíróság, hogy ha a jogosult a vevő (felhasználó) számára határozatlan időre vonatkozó felhasználási jogot biztosít (licencet ad) és ennek ellentételezéseként egyszeri díjat kap, függetlenül attól, hogy a szoftver anyagi hordozón (CD, DVD) jelenik-e meg, vagy online letölthető, a terjesztésre vonatkozó kizárólagos jogát kimeríti. A jogosult ezt követően tehát nem tiltakozhat az adott szoftver újabb értékesítése ellen, abban az esetben sem, ha a licencszerződés egyébként az ilyen átruházást tiltja.

Fontos további rendelkezés azonban, hogy amennyiben a licenc több felhasználóra vonatkozik, a felhasználó a licencké megosztására (és a felesleges példányok továbbértékesítésére) nem válik jogosulttá.

Szoftverek (illetve online állományok) esetében a jogkimerülés azt is jelenti, hogy a mű minden példányát köteles törölni a gépéről, illetve adathordozóiról az, aki a művet továbbértékesíti.

7.4. Nyilvános előadás

Nyilvános előadás alatt a mű a helyszínen jelenlévők számára való érzékelhetővé tételét érti a törvény.

Ennek nevesített fajtái:

- a mű előadása közönség jelenlétében személyes előadóművészi teljesítménnyel, így például a színpadi előadás, a hangverseny, a szavalóest, a felolvasás („élő előadás”);
- a mű érzékelhetővé tétele bármilyen műszaki eszközzel vagy módszerrel, így például a filmalkotás vetítése, a közönséghez közvetített vagy (műpéldányon) terjesztett mű hangszóróval való megszólaltatása, illetve képernyőn való megjelenítése (ideértve a szoftver futtatását és az ezzel kapcsolatban megjelenő *user interface*-t).

Nyilvánosnak minősül az előadás, ha a felhasználó családján és annak társasági ismerősi körén kívüli személyekhez eljuthat, tekintettel arra, hogy az előadás a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen történik vagy olyan helyen, ahol a nevezett szűk

¹²³ Sztj. 23. § (5) bek.

¹²⁴ Az Európai Bíróság 2012. július 3-án hozott „A számítógépi programok jogi védelméről – Az internetről letöltött használt számítógépi programok forgalmazásáról – 2009/24/EK irányelv – A 4. cikk (2) bekezdése és az 5. cikk (1) bekezdése – A terjesztési jog kimerüléséről – A »jogszerű megszerző« fogalmáról” szóló határozata. –

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?sessionId=9ea7d2dc30dbf23b7469a1f14e46a7e1954c5cdd1ea3.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKaNr0?text=&docid=124564&pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5224916>

kört meghaladóan mások is összegyűlhetnek. Kiterjedt bírói gyakorlata van ezen helyek meghatározásának, például a vendéglátó ipari egységek (éttermek, kocsmák), szállodák, vállalati üdülő, kemping, üzemanyagtöltő állomás, ügyfélváró, strand, stadion, sportpálya, játéktér stb. mind ilyennek minősülnek.

Ezen felhasználás engedélyezését a közös jogkezelő szervezetek gyakorolják¹²⁵ egy jóváhagyott és közzétett díjszabás¹²⁶ szerint.

7.5. Nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként

A szerző jogai közé tartozik a nyilvánossághoz közvetítés valamennyi fajtája. A nyilvánossághoz közvetítés lényege a mű érzékelhetővé tétele távollévők számára hangok, képek vagy technikai megjelenítésük útján, sugárzás (például műhold), vezeték (CAT5 kábel, kábel TV) vagy más hasonló eszköz segítségével vagy épp nélkülük.

A sugárzások két fajtát különböztethetjük meg: egyrészt a földi sugárzást, amely antennák közötti jeladásra (például rádió) épül, másrészt a műholdas sugárzást, amely egy műhold segítségével több ország területére vonatkoztatottan képes jeleket megosztani. E kérdések az alkalmazandó jog (fizetendő jogdíj) szempontjából válnak majd relevánssá.

A sugárzás mindkét esetben történhet kódoltan vagy kódolatlanul. Kódolt a sugárzás, ha a nyilvánosság körében a műsort hordozó jelek csak azt követően foghatóak közvetlenül, ha azokat arra egy a jogosult által biztosított eszközzel (kódoló) alkalmassá tették a vételre.

A kódolt sugárzással kapcsolatos érdekes döntést hozott a bíróság, a *Premier League* sugárzásával kapcsolatosan, amikor megállapította: „hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságával ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely megtiltja a külföldi dekódoló kártyák behozatalát, értékesítését és használatát, és az nem igazolható sem a szellemi tulajdonjogok védelmének céljával, sem a nyilvánosság labdarúgó-stadionokban való jelenléte ösztönzésének céljával. E korlátozásnak a szellemi tulajdonjogok védelme céljával való igazolásának lehetőségét illetően a Bíróság rámutat, hogy az FAPL a Premier League mérkőzései vonatkozásában nem hivatkozhat a szerzői jogra, mivel ezek a sportesemények nem minősülnek egy szerző saját szellemi alkotásainak, tehát az uniós szerzői jog értelmében vett »műveknek«.”¹²⁷ A bíróság kimondta továbbá: „hogy a védelem alatt álló műveket tartalmazó műsoroknak – így a nyitó képsoroknak vagy a Premier League főcímműsorának – a pubokban való közvetítése a szerzői jogi irányelv értelmében vett »nyilvánossághoz közvetítésnek« minősül, amelyhez szükség van a mű szerzőjének engedélyére. Ugyanis ha ezeket a műveket a pub az ott jelen lévő vendégeknek közvetíti, akkor a műveket egy olyan további nyilvánossághoz továbbítják, amelyet a műveik sugárzását engedélyező szerzők nem vettek figyelembe.”¹²⁸

¹²⁵ Szjt. 25. §.

¹²⁶ Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Egyesület Közleménye: http://www.Artisjus.hu/userfiles/file/felhasznaloknak/aktualis_jogdijkozlemeney_v.pdf

¹²⁷ Az Európai Unió Bíróságának 102/11. számú sajtóközleménye, A C-403. és C-429 számú egyesített ügyekben hozott ítélet kapcsán, Football Association Premier League és társai kontra QC Leisure és társai, valamint Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd. ügyek: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-10/cp110102hu.pdf>

¹²⁸ Az Európai Unió Bíróságának 102/11. számú sajtóközleménye: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-10/cp110102hu.pdf>

Egy további fontos rendelkezés egy új, lehívásra szolgáló felhasználás lehetőségét biztosítja. A szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét – másként mint sugárzással vagy a vezeték útján – a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. A törvény ezt az új formát az alábbi fordulattal írja le: „amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.”

Az itt olvasott szöveg elsődleges értelmezése így hangozhat: „a szerző kizárólagos joga, hogy művét online formában (például az interneten) hozzáférhetővé tegye és másnak erre engedélyt adjon.” Ide tartoznak tehát a *music on demand*, *video on demand* típusú felhasználások, valamint az ismert a *peer to peer* rendszerek. Ez a pont azonban ennél lényegesen szélesebb kört ölel fel.

A szerzői jog ezt a cselekményt egyébként „lehívásra hozzáférhetővé tétel” néven szokta említeni. Fontos e körben megkülönböztetni az interneten hozzáférhető tartalmakat, hiszen egy részük csak egyidejű érzékelést (például youtube) tesz lehetővé, még más részük a letöltésre is lehetőséget ad (tartós többszörözés), amely azonban külön felhasználásnak minősül.

Az engedélyezés jogát a közös jogkezelő szervezet gyakorolja az írók, zeneszerzők és szövegírók képviselőjében eljárva, feltéve, hogy a mű nem színpadra szánt irodalmi és zenedrámai mű vagy annak jelenete, illetve nem tartozik a szakirodalom körébe vagy a nagyobb terjedelmű szépirodalmi művek közé (például regény).

A műholdas sugárzás esetében a sugárzás akkor engedélyezett, ha a műsort ugyanazon rádió- vagy televíziószervezet egyidejűleg földi sugárzás útján is közvetíti a nyilvánossághoz, tekintettel arra, hogy ez a jog a kiterjesztett közös jogkezelés részeként gyakorolható, további feltétel, hogy a szerző a műve ilyen jellegű felhasználása ellen előzetesen nem tiltakozott. A zeneszerzők és szövegírók esetében hasonló feltételek mellett további felhasználásokat is engedélyezhet a közös jogkezelő szervezet.

7.6. Sugárzott műnek az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával a nyilvánossághoz történő továbbközvetítése

Egyszer már nyilvánossághoz közvetített művek újrásugárzása – egy, az eredetihez képest más szervezet által – ismételten engedélyköteles. Ebben az esetben a nyilvánossághoz egyidejűleg, változatlan és csonkítatlan formában kerül sor a továbbközvetítésre. Egy film például, amely először kódolt formában leadásra került egy filmcsatornán (például HBO), néhány hónappal később egy kereskedelmi televízió adásában is látható.

A rendelkezés lényege, hogy rögzíti annak tényét, hogy az első nyilvánossághoz közvetítéssel nem áll be – az első forgalombahozatallal párhuzamba állítható módon – a jogkimerülés, hanem új felhasználási módnak minősül. A továbbközvetítés módja bármilyen (sugárzott, kódolt stb.) lehet.

Ezen jogosultságot szintén a közös jogkezelő szervezet gyakorolja a jogosultak nevében. A felhasználásból származó díjról – amennyiben szándékukban áll – a felosztást követően, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le.

A sugárzás továbbközvetítésének engedélyezéséből befolyt díjak felosztási arányait a törvény szövege rögzíti: ennek értelmében – ha másként nem kerül megállapításra – 13% a filmgyártókat, 19% a filmalkotások mozgókép alkotóit, 3% a képzőművészeket és a fotóművészeti alkotások szerzőit, 14% a filmírókat, 15,5% a zeneszerzőket és zeneszövegírókat, 26,5% az előadóművészeket és 9% a hangfelvétel-előállítókat illeti meg.¹²⁹

7.7. Átdolgozás

Az átdolgozás a digitális korban az egyik legfontosabb joggá vált. Számtalan esettel találkozunk, mikor művek egymásra épülve (származékos mű), az eredeti átdolgozása-ként jönnek létre.

„Az átdolgozás ¹³⁰ ugyanis a mű módosításának, megváltoztatásának az a szélső esete, amikor a változtató, kiegészítő vonások önmagukban is annyira lényegiek, hogy megfelelnek az egyéni és eredeti mű követelményének (alkotó jellegűek). Az így létrejött mű együtt tartalmazza az eredeti alkotó személyiségi jegyeit mutató gondolati formákat és az előbb említett újakat. Az ilyen átdolgozás jogszerűsége nyilvánvalóan pusztán a személyhez fűződő jog (13. §) alapján is a szerző engedélyétől függ.” Ilyen átdolgozásnak minősül egy dráma alapján megírt opera vagy egy regény vagy mese alapján készített forgatókönyv (például Tolkien: *A Gyűrűk Ura* című könyvéből készült film).

Átdolgozás alatt érti a törvény többek között az alábbiakat:

- mű fordítása,
- színpadi, zenei feldolgozása,
- filmre való átdolgozása,
- filmalkotás átdolgozása,
- minden olyan változtatás, amely eredményeképpen a műből származó más mű jön létre.

A technológiai fejlődés a lehetőségek széles tárházát teremtette meg, rendkívül sok anyag, adat, információ, szerzői jogi alkotás vált hozzáférhetővé az interneten keresztül. Az ott látott, talált tartalmak sokakat megérintenek és alkotásra sarkallnak. Igen ám, de ez az alkotás is engedélyköteles.

Az átdolgozásra mint a modern kori kultúra alapjára hivatkozik a *Creatvie Commons* közösség alapítója, Lawrence Lessig művében.¹³¹

Amennyiben az átdolgozás egyes formáit vizsgáljuk, érdemes az elhatárolásokkal kezdeni, azaz azzal, mi nem minősül átdolgozásnak. Az a tevékenység, amely egy eredeti mű más formában való megjelenítését eredményezi, még nem feltétlenül minősülhet átdolgozásnak. Ezzel kapcsolatos híres eset a „Chopin-ügy”, amelyben még 1960-ban döntött úgy a bíróság, hogy Chopin E-dúr etűdjét táncdallá „alakító” személyt nem illeti meg szerzői jogi oltalom, ugyanis nem tett semmilyen egyéni, eredeti jellegűt az alaplához, tehát amit létrehozott, az pusztán a mű más alakban való megjelenítése, amely nem jár lényeges változtatásokkal, nem minősülhet átdolgozásnak és így szerzői jogokat sem keletkeztet.¹³²

¹²⁹ Szjt. 28. § (4) bek.

¹³⁰ *Kommentár*, 173. o.

¹³¹ Lessig, Lawrence: *Szabad Kultúra*, Kiskapu Kiadó, Budapest, 2005. – http://www.szabadkultura.hu/htmlkonyv/free_culture.html

¹³² *Kommentár*, 43. o.

A második kérdéskörbe tartoznak azok az esetek, mikor az átdolgozás ténye megállapítható, azonban engedély beszerzésére továbbra sincsen szükség, melynek az típusai lehetségesek:

- az, amikor van kapcsolat a művek között, azonban az a szabad felhasználás kereteit (például szerepel benne egy idézet) nem haladja meg,
- amikor az átdolgozás alapjául szolgáló mű már nem áll oltalom alatt vagy azért, mert eleve nem szerzői műről (például népmese, népdal, legenda) van szó vagy a szerzői műre vonatkozó oltalmi idő lejárt. (Ebben az esetben a személyhez fűződő jogokat továbbra is tiszteletben kell tartani, a mű felhasználása tehát nem sértheti a szerző személyiségi jogait.)

A harmadik eset, amikor az eredeti mű tényleges felhasználására kerül sor, annak részletei, karakterei kerülnek átvételre, az engedélyköteles átdolgozásnak minősül. Ezen belül is több eset lehetséges:

- bár szükséges lenne az engedély, de azt nem kérik meg,
- engedélyezett az átdolgozás, amely vagy szorosan vett (például egy dal esetében a szöveg teljes megváltoztatása), vagy teljesen eltérő alkotást jelent.

Érdekes – körülményektől függően bármelyik tételbe sorolható – eset a paródia esete. Annak elhatárolása, hogy valóban „jogos” paródiáról vagy „jogtalan” átdolgozásról van-e szó, csak esetileg ítéltethető meg. Amennyiben a szerző egyéni eredeti alkotása – bár stílusát tekintve felismerhetővé teszi az eredeti művet – teljesen önálló, az eredeti szerző hozzájárulására nincs szükség. Elég csupán Karinthy *Így írtok ti* című kötetének írásaira gondolni. Ha a paródia alapját tehát a szerzői jog hatálya alá nem tartozó elemek (például stílus utánzása, hangnem, hanghordozás, viselkedés, mozgás, jellemző kifejezések) adják, a jogosítás kérdése fel sem merül.¹³³

A Szakértő Testület e témával kapcsolatos egyik alapdöntése¹³⁴ kimondja, hogy: *„A paródia a szellemi vita közismert eszköze, szabadsága a véleménysszabadság alkotmányos védelmének sajátos, a szerzői jog által elismert belső korlátja. A szerzői jogban a paródia olyan sajátos szabad átdolgozás, amelynek egyik sajátossága, hogy a parodizált mű nem halványulhat el teljesen, sőt, szükséges ismérv, hogy arra rá ismerhessen az, aki a parodizált művet egyébként ismeri (objektív ismérv).*

A paródia eltávolító sajátossága az, hogy a parodizált művel vitába száll, azzal ellentétes nézetet tükröz. A paródia azzal távolodik el a parodizált műtől, hogy a saját alkotó tevékenység révén önállóságra tesz szert. Ez az a belső távolságtartás, amely a vitatásból, az ellentétes megközelítésből és a paródia önállóságából együtt fakad. Ha ez az ismérv, tehát a parodizáló mű észlelhető önállósága hiányzik, akkor kevés önmagában a parodizált művel való szembenállás.”

Érdemes talán még röviden kitérni az átdolgozás és a feldolgozás elhatárolására, amely színvonalú művek esetében jelenik meg a legnyilvánvalóbban: ha egy mű azonos címmel, azonos műfajban, a tartalom megváltoztatása nélkül kerül bemutatásra, például egy sajátos rendezői szemszöveget mutatva be: átdolgozásról beszélünk,¹³⁵ a

¹³³ A paródia célú korlátozás lehetőségeit részletesen vizsgálja következő kötet: Dr. Grad-Gyenge Anikó: *A Szerzői Jogi Korlátozások és a Szerzői Jog Emberi Jogi Háttére*, HVG-Orac, 2010, Budapest, 222–225. o.

¹³⁴ *A Reklámozás céljából megrendelt mű felhasználásáról szóló SZJSZT 16/08 számú szakvélemény.* – http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2008/2008PDF/szjszt_szakv_2008_016.pdf

¹³⁵ Gyenge Anikó: *Zeneművek átdolgozása a szerzői jogban, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 107. évfolyam 3. szám, 2002. június.

Shakespeare: *Szentivánéji álom* című művének bődzsekiben bemutatásra kerülő változata ilyen. Feldolgozás esetében mindez változhat, ha maradunk Shakespeare-nél, akkor *A makrancos hölgy* című vígjátékának musicalfeldolgozása már annyi változtatást, egyéni, eredeti jelleget tartalmaz, ami meghaladja az átdolgozás szintjét.

7.8. Kiállítás

A kiállítási jog műspecifikus jog, a törvény a képzőművészeti, fotóművészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások esetében az alkotót illeti meg, hogy az általa létrehozott művet kiállítsa, vagy annak kiállításához hozzájáruljon. A jog másik oldalát egy kötelezettség jelenti, amely értelmében a fizikai tárgy tulajdonosa, amennyiben ez méltányos érdekeit nem sérti, a művet időlegesen a szerző rendelkezésére köteles bocsátani. Több olyan ok is lehet, amiért ez szükségessé válik: például életműkiállítás, reprodukciós cél. Ilyen esetekben a szállításról, a mű biztosításáról stb. a szerző köteles gondoskodni.

Képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti és iparművészeti alkotások kiállításához a szerző beleegyezése szükséges. E körben az aukciókkal kapcsolatos „kvázi kiállítások” képezik a határterületet, amennyiben ugyanis ezeket kiállításként ismeri el a joggyakorlat, akkor a szerző adott esetben ellehetlenítheti a műkereskedelmet azzal, hogy az alkotásának ilyen jellegű bemutatását folyamatosan letiltja.

A kiállítás engedélyezéséért a szerzőt díj illeti meg, mely összegére vonatkozóan a HUNGART díjszabása tekinthető irányadónak.¹³⁶

Amennyiben közgyűjteményben őrzött műről van szó, a szerző hozzájárulására nincs szükség, és így díjazásra sem tarthat igényt.

A művön – a kiállítás során – a szerző nevét fel kell tüntetni.

7.9. Követőjog

Sajátos vagyoni jognak minősül a követőjog, amely a szerzői jogi törvény X. fejezetében kerül nevesítésre. Ennek értelmében egy eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszerthes átruházása esetén szerzői díjat kell megfizetni a szerző részére. A díjat a mű első átruházásakor (mikor a szerző maga értékesít) még nem kell megfizetni, csak ezt követően.

A díjszámítás körülményének és módjának részletes leírása a [12.3.3.](#) fejezetben olvasható.

¹³⁶ A HUNGART Díjszabásában 2013-ban, ha a kiállított művészek száma a tízet nem érte el, ez a díj 25 970,- Ft volt – <http://www.hungart.org/oldal.php?azon=82>

8. Digitális tartalmak speciális jogosítása

A művek interneten való megjelenítése egyre elterjedtebbé válik. A digitális kultúra fejlődése automatikusan hozza magával az újabb és újabb tartalmak megosztására szolgáló felületek (közösségi oldalak, fotóportálok, youtube gyűjtemények stb.) használatát. Zene esetében az analóg másolási formákról digitális formára való átállás lehetővé tette, hogy az adott műpéldány megtartsa minőségét. Ahogy a fényképezés keretében megjelentek a digitális gépek, megjelentek a képek tárolására szolgáló online galériák, a fotós fórumok, hiszen már nem kell a képek szkennelésével bajlódni, ha a szerző meg kívánja osztani másokkal.

8.1. Az interneten való közzététel

Az interneten való közzététel gyűjtőfogalom, amelyet a [7.5.](#) fejezetben már említett nyilvánossághoz közvetítés körében kell értelmezni.

A nyilvánossághoz közvetítéshez tartozó felhasználási esetkörök (például: sugárzás földfelszínen vagy műholdasan, kódolt sugárzás, nyilvánossághoz közvetítés vezeték útján vagy más módon) egy része szintén megvalósulhat az internet segítségével, azonban ettől még a felhasználási jog alapja (például sugárzás más módon) és ezzel együtt a közös jogkezelő szervezetekkel való elszámolás módja nem változik meg.¹³⁷

1996-ban a Szellemi Tulajdon Világszervezete keretében elfogadásra kerültek az „Internet Szerződés”.¹³⁸ A WIPO *Copyright Treaty* 8. cikke többek között az alábbiak szerint határozza meg az interneten felhasználásával – az Szjt. 26. § (8) bekezdése szerinti – nyilvánossághoz közvetítést:¹³⁹

„...az irodalmi és művészeti alkotások szerzőinek kizárólagos joga, hogy műveiket vezetékek útján vagy bármely más eszközzel vagy módon a nyilvánossághoz közvetítsék, és hogy erre másnak engedélyt adjanak, ideértve a műveiknek a nyilvánosság számára oly módon történő hozzáférhetővé tételét, hogy a közönség tagjai az említett művekhez való hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.”

Ehhez igazodva az Artisjus már 1998-ban megjelentette díjszabásában a „számítógépi hálózaton történő átvitel” kapcsán jelentkező díjtételeket. A tényleges változást azonban az 1999-es szerzői jogi törvény hozta, amely már tartalmazta az online felhasználás jogi kereteit, igazodva a WIPO szerződésekhez. A klasszikus internetes felhasználások mellett ezen rendelkezések magukban foglalják az alternatív technológiákkal megvalósuló felhasználásokat is (például WAP, MMS).¹⁴⁰

¹³⁷

¹³⁸ Szinger-Tóth: 204. o.

¹³⁹ WIPO Szerzői jogi szerződés:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:11:33:22000A0411%2801%29:HU:PDF>

¹⁴⁰ Szinger-Tóth: 205. o.

8.2. Egyes műtípusok

8.2.1. Zenék

Ahhoz, hogy egy zenét az ember az általa használt honlapon közzétegyen, három jogosult csoporttól van szüksége engedélyre. Először is engedélyt kell kérni a szerzőtől. Amennyiben a mű „kisjogos” – tehát nem színpadra szánt és már nyilvánosságra hozott (gondoljunk egy klasszikus slágerre) – a többszörözés és a nyilvánossághoz közvetítés kizárólagos jogát a szerzői közös jogkezelő szervezet (az Artisjus) gyakorolja, a jogosítással kapcsolatos díjtételek a díjszabásban kerülnek közzétételre,¹⁴¹ alapvetően két csoportot különböztetve meg: a webrádió, webTV jellegű felhasználásokat (melyek elsődlegesen – tekintve, hogy a közösség tagjai sem a helyét sem az idejét nem választhatják meg a közvetítésnek, vezetékes közvetítésnek minősülnek – és közös jogkezelő szervezet ezen díjtarifája szerint kerülnek engedélyezésre, annak ellenére, hogy mindez az interneten történik), illetve az „egyedi lehívásos” műfelhasználást.

8.2.1.1. Webrádió, webTV jellegű felhasználások (streaming)

Abban az esetben, ha az interneten a művek szerkesztett műsorfolyamban kerülnek közvetítésre, a „kisjogos” zenei művek esetében az Artisjus ad engedélyt a zeneszerzők és a zeneszövegírók nevében.

Amennyiben a rádió, televízió hagyományosan sugárzott műsorát online formában is hozzáférhetővé teszi (ún. *simulcasting*), ezért a sugárzási jogdíj 5%-ának megfelelő összeget köteles megfizetni.

Ha csak számítógépes hálózaton kerül sor a műsorszolgáltatásra (önálló *webcasting*), a felhasználó erre vonatkozóan külön jogdíjat köteles megfizetni. Az internetes rádiót, illetve TV-t, egy erre kialakított adatlapon kell bejelenteni.

Ide sorolódik továbbá az az eset, amikor a közönség tagja maga választhat a szolgáltató által meghatározott stílusú műsorszámok közül (*last.fm*). Ezt a módszert az *on demand* típustól az különbözteti meg, hogy itt a konkrét mű nem választható ki, csupán a kategória, amelybe tartozik. Például webrádiózás esetében a kedvelt zenei irányzatok (country, rock, klasszikus stb.) kerülnek megnevezésre.

8.2.1.2. „Egyedi lehívásos”, avagy on demand típusú felhasználások

Az *on demand* típusú felhasználások az egyedi lehívásokat jelentik, melynek során a művekhez a közönség tagjai egyedileg férhetnek hozzá. Ezen belül megkülönböztetésre kerülnek a letöltést engedő és a letöltést nem engedő oldalak. A közös jogkezelő szervezet által e körben beszedett jogdíjak igazodnak a felhasználás terjedelméhez, a felhasználás módjához, a felhasználás formájához (*download* vagy *real audio*), a felhasználásból származó bevételhez, illetve az egyéb speciális formákhoz. A közös jogkezelő szervezet azon szerzők vonatkozásában, akik kiléptek a közös jogkezelésből, ezen jogosítást nem végzi. A hangfelvétel-előállítók, illetve a rádió- és televíziószervezetek ezt a jogukat egyedileg gyakorolják.¹⁴²

¹⁴¹ Az Artisjus Közleménye (a továbbiakban: Jogdíjközlemény):

http://www.artisjus.hu/userfiles/file/felhasznaloknak/aktualis_jogdijkozlemeny_r_tv.pdf és

http://www.artisjus.hu/userfiles/file/felhasznaloknak/aktualis_jogdijkozlemeny_i.pdf

Sarkady Ildikó – Grad Gyenge Anikó: *A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai*, Médiatudományi Intézet, Budapest, 2012, 124-126. o. –

http://mtmi.hu/dokumentum/341/Mediaerteklanc_szerzoi_jogi_vonatkozasai.pdf

¹⁴² Szt. 74. § (1) bek. c) pontja, illetve 80. § (1) bek. d) pontja.

Az Artisjus alapvető kategóriaként jelenleg az alábbiakat jelöli meg:

- intro, aláfestőzene, videoklip honlapok színesítésére, előadó zenei repertoárjának bemutatása stb.

A honlap háttérzenéje például mint letöltést nem engedő, ingyenes lehívásra hozzáférhetővé tétel minősül. Ebben az esetben a felhasználással kapcsolatban elért bevétel 10%-a, de legalább 1 perc alatti műrészlet esetében 2078 Ft, 1–7 perc közötti műrészlet esetében 3117 Ft. Ez az összeg 1–10 műrészlet felhasználását biztosítja.

Amennyiben a zeneművek díjfizetés ellenében tölthetőek le, minden megkezdett 7 percre vonatkozóan az elsődlegesen a lehívásért fizetett díj 10%-a, és a felhasználással elért egyéb bevétel 10%-a, de legalább lehívásonként (*real audio*) 3 Ft, vagy letöltésenként (*download*) 23 Ft.

- Zenemű csengőhangként
Csengőhangok esetében ez a minimum jogdíj percenként 23 Ft, de amennyiben előfizetés keretében (például hívódallam szolgáltatás) biztosítják a letöltés lehetőségét, a jogdíj mértéke százalékos arányban igazodik a szolgáltatónak fizetett díjhoz.¹⁴³
- Zeneművek filmekben
Ha az oldal letöltést nem enged, csak ingyenesen hozzáférhetővé teszi a zenés filmet, akkor a 30 percet meg nem haladó zenés film (például koncertfelvétel) esetében a lehívásért fizetett díj 8%-a, és a felhasználással kapcsolatban elért egyéb bevétel (például reklám) 8%-a, de legalább letöltésenként 17 Ft a jogdíj. Amennyiben a letöltés is engedélyezett, 25 Ft.
Játékfilmek esetében a százalékos arány 5%, a letöltés jogdíja 12 Ft, illetve 16 Ft. (Érthető módon, hiszen egy játékfilm kevesebb zenét tartalmaz.)
- Online zeneáruház
Amennyiben online zeneboltban vásárol valaki zenét és szeretné megtudni, hogy az általa kifizetett összeg valójában milyen tételeket is tartalmaz, a MAHASZ által közzétett kimutatásban megtekintheti.¹⁴⁴ Fontos kiemelni, mert talán nem nyilvánvaló, hogy a befolyó díj, például 500 Forint legjelentősebb része – amennyiben SMS alapú a kifizetés – a mobilszolgáltató részére kifizetett díj (200 Ft), illetve az ÁFA (100 Ft).

8.2.1.3. Szerzői honlapok

Egészen sajátos megoldást jelent a szerzői honlap, amelyet a közös jogkezelő szervezet azért hozott létre és azért támogat, hogy a szerzői kiadáshoz (ahol a szerző saját maga által készített, saját műveit tartalmazó hangfelvételt jogdíjfizetési kötelezettség nélkül, a gyártási engedélyhez szükséges bejelentés megtételét követően jogosult többszörözni és terjeszteni) hasonlóan az online megjelenést segítse. Ennek keretében az Artisjus szerződést köt a szerzővel és számára ingyenesen engedélyezi a nyilvánossághoz közvetítéshez, feltéve persze, hogy a szerző a szükséges egyéb engedélyekkel (szerzőtársi és szomszédos jogi jogosultsági hozzájárulás) rendelkezik.

¹⁴³ Jogdíjközlemény 1.2.1. és 1.4.

¹⁴⁴ A MAHASZ által közzétett kimutatás: *Mit tartalmaz egy legálisan letölthető dal ára?* – <http://mahasz.hu/?menu=gyik>

Annak érdekében, hogy ez a lehetőség ne vezessen visszaélésekhez, a szerzői honlap feltétele többek között a szerző saját nevére regisztrált domain, valamint az Artisjus által biztosított ingyenes tárhely használata, melyen keresztül a lehívásra hozzáférhetővé tétel megtörténhet. Előadóművészek esetében ezt a jogot az EJI biztosítja.¹⁴⁵

8.2.2. Irodalmi művek

8.2.2.1. Általános összefoglalás

A klasszikus felhasználási módok irodalmi művek esetében a könyvkiadás, napilapban, folyóiratban való megjelenés. A digitális könyvek világa merőben új terület. Annak módja, hogy digitális formájú könyv készüljön el kettős: vagy egy e-book formában való szerkesztésről és kiadásról beszélünk (amely terjesztésére sor kerülhet online – lehívásra hozzáférhetővé tétel, vagy offline formában – például egy DVD-n szereplő szótár), vagy egy – leginkább a jogsértések során megjelenő – digitalizálásról, amely a már létrejött papíralapú könyv szkennelését követő digitális formában való rögzítését, többszörözését és bizonyos esetekben terjesztését és/vagy lehívásra hozzáférhetővé tételét jelenti.

A digitális másolatkészítés jogát a szerző közvetlenül maga gyakorolja, ezt általában a kiadóra ruházza át, amennyiben az online kiadásról is megállapodnak. Ezt követően pedig (ha a kiadó többnyire kizárólagos jogot szerez) a felhasználó gyakorolja az engedélyezési jogokat.

8.2.2.2. Online egyedi lehívások¹⁴⁶

Bár korábban – hasonlóan az irodalmi mű rádiós vagy televíziós műsorban való felhasználásához – a közös jogkezelő szervezet közreműködése volt szükséges a kisjogos művek (például vers, mese, elbeszélő költemény) online jogosításhoz is, 2004-től már a szerzők közvetlenül jogosítják az online felhasználásokat.

Azokban az esetekben, ha az irodalmi mű nem közvetlen írott formában jelenik meg az interneten, hanem valamilyen módon feldolgozva (felolvasva, vagy filmnek nem minősülő képfelvételen rögzítve), az irodalmi mű szerzője mellett a szomszédos jogi jogosult (hang- vagy képfelvétel előállítója), illetve – tekintettel az előadóművészi teljesítményre – az előadóművész (EJI-n keresztül gyakorolt) hozzájárulása is szükséges a közzétételhez.

Az egyéb (például színpadi műnek minősülő) irodalmi alkotások jogosítását illetően 2004 nem hozott változást, hiszen ez eredetileg is a szerző által közvetlenül gyakorolt volt.

Jogszerzés esetében érdemes egy adott – már kiadásban megjelent – mű vonatkozásában a kiadói szerződés vonatkozó rendelkezéseit megismerni, hogy a későbbi jogvita (ki engedélyezhette az online megjelenést) elkerülhető legyen.

8.2.2.3. Honlaptartalmak

Időnként felmerülnek esetek, amelyekben az egyik fél engedély nélkül lemásolja a másik által közzétett tartalmat, szinte szóról szóra, néha azzal fűszerezve, hogy szerzőként saját magát jelöli meg. Ilyenkor persze mindenki szeretne azonnali megoldást a „probléma” megszüntetésére, hiszen minél tovább van fent az interneten a duplázott tartalom, annál jobban összezavarja a keresőket.

¹⁴⁵ Szinger-Tóth: 216. o.

¹⁴⁶ Szinger-Tóth: 222. o.

Ilyenkor először is a jogsértő és az eredeti oldal tartalma kerül dokumentálásra közjegyző vagy ügyvéd előtt. Ezt követően felszólító levelet érdemes küldeni a kérdéses tartalom feltöltőjének, vagy ha ő ismeretlen, az oldal üzemeltetőjének. Az esetek jelentős részében ez célra vezet, hiszen a felhívás, hogy a jogsértést szüntesse meg, ellenkező esetben jogkövetkezményei lesznek, meg szokta győzni az engedély nélküli többszörözött, főleg, ha a levél kitér arra, hogy az ilyen jellegű másolás egyszerre ütközik a szerzői jogba, a versenyjogba és a büntetőjogba is.

8.2.3. Fotók

A digitális világ hozadéka, hogy ma már sokkal könnyebb fényképeket készíteni, szinte már minden pillanat megörökítésre kerül, mintha ezen múlna az emlékezés. Mindenesetre a fényképek egyre jelentősebb része készül digitálisan vagy kerül különféle eljárások folytán digitalizálásra. Előfordulhat, hogy maga a nyers fotó még nem tekinthető alkotásnak, azonban a különféle módosítások¹⁴⁷ (például színezések, szűrők, grafikai módosítások, montázsok) következtében létrejövő új kép már tükrözi az egyéni, eredeti jelleget.

8.2.3.1. Elsődleges felhasználás

Amennyiben az első nyilvánosságra hozatal online történik, azt vagy a szerző maga gyakorolja, vagy harmadik felet jogosít (például szerződés keretében) erre. Utóbbi esetben a közzététel módját (méret, letölthetőség kérdése) pontosan meg kell határozni. Szükséges döntés arról, hogy az adott képet mennyire kívánják technológiailag védeni (például hologram vagy vízjel). A kép milyen mértékű módosítása engedélyezett (feltéve, hogy eleve oltalom alatt állt). A joggyakorlat megosztott ugyanis a téren, hogy a fotókból való kiemelés, a fényképen valamely szöveg feltüntetése, a kép színeinek módosítása, szaturáció megváltoztatása, képkerettel való kiegészítése stb. milyen esetben minősülnek átdolgozásnak. Ez feltehetően csak esetileg, az adott mű és a változtatások ismeretében (hordoz-e egyéni, eredeti jelleget) dönthető el.

Fontos tudni, hogy mára már jó minőségű ingyenesen hozzáférhető képkereső szoftverek léteznek, amelyek segítségével könnyen lehet engedély nélkül feltöltött képre bukkanni.

Amennyiben a kép maga linkként funkcionál, az eredeti szerzővel vagy jogosulttal egyeztetni kell ezt a funkciót, illetve a linkelésben megjelölt tartalmat.

A gyakorlat azt mutatja, hogy érdemes a kép közzétételére szánt honlapokat (azok működési célját: például kereskedelmi, reklámcélú, saját tartalmat megjelenítő) szintén szerződésben rögzíteni.

8.2.3.2. Másodlagos felhasználás

Ez egy, a HUNGART közös jogkezelő által gyakorolt, jogosítási forma, amennyiben a szerző erre vonatkozóan a közös jogkezelésből nem lép ki. A jogosítás feltételeként díjakat a közzétett díjszabás alapján szed be.

A művészek – hasonlóan az Artisjus féle jogosításhoz – saját képeik felhasználásáért nem kötelesek jogdíjat fizetni, azonban a bejelentési és szerződési kötelezettség alól nem mentesülnek.

¹⁴⁷ A képmódosítás gyakorlatát bemutató videó: *How to Combine 2 Images Seamlessly in Photoshop* – <https://www.youtube.com/watch?v=StB0o5RsHds>

Amennyiben a mű felhasználásához reklámozás céljából kérnek engedélyt, a személyhez fűződő jogosultságok miatt a HUNGART megkeresi a jogosultat, és csak az ő hozzájárulása esetén ad engedélyt a felhasználásra.

8.2.3.3. Szerzői jogi oltalom alatt nem álló felvételek felhasználása

Az, hogy a szerzői jog nem védi a fotót, nem jelenti azt, hogy az szabadon felhasználható, hiszen ha azon valamely személy szerepel, akkor őt megilleti a képmásához való jog, melyet tiszteletben kell tartani, és amit csak az engedélyével lehet felhasználni, illetve ott van még a versenyjogi szabályozás, amely a jogosulatlan átvételek esetében (főleg, ha az átvétel harmadik személyek megtévesztésére alkalmas) érvényesül. Elég, ha csak egy-egy webshop kínálati palettájára gondolunk. Az, ha egy webáruház gondosan összegyűjti és engedélyeket szerez a közzétételre vagy adott esetben befotóztatja a termékeket, a másik pedig csak lemásolja, sérti a tisztességes piaci verseny szabályait.

8.2.4. Grafikák

Grafikák esetében a helyzet rendkívül hasonló a fotókéhoz. A fent bemutatottakon túl azonban itt még gyakori jogsértés, hogy egy-egy híresebb illusztrátor művei önálló életre kelnek és megjelennek különféle kézműves vásárokon vagy akár online portálokon, utánfestett formában. Az ilyen jellegű felhasználás szintén jogellenes, ez a másolatkészítésnek egy sajátos – a szabad felhasználás körét meghaladó – módja vagy adott esetben engedély nélküli átdolgozás.

8.2.5. Filmek, audiovizuális művek¹⁴⁸

Ahogy arra még a későbbiekben kitérünk, a filmalkotásnak minősülő, illetve szimplán rögzítésre került mozgóképek közötti különbség több szempontból rendkívül fontos, hiszen meghatározza a jogosítás alapjait. E helyen azok az alkotások kerülnek bemutatásra, amelyek esetében a szerzői jogi rendelkezések alkalmazhatóak, tehát a mű filmalkotásnak minősül, és mint ilyen megfilmesítési szerződés révén jött létre.

Ebből következően adott egy filmelőállító, aki a szerzőktől, illetve a résztvevő előadóművészekről (színészek) a kapcsolódó jogosultságokat megszerezte. Az online lehívásra való közzététel (például *video on demand*) joga az elmúlt évek filmelőállítói szerződéseiben már szinte biztosan szerepelt. Régi filmek esetében azonban az ilyen típusú (interneten való közzétételt, lehívásra hozzáférhetővé tételt biztosító) felhasználási jogokra vonatkozóan azonban kiegészítő szerződést kell kötnie a filmelőállító-nak a jogosultakkal, hiszen 10–15 évvel ez előtt ez a felhasználási mód még ismeretlennek számított és így jogosítható sem volt.

A filmelőállító maga dönt, hogy a film terjesztését saját maga kívánja megoldani, vagy forgalmazót von be illetve arról is, hogy ezen esetben a forgalmazó számára milyen jogosultságokat biztosít (területi, felhasználási módbeli, időbeli).

Filmek esetében a közös jogkezelés nem érvényesül, kivéve a filmben felhasznált zenék esetét, amelyeket (kivéve, ha azok színpadra szánt zenedrámái művek vagy azok jelenetei, illetve keresztmetszetei) az Artisjus jogosít, a zeneművekről szóló részben ismertetett módon.

¹⁴⁸ Szinger-Tóth: 230-231. o.

9. A munkaviszony és más hasonló jogviszonyok

A szerzői jogi törvény helyenként lehetővé teszi, hogy a szerzőt megillető vagyoni jogok harmadik személyre szálljanak át. Ennek esetei többek között: a munkaviszonyban történő alkotás, a tanulói jogviszony, valamint speciális feltételek esetében a megbízási és vállalkozási jogviszony.

9.1. A szerződés

A szerzői jogi törvények munkaviszonyban alkotottnak minősítik azokat a műveket (így a szoftvereket, fényképeket, digitális tartalmakat) is, melyek készítője közalkalmazotti vagy köztisztviselői státuszban dolgozik. Ilyen esetekben a vagyoni jogok átszállása automatikus.

Amennyiben azonban ezekhez a jogviszonyokhoz pusztán hasonlít valamely szerződés, nem állapítható meg munkaviszony léte, és így a művekre vonatkozó vagyoni jogosultságok automatikus átszállása sem. Ennek oka feltehetőleg a szerzői jogi törvény szerzővédő értelmezési elve. Többször találkozni azonban olyan esetekkel, mikor egy kvázi munkajogi státuszban lévő személyt – például adóoptimalizálási célokból kifolyólag – egyéni vagy társas vállalkozóként foglalkoztatnak. Ez az adó szempontjából valóban lehet optimális, azonban szerzői jogok szempontjából már kevésbé, hiszen ezekben az esetekben a jogok átszállása nem lesz automatikus. Sok esetben a jogszerezés csak felhasználási jogokra fog kiterjedni, tekintettel arra, hogy a vagyoni jogok csak egyedi, a törvény által nevesített esetekben szállnak át. Gyakori hiba ilyen helyzetekben, hogy a felek a létrejövő művekről egyáltalán nem rendelkeznek, így azok felhasználási lehetősége a törvényben foglalt általános szabályokhoz igazodik, azaz, hogy kétség esetén a szerző részére kedvezőbb értelmezést kell alapul venni.

Ha kétség merül fel, a munkáltató köteles bizonyítani, hogy a szerzői mű megalkotása munkaviszonyból fakadó kötelezettség volt, amennyiben erre nem képes, a szerző szabadon rendelkezhet művével.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a jogátszállás bár főszabálynak mondható, mégsem automatikus, ugyanis a felek eltérően (például felhasználási szerződés szerinti jogosításban) is megállapodhatnak.¹⁴⁹

Vannak persze a szabadúszók (szellemi szabadfoglalkozásúak), akik adott esetben megbízási vagy vállalkozási szerződés keretében vállalnak feladatokat, vagy éppen egy általuk már korábban létrehozott szerzői tartalmat értékesítenek. Ezek a szerződések a felhasználási szerződések körébe tartoznak, és ott kerülnek ismertetésre.

¹⁴⁹ Szt. 30. § (1) bek.

9.2. A munkavégzés körülményei

9.2.1. Rendelkezésre álló eszközök

Külön kérdéskört jelent az igénybe vett eszközök esete. Míg a nyolcvanas évek elején például elképzelhetetlennek tűnt a szoftveralkotás otthoni körülmények között, és feltétlenül nagy beruházást igényeltek az olyan számítógépek, melyek komolyabb program futtatására alkalmasak voltak, mára már lényegesen egyszerűbbé vált a megfelelő hardverhátter biztosítása, ám ugyanakkor előfordulhat, hogy a munkavállaló a munkájához kapcsolódó, ám nem munkaköri feladatai közé tartozó módon, munkahelyén kívül, saját hardveren a munkáltatója számára is hasznos tartalmat (például szoftvert, animációt) fejleszt.

Az is megeshet, hogy a munkavállaló a munkahelyén, a munkáltató által rendelkezésre bocsátott eszköz felhasználásával hoz létre valamit, amely teljesen a munkakörén kívül esik, belső ösztönzéséből fakad (például verset ír a „céges” laptopon a kolléganője számára, akibe szerelmes).

A digitális világban egyre többször tapasztalható meg, hogy távmunka keretében is lehetséges az alkotás, ezt a *dropbox*on vagy *google drive*-on megosztott file-ok minden gond nélkül lehetővé teszik, legyen szó akár fejlesztésről, akár grafikai, illusztratori munkáról vagy éppen szövegírásról. A munkáltató jogszerzését nem befolyásolja az a körülmény, hogy ezekben az esetekben az eszköz általában a munkavállaló sajátja.

9.2.2. A munkaidő

Szintén érdekes kérdést vet fel a munkaidő fogalma, hiszen munkaviszony esetében a hely meghatározásán túl az idő is fontos tényező. A munkaidőn túli teljesítményért az általános szabályok szerint túlóradíj illetné meg a munkavállalót, amennyiben azonban ezt nem utalják számára, feltételezhető-e egyáltalán, hogy a műért cserébe megfelelő ellenszolgáltatást kapott. Fontos figyelembe venni azt, hogy a munkáltató nem sajátíthatja ki az adott szakembert, reklámgrafikust, szövegíró, programozót.

9.2.3. A munkaköri leírás

A legszigorúbb elhatárolást mégis a munkaköri leírás jelenti, hiszen általában ez alapján ítélik meg az adott mű elkészítésénél releváns körülményeket, azaz, hogy maga az alkotás „kötelessége” volt-e a szerzőnek. Az a kérdés, hogy az alkotás hozzá tartozik-e a munkaköréhez, elsődleges. Ha például szövegíróként dolgozik, és a munkaköri leírása szerint kreatív anyagokat hoz létre, PR-cikkeket ír, hírleveleket fogalmaz, szlogeneket talál ki stb., akkor a munkáltató szempontjából mindegy, hogy az ügyfél által kért kampány kulcsmondatát az asztala mellett ülve találja-e ki vagy a metróon utazva. A lényeg az, hogy miután a mű létrejött, azt a munkáltatóval ossza meg, részére adja át, hogy a szöveg további felhasználásáról az intézkedhessen.

Ugyancsak munkaviszonyban alkotottnak minősül az alkotás, ha az elkészítésére a szerző utasítást kap, ám ilyenkor kérdéses, hogy az utasítás mennyiben terjedhet túl az adott a munkakörön, hiszen például egy újságnál dolgozó tördelő is lehet jó webdesigner vagy programozó, de ez még nem jelenti, hogy a munkáltató őt honlaptervek, adott esetben weblapmotor készítésére utasíthatja.

Ehhez kapcsolódik egy 1997-ből származó német döntés, ahol a bíróság kimondta, hogy a technika fejlődéséből következik, hogy egyszer elérünk majd egy pontot, mikor egy felelősségteljes munkakört betöltő személytől elvárható lesz nemcsak a programok futtatásának, hanem fejlesztésének képessége is, és attól kezdve a szoftveralkotás a munkaszerződések részét fogja képezni. Ám már ezen állapotot megelőzően is megállapítható, hogy amennyiben a munkáltató jóváhagyásával és annak költségére a munkavállaló webdesignert készít vagy szoftvert fejleszt, az a munkaszerződési tevékenységi kör keretein belülnek minősül, még abban az esetben is, ha magát a munkaköri leírást elmulasztják módosítani.

9.3. Személyhez fűződő jogok

A 6. fejezetben már ismertetett, a szerzőtől alapvetően elválaszthatatlan jogokat – a gyakorlat szerint – a munkaviszonyból kifolyólag általában a munkáltató érvényesíti, tekintettel arra, hogy a vagyoni jogok általi érdekeltsége számára is fontos, ráadásul a jogok érvényesítéséhez szükséges lehetőségei (például anyagiak terén) lényegesen kedvezőbbek szoktak lenni a szerzőénél.

9.3.1. Nyilvánosságra hozatal

Ami a nyilvánosságra hozatalt illeti, a szerző legkésőbb a mű elkészültével és átadása-kor hozzájárul a mű nyilvánosságra hozatalához, azonban ezzel együtt tudomásul veszi azt is, hogy a mű publikálásáról¹⁵⁰ a munkáltató dönt. Fontos továbbá, hogy az átadást követően a munkavállaló művét visszavonni nem jogosult, amennyiben a visszavonás feltételei fennállnak, nevének mellőzését jogosult kérni.

Külön érdekessége lehet ennek a kérdésnek, hogy mi történik azokkal a művekkel, melyeket a szerző valamilyen okból (megbetegedés, felmondás) nem ad át.

Ha a gazdasági szemüvegen át nézzük, a munkáltató a munkabérben megfizette ezt a programot is, annak felhasználására jogosult. Ha azonban szerzői jogásként közelítjük meg a helyzetet, felfedezünk egy aprócska problémát, mégpedig azt, hogy amennyiben a szerző a művet nem adja át, nem járul hozzá a nyilvánosságra hozatalhoz.

Ennek elkerülése érdekében tehát célszerű a – bármilyen okból távozó – munkavállalót valamennyi általa készített szerzői mű tekintetében nyilatkoztatni, hogy azok nyilvánosságra hozatalához hozzájárul.

9.3.2. A szerző feltüntetése

A gyakorlat azt mutatja, hogy angolszász mintát követve a munkáltatók előszeretettel látják el a művet copyright jelzéssel (©), ez azonban a magyar szabályok szerint szerzőséget nem jelölhet, és a vagyoni jogok jogosultjára sem utalhat. A munkáltató mint jogtulajdonos a szerző mellett (vagy helyett) jogosult a szerzői jogokat megsértő harmadik ellen is fellépni.

A szerzőként való feltüntetésről a szerző nem mondhat le, ugyanakkor a munkaszerződés keretei között vagy külön nyilatkozatában kérheti, hogy nevesített szerzőként ne kerüljön megjelölésre. Nagyobb cégek esetében ez egyébként bevett gyakorlat, hiszen a brandingelt terjesztéshez fűződő jogos érdeke azt diktálja, hogy a vevők és a

¹⁵⁰ Szt. 30.§ (5) bek.

piac szereplői az adott művet mint a gyártó sajátját ismerjék el, és lehetőség szerint a konkurencia ne kezdje el árajánlatokkal ostromolni a vezető fejlesztőt vagy az art directort a mű kiadását követő héten.

Ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy ez a szerzőként való feltüntetés, miután a gyártó igényei kielégítést nyertek – azaz a dobozon, és a CD külsején valóban csak a *copyright* jogosult jelenik meg – nem igényelhető-e mégis, hiszen voltaképpen alapvető, személyhez fűződő jogosultságról beszélünk.

A szerzők feltüntetésének szokásos módja tekinthető e körben irányadónak. Szoftverek esetében a forráskódban való megjelölésük felmerülhet, ám ezáltal csak akkor érik el a kívánt célt, ha *open source* projekten dolgoztak, hiszen a forráskód egyéb esetekben nem ismerhető meg.

A másik megoldás lehet a szerzők kézikönyvben való felsorolása. Ám az ezzel kapcsolatos aggályok alapja, hogy sok esetben ilyen nem készül, amennyiben igen (például szoftver esetében), az valójában különálló szerzői jogi védelmet élvező műnek minősül, így a közvetlen kontaktus az alkotó és a mű között elvész.

Könyv, újságcikk vagy más írásmű esetében ez kevésbé kritikus, bár a reklámszövegek végleges felhasználása szintén nem tartalmazza a szerzőt (ő általában azt a jogát tartja fenn, hogy saját portfóliójában jelölje a teljesítményét meg).

A munkaviszonyban harmadik fél, a megrendelő számára készített alkotások esetében azért tartják a munkáltatók sokszor kritikusnak a szerzők feltüntetését, mert a versenytörvények ellenére előfordul, hogy a megrendelő egyszerűbb és olcsóbb megoldásnak tartja, ha közvetlenül a szerzőt keresi meg és kéri fel például a projekt második fázisának kidolgozására, mintha a továbbra is a munkáltatóval marad szerződéses jogviszonyban.

9.3.3. A mű integritása

A mű egységének védelme mint személyhez fűződő jog igényel még vizsgálatot. A munkáltató – gazdasági érdekei miatt – szinte minden változtatásra jogosult, amennyiben az alkotás munkaviszonyban létrehozott műnek minősül. A munkáltató az átdolgozást végeztetheti a szerzővel, de megbízhat ezen feladat ellátásával mást is. A szerző azt követelheti csupán, hogy tájékoztassák a módosításról, illetve amennyiben a módosítással nem ért egyet, a névfeltüntetés mellőzését kérheti.

A munkáltatói joggyakorlás korlátját a polgári jog szabja meg, amely előírja a jóhiszemű joggyakorlást, tehát a szerző hírnevére, becsületére sérelmes felhasználás ilyen alapon megtiltható. Ilyen visszaélésszerű megváltoztatás vagy személyiségi jogokat jogsértő felhasználás lehet többek között, ha munkaviszonyban alkotott, híres mesehőst ábrázoló illusztrációt a munkáltató WC-papírra nyomtatva kíván forgalmazni.

9.3.4. A változtatás és használat joga

Digitális környezetben azt láthatjuk, hogy a szerző az általa munkaviszonyban létrehozott mű, például szoftver vagy grafika esetében a forráskód vagy psd file kiadását a nem kérheti, hiszen a részére kijelölt alkotási feladat már eleve a munkáltató üzleti titkára, általa kidolgozott *know-how* megoldások megjelenítésére, módszerek támogatására szolgált, és mint ilyen, tartalmazza a munkáltató „üzleti titkait”. Egy vállalatirányítási szoftver eleve sokkal többet tartalmazhat, mint a kódsorokat, hiszen az alapjául szol-

gáló üzleti logika kidolgozásában nemcsak maga a fejlesztő vett részt, a grafikai alkotásban sem csak a grafikus munkája van benne, hanem adott esetben egy kollégától származó, tudatos honlaptervezési koncepció, a kreatív részlegtől érkező ötletek, a cég által lefolytatott piackutatás visszajelzései.

A munkáltató az adott mű, forráskód vagy az adott file megváltoztatását kérheti a szerzőtől, vagy jogosult ezzel valamely más programozót, munkavállalót megbízni. Reklámozás céljára készült zene esetében is több verzió, sok módosítás vezet a végleges változatig.

A használati jog kapcsán érdekes eset merült fel Németországban, mikor a munkavállaló korábbi munkahelyének mintegy végkielégítéseként – egy bizonyos szoftverre vonatkozó – vagyoni jogosultságokat nyert el. Rendelkezési joga folytán ezt a szoftvert az új munkahelyen ellenszolgáltatás nélkül használni engedte, és mikor munkaviszonya megszűnt, szeretne volna a programot magával vinni, de a munkáltatója ehhez nem járult hozzá, mert a szoftver használatát úgy tekintette, mint a munkavállaló munkaköri köteletségéből származó eredményt, habár a munkavállaló a szoftvert nem maga, és főként nem ezen a munkahelyén fejlesztette.

Hasonló eset megoldásának az tűnik, hogy az ingyenes felhasználást abban az esetben is csak a munkaviszony fennállásának idejére szabták meg, amennyiben a felhasználás időtartamáról külön megegyezés a felek között nem történt.¹⁵¹

9.3.5. A visszahívás, visszavonás joga

A visszahívás vagy visszavonás joga – ahogy arra már korábban utaltunk – értelemszerűen a vagyoni jogosult érdekei szerint történik, hiszen ez – egy igen nagy horderejű – gazdasági döntésnek minősül, a szerző meggyőződésének megváltozása arra lehet elegendő, hogy ő – esetlegesen feltüntetett – nevének mellőzését kérje.

9.4. Vagyoni jogok

A vagyoni jogok átszállásának tehát két feltétele van: egyrészt a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból származó kötelezettsége, és a mű átadásra kerül, másrészt a felek között a műre vonatkozóan eltérő megállapodás nem jön létre.

9.4.1. A megfelelő díj

9.4.1.1. A művek általában

A régi és az új szerzői jogi törvény legfontosabb változása a szerzőket illető „megfelelő díj” sorsa, amely abban az esetben járt részükre, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad, vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza.¹⁵²

A hatályos törvény értelmében, amennyiben a munkáltató csak saját maga használja a művet, annak ellenértékét a törvény a munkabérben foglaltnak tekinti. Ha azonban a munkáltató a mű felhasználására másnak engedélyt ad, vagy a mű vagyoni jogait másra ruházza át, a szerzőt méltányos díjazás illeti meg. Ha egy újságíró alkalmazotti státuszban dolgozik és egy országos napilap gyereksarok rovatában ír meséket, akkor

¹⁵¹ BAG, Urteil v. 17. 9. 1998, Hessen. In: NJW 1999, 1275.

¹⁵² Szt. 30. § § (3)–(4) bek.

az általa leadott anyagok megjelentetése online és offline környezetben is a munkáltatót megillető jog. Ha a munkáltató ezt követően meseportált hoz létre, azon is közzéteheti az írásokat vagy azok egyes részeit. Ha azonban jelentkezik egy könyvkiadó, hogy a történeteket mesekönyv formájában ki kívánja adni, a felhasználási szerződés megkötését követően a szerzőt is megilleti a könyv kiadásából származó díj „méltányos” része. Régebben ennek mértéke a kapott díj 60–80%-át jelentette, azonban az ezen számítás alapját képező végrehajtási rendelet már hatályát veszítette.¹⁵³

9.4.1.2. A szoftverek mint kivételek

A harmadik személy jogosítása esetében a szerzőt megillető megfelelő díjazáshoz való jog a szoftverek esetében eltörlésre került. A korábbi bírósági döntésekből még kiolvasható,¹⁵⁴ hogy a fejlesztőket is megillette bizonyos – többnyire a szakértők által javasolt – díjazás. Az 1999 előtt irányadó rendelkezések szerint¹⁵⁵ a munkáltató által harmadik személlyel kötött felhasználási szerződésbe foglalt a szerzői díj – szoftver esetében nevesítetten – 10–30%-ban a szerzőt illette meg. A szoftver esetleges átdolgozásainak költségei azonban a munkáltató ráfordításának minősültek, így azokra tekintettel a szerzőt megillető díj összegét 10% alatt is meg lehetett állapítani.¹⁵⁶

A szerzői jogi törvény jelenleg hatályos szövege azonban nem teszi lehetővé az említett megoldást.¹⁵⁷ Ennek a törvényalkotó által adott magyarázata, hogy a szoftvergyártók oldalán tetemes beruházást igényel a szoftverek előállítása, és ezen befektetés megtérülésének kerékkötője lenne, amennyiben a szoftverkereskedelem lényegi elemét érintve a befolyó díjból a szerzőt is részesíteniük kellene.

Ehhez kapcsolódóan érdemes megemlíteni – a magyar joggyakorlat hiányában – a német Wetterführungspläne I–II.¹⁵⁸ döntéseket. Itt a vita abból fakadt, hogy egy munkavállaló munkatársával 1979 és 1992 között egy speciális program fejlesztésével foglalkozott. Az első ítéletében a bíróság kimondta, hogy a munkaköri kötelessége körében alkotott szoftver nem jogosítja fel a munkavállalót a munkabért meghaladó semmiféle követelésre. Alig egy évvel később a Szövetségi Bíróság még egy döntést hozott az ügyben, melynek keretében új eljárást rendelt el, felhívva a figyelmet a „bestseller paragrafus” figyelembevételére, azaz annak mérlegelésére, hogy a munkáltatónál keletkezett vagyoni előny és a munkavállaló számára munkabérként kifizetett díjazás arányossága, tekintettel a program nem várt népszerűsége, feltűnően nagy értékkülönbséget generált a vagyoni jogokat a törvény szövegéből adódóan, mintegy „törvényi licenc” által megszerző társaság és a program alkotója számára juttatott összeg között.

¹⁵³ *Kommentár*, 182. o.

¹⁵⁴ Például: BH 1991.231. Fővárosi Bíróság 8.P.25.250/92.

¹⁵⁵ „Vhr. 12. § (1) Ha a munkáltató az Sztj. 14. §-ában biztosított felhasználási jogának gyakorlása során a műre harmadik személlyel köt felhasználási szerződést, a szerzői díj összegének – a munkáltató döntése szerint – 60–80 százaléka, szoftver esetében 10–30 százaléka a szerzőt illeti meg, amit a munkáltató a szerzői díj felvételétől számított 8 napon belül köteles a szerző részére kifizetni. Szoftver esetében a kifizetés határidejét a munkáltató – a munkaszerződésben vagy más módon – ettől eltérően is meghatározhatja, illetve feltételhez kötheti. Amennyiben a műre harmadik személlyel felhasználási szerződés kötése a munkáltató feladatkörébe tartozik, a munkáltató a mű szerzőjének díját – a mű alkotásával kapcsolatos ráfordításokra figyelemmel – a szerzői díj 60 százalékánál, szoftver esetében 10 százalékánál alacsonyabb mértékben is meghatározhatja.” 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet.

¹⁵⁶ Ezzel kapcsolatos döntés: BH 1984.269.

¹⁵⁷ „A szerző munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként elkészített szoftverre a 30.§ (3)–(4) bekezdésben foglalt rendelkezések nem vonatkoznak.” Sztj. 58.§ (4).

¹⁵⁸ BGH, Urteil v. 24. 10. 2000 – X ZR 72/98 Düsseldorf. In: NJW-RR 2001, 626, illetve BGH Urteil 23. 10. 2001X ZR 72/98 Düsseldorf. In: NJW-RR 2002, 339.

9.4.1.3. Bestseller szabály alkalmazása munkaviszony esetében

A magyar szabályozásban is megjelent a már említett bestseller paragrafus kitétel,¹⁵⁹ amely egy új, mintegy „kompenzáló” területet teremtett, amely a bíróság részére biztosít egyedi szerződésmódosítási okot, és ezáltal voltaképpen lehetőséget ad a szoftver-fejlesztőknek, hogy a vagyoni jogok átruházásáról szóló (akár törvényi, akár a felek megegyezésén nyugvó) felhasználási szerződés megváltoztatását – különböző feltételek együttállása esetében – kérhessék.

A polgári jogból jól ismert feltűnő értékaránytalanság speciális változatával állunk tehát szemben, hiszen itt a mű tényleges piaci értékét először a forgalomba hozatalt követően lehet megállapítani.

Fontos látni, hogy ez a rendelkezés csak azokban az esetekben merül fel, amikor a felhasználást harmadik személyek számára engedélyezi a munkáltató, ha tehát saját felhasználás keretében ér el a mű nem várt gazdasági sikert (kiemelkedő mértékű reklámbevétel egy rádióműsor kapcsán), az a bestseller klauzula alkalmazását még nem teszi lehetővé.¹⁶⁰

Magyar döntés munkaviszonyban alkotott mű és a bestseller klauzula alkalmazásának lehetősége körében még nem született.

9.5. Tanulói, hallgatói jogviszony

9.5.1. Jogszabályi környezet

A hallgatói jogviszonyokkal kapcsolatos jogi háttér a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvénnyel (a továbbiakban: Nfo. tv.) változott, az ezt megelőző időszakban hatályos rendelkezések¹⁶¹ az alábbi szabályozást tartalmazták.

Ha a hallgató által – a hallgatói jogviszonyából eredő kötelezettségének teljesítésével összefüggésben előállított szellemi alkotás – feltéve, hogy az annak elkészítéséhez szükséges anyagi és egyéb feltételeket a felsőoktatási intézmény biztosította, felsőoktatási intézmény részére történő átadására a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott szellemi alkotás munkáltató részére történő átadására vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. (Az itt megjelölt rendelkezések olyan művekre vonatkoznak, amelyeket 2011-ben a korábbi Ftv. alapján alkottak meg.) Ehhez képest részleges váltást mutat a jelenleg hatályos szabályozás.

9.5.2. Általános alap – az Szjt.

Azokban az esetekben, melyeket az alább részletezésre kerülő módon nem nevesít a törvény, a szerzői jog általános, és nem pedig a munkaviszonnyal kapcsolatos rendelkezései alkalmazandóak.

Ez azt jelenti, hogy az egyes művek vonatkozásában a felek – a törvények által biztosított kereteken belül – szabadon megállapodhatnak.

¹⁵⁹ Lásd [15.7.4.](#) fejezet.

¹⁶⁰ *Kommentár*, 182. o.

¹⁶¹ A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Ftv.) 48. §.

9.5.3. Hallgatói munkaszerződés

A jelenleg hatályos szabályozás külön nevesíti azokat az eseteket, amikor a munkaviszony szabályainak alkalmazása szükséges, ezek az Nfo. tv. *Hallgatói munkavégzés szabályai* című részben kerültek szabályozásra. A hallgató hallgatói munkaszerződés alapján végezhet munkát egyrészt a képzési program keretében, illetve a képzés részeként megszervezett szakmai gyakorlat vagy gyakorlati képzés során az intézményben, az intézmény által alapított gazdálkodó szervezetben vagy külső gyakorlólóhelyen, másrészt a képzési programhoz közvetlenül nem kapcsolódóan a felsőoktatási intézményben vagy a felsőoktatási intézmény által létrehozott gazdálkodó szervezetben. A hallgatót – az utóbbi esetben – a felek megállapodása szerinti díjazás illeti, melynek ellenében a hallgató által e jogviszonyban létrehozott dolgok tulajdonjoga, illetve a szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok – eltérő megállapodás hiányában – a felsőoktatási intézményre, illetve az általa létrehozott gazdálkodó szervezetre az átadással átszállnak.¹⁶²

Amennyiben a képzési program keretében, illetve a képzés részeként (szakmai gyakorlat vagy gyakorlati képzés során) megszervezett szakmai gyakorlatra költségvetési szervnél kerül sor, az hallgatói munkaszerződés és díjazás nélkül is megvalósulhat.¹⁶³

9.5.4. Szellemi alkotásokkal és szellemi tulajdonnal kapcsolatos szabályzatok

Egyre több helyen találkozhatunk képzési intézmények által megalkotott szellemi tulajdonnal, szellemi alkotásokkal kapcsolatos szabályzatokkal, melyek pont azt hivatják szabályozni, hogy az egyes alkotások felhasználására milyen feltételek mellett kerülhet sor.

A Képzőművészeti Egyetem *Szellemi alkotások jogvédelméről és szellemi tulajdonkezeléséről szóló szabályzata*¹⁶⁴ például kimondja, hogy a Szabályzat hatálya kiterjed az Egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló személyek (a továbbiakban: Hallgatók) által az Egyetem oktatóinak közreműködésével, tanulmányi kötelezettségeinek teljesítésével összefüggésben, az Egyetemen folytatott képzési programok keretében létrehozott szerzői jogi védelem alá tartozó szellemi alkotásokra.

Amennyiben eltérő megállapodást nem kötnek a felek, ezen művek átadása egyben a vagyoni jogok átruházásával is jár.¹⁶⁵ Az Egyetemnek 60 napja van azon döntés meghozatalára, hogy az átruházott vagyoni jogokkal kíván-e élni vagy azokat a szerzőre visszaruházza.¹⁶⁶

¹⁶² Nfo. 44. § (1) és (3) bek.

¹⁶³ Nfo. 44. § (3a) bek.

¹⁶⁴ A Szabályzat jelen kézirat lezárásakor még a régi (már hatálytalan) felsőoktatásról szóló törvényhez (Ftv.) igazodott, várhatóan a kapcsolatos rendelkezések módosítására hamarosan sor fog kerülni. Ugyanakkor a Szabályzat koncepcióját tekintve, illetve itt ismertetésre kerülő lényeges pontokon feltehetően nem változik.

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mke.hu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fattachment%2Fszajszjtj_120531_0.rtf&ei=axe8UbjjF4qG4gSQrYDgCQ&usg=AFQjCNEZkM5svRidRrYhoRjxrsGtHp4QFw&sig2=5fQOvGUhWbhaNDpWaWa8Mg&bvm=bv.47883778.d.bGE

¹⁶⁵ Szabályzat: 10. § (2) bek.

¹⁶⁶ Szabályzat: 10. § (4) bek.

A Szabályzat másik érdekes részlete, hogy a hallgatónak nyilatkoznia kell arról, hogy a mű sérülésmentes tárolását tudja-e biztosítani, vagy azt (a szerzőt megillető jogdíj terhére) az Egyetem biztosítsa.¹⁶⁷

Amennyiben az Egyetem a mű felhasználására harmadik személynek engedélyt ad, a hallgatót alkotói díj illeti meg. A megosztás arányát befolyásolja, hogy a hallgató a művet tanulmányi kötelezettségei keretében, az egyetemi infrastruktúrát használva, részben/egészben önerőből, oktatói irányítással és közreműködéssel készítette. Alap esetben a mű értékesítéséből befolyó összeg 50%-a illeti meg az alkotót, azonban, ha a mű felhasználására vonatkozó megkeresés a hallgatón keresztül vagy rá tekintettel érkezik (alkotói közvetítés), a befolyó összeg 70%-a illeti a hallgatót.¹⁶⁸

Az egyetem a részére befizetésre kerülő jogdíjak 20%-át anyagköltség-hozzájárulásra fordítja.¹⁶⁹

Fontos kitérni arra, hogy filmalkotások és egyéb audiovizuális művek esetében a szabályok eltérnek, és ezért a filmalkotásokra vonatkozóan a vagyoni jogok nem szállnak át, ugyanakkor az egyetem hozzájárulása szükséges az alábbi jogosultságok gyakorlásához:

- „a) többszörözzék;
- b) terjesszék, ideértve a nyilvánosság részére történő haszonkölcsönbe adást is;
- c) vezetékek útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyenileg választhassák meg.”¹⁷⁰

Ezen felül a Szabályzat rögzíti még azt a megoldást is, hogy a Hallgató és az Egyetem a filmalkotás létrehozására megfilmesítési szerződést kössön.¹⁷¹

9.5.5. Gyakorlati példák

Vegyük hát végig egy-egy példával ezeket a lehetőségeket.

Ha a Hallgató a képzési intézményben mondjuk festészetet tanul, akkor az általa alkotott művek feletti rendelkezési joga – amennyiben nincs ezzel kapcsolatos szabályzat – teljes körű. Ha az intézmény valamelyik művel kapcsolatban tehát jogokat szeretne szerezni, ezt egyedi szerződés keretében teheti meg.

Ha van a jogok gyakorlására vonatkozó szabályzat, annak rendelkezései lesznek az irányadók.

Ha azonban a Hallgató által választott szakirány a díszlettervezés és annak gyakorlati megvalósulásaként színházi díszlet létrehozásában vesz részt, akkor erre a feladatra vonatkozóan vele hallgatói munkaszerződést kell kötni, amely keretében főszabály szerint díjazásra jogosult, cserébe azonban a megalkotott díszlettel kapcsolatos vagyoni jogai átszállnak.

¹⁶⁷ Szabályzat: 10. § (5) bek.

¹⁶⁸ Szabályzat: 13. §.

¹⁶⁹ Szabályzat: 13. § (4) bek.

¹⁷⁰ Szabályzat 15. § (2) bek.

¹⁷¹ Szabályzat 15. § (3) – (4) bek.

9.6. Megbízási, vállalkozási jogviszony

Nagyon gyakori probléma a megbízási és vállalkozási jogviszonyok összetévesztése. Ennek tisztázásában talán segít az alábbi összefoglalás.

1.1.táblázat: A megbízási és a vállalkozási szerződés összehasonlítása

	Megbízási szerződés	Vállalkozási szerződés
felek	Megbízó, Megbízott	Megrendelő, Vállalkozó
tárgya	gondossági kötelelem (elsősorban eljárásra, az ügy ellátására vonatkozik)	eredmény kötelelem (valaminek a létrehozása vonatkozik)
közreműködés módja	általában személyes közreműködést kötnek ki a felek, vagy a szerződés rögzíti a helyettesítés feltételeit	alvállalkozói viszony elképzelhető, de a fővállalkozó úgy felel, mintha maga látta volna el a feladatot
példa	ügyvédi tevékenység	szobafestés

Szerzői joggal kapcsolatos esetekben ez a problémakör leginkább a felhasználási szerződések között bemutatásra kerülő „jövőben megalkotandó művek” kapcsán merül fel. A szerzői jog területére tartozó alkotások esetében több határterülettel is találkozunk, hiszen itt sokszor számít a szerző személye (bár például egy szoftver megalkotásánál vagy egy adatbázis létrehozása e szempontból kivételt jelenthet), azzal együtt, hogy a mű elkészültével kapcsolatosan is komoly elvárásokat támaszthat a megrendelő.

Ami jelen fejezet szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy a megbízási és vállalkozási szerződések alapvetően nem eredményezik a vagyoni jogok átszállását (amennyiben ezt a törvény, például szoftverek esetében lehetővé teszi, arra külön ki kell térni).

A megbízási szerződés pedig – tekintettel arra, hogy nem eredménykötelelem –, még a mű létrejöttére sem jelent biztosítékot. Hiszen az alkotó azt vállalja, hogy mindent megtesz annak érdekében, hogy az alkotás létrejöjjön, de azt nem garantálja.

Szerzői jogi tartalmak létrehozása esetén ezen szerződéseknek mindenképpen tartalmazniuk kell egy a szellemi alkotással kapcsolatos jogosítási kérdéskörre kitérő részt. Ennek részletes tartalma a felhasználási szerződések között kerül bemutatásra.

Fontos továbbá, hogy a mű megalkotásával kapcsolatos, illetve a mű jogosításával kapcsolatos díjazás egymástól eltérhet – sőt adózási szempontból szerencsésebb is, ha eltér.

10. A védelmi idő

10.1. A védelmi idő általános szabályai

A védelmi idő a már említett Anna királynő-féle *statutum*ban bukkant fel először. Ezt követően államonként változó mértékűvé vált, azonban általános tendenciaként elmondható, hogy az oltalom időtartama egyre nőtt. A Berni Uniós Egyezmény már nem csak a szerző életében, hanem legalább a halálát követő 50 évig oltalmazni rendelte az adott művet.

A védelmi idő meghosszabbításának leghíresebb esete az 1998-as *Sonny Bono Act* az Amerikai Egyesült Államokban, amelyet ismertebb nevén *Mickey Mouse Act*nak hívnak, hiszen a törvénymódosítás alapját a Walt Disney klasszikus figuráinak további „megoltalmazása” szolgálta, amelyek e törvénymódosítás nélkül az oltalom lejártával közkinccsé váltak volna. Az oltalmi idő meghosszabbítása több szempontból is problémát jelentett, mivel visszamenőleges hatállyal került rá sor.¹⁷²

Az Európai Unión belül a védelmi idő irányelv formájában került egységesítésre, amely 2011-ben az oltalmi idők megemelésével módosult.¹⁷³ A következő részek esetében feltüntetésre kerül, ahol a védelmi idő 2013. november 1-től – igazodva az irányelvhez – változik.

10.1.1. A szerző halálától

A szerzői jogok a szerző életében és halálát követő (*post mortem auctoris*, azaz rövidítve: pma) 70 évig részesülnek oltalomban. Ezt követően a mű közkinccsé válik. Minden év január elsejét követően nyilvánosságra kerül azon szerzők neve, akikre vonatkozóan a védelmi idő lejárt.¹⁷⁴

A védelmi idő számításának módját a törvény rögzíti: „A hetvenéves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, szerzőtársak esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.”¹⁷⁵ Remek számítási példa az ügyben Rejtő Jenő, aki még halálával is sokakat megréft, hiszen tekintettel arra, hogy 1943. január 1-jén hunyt el, az ő művei még 2014. január 1-ig oltalom alatt állnak.¹⁷⁶

¹⁷² Lásd Dr. Grad-Gyenge Anikó: „Érted haragszom, nem ellened” – Néhány gondolat a védelmi idő meghosszabbításához, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2009. február. – <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200902-pdf/902-szemle.pdf>

¹⁷³ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/77/EU irányelve (2011. szeptember 27.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelv módosításáról.

¹⁷⁴ Tóth Péter Benjámin: *Móricz-jogok: Pá, kis aranyom?*, 2013. 01. 04. – http://eszerint.blog.hu/2013/01/04/moricz-jogok_pa_kis_aranyom

¹⁷⁵ Sztj. 31. § (1)–(2) bek. 2013. november 1-től a szöveg így változik: „(2) A hetvenéves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, közös művek esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.”

¹⁷⁶ http://eszerint.blog.hu/2013/01/04/moricz-jogok_pa_kis_aranyom

10.1.2. Az első nyilvánosságra hozataltól

Kiegészítő rendelkezésként, ha a szerző személye nem állapítható meg, a védelmi idő a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év. Ha közben esetleg a szerző jelentkezik, akkor a főszabály lép életbe. Több részben nyilvánosságra hozott mű esetében az első nyilvánosságra hozatal évét részenként kell számítani.

Az együttesen létrehozott mű védelmi ideje a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év.

10.2. Kivételek¹⁷⁷

10.2.1. Filmalkotás

A jelenlegi szabályozás szerint a filmalkotás védelmi idejét az utoljára elhunyt szerző-jének halálát követő év első napjától kell számítani, azonban 2013. november 1-jével módosul a törvény és a megfogalmazás – érdemi módosítást nem jelentő – pontosítást követően az alábbi lesz:

„A filmalkotás védelmi idejét a következő személyek közül utoljára elhunyt személy halálát követő év első napjától kell számítani, függetlenül attól, hogy azok szerzőtárs-ként fel vannak-e tüntetve: a film rendezője, a forgatókönyvíró, a dialógus szerzője és a kifejezetten a filmalkotás céljára készült zene szerzője.” Filmalkotások esetében a törvény a védelmi idő számítási módjával is megkülönbözteti a szerzői műnek minősülő filmalkotást és az ennek színvonalát el nem érő kép- és hanganyag rögzítéseket.

A filmelőállítók jogai esetében a filmek védelemben részesülnek továbbá az első forgalomba hozatalt követő év első napjától számított ötven évig, vagy a film elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a filmet.

10.2.2. Előadások

A nem rögzített előadások (ilyennek minősülnek az élő közvetítések) az előadás megtartását követő év első napjától számított ötven évig részesülnek védelemben, míg a nem hangfelvételen rögzített felvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított ötven évig vagy a felvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, feltéve, hogy ezalatt nem hozták forgalomba a felvételt.

Szintén 2013. november 1-jétől hatályosul az a rendelkezés, mely szerint a hangfelvételen rögzített (tehát nem sorolódik ide az előadás képi és hangi egyidejű rögzítése, filmfelvétel stb.) előadások a hangfelvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított hetven évig vagy a hangfelvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, szintén abban az esetben, ha ezalatt nem hozták forgalomba a hangfelvételt. Amint látszik, a forgalomba hozatal megtörténte az egyik leglényegesebb pont a védelmi idők számításánál, tekintettel arra, hogy a védelmi idő egyik célja, hogy a szerzői jogi teljesítmények létrehozója, illetve finanszírozója részére lehetőséget biztosítson a „befektetés” megtérülésére.

¹⁷⁷ A védelmi idő kivételi szabályai a 2013. november 1-jén hatályba lépő szabályokat rögzítik.

10.2.3. Hangfelvételek

A hangfelvételek a hangfelvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított hetven évig vagy a hangfelvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a hangfelvételt.

Ezekben az esetekben a hetvenéves időtartamot az első ízben a nyilvánossághoz történő közvetítést követő év első napjától kell számítani, ha a hangfelvételt az elkészítésétől számított ötven év alatt nem hozták forgalomba, de ezalatt a nyilvánossághoz közvetítették. A hetvenéves szabály azonban ebben az esetben is csak 2013. november 1-től alkalmazandó.

10.2.4. Sugárzott művek

A sugárzott műsorok vagy a vezeték útján a nyilvánossághoz átvitt saját műsorok az első sugárzást vagy átvitelt követő év első napjától számított ötven évig állnak oltalom alatt.

A nem hangfelvételben rögzített, valamint a hangfelvételben rögzített előadások és a filmek esetében a megjelölt oltalmi időtartamot az első ízben a nyilvánossághoz történő közvetítést követő év első napjától kell számítani, ha a teljesítményt az elkészítésétől számított ötven év alatt nem hozták forgalomba, de a nyilvánossághoz közvetítésére sor került, vagy a nyilvánossághoz közvetítés megelőzi a forgalomba hozatalt. A nyilvánosságra hozatal tehát kiegészítő szabály arra az esetre, ha a forgalomba hozatalra nem került sor, hanem az előadását vagy az abból készült hangfelvételt csak online módon tette közzé az előadóművész, illetve a hangfelvétel-előállító. Ez az irányadó azon felvételek esetében, mikor egy-egy tehetségkutató versenyen fellépő személy nem jut be a döntőbe, nem lesz nagyon híres, nem kap lemezszerződést, hanem csak pár száz rajongóra tesz szert. Ha maga az előadó az általa előadott dalokat a műsor sugárzásakor rögzíteti és ezeket később az interneten megosztja, az csak nyilvánossághoz közvetítésnek minősül.

10.3. Kiegészítő rendelkezések

Ha a védelmi időt nem a szerző, illetve az utoljára elhunyt szerző vagy szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani, és a művet a létrehozását követő év első napjától számított hetven éven belül nem hozzák nyilvánosságra, a mű a továbbiakban nem részesülhet szerzői jogi védelemben.

A szerző vagyoni jogaihoz igazodó terjedelmű jogi védelem illeti meg azt, aki a védelmi idő vagy az előző bekezdésben meghatározott időtartam lejártát követően jogszerűen nyilvánosságra hoz valamely korábban még nyilvánosságra nem hozott művet. E védelem időtartama az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított huszonöt év. Ha például adott egy szerző, aki egész életében hivatalban dolgozik szorgalmasan, éjszakánként és a hétvégén pedig különleges történetet ír, amely szerint a Föld valójában egy sajátos oktatási intézmény, ahová a lelkek azért születnek, hogy érzéseket tanuljanak, és ezáltal fejlődjenek. A szerző véleménye viszont az, hogy mindazt, amit leír, a körülötte élők nem értenék meg. Ám öregkorára kap az unokáitól egy számítógépet és az eddig fiókban tartott regényt begépezi, azonban soha nem mutatja meg senkinek. Amikor meghal, a számítógépe egy használtgép-kereskedésbe kerül, ahol

csodával határos módon a winchester törlése előtt megtalálják a művet. Az egyik örökösének unokája évtizedekkel később lát benne fantáziát, vállalja a kiadás költségeit és publikálja a művet. Tételezzük fel, hogy a kiadáskor az oltalmi idő lejárt. A kiegészítő rendelkezés viszont lehetővé teszi, hogy a regény a kiadástól számított 25 évig még oltalom alatt álljon.

10.4. A kivételek kivétele: az adatbázis

Az oltalom az adatbázist az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított tizenöt évig, illetve az adatbázis elkészítését követő év első napjától számított tizenöt évig illeti meg, ha ezalatt nem hozták nyilvánosságra az adatbázist.

A védelmi idő újrakezdődik, ha az adatbázis tartalmát jelentősen megváltoztatják úgy, hogy annak eredményeként a megváltoztatott adatbázis önállóan is jelentős ráfordítással előállítottak számít. Az adatbázis tartalmának jelentős megváltoztatása eredhet az egymást követő bővítések, elhagyások és módosítások halmozódásából is. Nézzünk egy példát: egy jogi adatbázis esetében, amennyiben a magyar jogszabályok mellé felvételre kerülnek a bírósági döntések vagy az európai uniós szabályok, az egy-egy ilyen jelentős ráfordítással járó bővítést jelent.

11. A szabad felhasználás elve és esetei

Korábban nyilvánosságra hozott művek a törvényben foglalt feltételek betartása esetén, az ott meghatározott körben szabadon felhasználhatóak, ennek értelmében a szerző engedélye a felhasználáshoz nem szükséges és közvetlen díjfizetési kötelezettséget nem keletkeztet.

A felhasználás azonban csak annyiban megengedett és díjtalan, amennyiben ez nem sérelmes a mű rendes felhasználására és nem károsítja indokolatlanul a szerző érdekeit, valamint megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. Az itt megjelölt szempontok az ún. háromlépcsős teszten alapulnak. A szabad felhasználásnak ugyanis a nemzetközi szerződések és az uniós jog alapján (1) egyes kivételes esetekre kell vonatkoznia, amely (2) nem sérelmes a mű rendes felhasználására és (3) indokolatlanul nem károsítja a jogosult érdekeit.¹⁷⁸

11.1. Idézés

„A mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.”¹⁷⁹ Az idézés szabályának megértése nagy segítséget jelenthet bármely írásmű (például szakdolgozat) készítésénél.

Az idézés képzőművészeti, fotóművészeti és iparművészeti alkotások esetében nem alkalmazható felhasználási mód.¹⁸⁰ Hiszen ezekben az esetekben egy-egy részlet „kivágása”, „kiemelése” sérelmes lenne a mű egészére, integritására.

11.1.1. A mű részlete

A teljes mű idézésére nincs lehetőség. Kivételt képez ez alól a tudományos elemző művek esete, azonban ez a kérdéskör az „átvétel” körében kerül szabályozásra. Idézni tehát csak részleteket lehet. Ez a korlátozás nem vonatkozik olyan művekre, melyek oltalmi ideje már lejárt, hiszen ebben az esetben nem az „idézés” mint szabad felhasználási mód érvényesül, ugyanakkor a mű szerzőjének és a forrásnak a megjelölése elkerülhetetlen. Ugyanakkor fontos arra figyelni, hogy hiába telt már el az eredeti szerző (például Nietzsche) halála óta több, mint 70 év, az *Így szólott Zarathustra*¹⁸¹ magyar fordítását nem idézhetem korlátlanul, tekintettel arra, hogy a fordítás során létrejött új mű szerzője (Kurdi Imre) alkotása vonatkozásában a védelem még fennáll.

¹⁷⁸ A háromlépcsős tesztéről részletesebben (nemzetközi szerződésekre is kiterjedően) ír Dr. Grad-Gyenge Anikó. Dr. Gyenge Anikó: *Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*, HVG-Orac, Budapest, 2010.

¹⁷⁹ Szjt. 34. § (1) bek.

¹⁸⁰ Szjt. 67. § (5) bek.

¹⁸¹ Friedrich Nietzsche: *Így szólott Zarathustra*, Könyv mindenkinek és senkinek, ford.: Kurdi Imre, Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

11.1.2. Az indokolt terjedelem

A második fontos kérdés, hogy mi tekinthető indokolt terjedelemnek. Ennek elbírálása mindig eseti, egy tudományos értekezés általában hosszabb idézeteket is elbír, mint egy újságcikk, míg zeneművekből kifejezetten rövid részletek átvétele is kérdéses lehet.

11.1.3. Az átvevő mű

Csak olyan műben lehet idézni, amely önmagában is eléri a megkívánt egyéni, eredeti szintet. Az a megoldás tehát, amikor egy szakdolgozat vagy diplomamunka adott esetben különféle forrásokból való összeállításokból áll, melyeket néhány mondatnyi szöveg köt össze, nem felel meg a szerzői jogi szabályoknak, hiszen nem szerzői műnek, hanem szolgai másolatnak minősül.

11.1.4. Az eredetihez való hűség

Az idézés vagy az eredeti szöveghez hűen történik vagy sehogy. A *Kommentár* kitér arra, hogy a „kihagyásos” idézés torzító és így jogellenes. Gondoljunk csak bele abba, hogy egy bizonyos mondat megfelelő részeken történő törlése akár ellenkező tartalmat is sugallhat, mint ami a szerző eredeti szándéka lett volna. (Elegendő néhány helyen kihagyni a „nem” szócskát.) Az idézetnek tehát tükröznie kell az eredeti szöveg tartalmát és ahhoz kell igazodnia.

11.1.5. A szerző és a forrás megjelölése

Idézés esetén az adott terület szokásai határozzák meg az idézés elfogadott formáját. Könyvek esetében például a kiadó előre megadja az idézés elvárt módját, amely lehet többek között ilyen: az idézett szöveget „...” (idézőjelek) közé elhelyezve kell feltüntetni, és ezt követően az adott hivatkozási szabályok szerint (zárójelben történő megjelölés, lábjegyzet, végjegyzet) fel kell tüntetni a szerzőt (teljes néven) és a forrást. A szerző és a forrás megjelölésére – ahogy arra már utaltunk – a védelmi idő lejártát követően is szükség van, hiszen ennek hiányában az idézetek azt a téves képzetet keltenék, hogy az író saját mondatai, gondolatai kerültek lejegyzésre. A hivatkozások – akár véletlen – elmaradása is plagizáláshoz vezet, és mint ilyen egyrészt szerzői jogi jogsértést, másrészt büntetőjogi felelősséget vonhat maga után.

11.1.6. Idézés a gyakorlatban offline és online formában

Forrás esetében a szöveg fellelhető helyét, címét (folyóirat esetében az évad és a hónap megjelölése mellett), a könyv vagy újság, illetve folyóirat szerzőjét vagy szerkesztőjét, a kiadás helyét, idejét, az oldalszámot (vagy bizonyos esetben más hivatkozási megjelölést, például bekezdés vagy sorszám) kell megadni. Amennyiben többszerzős kötetről van szó, a szerzőket, ezen belül az idézetet tartalmazó rész, fejezet címét is.

Amennyiben valamely anyag nem szó szerinti átvételt tartalmaz, hanem egy gondolat átvételét, akkor az idézőjelek mellőzendők, azonban a gondolat eredete (szerző és forrás) továbbra is feltüntetendő.

Ha az idézendő szöveget egy másik műben olvastuk, akkor nem elég a másik mű hivatkozásait átmásolni, hanem fel kell tüntetni, hogy mi volt az a forrás, amelyben ezt a részt találtuk. Például: idézi: XY a 123. lábjegyzetben.

A másik megjelölési forma „vö.”, mely a „vesd össze” rövidítéseként arra utal, hogy hasonló téma vagy gondolat más műben is felmerült.

11.1.7. Háromlépcsős teszt a gyakorlatban

Az SzJSzT¹⁸² az idézés területére tartozó döntés esetében abban a kérdésben foglalt állást, hogy olyan termékek (borok) forgalomba hozatala, amely ismert politikusok, közismert személyek híres mondásait, irodalmi művekből és filmalkotásokból vett idézeteket, valamint graffiti szövegeket tartalmaz, mennyiben engedélyköteles és mennyiben fér meg a szabad felhasználással.

Az állásfoglalás végül különféle kategóriákat állapított meg, amelyekre eltérő szabályok vonatkoztak, például közkincsé vált graffitik, ismert szerzőktől származó idézetek, ismeretlen szerzők művei (árva művek). Fontos tételként jelent meg, hogy az idézéskor az idézett szöveg csak része lehet az egésznek, tehát az átvett mondat idézetként csak egy másik szerzői mű (a grafikus által megtervezett címke) részeként értelmezhető egyáltalán.

„Olyan esetben tehát, ahol az idézéshez stílusbeli funkció párosul és annak célja az »átvevő mű« fogyasztói, felhasználási értékének növelése (például boros címke esetében az üveg esztétikai kinézetének javítása), az idézett mű jogosultjának a felhasználáshoz fűződő érdeke nem hagyható figyelmen kívül. Ez azt jelenti, hogy az idézés nem vezethet az idézett műrészlet és a mű közötti közvetlen konkuráláshoz, éppen ezért nem megengedett egy mű lényeges tartalmának átvétele sem.¹⁸³ Ehhez kapcsolódik, hogy az idézet terjedelme a cél által meghatározott, azaz a cél szab határt az idézett műrészlet terjedelmének.¹⁸⁴ Ezt támasztja alá az Infosoc Irányelv 5. Cikk (5) bekezdésében foglalt ún. háromlépcsős teszt rendelkezése is, miszerint »Az (1), a (2), a (3) és a (4) bekezdésben foglalt kivételek és korlátozások [így az idézés is] kizárólag olyan különös esetekben alkalmazhatók, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.« idézett mű között gondolati kapcsolat szükséges: az idézet vagy támassza alá az idéző mű mondanivalóját, vagy legyen azzal ellentétes, vagy az idéző mű értékelje (pozitívan, vagy negatívan) az idézett művet, vagy álljon fenn más logikai/gondolati kapcsolat az idéző és az idézett mű között. Röviden: az idézet »szolgálja« az idéző művet.”¹⁸⁵

¹⁸² SzJSzT – 07/11 számú szakvéleménye arról, hogy a megbízó kérte a szakvélemény bizalmas kezelését – http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenye/2011/PDF/szjszt_szakv_2011_8.pdf

¹⁸³ Urheberrecht Systematischer Kommentar zum Urheberrechtsgesetz, szerk.: Guido Kucsko, Manz, 2008, a 46.§-hoz fűzött magyarázat.

¹⁸⁴ European Copyright Law, szerk.: Thomas Dreier, Kluwer Law International, 2006, az Infosoc–Irányelv 5. cikkéhez fűzött magyarázat, 379. o. (Lábjegyzet az eredetiben.)

¹⁸⁵ A Cím szerzői jogi védelméről szóló SzJSzT – 08/11. szakvélemény 11. oldala.

11.2. Átvétel

11.2.1. Az átvétel feltételei

Amennyiben az idézés mértékét meghaladó a felhasználás, átvételről beszélünk. Átvétel esetében – hasonlóan az idézéshez – több feltétel együttállása szükséges a jogszerűséghez. Átvételről csak nyilvánosságra hozott, alábbi művek esetében beszélhetünk:

- irodalmi vagy zenei mű,
- film részlete, vagy
- kisebb terjedelmű ilyen önálló mű,
- képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe,
- fotóművészeti alkotás.

A forrás és a szerző megnevezése itt is elengedhetetlen. Az idézésnél jelzett hivatkozási szabályok az átvételre is vonatkoznak.

11.2.2. Az átvevő mű szabad felhasználásának feltételei

Ahhoz, hogy az átvevő mű felhasználása a szabad felhasználások körébe tartozhasson, további feltételeknek kell eleget tennie. Az átvétel ebben az esetben célhoz kötött (tehát csak és kizárólag a törvényben megnevezett céllal van mód az átvételre). Az átvétel mértékének a cél által indokoltnak kell lennie.

A cél lehet:

- oktatási (szemléltetés érdekében iskolai oktatásban),¹⁸⁶ valamint
- tudományos kutatási.

További fontos kitétel, hogy az átvevő művet nem használhatják fel üzletszerűen. Amennyiben az adott átvevő művet – jogszabályban rögzített feltételek szerint¹⁸⁷ – tankönyvvé vagy segédkönyvvé nyilvánítják és a címdalon az iskolai célt feltüntetik, a nem üzletszerű többszörözéséhez és terjesztéséhez nem szükséges a szerző engedélye.

11.3. Magáncélú másolat

Természetes személy magáncélra a már nyilvánosságra hozott műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.¹⁸⁸ Tehát csak és kizárólag magánszemélyek esetében van erre jogosultság, jogi személy (cég) nem gyakorolhatja ezt a jogosultságot. Ahogy jogsértőnek minősül a vállalati szerverre feltöltött rengeteg zene is, amelyet aztán a cég munkatársai szabadon elérhetnek.

¹⁸⁶ Szjt. 33. § (4) bek.: „...iskolai oktatás célját szolgálja a felhasználás, ha az óvodai nevelésben, az általános iskolai, középiskolai, szakmunkásképző iskolai, szakiskolai oktatásban, az alapfokú művészeti oktatásban vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó felsőfokú oktatásban a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg.”

¹⁸⁷ A tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló 16/2013. (II. 28.) EMMI rendelet – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300016.EMM

¹⁸⁸ Szjt. 35. § (1) bek.

E rendelkezés nem vonatkozik:

- az építészeti műre,
- a műszaki létesítményre,
- a szoftverre (a biztonsági másolat készítése¹⁸⁹ mint lehetőség ettől függetlenül fennáll, ez azonban nem tartozik a szabad felhasználások körébe) és
- a számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázisra, valamint
- a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítésére¹⁹⁰ (például koncert felvétele okostelefonnal).

Kotta fénymásolással vagy ahhoz hasonló módon, papír alapon vagy más hordozón (reprográfiával)¹⁹¹ magáncélra nem többszörözhető.

Teljes könyv, továbbá a folyóirat vagy a napilap egésze magáncélra is csak kézírással vagy írógéppel másolható. Felmerülhet persze a kérdés, hogy írógép helyett a számítógépbe való begépelés mint analóg eljárás elfogadható-e, ám ezzel kapcsolatos bírói gyakorlat még nem ismert. Az feltételezhető, hogy a szkennelést követő szövegfelismerés által való többszörözés már meghaladja a szabad felhasználás keretét.

További fontos kitétel, hogy nem minősül szabad felhasználásnak – függetlenül attól, hogy magáncélra történik-e –, ha a műről más személlyel készíttetnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra. Ha tehát megbízok valakit (aki a szűk családi, baráti körön kívüli személy),¹⁹² hogy másolja át a kedvenc CD-met, még akkor is, ha ezt ingyen megteszi, a cselekmény sérti a szerzői jogot.

E körben érdemes utalni a korábban már tárgyalt torrentezés¹⁹³ problémakörére. Amennyiben nemcsak letöltésre kerül sor, hanem szerzői jogi tartalmak online megosztására is, a jogsértés megvalósul. Kivételt képez persze, ha valaki csak olyan tartalmat tölt fel, amely felett önmaga rendelkezni jogosult (például egy több ezer képből álló sorozatot, amelynek keretében például minden nap lefotózott egy fát, vagy éppen saját magát).

Ahogy arra korábban már utaltunk rá, léteznek sajátos elemek a szerzői jogi törvényben és az adatbázis ilyen. A magáncélú másolattal kapcsolatos rendelkezések tehát ezen műtípus esetében külön kerülnek rendezésre, többek között az alábbiak szerint.

„Magáncélra bárki kimásolhatja az adatbázis tartalmának jelentős részét is, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. E rendelkezés nem vonatkozik a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra.”

A digitális másolatkészítés lehetősége azért került kivételre a magáncélú felhasználás köréből, mert a többszörözés egyszerű volta jó eséllyel ellehetetlenítené az adatbázis rendeltetésszerű hasznosítását, értékesítését. Elég, ha egy jogi adatbázisra gondolunk, amely jól kereshető formában tartalmazza a bírósági döntéseket. A döntések magukban nem állnak oltalom alatt és másolhatóak, azonban a teljes adatbázis magáncélú másolása esetén a másolatot használó személynek már nincs szüksége az adatbázis megvásárlására.

¹⁸⁹ Szjt. 59. § (2) bek.

¹⁹⁰ Szjt. 35. §.

¹⁹¹ Szjt. 21. §.

¹⁹² A magáncélú másolás alaptétele, hogy saját magam és a hozzám közelállók részére készíthetek másolatot, tehát ha családtagot kérek meg, az ő általa készített másolat megfér a „magáncéllal”.

¹⁹³ Lásd ezzel kapcsolatban részletesen [21.2.2.](#) fejezetet.

11.4. Iskolai, könyvtári, múzeumi és archívumi felhasználások

A mű iskolai oktatási célra iskolai foglalkozás keretében átdolgozható. Az átdolgozott mű felhasználásához az eredeti mű szerzőjének engedélye is szükséges. Iskolai oktatás célját szolgáló a felhasználás, ha az az óvodai nevelésben, az általános iskolai, középiskolai, szakmunkásképző iskolai, szakiskolai oktatásban, az alapfokú művészetoktatásban vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó felsőfokú oktatásban a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg.¹⁹⁴

A törvény a felhasználók bizonyos típusait megkülönböztette és számukra a szabad felhasználás körén belül egyedi jogosultságokat biztosított. Ilyen kivételként megjelenő felhasználó:

- a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár,
- az iskolai oktatás célját szolgáló intézmény,
- a muzeális intézmény,
- a levéltár,
- a közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívum.

Számukra összetett feltételrendszer mellett lehetőséget biztosít a jogalkotó, hogy a műről másolatot készíthessenek.

Az együttes feltételek a következők:

- a másolatkészítés jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és a másolat
 - tudományos kutatáshoz vagy archiváláshoz szükséges,
 - nyilvános könyvtári ellátás vagy a iskolai oktatás célját szolgáló intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumok gyűjteményeinek részét képező művek az ilyen intézmények helyiségeiben ezzel a céllal üzembe állított számítógépes terminálok képernyőjén tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára használandóak,
 - megjelent mű kisebb részéről, illetve újság- vagy folyóiratcikkről belső intézményi célra készül, vagy
 - külön törvény azt kivételes esetben, meghatározott feltételekkel megengedi.

Fontos megjegyezni, hogy kottáról reprográfiával szabad felhasználás körébe tartozóan másolatot készíteni csak tudományos kutatáshoz vagy archiváláshoz lehetséges, a többi esetet (ideértve tehát valamennyi magáncélra történő másolás esetét) a törvény tiltja.

A példányszámok vonatkozásában szintén tartalmaz megkötést az egyik szabad felhasználás vonatkozásában törvény, amikor azt mondja, hogy „könyvként kiadott mű egyes részei, valamint újság- és folyóiratcikkek az iskolai oktatás céljára egy-egy iskolai osztály létszámának megfelelő, illetve a köz- és felsőoktatási vizsgákhoz szükséges példányszámban többszörözhetők”.

¹⁹⁴ Szjt. 34. § (4) bek.

Ha tehát esténként nyelviskolába járunk, ahol a tananyagot fénymásolt lapokon kapjuk meg, akkor emlékezhetünk arra, hogy ez jogsértő tevékenység, hiszen – bár valóban oktatás történik – az egyrészt nem az iskolarendszeren belüli, másrészt jövedelemszerzés célját szolgálja, hiszen a nyelviskola piaci szereplő és üzletszerűen működik.

A felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás hiányában a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló, a törvényben nevesített intézmények: muzeális intézmények, levéltárak, valamint közgyűjteménynek minősülő képző, illetve hangarchívumok gyűjteményeinek részét képező művek az ilyen intézmények helyiségeiben ezzel a céllal üzembe állított számítógépes terminálok képernyőjén, tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára, a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetők, és ennek érdekében – külön jogszabályban meghatározott módon és feltételekkel – a nyilvánosság említett tagjaihoz szabadon közvetíthetők, ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt is, feltéve, hogy az ilyen felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Ez tehát annyit tesz, hogy bizonyos tartalmakat, melyek speciális intézményekben álnak rendelkezésekre, számítógép-hálózat segítségével el lehet érni, az erre ott helyben, erre a célra kijelölt „dedikált” terminálokon.

A korábbi szabályozással szemben mára már csak az országos szakkönyvtárak jogosultak a mű egyes példányainak szabad felhasználás körében megvalósuló haszonkölcsönbe adására. Ez a jogosultság azonban nem vonatkozik a szoftverre és a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra. Az országos szakkönyvtárnak nem minősülő könyvtárak a nyilvános haszonkölcsönzést megfelelő díjfizetés mellett jogosultak gyakorolni. Az irodalmi művek és a kottában rögzített zeneművek zeneszerzői díjigényüket közös jogkezelő szervezetükön át gyakorolják.¹⁹⁵

Fontos szabály, hogy bár a másolás (többszörözés) megengedett a szabad felhasználás körében, azonban ezek a többszörözött példányok – a könyvtárközi kölcsönzés és a műalkotások kiállítását, aukcióját reklámozó és népszerűsítő esetek kivételével – nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül.

A *sui generis* jogok miatt külön nevesítve tartozik ide az adatbázis felhasználásának lehetősége, amely esetében a forrás megjelölésével iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljára – a célnak megfelelő módon és mértékig – az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.¹⁹⁶

11.5. Ideiglenes vagy időleges többszörözés

A szerzői jog folyamatosan próbál igazodni a technológiai változásokhoz. Ennek egyik lépése, hogy a technológia adta lehetőségek révén létrejövő újabb és újabb felhasználási módoknak próbál megfelelő szabályozást találni. Az ideiglenes többszörözés szabad felhasználásként való rögzítése is egy ilyen megoldás. Adott volt ugyanis a tény, hogy szerzői műveket azok rendeltetésszerű használatának előfeltételeként a külön-

¹⁹⁵ Szjt. 23/A. §.

¹⁹⁶ Szjt. 84/C. § (2) bek.

bőző számítástechnikai eszközökön rögzíteni (ezáltal többszörözni) szükséges. Így tehát a jogalkotó a mű járulékos vagy közbenső – a felhasználásra irányuló műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges részét képező, önálló gazdasági jelentőség nélküli – időleges többszörözését szabad felhasználásként engedélyezte, feltéve, hogy annak kizárólag az a célja, hogy lehetővé tegye

- a) az átvitelt harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által, vagy
- b) a műnek a szerző által engedélyezett, illetve e törvény rendelkezései alapján megengedett felhasználását.¹⁹⁷

Az Európai Bíróság az *Infopaq International A/S vs Danske Dagblades Forening* ügyben kimondta, hogy az az eljárás, amely keretében újságcikkek összefoglalóit készítette az egyik fél szkennelési módszerrel, és ezt követően a cikkeket keresőszavakkal ellátva oly módon kivonatolta, hogy a keresőszót, valamint az azt megelőző és azt követő 5 szót rögzítette, engedélyköteles többszörözésnek minősülhet, feltéve, hogy az átmásolt elemek (11 szavas részletekben) a szerző saját szellemi alkotásának kifejeződései. Ennek megítélése a nemzeti bíróság feladata.

A tizenegyszavas szövegkivonatok nyomtatásának egy, az alapügyhöz hasonló adatrögzítési eljárása pedig nem minősülhet kivételnek, hiszen nem teljesíti a „járulékos” vagy „közbenső” kitételt, így ez az eljárás engedélyköteles.¹⁹⁸

Szabad felhasználásnak minősül továbbá a saját műsorának sugárzásához jogszerűen felhasználható műről a rádió- vagy televíziószervezet által saját eszközeivel készített ideiglenes rögzítés. Ha a sugárzás engedélyezésére kötött szerződés másként nem rendelkezik, e rögzítést a rögzítés elkészítésének időpontjától számított három hónapon belül meg kell semmisíteni, illetve törölni kell. E rögzítések közül azonban azok a – külön törvényben meghatározott – rögzítések, amelyeknek rendkívüli dokumentációs értéke van, közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők.

11.6. Tájékoztatási cél

Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – szabadon felhasználhatóak. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul. Ezen művek gyűjteményes kiadásához¹⁹⁹ a szerző engedélye szükséges.²⁰⁰

Egyes művek az időszerű, napi eseményekről való tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – szabadon felhasználhatóak. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.²⁰¹ E körben a kiállításmegnyitókka kapcsolatos híradásokra érdemes gondolni.

¹⁹⁷ Szt. 35. § (6) bek.

¹⁹⁸ A Bíróság (negyedik tanács) 2009. július 16-i ítélete (a Højesteret – Dánia előzetes döntéshozatal iránti kérelme) – Infopaq International A/S kontra Danske Dagblades Forening C-5/08. számú ügy – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:220:0007:0008:HU:PDF>

¹⁹⁹ Lásd a gyűjteményes műről szóló 1.2.4.2. fejezet.

²⁰⁰ Szt. 36. § (1) bek.

²⁰¹ Szt. 37. §.

Napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról sugárzott művek a sajtóban szabadon többszörözhetők, nyilvánossághoz közvetíthetők – ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt (az interneten) is –, feltéve, hogy a szerző nem tett az ilyen felhasználást megtiltó nyilatkozatot. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni.

11.7. Díszletek, aukcióval kapcsolatos megjelenések

Az audiovizuális médiaszolgáltatásban bármely képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti alkotás díszletként szabadon felhasználható.

A díszlet és jelmez céljára készült műveknek az audiovizuális médiaszolgáltatásban való felhasználásához a szerző engedélye és nevének feltüntetése szükséges. Ez egy fontos különbség, hiszen ebben az esetben az alkotó célja, az alkotás lényege a megjelenés. Itt az alkotó döntésére bízta a jogalkotó, hogy a felhasználást engedélyezi-e, hiszen ez adott esetben rá nézve sérelmes is lehet (díj elmaradása).

A jogszabályváltozást megelőzően törvénybe ütköző volt, ha a műkereskedők (a műalkotásokat forgalmazó természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság) az általuk forgalmazott alkotásról fotót tettek közzé, hiszen akkor még a műalkotásokról készített képek, szóróanyagokon, újságcikkekben való felhasználását másodlagos felhasználásként a HUNGART közös jogkezelő szervezet jogosította, tehát hiába jelent volna meg egy a szerzők (festőművészek) közvetlen engedélyével egy – az aukciós képeket bemutató – művészeti újság, az (hiszen nem az engedélyezésre jogosult adta hozzájárulását) jogsértőnek minősült.

Eredeti műalkotások²⁰² kiállítása vagy műkereskedő közreműködésével történő visszterhes átruházása (aukciók) esetén a műalkotások szabadon többszörözhetők és terjeszthetők az esemény reklámozása (aukció meghirdetése) céljából, az esemény népszerűsítése által indokolt mértékben és körben, amennyiben az egyéb jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célt közvetve sem szolgál.

11.8. Nyilvános előadással kapcsolatos kivételek

A szerző kizárólagos joga, hogy művének nyilvános előadását engedélyezze, azonban a törvény bizonyos eseményeken – feltéve, hogy az előadás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja és a közreműködők sem részesülnek díjazásban – lehetővé teszi az előadást.

²⁰² Szjt. 70. § (2) bek.: „(2) E § alkalmazásában eredeti műalkotás a képzőművészeti alkotás (például kép, kollázs, festmény, rajz, metszet, nyomat, litográfia, szobrászati alkotás), az iparművészeti alkotás (például falikárpit, kerámia, üvegtárgy) és a fotóművészeti alkotás, feltéve, hogy azt maga a szerző készítette, vagy olyan másolat, amely eredetinek minősül. Eredetinek minősül a másolat, ha korlátozott számban a szerző maga készítette, vagy az ő irányításával készült. A sorszámmal, a szerző kézjegyével ellátott, vagy más alkalmas módon a szerző által megjelölt műpéldányt ilyen másolatnak kell tekinteni.”

Jövedelemfokozás célját szolgálja a felhasználás, ha alkalmas arra, hogy a felhasználó (például üzlet, szórakozóhely) vevőkörét vagy látogatottságát növelje, vagy pedig, ha az üzlethelyiséget látogató vendégek vagy más fogyasztók szórakoztatását szolgálja. Jövedelemszerzésnek minősül különösen a belépődíj szedése, akkor is, ha egyéb elnevezés alatt történik. Díjazásnak minősül a fellépéssel kapcsolatban ténylegesen felmerült és indokolt költségeket meghaladó térítés is. Ebből kiindulva érdemes komoly figyelmet fordítani az egyes rendezvényekkel kapcsolatos elszámolásoknak, kifizetési jogcímeknek, hogy egy elírás vagy véletlen ne vezessen oda, hogy a teljes előadás – kicsúszva a kivételi körből – jogsértővé válik.

Ezen események köre:

- színpadi mű esetében, műkedvelő művészeti csoportok előadásán kiadott szöveg vagy jogosan használt kézirat alapján, feltéve, hogy ez nem ütközik nemzetközi szerződésbe,
- iskolai oktatás céljára és iskolai ünnepélyeken,
- szociális és időskori gondozás keretében,
- nemzeti ünnepeken tartott ünnepségeken,
- egyházak, alapcélként vallási tevékenységet végző egyesületek vallási szertartásain és vallási ünnepségein, (Felmerül persze, hogy mondjuk a kifejezetten egyházi felhasználók számára készülő alkotások esetében ez a mentesség értelmezhető-e. Álláspontunk szerint az ilyen művek nem tartozhatnak a szabad felhasználás körébe, hiszen a háromlépcsős tesztnek azon lépcsőjén, mely szerint ez ebben a formában nem kivételes felhasználás – elbukik.)
- magánhasználatra, valamint alkalomszerűen tartott zártkörű összejövetelen.²⁰³ (Zártkörűnek minősül az összejövetel, ha az a gazdálkodó szervezetek, továbbá a gazdálkodó szervezetnek nem minősülő jogi személyek által kizárólag tagjaik, tisztségviselőik, munkavállalóik részére rendezett.)²⁰⁴

11.9. Fogyatékkal élő személyekkel kapcsolatos jogosítás

A mű nem üzletszerű felhasználása a szabad felhasználás körébe tartozik, ha az kizárólag a fogyatékkal élő személyek – fogyatékoságukkal közvetlenül összefüggő – igényeinek kielégítését szolgálja, és nem haladja meg a cél által indokolt mértéket.²⁰⁵ E körbe tartozhat a vakok részére készített hangoskönyv, amennyiben ahhoz csak ők férhetnek hozzá, ha azonban ez az interneten közzétételre kerül, az már meghaladja a szabad felhasználás körét (hiszen bárki számára hozzáférhetővé válik a hanganyag).

11.10. Látkép, fotóművészeti alkotás, egyéb képek

Sajátos helyzetre ad választ a törvény, amikor megfogalmazza, hogy a szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított képzőművészeti, építészeti és iparművészeti alkotás látképe a szerző hozzájárulása és díjazás nélkül elkészíthető és felhasználható.

²⁰³ Szt. 38. § (1) bek.

²⁰⁴ Szt. 38. § (2) bek.

²⁰⁵ Szt. 41. §.

Ez a rendelkezés azonban – tekintettel a szabad felhasználási voltára – nem értelmezhető kiterjesztően. A törvényben nevesített feltételeknek együttesen kell fennállniuk. Ha tehát bármelyik tétel nem egyezik: például az alkotás zárt térben van, vagy ideiglenes jelleggel került kihelyezésre – a mentesítés már nem áll fenn, és a kép készítése engedély- és díjköteles.

A másik kivétel a tudományos ismeretterjesztő előadás, továbbá iskolai oktatás céljára képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint a fotóművészeti alkotás felhasználása, erre szintén a szerző hozzájárulása és díjazás nélkül kerülhet sor.

11.11. Bizonyítási eljárások

Bírósági, továbbá közigazgatási vagy más hatósági eljárásban a mű bizonyítás céljára, a célnak megfelelő módon és mértékben felhasználható. Ennek körében például a műről a törvény által előírt mennyiségű másolat készíthető. Szükségszerű is ez, hiszen az eljárások során valamennyi peres iratból a perben álló felek és a bíróság részére is másolatot kell készíteni.²⁰⁶

Bírósági, továbbá államigazgatási vagy más hatósági eljárásban bizonyítás céljára az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható vagy újrahasznosítható, a célnak megfelelő módon és mértékig.

A szabad felhasználás általános szabályai²⁰⁷ ezekben az esetekben is érvényesülnek.

Ráadásul az eljárás során ügyirattá is válnak, így időlegesen ki is kerülnek a törvény hatálya alól az 1. § alapján.

²⁰⁶ Pp. 93. § (2) bek.

²⁰⁷ Szt. 33. §.

12. A közös jogkezelés

12.1. A közös jogkezelés kialakulása, oka és néhány alapfogalom

A közös jogkezelés kialakulásának oka – urbánus legenda szerint – egy egyszerű vacsora volt egy párizsi kávéházban. Történt ugyanis, hogy két zeneszerző miközben jóízűen fogyasztotta a séf remekét, egyszer csak arra lett figyelmes, hogy a zenekar az általuk szerzett dalokat játssza, anélkül persze, hogy erre tőlük bárki engedélyt kért volna. Az anekdota szerint az urak bosszúból megtagadták a vacsora számlájának kiegyenlítését, ami bizony odavezetett, hogy bírósági ítéletnek kellett születnie arról, hogy vendéglátó és egyéb helyeken való nyilvános előadás után díj illeti meg a szerzőket. Mivel nem vacsorázhattak azonban minden étteremben és kiskocsmában a szerzők, kellett valamiféle segítség, amely a jogosítási folyamatokat leegyszerűsítette. 1850-re jött létre a – jelen esetben francia zeneszerzőket tömörítő – szövetség, amely tagjai nevében e jogdíjakat beszedte. Tekintettel arra, hogy egy-egy ilyen díjtétel alacsony volt, a felhasználás ilyen módja a „kisjogos” megjelölést kapta.²⁰⁸

12.2. A közös jogkezelés jogszabályi háttere

A szerzői jogi törvény XII. fejezete tartalmazza a közös jogkezelés szabályait. A közös jogkezelés lényege, hogy a szerzők és más jogosultak létrehoznak egy – a képviselőket ellátó – szervezetet, amely a jellegük vagy körülményeik miatt egyedileg érvényesíthetetlen felhasználások engedélyezése, illetve kapcsolódó díjigényük érvényesítése során eljár.²⁰⁹

12.2.1. Nyilvántartásba való felvétel

A közös jogkezelés nyilvántartásba vételhez kötött tevékenység. A nyilvántartásban feltüntetésre kerül a szervezett által végzett – többek között a 12.2.5. pontban részletezett – jogkezelési tevékenység.

A nyilvántartásba vétel kérelemmel indul, melyet csak egyesületi forma nyújthat be. Többek között a törvényben nevesített művekkel és teljesítményekkel kapcsolatos jogkezelés (például: irodalmi és zeneművek, filmalkotások stb.) vehető nyilvántartásba.²¹⁰

²⁰⁸ Szinger-Tóth 90. o.

²⁰⁹ Szt. 85. §.

²¹⁰ Szt. 91. §.

Ha ugyanazon jogosulti csoport ugyanolyan vagyoni jogának kezelésére több vagy újabb – a nyilvántartásba vétel feltételeinek egyébként megfelelő – egyesület kéri nyilvántartásba vételét, akkor erre csak abban az esetben van mód, ha a kötelező vagy egyébként kiterjesztett hatályú közös jogkezelés körében ez a közös jogkezelés működőképességét és hatékonyságát – sem a jogosultak, sem a felhasználók, illetve a díj fizetésére kötelezettek oldalán – nem veszélyezteti.²¹¹

A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartását a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: SZTNH) vezeti, a nyilvántartás online hozzáférhető²¹².

12.2.2. Törlés a nyilvántartásból

A közös jogkezelő szervezetet a nyilvántartásból kérelemre vagy hivatalból kell törölni.²¹³ Törlésre többek között törvényességi felügyeleti intézkedés eredményeként, felügyeleti bírság eredménytelen kiszabása esetén, vagy akkor kerül sor, ha eredmény a bírságolástól sem várható. Hivatalból kerül sor továbbá a törlésre, ha a közös jogkezelést törli a bíróság az egyesület tevékenységei közül.

Amennyiben a törlés eredményeként nem marad olyan egyesület, amely a közös jogkezelést végezné, a jogosultakat felhívja a SZTNH egy ilyen alapítására.²¹⁴

12.2.3. Díjszabások jóváhagyása

Minden év szeptember 1-ig megállapítja és megküldi a SZTNH-nak a közös jogkezelő szervezet a következő évi – a felhasználási módok tekintetében a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit tartalmazó – díjszabását.

A díjszabást az egyenlő bánásmód követelményeinek megfelelően, az egyes felhasználók indokolatlan megkülönböztetése nélkül kell megállapítani és figyelembe kell venni az érintett felhasználás valamennyi lényeges körülményét.

A díjszabást az igazságügyért felelős miniszter hagyja jóvá, a SZTNH javaslatára. A díjszabáshoz mellékelni kell egy írásos indokolást és a magáncélú többszörözés mértékét reprezentatív módon megjelenítő felmérést. Érdemes kitérni továbbá arra, hogy a SZTNH a javaslatétel előtt a díjszabást a jelentős felhasználókkal és a felhasználói érdekképviselői szervekkel véleményezteti, tehát a díjszabás nemcsak a szerzők és jogosultak, hanem a felhasználók érdekeit is tükrözi.²¹⁵

12.2.4. A közös jogkezelés felügyelete

A közös jogkezelő szervezetek tevékenysége felett a SZTNH gyakorol felügyeletet, ennek keretében ezek működését évente, illetve szükség esetén ellenőrzi. A vizsgálat kiterjed arra, hogy a nyilvántartásba vétel feltételei fennállnak-e, illetve az alapszabály, felosztási szabályzat vagy belső szabályzat nem ütközik-e jogszabályba.

A SZTNH meghívást kap a közös jogkezelő legfőbb szervének ülésére. Amennyiben a SZTNH jogszabálysértést észlel, felügyeleti intézkedéseket tesz, és szükség esetén bírságot szab ki.

²¹¹ Szjt. 92. § (4) bek.

²¹² <http://kjk.sztnh.gov.hu/szervezetek>

²¹³ Szjt. 92./F. §.

²¹⁴ Szjt. 92./G. §.

²¹⁵ Szjt. 92./H. §.

12.2.5. A kötelező, az előírt, a kiterjesztett és önkéntes közös jogkezelés

E közös jogkezelésnek több fajtája van.

12.2.5.1. A kötelező közös jogkezelés

Kötelező közös jogkezelésről akkor beszélünk, amikor a törvény előírja a jogdíjat és annak beszedésére meghatározott jogkezelőt jelöl ki. Ebből a jogosult nem tud „kilépni”. Ennek több példájával az alábbi szövegezéshez hasonló módon találkozhatunk.

„A zeneszerzők és a szövegírók a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneműveknek és zeneszövegeknek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részleteknek hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére vonatkozó jogukat csak közös jogkezelő szervezetük útján érvényesíthetik, díjukról csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le.”²¹⁶

Az egyes jogkezelési formák az őket gyakorló, ismertebb közös jogkezelő szervezeteknél kerülnek részletezésre.

2011-ben a szerzői jogi törvény közös jogkezeléssel kapcsolatos rendelkezései több ponton módosultak.²¹⁷ Megnyílt többek között annak lehetősége, hogy – az előírt feltételek teljesülése esetén – azonos jogosulti csoport tagjai – saját döntésük szerint – különböző jogkezelő szervezetekhez (feltéve, hogy több, egymással párhuzamosan jogosítást végző jogkezelő működik) csatlakozzanak. Feltétel azonban, hogy egy jogosult ugyanazon joga tekintetében csak egy jogkezelő járhat el.²¹⁸

12.2.5.2. Az előírt, illetve a kiterjesztett közös jogkezelés

Az előírt közös jogkezelés is törvényben szabályozott és szintén kizárólagos, azonban a jogosult saját döntése szerint a jogosításhoz törvényi vélelem szerint megadott engedélyét visszavonhatja, azaz kiléphet. Vállalva ezzel, hogy a jogkezelő szervezet a vele kapcsolatos megkeresések esetében a felhasználót tájékoztatja, hogy az adott szerzőt jogosítani nem áll módjában. Amennyiben a felhasználó ezt követően megkeresi a szerzőt, az önmaga dönt a jogosításról és annak feltételeiről.

Fontos e helyen még megjegyezni, hogy a „kiterjesztett” jelző egy, a felhasználó szempontjából fontos tényre vonatkozik. Számára ugyanis lehetővé teszi, hogy anélkül, hogy pontosan vizsgálnia kellene az általa felhasználni kívánt mű körülményeit, megkeresheti az adott felhasználási módhoz tartozó közös jogkezelő szervezetet, és tőle díjfizetés ellenében engedélyt kaphat a felhasználásra. Az engedély birtokában a felhasználó biztos lehet benne, hogy másnak nem kell már az adott jogosítás kapcsán fizetnie. A kiterjesztettség tehát azt jelenti, hogy az a jogkezelő szervezet, amely be van jegyezve, bár csak n számú tagja van, a bejegyzés erejénél fogva jogosulttá válik az összes azonos jogosult azonos jogának gyakorlására.

²¹⁶ Szt. 19. §.

²¹⁷ A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXIII. törvény indokolása.

²¹⁸ Szt. 87. §.

A kiterjesztettség – a közös jogkezelők által jogosított felhasználások esetében – ebből a szempontból tehát vonatkozik azokra a jogosultakra is, akik a képviseletre közvetve sem adtak jogosítást, sőt azokra is, akik nem is tudják, hogy valójában milyen jogokat gyakorolhatnának. A jogosítást ezekben az esetekben felhasználási módonként és országonként általában egy (jellemzően a legreprezentatívabb) közös jogkezelő szervezet gyakorolja, bár elméletileg a jogkezelő szervezetek száma nem limitált.²¹⁹

12.2.5.3. Önkéntes közös jogkezelés

A közös jogkezelő szervezet mint a jogosultak által létrehozott szervezet a megbízásukból jár el.

A jelenlegi szabályozás²²⁰ szerint az alábbi feltételek érvényesülése estén kerül valami a közös jogkezelés körébe:

- a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt,
- egyedileg nem gyakorolható,
- szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok,
- törvényi kötelezettségen vagy jogosulti elhatározáson alapulva,
- a jogosultak által létrehozott szervezeten keresztül kerülnek érvényesítésre.

Ezek a feltételek együttesen érvényesek.

A közös jogkezelő szervezet tevékenysége:

- a) felhasználás engedélyezése,
 - felhasználási feltételek megállapítása,
- b) díjigény érvényesítése,
 - jogdíjak megállapítása,
 - jogdíjak beszedése, felosztása,
- c) művek és kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználásának figyelemmel kísérése (ellenőrzés),
- d) fellépés a jogsértéssel szemben.

²¹⁹ Sztj. új 92. §/E. § (3) bek. A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXIII. törvény indokolása: „A felhasználók részéről jogos igényként merül fel, hogy akkor is a teljes világrepertoárra vonatkozóan szerezhessenek engedélyt, ha Magyarország területén több letelepedett közös jogkezelést végző szervezet működik. Tekintettel azonban arra, hogy a jogkezelés ellehetetlenüléséhez és kaotikus viszonyokhoz, továbbá a felhasználók oldalán a költségek jelentős megnövekedéséhez vezetne, ha a 87. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés minden letelepedett közös jogkezelést végző szervezetre alkalmazni kellene (vagyis mindegyik letelepedett közös jogkezelést végző szervezet jogosult lenne az egyikük által sem képviselt jogosultak tekintetében az engedélyezésre, illetve díjigény-érvényesítésre), továbbra is szükséges annak biztosítása, hogy a nem képviselt jogosultak jogainak gyakorlását egyetlen szervezet végezze, azaz csak egyetlen szervezet láthasson el ún. kiterjesztett hatályú közös jogkezelést. Ennek megfelelően, amennyiben ugyanazon jogosulti csoport ugyanolyan vagyoni jogának kezelésére több közös jogkezelő szervezetet vettek nyilvántartásba, e jogkezelő szervezetek megállapodása az irányadó arra vonatkozóan, hogy melyikük ad a felhasználónak engedélyt a felhasználásra, illetve érvényesít díjigényt azoknak a jogosultaknak a jogaival kapcsolatban, akiket egyikük sem képvisel.”

²²⁰ 85. §: „Közös jogkezelés a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó ilyen jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő vagy az a jogosultak elhatározásán alapul. A közös jogkezelés körében a szervezet a felhasználás engedélyezése vagy a díjigény [16. § (5) bek.] érvényesítése érdekében megállapítja a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, figyelemmel kíséri a művek és a kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználását, beszedi és felosztja vagy felosztás céljára másikkal közös jogkezelő szervezetnek átadja a jogdíjakat, valamint fellép a szerzői jog vagy a kapcsolódó jog megsértésével szemben.”

12.3. A jogosítást gyakorló szervezetek

A közös jogkezeléssel foglalkozó egyesületeknek nyilvántartott és a honlapon közzétett tagsága van, de ezek – kötelező közös jogkezelés esetében – nemcsak a nyilvántartott tagokat képviselik, hanem minden szerzőt, hiszen ahol a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény kötelező közös jogkezelési feladatokat ír elő, azokban az esetekben a képviselő független a „tagságtól”.

A közös jogkezelő a kötelező jogkezelésen kívül mindazon szerző számára, aki kifejezett jognyilatkozatával nem tiltja meg, a kiterjesztett közös jogkezelés körébe tartozó jogokat is gyakorolja. Hogy pontosan melyik jogkezelő szervezethez milyen jogosultságok tartoznak, az alább kerül bemutatásra:

12.3.1. Artisjus – írók, szövegírók, zeneszerzők

12.3.1.1. Kötelező közös jogkezelés

- **Hangfelvétel-rögzítés**

A nem dramatikus zeneművek és szövegek, valamint a színpadi zeneművekből vett részletek hangfelvételre rögzítésének, többszörözésének és terjesztésének joga.

- **Rádió, televízió**

Rádió- vagy televíziószervezetek részére a már nyilvánosságra hozott kisjogos zene és irodalmi művek esetében a sugárzást²²¹ és az ismételt sugárzást az írók, zeneszerzők és zeneszövegírók nevében eljárva ezek közös jogkezelő szervezete jogosítja.²²²

- **Kábeltelevízió**

További felhasználási mód a művek vezetékes továbbközvetítése, valamint az egyidejű továbbközvetítés, a közös jogkezelés oka itt is az, hogy az egyéni igényérvényesítés lehetetlen lenne.

- **Filmalkotás, hangfelvétel-bérbeadás**

Ha valamely mű filmalkotásban vagy hangfelvételben szerepel, annak ellenére, hogy a szerző a bérbeadás jogát a film- vagy hangfelvétel előállítójára ruházta át, továbbra is jogosult a bérbeadással való terjesztés esetén megfelelő díjazásra.

- **Üres hang- és képhordozók díja**

Ez az egyik legáltalánosabb és legismertebb jogosítási mód, amelyet valamennyi közös jogkezelő szervezet nevében az Artisjus gyakorol, azaz a díjakat ő szedi be, majd osztja szét az egyes szervezetek között. A díj alapja a magáncélú másolat készítésének lehetősége, amely kiterjed a rádióban vagy televízióban sugárzott műsorokra, a saját műsort vezeték útján nyilvánossághoz közvetítő műsoraira, valamint a forgalomba hozott kép- vagy hanghordozókon (például CD, DVD) szereplő művekre.²²³

²²¹ Szt. 27. §. (1) bek.

²²² Artisjus felhasználók részére adott tájékoztatója: [http://www.Artisjus.hu/felhasznaloknak_jogositas_jogdijbefizetes_/radio_televizio/?main_menu\[main_menu\]\[item\]=48](http://www.Artisjus.hu/felhasznaloknak_jogositas_jogdijbefizetes_/radio_televizio/?main_menu[main_menu][item]=48)

²²³ Szt. 20. §.

12.3.1.2. A z előírt közös jogkezelés elemei

- **Nyilvános előadás**

Tipikus szombat esti jogosítási forma a nyilvános előadás. Ahogy az fent már bemutatásra került, például a zeneszámok eljátszása nyilvánosság előtt engedély- és díjköteles.

A jogosításnak két iránya van: az egyik a gépi zene (például diszkó vagy a szállodában szóló andalító zene), a másik pedig a koncert, azaz az élőzene.

Fontos talán még azt is tudni, hogy a legtöbb szerzői jogsértéssel kapcsolatos jogeset egyébként erre a területre tehető. A be nem jelentett zenefelhasználás az ellenőrzés során „kibukik”, és ezt követően a felek pár tízezer forintos tételek miatt éveket pereskednek, amely eljárás végén jó eséllyel a közös jogkezelő szervezetnek lesz igaza. Az ellenőrzésekre sor kerül vendéglátóipari egységekben, szálláshelyeken vagy akár fesztiválokon is.

Azok az esetek, amikor egy zenekar fellép és más dalait játssza, mára már elfogadottan a jogdíjköteles körbe tartozik. A kérdés ott kezd kellemetlenné válni, amikor kiderül, hogy mondjuk egy amatőr zenekar saját dalokat játszva is a közös jogkezelés hatálya alá tartozik, és ezért az ő előadásuk is jogdíjköteles. Egész pontosan nem maga a zenekar, hanem a vendéglátóipari egység vagy a rendezvényszervező köteles a nyilvános előadás után jogdíjat fizetni.²²⁴

Ezen felhasználásra vonatkozóan a közös jogkezelésből ki lehet lépni, ez azonban egyéb következményekkel is jár.²²⁵

- **Nyilvánossághoz közvetítés: az internet, műholdas vagy egyéb sugárzás**

Amennyiben a műsort a műholdas sugárzással egyidejűleg földi sugárzás útján is nyilvánossághoz közvetíti a felhasználó, a jogosítást közös jogkezelő szervezet gyakorolhatja.²²⁶

A mű nyilvánossághoz közvetítésének joga sugárzással vagy más módon (például lehívás) a szerzőt illeti meg, aki ezt a jogát közös jogkezelő szervezeten keresztül gyakorolja, amennyiben ezzel ellentétes nyilatkozatot nem tett.²²⁷

Fontos tudni, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tétel (tehát az online felhasználások) esetében az irodalmi műveknél és a kivételként szereplő zenedrámái alkotásoknál a jogosítás közvetlen, szerző által gyakorolt.

Az online jogosításnak két fajtáját különíti el a közös jogkezelő szervezet, egyrészt a webrádió, webTV jellegű felhasználásokat²²⁸ (mikor a közönség nem választhatja ki a zeneszámot), másrészt az imént említett „egyedi lehívások” felhasználásokat²²⁹ (melyek adott esetben egy konkrét dalról szólnak).

²²⁴

²²⁵ Lásd 11.4. fejezet.

²²⁶ Szt. 27. § (2) bek.

²²⁷ Szt. 27. § (3) bek.

²²⁸ http://Artisjus.hu/felhasznaloknak_jogositas_jogdijbefizetes_/internet/webradio_webtv_jellegu_felh/

²²⁹ [http://Artisjus.hu/felhasznaloknak_jogositas_jogdijbefizetes_/internet/inter-netes_egyedi_lehivas/?main_menu\[main_menu\]\[item\]=97](http://Artisjus.hu/felhasznaloknak_jogositas_jogdijbefizetes_/internet/inter-netes_egyedi_lehivas/?main_menu[main_menu][item]=97)

12.3.2. EJI – előadóművészek és MAHASZ – hangfelvétel-előállítók

Az Előadóművészi Jogvédő Iroda²³⁰ az előadóművészeket, míg a Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület²³¹ a hangfelvétel-előállítókat képviseli. Bár ezt a két csoportot közös jogkezelés keretébe tartozóan megillető (többek között: sugárzásból, továbbközvetítésből, bérbeadásból, nyilvánossághoz közvetítésből, üres hordozóból származó) jogdíjak²³² érvényesítése közvetett, hiszen saját közös jogkezelő szervezetükön túl az Artisjus jár közben a díjak érvényesítésében.

A rögzített előadás nyilvánosság számára lehívásra történő hozzáférhetővé tétele (ismertebb nevén: online letöltés) esetében az EJI külön,²³³ illetve további jogosítások esetében (például webcasting) a MAHASZ-szal együttes díjszabással²³⁴ rendelkezik.

A kereskedelmi célból és kiadott hangfelvételek és másolatok sugárzásáért, valamint más jellegű nyilvánossághoz közvetítéséért további külön díj illeti meg az előadóművészeket és a hangfelvétel-előállítókat,²³⁵ amelyet szintén az Artisjus szed be.

12.3.3. HUNGART – képző-, ipar- és fotóművészek

A képző-, ipar- és fotóművészeket a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület képviseli.

12.3.3.1. A kötelező közös jogkezelés elemei:

- **Reprográfiai jogdíj**

Az olyan művek szerzőit, valamint az olyan műveket könyvként vagy folyóiratban kiadókat, amelyeket fénymásolással vagy más hasonló módon, papíron vagy más hasonló hordozón (a továbbiakban együtt: reprográfiával) többszöröznek, a magáncélú másolásra tekintettel megfelelő díjazás illeti meg.

A díjat a reprográfiára szolgáló készülék gyártójának, külföldön gyártott készülék esetében pedig a jogszabály szerint vámfizetésére kötelezett személynek, vagy a készüléket az országba behozó személynek és az azt belföldön először forgalomba hozó személynek kell megfizetnie. A jogdíj megfizetéséért az adott készülék összes belföldi forgalmazója is egyetemlegesen felel. E díjon felül a reprográfiára szolgáló készüléket ellenérték fejében üzemeltető is köteles díjat fizetni. Mindkét díjat a közös jogkezelő szervezetnek kell befizetni.²³⁶

- **Sugárzással kapcsolatos jogdíj**

Az e körbe tartozó szerzőnek is kizárólagos joga, hogy a rádió- vagy televíziószervezet, illetve a saját műsort a nyilvánossághoz vezeték útján vagy másként közvetítő műsorában sugárzott, illetve közvetített művének sugárzással, vezeték útján vagy egyéb módon – az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával – a nyilvánossághoz történő egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésére engedélyt adjon.

²³⁰ Az Előadóművészi Jogvédő Iroda honlapja: www.eji.hu

²³¹ A Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület honlapja: <http://mahasz.hu/>

²³² Szt. 20. §, 28. §, 23. §.

²³³ https://www.eji.hu/felhasznaloinak/lehivasos_internet_jogdijak/lehivasos_internet_jogdijak.html

²³⁴ http://www.mahasz.hu/?menu=jogok_jogdijak&menu2=jogdijkozlemeny_2013

²³⁵ Szt. 77. §.

²³⁶ Szt. 21. §.

• Követő jogi jogdíj

Az eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszatértes átruházásakor szerzői díjat kell fizetni.²³⁷ E rendelkezést csak a műalkotás tulajdonjogának első – a szerző részéről történő – átruházását követően kell alkalmazni. E díjazásról a szerző nem mondhat le.

Eredeti műalkotásnak minősül:

- a képzőművészeti alkotás (például: kép, kollázs, festmény, rajz, metszet, nyomat, litográfia, szobrászati alkotás),
- az iparművészeti alkotás (például: falikárpit, kerámia, üvegtárgy) és
- a fotóművészeti alkotás, feltéve, hogy azt maga a szerző készítette.

Eredetinek minősül továbbá az a másolat, amelyet korlátozott számban a szerző maga készített, vagy az ő irányításával készült. A sorszámmal, a szerző kézjeggyével ellátott, vagy más alkalmas módon a szerző által megjelölt műpéldányt ilyen másolatnak kell tekinteni.

A másik fontos tisztázandó fogalom a műkereskedő. Műkereskedőnek minősül tehát a műalkotásokat forgalmazó természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság.

A törvény európai uniós szabályozással összhangban a szerzői díj mértékét százalékos arányban határozza meg. A számítás alapja a műalkotás – adót és más köztartozást nem tartalmazó – pénzben kifejezett vagy kifejezhető ellenértéke (a továbbiakban: vételára).

A díjtételek az alábbiak:

- a) 4 százaléka a vételárnak az 50 000 eurónak megfelelő forintösszeget meg nem haladó részében;
- b) 3 százaléka a vételárnak az 50 000,01 és 200 000 eurónak megfelelő forintösszeg közötti részében;
- c) 1 százaléka a vételárnak a 200 000,01 és 350 000 eurónak megfelelő forintösszeg közötti részében;
- d) 0,5 százaléka a vételárnak a 350 000,01 és 500 000 eurónak megfelelő forintösszeg közötti részében;
- e) 0,25 százaléka a vételárnak az 500 000 eurónak megfelelő forintösszeg feletti részében.

A díj mértéke maximált és nem haladhatja meg a 12 500 eurónak megfelelő forintösszeget. A díjfizetési kötelezettség nem terjed ki azokra az átruházásokra, ahol az adót és más köztartozást (például kulturális járulékot) nem tartalmazó vételár nem haladja meg az 5000 forintot.

Abban az esetben, ha az értékesítésre nem forintban kerül sor, a vételár számítása során a Magyar Nemzeti Banknak a szerződéskötés szerinti naptári negyedév első napján érvényes hivatalos devizaárfolyama irányadó.

A kultúra védelme érdekében kivételként szerepel a muzeális intézmények általi tulajdonszerzés, feltéve, hogy az intézmény nem műkereskedőtől szerzi meg az eredeti műalkotás tulajdonjogát, és működése jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Ebben az esetben az intézménynek követőjogi díjat nem kell fizetnie.

A jogdíjat, ahogy arra korábban már utaltunk, a műkereskedő fizeti meg közvetlenül a képzőművészeti és iparművészeti alkotásokra vonatkozó szerzői jogok közös kezelését végző szervezetnek (jelen esetben a HUNGART-nak).

²³⁷ Szt. 70. §.

Ha a tulajdonjog átruházását eredményező ügyletben több műkereskedő működik közre, a műkereskedők a díj megfizetéséért egyetemlegesen felelnek. Ilyen esetben egymás között a kötelezettség a műkereskedők közül – ha eltérően nem állapodnak meg – az eladót terheli. Ha az ügyletben közreműködő műkereskedők közül egyik sem vesz részt eladóként az átruházásban, eltérő megállapodás hiányában a kötelezettség közülük a vevőt terheli.

A törvény ezen díj esetében annyira gyakorlatias, hogy még a fizetési ütemezést is rögzíti: „a műkereskedő a szerzői díjat negyedévenként, a negyedévet követő hónap 20. napjáig köteles megfizetni az adott negyedévben megkötött szerződések után... A szerzői díj megfizetésekor közölni kell a szerző nevét, hacsak az nem bizonyul lehetetlenné, valamint a mű címét, művenként a vételárat és a díj összegét. A közös jogkezelő szervezet a hozzá befolyt szerzői díjat az alkotás szerzőjének vagy jogutódjának fizeti ki.”

A jogosítási eljárás egyszerűnek tűnhet tehát, azonban a gyakorlati kivitelezés nehézkés, a gyakorlat azt mutatja, hogy az adatszolgáltatás nagyon sokszor elmarad, vagy hibás.²³⁸

A közös jogkezelő szervezet a műkereskedőtől a jogdíj alapjául szolgáló átruházásra vonatkozó szerződés megkötésétől számított három évig követelheti mindazoknak az adatoknak a megadását, amelyek a díj beszedéséhez szükségesek. Érdekes kérdés azonban az, hogy ha az átruházást a műkereskedő egyáltalán nem jelenti be, mit tehet a közös jogkezelő szervezet? Vajon miként minősül az a szerződés, mely egy aukcióra meghirdetett, ott liciten értékesített képre vonatkozik, amely megvásárlásától az árverési vevő a helyszínen visszalépett, de azt követően a magánszemély eladót mint tulajdonost megkereste és tőle az adott műalkotást megvásárolta?

12.3.3.2. Kiterjesztett közös jogkezelés elemei

Valamennyi művész jogosult a közös jogkezelőhöz intézett egyoldalú nyilatkozattal kilépni a kiterjesztett közös jogkezelés hatálya alól. Ez azt jelenti, hogy valamennyi felhasználó, aki a művész alkotását az alábbiak szerint használni kívánja, közvetlenül a művészt vagy az általa meghatalmazott személyt (ügyvédi irodát) köteles megkeresni. A művész ilyenkor maga dönt arról, hogy a felhasználást milyen körben és milyen áron engedélyezi.

- **Kiállítások engedélyezése**

A művész jogosult a mű kiállításon való megjelenését engedélyezni és ezért felhasználási díj illeti meg. Ennek részletszabályai, és a jogosítás díja tekintetében a közös jogkezelő szervezet által közzétett díjszabás lehet irányadó.

- **Nyilvánossághoz közvetítés**

A szerzői jogi törvény 26. §-a kimondja, hogy a televíziószervezetek a már nyilvánosságra hozott képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások ismételt sugárzási célú rögzítéséért és sugárzásáért, valamint ha a műsort nem sugárzással, hanem vezeték útján teszi a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, jogdíjat kötelesek fizetni.

²³⁸ Egy 2007-ből származó döntésben a Fővárosi Ítéltábla kimondta az alábbiakat: „Ha a galériák adatszolgáltatása nyilvánvalóan hibás, akkor felléphet az alperes [HUNGART], sőt a Felosztási Szabályzat szerint jogi eljárás keretében fel is kell lépjen velük szemben. Ebből következően, ha az alperes [HUNGART], a galériák hibás közlését jobb tudomása ellenére elfogadja, akkor emiatt a felperesek a károsodásuk esetén érvényesíthetnek igényt az alperessel szemben. Ezek a kérdések azonban nem az önkéntes adatszolgáltatás, vagy az együttműködési kötelezettség körében rendezhetőek.”

- **Lehívásra hozzáférhetővé tétel (on demand)**

Ez az interneten történő megjelenéssel kapcsolatosan beszédett vagy beszédhető jogdíj.

- **Másodlagos felhasználás**

Az alkotások újságban, folyóiratban, könyvben, egyéb formában (naptár, szórólap, arculati elem stb.) történő megjelenése esetén a művész joga, hogy az ehhez kapcsolatos díjtételt meghatározza.

Ha a művész nem lép ki a közös jogkezelés hatálya alól, a HUNGART helyette és nevében eljárva (többnyire az értesítése nélkül) jogosít, illetve ad kedvezményeket.

12.4. Kilépés a kiterjesztett közös jogkezelésből

A gyakorlat az mutatja, hogy nagyon sok szerzőnek fogalma sincs arról, hogy ő a közös jogkezelésbe tartozik. Ennek egyik oka, hogy a jogkezelő szervezet talán nem is tud a létezésükről, hiszen oda szerzőként nem jelentkeztek be, így velük kapcsolatot nem tart fenn, részükre jogdíjat sem oszt.

A szerzők egy másik része a regisztrációig eljutott, azonban a teljes alkotói bázishoz képest az ő művei olyan alacsony mértékben jelennek meg, hogy jogdíjfizetésre ezért nem válik jogosulttá.

A közös jogkezelésből való kilépést az indokolhatja, ha a szerző úgy érzi, hogy saját maga jobban tudja érvényesíteni jogait, adott esetben képzőművészként a képei online felhasználása tekintetében. Találhatunk oldalakat, ahol például fotóművészek eleve feltüntetik, hogy műveik tekintetében a jogosítás iránti igényt náluk kell, a megadott e-mail címen bejelenteni.

12.4.1.1. A kilépés gyakorlati megvalósulása

Amennyiben a szerző vagy más jogosult eldöntötte, hogy a kiterjesztett közös jogkezelésben nem kíván részt venni, egy a közös jogkezelőnek címzett, írásbeli nyilatkozattal tiltakozhat művei vagy kapcsolódó jogi teljesítményei felhasználásának közös jogkezelésben történő engedélyezése ellen.

A közös jogkezelőnek ilyen esetben a törvény szerint – amennyiben e nyilatkozat megtételére több mint három hónappal az év vége előtt kerül sor – legkésőbb a következő év első napjával eleget tesz. A gyakorlatban ennél sokkal gyorsabb az eljárás, és a levél megküldését követő néhány héten belül megtörténik az igény átvezetése.

A kilépett szerzőket a közös jogkezelő szervezet külön nevesítve tartja nyilván.²³⁹

²³⁹ <http://www.hungart.org/oldal.php?azon=13>

13. Az árva művek jogosítása

13.1. Mi az árva mű?

Árva műnek minősül az alkotás, amennyiben azt ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző hozta létre.

A jelenleg hatályos és e fejezetben ismertetett rendszer várhatóan 2013 őszén jelentősen módosulni fog, tekintettel arra, hogy megjelenik egy – az árva művekre vonatkozó – új, szabad felhasználás.

13.2. Kapcsolódó eljárás

Vegyünk egy példát: adott egy kissrác, akinek a gyerekkori kedvenc könyvét (*Parancsolj egy kézírányt?* címmel) Kiss József László írta. A könyv mindössze egy kiadást ért meg 1975-ben. Mikor a srác felnőtt férfivé válik, eszébe jut, hogy szeretné ezt a könyvet megjelentetni, hiszen neki olyan sokat adott, és szomorú, hogy már az antikváriumokban sem lehet kapni.

Megpróbálja megtalálni a szerzőt vagy inkább az örökösét, azonban az Artisjus nyilvántartásában nem szerepel. Hosszas kutakodás után is úgy tűnik, hogy bizony nem lehet fellelni a jogosultat, azaz ez a mű: árva. Mivel nagyon becsületes, jogkövető fiatalemberről van szó, megpróbálja kitalálni, mit lehet tenni, és el is jut a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalába, amely felelős többek között az árvaművekkel kapcsolatos felhasználások engedélyeztetéséért.

Az SZTNH erre vonatkozó kérelem esetében – a felhasználás módjához és mértékéhez igazodó – felhasználási engedélyt ad annak, aki a felhasználási szerződés megkötése érdekében a szerző felkutatására az adott helyzetben elvárható intézkedéseket megtette, azonban ez mégsem vezetett eredményre.²⁴⁰

A felhasználási engedély ezen esetekben Magyarország területére és legfeljebb 5 évre vonatkozik. Az engedély a lehető legszűkebb körű felhasználási jogot engedi, ennek értelmében: nem kizárólagos és nem is átruházható, valamint sem további felhasználási engedély adására, sem átdolgozásra nem jogosít. A felhasználás ellenértékét – amennyiben a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetlenül sem szolgálja – a szerző személyének vagy tartózkodási helyének ismertté válásakor kell megfizetni. Amennyiben a felhasználás nem nonprofit, a díjat az SZTNH-ban kell letétbe helyezni. (A könyv kiadása ez esetben nem minősül nonprofit cselekedetnek.)

Amennyiben a szerző személye vagy tartózkodási helye ismertté válik, az SZTNH által adott engedély visszavonásra kerül, és a tevékenység legfeljebb 1 évig folytatható, ha a felhasználásra komoly előkészületet tettek (például a fent említett könyv már

²⁴⁰ Szjt. 57/A §.

nyomdában van), akkor a felhasználást a szerző személyének vagy tartózkodási helyének ismertté válásakor meglévő mértékig lehet folytatni. (Ha a szerző ezt maga később engedélyezi, akkor a felhasználásnak semmilyen akadálya nincs.).

A felhasználási engedély hatályának lejártától vagy visszavonásától számított 5 évig jogosult – az időközben előkerült szerző – az őt megillető jogdíjat követelni. Amennyiben ezen idő alatt sem válik ismertté, a letétbe helyezett díj azt a közös jogkezelő szervezetet illeti, aki a szerzőt más felhasználás körében jogosítaná (írók esetében az Artisjus).

13.2.1. A szabályozás sajátosságai, az eljárás menete

Az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályait a 100/2009. (V.8.) Korm. rendelet tartalmazza.²⁴¹

Az eljárás kérelemre indul, amelyben meg kell adni a mű és – amennyiben ismert – a szerző adatait, továbbá az igényelt felhasználás módját, mértékét, tervezett időtartamát és egyéb körülményeit, amelyek az eljárás díjának megállapításához szükségesek. Fontos tétel, hogy meg kell jelölni, a felhasználásra közvetlen vagy közvetett jövedelemszerzési vagy -fokozási céllal kerül-e sor.

A kérelemben meg kell jelölni és bizonyítékokkal (például: napilapban feladott hirdetés, közös jogkezelő szervezettől kapott visszaigazolás, mely szerint sem a szerzőt sem jogutódját nem tartják nyilván) igazolni kell, hogy a kérelmező a szerző megtalálása (kilétének vagy tartózkodási helyének) felderítése érdekében minden, az adott helyzetben általában elvárhatót megtett.

Amennyiben több szerző közös művéről van szó, a már megkötött felhasználási szerződést is be kell nyújtani, vagy amennyiben többen is ismeretlenek, valamennyi szerző vonatkozásában kérelmezni kell az eljárást, és le kell róni a díját.

Főszabály szerint egy kérelemben csak egy műre vonatkozóan kérhető felhasználási engedély, kivételt jelent azonban, ha ugyanazon szerző, ugyanazon műtípusba tartozó műveinek azonos felhasználási módban való jogosítását kéri (például egy költő több versének kötetben való kiadása céljából).

Az eljárásért díjat kell fizetni, melynek összegét a rendelet szintén tartalmazza.²⁴²

Amennyiben a kérelem vagy a csatolt dokumentáció hibás, hiánypótlásra nyílik lehetőség, ennek időtartama 30 nap.

Amennyiben a felhasználási engedély hatálya alatt a szerző személye vagy tartózkodási helye ismertté válik, az SZTNH a szerző vagy a felhasználó kérelmére a felhasználási engedélyt az ismertté válás napjával visszavonja, azzal, hogy a felhasználás az ismertté válás napján meglévő mértékig az engedély alapján hátralévő időtartamig – amely nem több, mint 1 év – folytatható. Azonos rendelkezések vonatkoznak azon esetekre, amelyeknél a felhasználás még nem kezdődött meg, azonban arra már komoly előkészületeket tettek.

²⁴¹ Az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról szóló 100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet: http://www.sztnh.gov.hu/jogforras/100_2009_KR.pdf

²⁴² A kézirat lezárásakor egy kérelem díja 102.500,- Ft, illetve amennyiben jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja: 40.000,- Ft. Vannak díjkedvezmények, amelyek a formanyomtatvány használata, illetve az elektronikus ügyintézés esetében illetik meg a kérelmezőt.

13.3. Az állam mint örökös

Vannak olyan esetek, mikor egy mű első ránézésre árvának látszik, bár valójában nem az. Egy ilyen sajátos helyzet az, ha a szerző úgy hal meg, hogy élő örököse nem marad. Ebben az esetben azonban a hagyaték – beleértve a vagyoni jogokat is – az államra száll.²⁴³

Ilyen esetekben az állam nevében az állam öröklése és az államot megillető egyéb jogok gyakorlása esetén a Magyar Állam képviseléről szóló 45/2002. (XII. 25.) PM rendelet kimondja, hogy a Kincstári Vagyoni Igazgatóság jogosult eljárni, tehát a művel kapcsolatos felhasználási engedélyeket itt kell kérelmezni.

A hagyatéki eljárások során – ahogy ez korábban már említésre került – sok esetben megfelelnek a szerzői művekről, így azok jogosultjai „ismeretlenek” maradnak.

²⁴³ Ptk. 599. § (3) bek.

14. A digitális film, fotó, zene, szoftver, adatbázis szerzői jogi megítélése

14.1. A film és a filmalkotás elhatárolása

14.1.1. A filmalkotás

A filmalkotás a törvény definíciója szerint „olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették.”²⁴⁴ Ebbe a kategóriába tartozik a filmszínházi (mozi) vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.

Ahogy látszik, a rögzítés módja nem befolyásolja a besorolást, hiszen lehet szó akár 3D-s megoldásokról vagy egyszerű, kézi kamerás felvételekről.²⁴⁵

14.1.1.1. A film szerzői

Amennyiben az alkotás egyéni és eredeti, akkor beszélhetünk oltalomról, és jelenhetnek meg a létrehozásban részt vevő szerzők, mindenképp a forgatókönyvíró (a film céljára készült irodalmi mű szerzője), a zeneszerző (szintén a film céljára készülő zene alkotója) és a rendező.²⁴⁶ Vannak persze még más szerzők is, akik a törvényben nem kerültek kiemelésre: az operatőr, a szerkesztő vagy rajzfilmek esetében a figurák tervezői. Több alkalommal felmerülő probléma egyébként, hogy egy-egy jellegzetes mesehős megalkotása esetében az írónak, illetve az illusztrátornak milyen további jogosultságai (például *merchandising* felhasználás során) keletkeznek.

A szerzői minőséget csak az alkotás adja, lehet tehát bármilyen fontos szereplője a film létrehozatalának, például gyártásvezető, szerzőnek nem minősülhet.

A közös jogkezelésből befolyó jogdíjak azonban csak a filmalkotások szerzőit illetik meg.²⁴⁷

Speciális esetekben (például televíziós művek) esetében, ha a szerkesztő közreműködése annyira aktív, hogy eléri a küszöbértéket (tehát a hozzájárulása egyéni, eredeti és a műsor létrejöttében meghatározó hangsúlyt kap), ő az adott rész vagy sorozat tekintetében szerzőnek minősülhet.²⁴⁸

²⁴⁴ Szt. 64. §

²⁴⁵ Lásd a *The Blair Witch Project* című film, rend.: Eduardo Sánchez és Daniel Myrick, Haxan Films, USA, 1999.

²⁴⁶ Szt. 64. § (2) bek.

²⁴⁷ Szt. 20. §, Szt. 23. § (3) bek., (6) bek., Szt. 28. §.

²⁴⁸ *Kommentár*, 336. o.

Az SzjSzT egy döntésében kimondta, hogy a film gyártásának előkészítése, valamint a szervezői közreműködés – bár azok elengedhetetlen feladatok a mű létrehozása során – nem minősülnek alkotói tevékenységnek és szerzői munkának, ezért nem állnak oltalom alatt²⁴⁹ és az ilyen szintű közreműködés filmelőállítói pozíciót sem biztosít.

14.1.1.2. A filmalkotás előállítója

A film előállítója az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva annak anyagi és egyéb feltételeiről.²⁵⁰

A mozgóképéről szóló 2004. évi II. törvény (a továbbiakban: Filmtörvény) definíciója szerint – tekintettel annak sajátos voltára és céljára (finanszírozási és támogatási célokat valósít meg) – természetes személyek nem minősülhetnek filmelőállítónak.

Gyakori tévedés, feltehetően a beszivárgó angolszász minta miatt a mű producereit (a film anyagi háttérét biztosító személyt, valamint a gyártásvezetőt és más szervezési feladatokat ellátó személyeket) filmelőállítónak tekinteni, holott az Szjt. rendelkezéseinek értelmében nem minősülnek annak.

A filmelőállító is jogosult a szerzők nevében fellépni, amennyiben azok – előbb nem említett – személyhez fűződő jogai sérülnek.

Fontos további szabály még, hogy a filmalkotások esetében a munkaviszonyból fakadó kötelezettség teljesítéseként megalkotott műre vonatkozó általános szabályok (például: munkáltató jogutódkénti jogszerzése) nem vonatkoznak.²⁵¹

Gyakorlati oldalról szemlélve, érdemes figyelembe venni, hogy a magyarországi filmgyártás elsődlegesen finanszírozási problémákkal küzd. A Nemzeti Filmalaphoz²⁵² benyújtható pályázatok esetében a nyertesek többnyire utófinanszírozás mellett kapnak támogatást, és ezért cserébe meglehetősen szigorú feltételek mellett²⁵³ (a finanszírozás mértékéhez igazodva) kell átadniuk a filmalkotáshoz kapcsolódó felhasználási jogosultságokat.

A filmalkotások előállítóit megillető oltalom kettős: egyrészt rendelkeznek bizonyos jogaik tekintetében egy – a törvény által biztosított – *sui generis* oltalommal, másrészt a filmalkotással kapcsolatban a szerzőkkel kötött egyes szerződésekben rögzített feltételek szerint az esetek jelentős részében a szerzőkről rájuk szálló jogokat gyakorolják.

Az első csoportba tartozó jogosultságokat az Szjt. 82. § (1) bekezdése rögzíti, és a film többszörözésére, terjesztésére, nyilvánosság részére történő haszonkölcsönbeadásra és vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételre vonatkozik, feltéve, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

A második csoportba a megfilmesítési szerződés alapján a filmelőállítóra átruházott jogosultságok tartoznak. Erről részletes leírást a [17.2.](#) fejezet tartalmaz.

²⁴⁹ Filmek szerzőségéről szóló SzjSzT 14/2000 /14 szakvélemény.

²⁵⁰ Szjt. 64. § (3) bek.

²⁵¹ Szjt. 65. § (5) bek.

²⁵² www.filmalap.hu

²⁵³ A Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság Támogatási Szabályzata, hatályos: 2013. május 1-től: http://filmalap.hu/tsz/TAMOGATASI_SZABALYZAT-aktualis.pdf

14.1.1.3. The final cut

A törvény külön nevesíti a film véglegesítését. A törvény szerint a filmalkotás akkor befejezett, ha a végleges változatát a szerzők és az előállító is ilyenként fogadta el.²⁵⁴ Ez az a *final cut*nak nevezett verzió, amely a későbbiek során többszörözésre és terjesztésre kerül. Ezen a verzión már egyik fél sem változtathat egyoldalúan. Bármilyen további módosítás (például jelenet hozzáadása, elvétele, kicserélése) engedélyköteles változtatásnak minősül, amelyhez mind a szerzők, mind az előállító engedélye szükséges.²⁵⁵

Bizonyos DVD-filmek esetében az extrák között felsorolva láthatunk olyan jelene-
teket, melyeket leforgattak ugyan, de a későbbiek során szelektálásra kerültek.

A szerzőket – amennyiben ettől eltérően nem állapodnak meg – a már befejezett és véglegesnek tekintett film elhagyással, hozzáadással vagy kicseréléssel való módosítása során a rendező képviseli. A legutolsó vágáskor leginkább a filmelőállító érvényesíti az akaratát, hiszen az ő viseli a film forgalomba hozatalával járó kockázatot. (A magyar terminológiában „rendezői vágásnak” ismert vágás még a végső vágás előtti fázisban keletkezik.)

Elképzelhető ezen felül, hogy egy filmnek több vágott verziója (például: korhatárhoz igazodóan) is elkészítésre, illetve forgalomba kerül.

14.1.2. A film

Mindazon esetekben, amikor a rögzített anyag a filmalkotás szintjét nem éri el, szomszédos jogi oltalomban részesülhet, azonban mint ilyennek, szerzői nem lesznek, csupán előállítója. Ilyen filmnek minősül adott esetben a rögzítésre kerülő mozgóképek: például az ipari kamerák által felvett tartalom, a családi összejövetelen mobillal rögzített ölelkezések, vagy a TV-ben bemutatott hírműsorok, esetleg rögzítésre került vetélkedők.²⁵⁶

További fontos elem, hogy ha egy egyszerű filmben rögzítésre kerülhetnek más művek (zene, vers, stb.), azok megfilmesítéséről még nem beszélhetünk, ugyanakkor, ha a felhasználás meghaladja a családi kört, akkor a többszörözési jog gyakorlása miatt, a jogosulttól engedélyt kell kérni. A megfilmesítés jelen esetben feltételezné az átdolgozás során létrejövő új szerzői mű (jelen esetben a filmalkotás) létrejöttét.

Az így létrejött filmalkotásnak nem minősülő filmek esetében a többszörözés, terjesztés és online hozzáférhetővé tétel jogát a filmelőállító gyakorolja.

Többször találkozni olyan helyzettel, mikor valaki azt panaszolja, hogy valamely film eredeti ötlete tőle származott. A szerzői jog ezzel a problémával nem igazán tud érdemben foglalkozni, tekintve, hogy: „Egyedül a gondolat, az ötlet szerzői jogi védelemre nem tarthat igényt, mert csak a formába öltött gondolat az, amely oltalomban részesül, ha egyéni és eredeti.” Még ha sikerült volna is a társszerzői igényt támasztó ötletadónak bizonyítania, hogy a szerzővel folytatott beszélgetésekkor a filmnovella írásánál irányt mutatott, elképzeléseket adott, a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) ítélete szerint „ez a valóság bizonyítása esetén sem haladná meg a szerzői jogi védelemben nem részesülő pusztá gondolatot”.²⁵⁷

²⁵⁴ Szjt. 65. § (1) bek.

²⁵⁵ Szjt. 65. § (2) bek.

²⁵⁶ A Filmtörvény 2. § (2) bekezdése részletesebb felsorolást biztosít:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400002.TV

²⁵⁷ Legf. Bír. Pf. III 20107/1970 idézi: Boytha, *Régi Kommentár*, 93. o.

14.2. A fotóművészeti alkotás és a fénykép

Ahogy az a filmek esetében is kitűnt, különbséget kell tenni az alkotás és a „csak úgy készült” felvétel között.

Fotók esetében az alkotói egyediség vizsgálata összetett kérdés. A jelenlegi joggyakorlat azt mutatja, hogy ez leginkább a világ belső, sajátos, szubjektív szűrőn keresztül látásában érhető tetten.

Az egyéni eredeti jelleg megállapításához leggyakrabban az alábbi kiinduló pontokat vizsgálják:

- a témaválasztás gondolatisága,
- a fotós által elkapott pillanat sajátossága (jellegzetes mozdulat, gesztus, esemény),
- a felvételhez választott beállítás, a téma nézőpontja vagy a képkivágás egyedisége,
- a kompozícióhoz alkotó módon használt technikai megoldások (szűrők, expozíciós idő, speciális optika).

Amennyiben az eredeti felvételt a későbbiekben a szerző maga vagy engedélyével más személy jelentős mértékben módosítja (mondjuk digitális feldolgozás keretében megváltoztatja), az átdolgozásnak minősül, melynek eredményeképpen származékos mű jöhet létre, amely jogosultságai a korábban már ismertetettek szerint megoszlanak.

Ha például valaki az interneten az átdolgozást engedélyező *Creative Commons* licenc²⁵⁸ (a továbbiakban: CC) alá tartozó fotókból készít montázst, jogosulttá válik a korábbi szerzők megjelölésével együtt saját neve alatt közzétenni az alkotást a *creative commons* feltételei szerint.

Bár indokolható lenne, hogy amennyiben a fotó nem minősül eredeti alkotásnak – például egy műtárgyról készült fotóreprodukció vagy egy professzionális, reklámkatalógusba készülő felvétel valamely tárgyról – ne álljon oltalom alatt,²⁵⁹ a jelenlegi magyar joggyakorlat azonban azt mutatja, hogy amennyiben az ellenérdekű fél a fénykép művészeti voltát kifejezetten nem vitatja, és e körben szakértő kirendelését nem kezdeményezi, az bíróság a felvételek tényleges minőségétől függetlenül az oltalmat vélelmezi. Ezzel együtt az is lehetséges, hogy a kirendelt szakértő szintén lát egyéni, eredeti jelleget a képben, és az ezzel együtt oltalom alá fog tartozni, a perköltségek pedig százezres nagyságrenddel növekedni fognak.

14.3. Zene

„Zenemű alatt a jogtudomány olyan egyéni szellemi alkotást ért, amelyhez a hangok kifejezőeszközként szolgálnak.”²⁶⁰ Ehhez járul az a követelmény, hogy az alkotás ne csak zenemű, de zenemű is legyen. Hiszen ha John Cage *4'33"* című happeningjének (amely abból áll, hogy az előadó 4 perc 33 másodpercen keresztül ül a zongoránál) műkarakterét elismerjük, akkor megilleti a szerzői jogi védelem is.

²⁵⁸ Lásd [18.118.1.](#) fejezet.

²⁵⁹ Mind a régi szerzői jogi törvény (egyéb szemléltető eszközök néven), mind a német szabályozás állapít meg ezen teljesítményekkel kapcsolatosan egyfajta sajátos oltalmat.

²⁶⁰ E. Ulmer: *Urheber- und Verlagsrecht*; 3. kiadás, 1980, 23. § I. 1. (Lábjegyzet az eredetiben.)

A magyar jogi szabályozás értelmében²⁶¹ a szerző csak természetes személy, azaz csak ember lehet, a műnek a szerző személyiségét, egyéniségét kell kifejeznie. Ebből következően gép, műszer nem lehet szerző. Mindenképpen meg kell azonban különböztetni a technikai apparátus önálló tevékenységét attól, amikor az emberi alkotásnak csak segédeszköze a gép, de legalábbis az eredmény felett az emberi akarat rendelkezik. Ez a probléma fontos, tisztázandó kérdésként merül fel a kortárs zenében különösen a számítógépes komponálás eredményeként keletkező művek esetében.”²⁶²

14.3.1. Át- és feldolgozás a zenében²⁶³

Zene esetében fontos tudni azt, hogy a zenei értelemben vett átdolgozás és feldolgozás eltér a szerzői jogi szakzsargonban használt kifejezésektől. Zenék esetében ugyanis a feldolgozás tekinthető általánosnak és az átdolgozás speciálisnak.

A zenei feldolgozások több változata ismert, ezek közül, aki már valaha tanult zenét, biztosan találkozott a „pedagógiai célú átdolgozásnak” nevezett módszerrel, amely keretében a zenemű leegyszerűsítéséről beszélhetünk, adott hangszerre vonatkozóan. Szerzői jogi értelemben ez a módosítás nem oltalomképes, hiszen hiányzik az egyéni eredeti jellege.

Koncertszerű, színpadi és kamarai átdolgozások esetében a változtatás már összetettebb, azonban az esetek nagy részében még nem éri el az oltalomhoz szükséges eredetiséget, ám előfordulhatnak kivételek, amikor az adaptáció során akár a mű műfaja is megváltozhat.

A film zenei aláfestése még a némafilmek korszakára vezethető vissza, amikor a zongorista a fekete-fehér képkockák alá játszotta az általa ismert vagy éppen improvizált dallamokat. A jelenlegi filmek esetében sokszor használnak fel már ismert dalokat vagy készíttetnek zeneszerzőkkel az adott filmhez kapcsolódó saját kompozíciókat, néha pedig a film dalai a színészek által szerettek és előadottak.²⁶⁴

A modernizálásról akkor beszélünk, ha egy-egy zenemű átalakítását a körülmények (hangszerek változása) tették szükségessé.

14.3.2. Modernkori átdolgozások – elektronikus és komputerzene

Elektronikus zene alatt értjük „az eredetileg hangszerként nem funkcionáló rögzítő- és lejátszóeszközökkel való komponálásból származó műveket”. A legegyszerűbb diktafontól a többsávos rögzítésre vagy lejátszásra alkalmas keverőpultig terjedő széles skálán találhatóak ilyen eszközök.

Az elektronikus zene szerzője az elektronikus eszköz segítségével három fázisban tudja feldolgozni a hangzásokat. Létrehozhat az elektronikus eszközzel generált primer hangzást, felhasználhatja az elektronikus eszközt hagyományos anyag átalakítására (visszhang, tér hozzáadása, hangerő, hanghosszúság megváltoztatása), illetve egyéb

²⁶¹ Sztj. 4. §. (Lábjegyzet az eredetiben.)

²⁶² Dr. Grad-Gyenge Anikó: Zeneművek átdolgozása a szerzői jogban, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2002. (A továbbiakban: *Átdolgozás*.) – <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200206/zenemuvek.htm>

²⁶³ Az itt bemutatásra kerülő kategóriák Dr. Grad-Gyenge Anikó: Zeneművek átdolgozása a szerzői jogban, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2002 írásából származnak. Részletes kifejtésük a hivatkozott cikkben olvasható.

²⁶⁴ Glen Hansard és Marketa Irglova: *Falling Slowly* című Oscar-oscar díjas száma a *Once* című ír zenés filmben, 2007. – <http://www.youtube.com/watch?v=FkFB8f8bzbY>

módon is elrendezheti (megvághatja, kipótolhatja) az anyagot. Az így létrejövő eredmény műnek (vagyis természetes személy alkotásának) csak addig tekinthető, míg az alkalmazott eszköz hangszerként, tehát nem önálló, „gépesített zeneszerzőként funkcionál.”²⁶⁵ E körben szerzői jogilag releváns egyrészt az alapul szolgáló mű átalakításának kérdése, amely az adott esettől függően lehet idézés, szabad felhasználás vagy az eredeti szerző engedélyéhez kötött átdolgozás. Illetve itt felmerül a szomszédos jogi jogosultak érdekköre is, hiszen a „nyersanyag” az esetek nagy részében rögzített hangfelvétel.

A számítógéppel készített zenék mára már olyan magas szintű hanganyagok, hogy esetükben hétköznapi személy nem tudja megállapítani, hogy szimfonikus zenekar hangfelvételét hallja-e vagy gépi zenét. Azokban az esetekben, mikor a zeneszerzés „tisztá”, tehát nem tartalmaz ismert dallamokat, és a létrehozott mű valóban egyéni és eredeti, az alkotás ténye nem kérdőjelezhető meg. Ebből a szempontból mindegy, hogy billentyűkombinációk vagy hangjegyek rögzítik-e a zenét. A problémás területek ezekben az esetekben is ott keletkeznek, amikor valamilyen „átvétel”-re kerül sor. Többek által hangoztatott tétel, hogy a jogsértés bizonyos mennyiségű hang vagy ütem átvétele esetén valósulhat meg. Ennek megítélése ugyanis nem függ mennyiségtől, hanem kizárólag attól, hogy az átvett rész önmagában oltalomra érdemes volt-e.

14.3.3. Remix

Érdemes külön kiemelni a „remix” esetét,²⁶⁶ amely szó szerint egy dal „újrakeverés”-ét jelenti. Remixnek számít minden olyan zenetechnológiai eljárás, melynek során:

„a) egy zeneszám (dal) hangfelvételét vagy annak valamely részletét zenei elemekre bontják, majd

b) az egyes zenei elemeken elvégzett szerkesztést (azaz egyes zenei elemek hozzáadását, elvételét, módosítását vagy más megváltoztatását) követően,

c) a megszerkesztett elemeket újra összerakják („újrakeverik”), annak érdekében, hogy

d) a szerkesztés céljától, jellegétől, módjától és mértékétől függően az eredeti zeneszámnak (dalnak) új ritmust, stílust, hangzást, stb. teremtsenek, vagy abból más, zenei eszközökkel kifejezhető új minőséget hozzanak létre”.²⁶⁷

Tekintettel arra, hogy a remixelés során hangfelvételek kerülnek felhasználásra, a remixeléshez nemcsak az eredeti szerzők, hanem az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók engedélye is szükséges. A kialakult gyakorlat szerint ez meg is történik, és a felek többnyire megállapodnak a remixelő személyéről, a remix céljáról (üzleti vagy művészi), a beavatkozás mértékéről, a célközönségről.

²⁶⁵ Lásd: Az átdolgozásról szóló 7.7 részt

²⁶⁶ A remix zenei fogalma és szerzői jogi értelmezése a SZTSZT 20/2001/1–2. számú döntésében (a továbbiakban: Remix-döntés) található:

http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenye/2001/2001PDF/szjszt_szakv_20_01_020.pdf

²⁶⁷ Remix-döntés Ad. 1. és 2. – A remix fogalma.

14.4. Szoftver

A *WIPO-modell*törvény adja a szoftver legátfogóbb nemzetközi meghatározást (1978-ból), amely – ennek értelmében – a következőket jelenti:

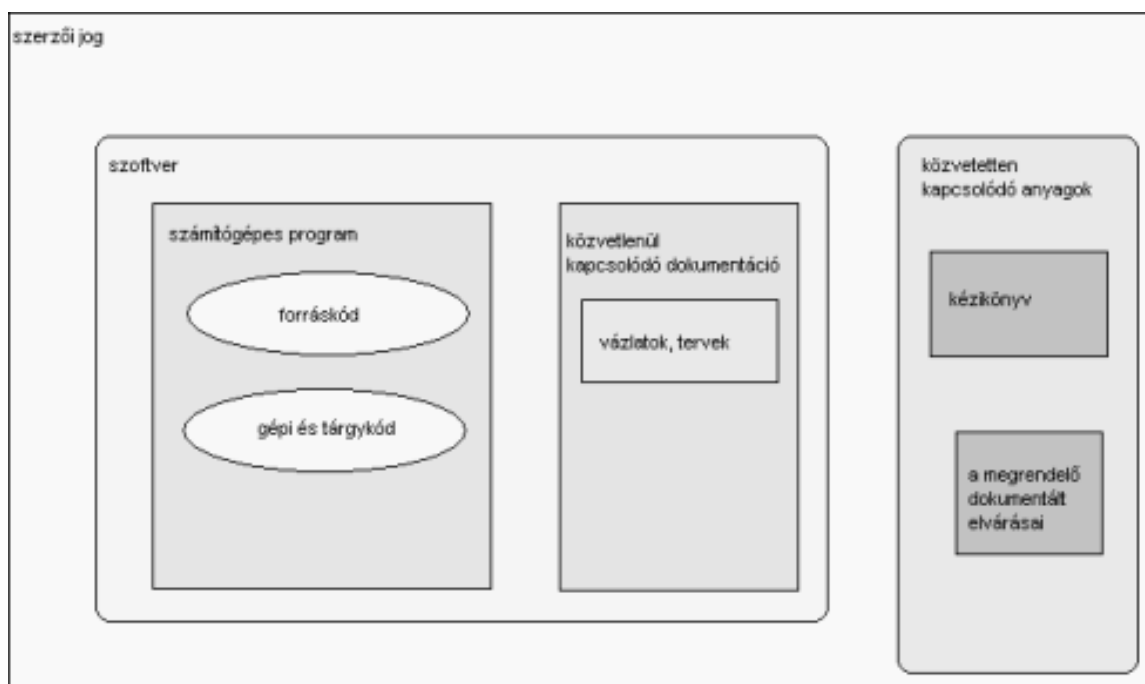
1. A *számítógépprogramot* magát, azaz: olyan parancsok (utasítások) sorozatát, amelyet gépi olvasásra alkalmas hordozóra átvéve elérhetjük, hogy egy – információfeldolgozásra képes – gép meghatározott műveletet, feladatot, eredményt jelezzon, kivitelezzen vagy végrehajtsa (elérésre bírjon).

2. A *program dokumentációját*: ez egy eljárás átfogó ismertetése (szóban, sematikus vagy egyéb módon) elegendő részletességgel ahhoz, hogy egy meghatározott számítógépi programot alkotó utasítássorozatot létrehozzunk.

3. *Kiegészítő leírást*: mindazon dokumentáció, amely a program megértését és alkalmazását segíti. (Értelemszerűen nem tartozik ide a program maga, sem annak leírása.)²⁶⁸

Az Szt. hasonló megállapítást tesz, amikor az oltalom alá tartozó művek között a következő meghatározással él: „a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (a továbbiakban: szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is”.²⁶⁹

Az oltalom körét az alábbi ábra szemlélteti:

15.1. ábra: A számítógépes program és a kapcsolódó alkotások szerzői jogi megítélése

Ebből látható, hogy a szoftverhez közvetve kapcsolódó anyagok – amennyiben az oltalom szintjét elérik – saját jogon élveznek oltalmat. Azonban itt is feltétel, hogy az anyag tartalmazzon egyéni eredeti jelleget. Feltehetően a csupa *screenshot*okból álló, magyarázatokat nélkülöző könyv esetében az oltalom – a könyv vonatkozásában – nem volna megállapítható.

²⁶⁸ *Mustervorschriften für den Schutz von Computersoftware*, GRUR Int., 1978, 286–291. o.

²⁶⁹ Szt. 1. § (2) bek. c) pont.

Gyakran jelent továbbá problémát a programhoz tartozó tervek jogi helyzete. Egy komolyabb fejlesztés esetében ugyanis a szoftver alapját készítő rendszerterv rendkívül részletes lehet, és a működés minden egyes mozzanatát lefedi. Emellett a fejlesztőnek nem kell egyedi megoldásokat kitalálnia, csak követni a dokumentációban foglalt irányokat. A dokumentáció megítélése mindig egyedileg történik, abban viszont biztosan segítségül szolgálhat, hogy ha a fejlesztést a rendszertervre vagy specifikációra hivatkozva rendelik meg, akkor a teljesítés minőségének vizsgálata során komoly támaszt tud jelenteni ez a dokumentáció, illetve az ebben esetlegesen megadott átadásvételi tesztek.

Szintén a vázlatok, tervek közé sorolható a felhasználói felület (GUI²⁷⁰), amely a szoftver képi megjelenése. Ez rendkívül sok grafikai elemet tartalmazhat, amelyek jogosítása szintén külön történik. A szerződések nagy része az ezzel kapcsolatos rendelkezéseket sajnálatos módon nem tartalmazza, és ez elsősorban akkor jelent problémát, ha mondjuk egy – a szoftverhez fejlesztett – ikont vagy logót a megrendelő a számítógépes programtól függetlenül is használni kíván.

Nem vonatkozik azonban az általam a szoftver csatlakozó felületének alapját képező ötletre, elvre, elgondolásra, eljárásra, működési módszerre vagy matematikai műveletre.²⁷¹ Pusztán tehát az a tény, hogy valaki kitalálta az elektronikus szövegszerkesztést vagy egy gyorsolvasást segítő szoftver lehetőségét, még nem áll általom alatt. A kivitelezésben persze lehetnek olyan elemek, amelyek megfelelnek az általom feltételeinek, de ezeket egyedileg szükséges vizsgálni.

Fontos kiemelni, hogy szoftverek esetében egy-egy program „megvásárlásakor” valójában nem „tulajdonjogot” szerez a vevő, hanem felhasználási szerződés keretében (licenc) felhasználási jogot nyer az adott mű (szoftver) vonatkozásában.

Az Szjt. általános részében nevesített átdolgozási szabályt, mely szerint: védelem alatt áll az eredeti mű alkotóját megillető jogok sérelme nélkül a más szerző által készített fordítás is, ha annak egyéni eredeti jellege van,²⁷² kell alkalmazni abban az esetben is, ha a szoftvert az egyik programnyelvről egy másikra írják át. Ha tehát egy php-ben készült szoftvert valaki JAVA-ban szeretne újraírni és hasznosítani, először is szerzői hozzájárulásra van szüksége, másodszor pedig arra, hogy a fordítás során a saját megoldásokat alkalmazzon. (Ez természetesen bizonyos programnyelvek közötti váltás esetén elkerülhetetlen, hiszen teljesen más elemkészlettel kell a fejlesztőnek dolgoznia.)

Ahogy arra már több alkalommal utaltunk, a szoftverek olyan kivételes alkotások, melyekre vonatkozóan a vagyoni jogok átruházhatóak. Ennek több oka van, az egyik, hogy a szoftverek előállítása egyrészt kollektív alkotás, másrészt a fejlesztést többnyire egy másik fél (megrendelő) finanszírozza. A kapcsolatos költségek a másik ok, vagyis hogy szoftver esetében a műérzékelés és a mű felhasználása nem különíthető tisztán el, hiszen a funkcionális hasznosítás a felhasználói jogok engedélyezésén (licenckiadása) valósul meg.²⁷³

²⁷⁰ *Graphical User Interface*:

http://hu.wikipedia.org/wiki/Grafikus_felhaszn%C3%A1l%C3%B3i_fel%C3%BClet

²⁷¹ Szjt. 58. §.

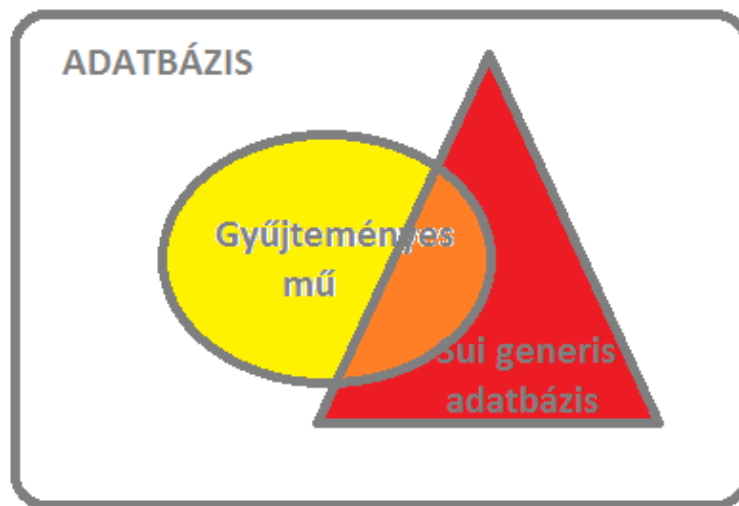
²⁷² Szjt. 4. § (2) bek.

²⁷³ *Kommentár*, 308. o.

Ahogy a munkaviszonyra vonatkozó részben is említésre kerülő²⁷⁴ szoftverek esetében, a munkaviszonyban álló szerző – amennyiben kötelezettségei teljesítése során – hozza létre a szoftvert (például fejlesztői munkakörben dolgozik), szemben más esetekkel, nem jogosult a munkabérén felül más, „megfelelő” díjazásra, ha a munkáltatója a szoftverrel kapcsolatosan másnak felhasználási jogot enged vagy a vagyoni jogokat átruházza. Ennek oka is hasonló az előzőekben említetthez: a szoftver fejlesztésének oka az esetek jelentős részében annak felhasználási engedélyeken keresztüli hasznosítása (licencek adása).²⁷⁵

14.5. Adatbázis

A szerzői jogi törvény több különböző adatbázis-fogalommal dolgozik. Ezek az alábbi ábrán kerülnek szemléltetésre:

15.2. ábra: Az adatbázis fajtái

Az ábrán fehér szín jelöli az adatbázisokat, amelyen belül szerzői jogi oltalom csak a gyűjteményes művekre, illetve a *sui generis* adatbázisokra vonatkozik.

Adatbázisnak minősül az önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.²⁷⁶

Amennyiben az adatbázis összeállítása egyéni, eredeti szerkesztői tevékenységen nyugszik, szerzői jogi oltalmi formáról (gyűjteményes műről) beszélünk.

A *sui generis* oltalom ezzel szemben kapcsolódó jogosultság, amely akkor illeti meg az adatbázis előállítóját, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt. Az oltalom jogosultja ezekben az esetekben lehet természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság is, feltéve, hogy az adatbázis előállítását saját nevében és kockázatára kezdeményezte, és gondoskodott az ehhez szükséges ráfordításokról.

²⁷⁴ Lásd 9. fejezet.

²⁷⁵ A szoftverekre vonatkozó felhasználási engedélyekről bővebben lásd a 17.6. fejezetet.

²⁷⁶ Szt. 60/A. §.

A *sui generis* oltalom abban az esetben is megilleti az adatbázis előállítóját, ha az adatbázis alapjául szolgáló elemek nem részesülnek szerzői jogi oltalomban (például: jogszabályok).

Hasonlóan a szoftverhez, az adatbázis esetében is a vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell az adatbázis működtetéséhez, illetve tartalmának megismeréséhez szükséges dokumentációra is.

Viszont a törvény elhatárolja az adatbázist és a szoftvert, és rögzíti, hogy az adatbázissal kapcsolatos rendelkezések nem alkalmazhatóak a számítástechnikai eszközökkel hozzáférhető tartalmú adatbázis előállításához vagy működtetéséhez felhasznált szoftverre.

Az adatbázisnál – akárcsak a szoftvereknél – a vagyoni jogok átruházhatóak, továbbá, amennyiben a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként összeállított adatbázis esetében a szerzőt az adatbázis további jogosítása során befolyó jogdíjből részesedés itt sem illeti meg. Természetesen a felek ettől eltérően rendelkezhetnek.

14.5.1.1. Kivételek

Nem szükséges a szerző engedélye ahhoz, hogy a – gyűjteményes műnek minősülő – adatbázist jogszerűen felhasználó személy az adatbázis tartalmához való hozzáféréshez és az adatbázis tartalmának rendeltetésszerű felhasználásához szükséges cselekményeket elvégezze.²⁷⁷ Ha csak az adatbázis valamely részének felhasználására szereztek jogot, akkor az engedélyezés alóli mentesítés is erre a részre vonatkozik.

Ebben az esetben sem terjeszkedhet azonban túl a felhasználó joggyakorlása a szerzői jogi törvényben rögzített kereteken (tehát nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására, nem károsíthatja indokolatlanul a szerzőt, és a rendelkezés céljához kell igazodnia).

Amennyiben a felek olyan felhasználási szerződést kötnek, amely ezeket a hozzáférési jogosultságokat kizárja, az a törvény alapján semmisnek minősül, és mint ilyen alkalmazhatatlan.

Azon adatbázisok esetében, ahol a műpéldányok kereskedelmi forgalomban kerülnek értékesítésre, nem kötelező az adatbázis felhasználására vonatkozó szerződés írásba foglalása.

14.6. Egyéb alkotások

Vannak ezen felül a törvény által említett, ám itt részletes kifejtésre nem kerülő és egyedi módon megvalósuló alkotások, amelyek nehezen sorolhatóak be más kategóriába, hiszen egy-egy sajátosságuk miatt szétfeszítik a klasszikus határokat. Ezek közül két, egyre népszerűbb alkotási formát emelünk ki.

14.6.1. Graffiti

Az ismert-ismeretlen szerzők alkotásai a falakon, sok szempontból határterületei a szerzői jognak, hiszen tekintettel arra, hogy sok esetben a falfirkák készítése – még ha művészi is a kivitelezés – szabálysértésnek minősül, így az alkotók személyüket nem

²⁷⁷ Sztj. 62. §.

kívánják felfedni. Napjaink egyik legismertebb művésze, Banksynek²⁷⁸ is titok fedi valódi kilétét, így szerzői jogait eleve nehezen gyakorolhatja.

Természetesen nem minden graffiti éri el azt a szintet, hogy szerzői jogi értelemben alkotásnak minősüljön, sok közülük csak egyszerű falfirka.

Graffitik esetében általában közterületen (szabadban, nyilvános helyen) állandó jelleggel megjelenő alkotásról beszélünk, ezekről – amennyiben a szabad felhasználás feltételeit²⁷⁹ tiszteletben tartják – díjazás nélkül készíthető felvétel és fel is használható.

Egy ilyen kép esetében azonban – ha bármilyen módon megjelölésre került a szerző – akkor az általa használt elnevezést az alkotásról készült képhez kapcsolódóan fel kell tüntetni.²⁸⁰

Kérdés továbbá, hogy a tényleges műalkotási szintet elérő graffiti esetében adott esetben az adott ingatlan tulajdonosa felújítási munkálat során mire jogosult. Hogy viszonyul egymáshoz a tulajdonjog és a szerző jogosultsága a műhöz, annak sértetlenségéhez? A Banksy-képek esetében az alkotó munkássága elismertté vált, és művei számos országban, például Angliában, kiemelt védelmet élveznek.

Gondolhatnánk, hogy a graffittikkel kapcsolatosan – a szabálysértési eljárásokon kívül – nem indulnak perek, de ez tévedés, hiszen, ha a graffitit készítő személy alkotása során más művét oly módon használja fel, hogy az eredeti szerző – aki erre engedélyt nem adott – szerzői jogsértés okán ellene felléphet.²⁸¹

14.6.2. Streetart

A *streetart* talán még összetettebb alkotási forma. Maga a mű néha csak egy pillanatig, néha órákon, néha napokon át létezik. Az alkotás magában foglalja a teljes környezetet, tehát a mű részévé teszi, integrálja.

E körben az merülhet fel, hogy ilyen esetben az alkotás egyéni-eredeti jellege mennyiben igazolható. Milyen szintű részletesség, kidolgozottság szükséges egy ilyen esetben, hogy az műnek minősüljön? Az alapul szolgáló ötlet nyilvánvalóan nem áll oltalom alatt,²⁸² a mű pedig fizikailag más – az eredeti szerzőtől független – személyek által kerül megvalósításra.²⁸³

²⁷⁸ <http://www.banksy.co.uk/outdoors/index1.html>, a szerző által nevesített sajátos licencezéssel: „You’re welcome to download whatever you wish from this site for personal use. However, making your own art or merchandise and passing it off as ‘official’ or authentic Banksy artwork is bad and very wrong.” <http://www.banksy.co.uk/shop/shop21.html>

²⁷⁹ Lásd 11. fejezet.

²⁸⁰ Szjt. 67. § (3) bek.

²⁸¹ <http://karpinfo.net/cikk/kultura/pert-vesztett-graffiti-muvesz> – bár az eset az Egyesült Államokban történt, Magyarországon feltehetően hasonló lenne az ügy jogi megítélése.

²⁸² Szjt. 1. § (6) bek.

²⁸³ Painting Reality: <http://www.youtube.com/watch?v=N1AHBZybjW4>, szerző: IEPE & the anonymous crew.

15. Felhasználási szerződések

A felhasználási szerződés keretében a szerző engedélyt ad a mű felhasználására, a felhasználó pedig köteles díjat fizetni.²⁸⁴ A szerződés részleteiről a felek szabadon rendelkezhetnek minden olyan esetben, mikor az eltérést valamely jogszabály nem tiltja.²⁸⁵ Ennek többek között azért van jelentősége, mert a mindennapokban tisztán felhasználási szerződésnek minősülő megállapodásokkal csak azokban az esetekben találkozunk, mikor a mű már elkészült, és a felhasználó utólag jelentkezik a hasznosítás szándékával.

Jövőben alkotandó művek esetében sokkal gyakoribb a megbízással vagy vállalkozási szerződéssel vegyes felhasználási jogosítás. Van, amikor a jogok szabályozása mindössze a szerződés egy-két pontjára korlátozódik.

A jogszabályi környezet a szerződések megalkotásához egyfajta segítséget jelent, amely orientálja a feleket, és rámutat azokra a lehetőségekre, amelyek alapján a közöttük fennálló jogviszonyt rögzíthetik.

Mindezek ellenére előfordul azonban, hogy a szövegezés nem egyértelmű, azaz többféle értelmezésre is lehetőséget ad, az ilyen esetekre vonatkozóan a törvény kimondja, hogy a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.

A törvény a felhasználási szerződésekkel kapcsolatos szabályokat kiterjeszti továbbá az előadóművészi teljesítmények jogosítására és a vagyoni jogok átruházására is.²⁸⁶

15.1. Általános szabályok

A felhasználási szerződésben érintett feleket a 5. fejezet már részben nevesítette. A felhasználási szerződések létrejöttének alapja az Szjt. 16. §-ában foglalt, a szerző részére biztosított kizárólagos engedélyezési jogosultság:

„A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.”

Tekintettel a szerzői jog sajátos voltára, felmerül a kérdés, hogy a műpéldányok átadása és a szerzői jogosítás vajon elválí, elválhat-e egymástól.

Erre a válasz egyértelműen igen, hiszen például egy digitális hordozón lévő szoftver nagykereskedelmi forgalmazása nem keletkeztet felhasználói jogviszonyt a nagykeres-

²⁸⁴ Szjt. 42. § (1) bek.

²⁸⁵ Szjt. 42. § (2) bek.

²⁸⁶ Szjt. 55. §.

kedő és a jogosult között. A szerződés csupán a szoftver telepítésével és a végfelhasználói licencfeltételek elfogadásával jön létre. A jogosultság megszerzéséhez ugyanis elengedhetetlenül fontos, hogy a felhasználó a felhasználásra egy létező és érvényes jogcímmel (legyen az akár felhasználási vagy vagyoni jog átruházására irányuló szerződés) rendelkezzen. Így hát a szoftver jogszerű megszerzőjének nem a másolat birtokosát, hanem a felhasználási jog jogszerű megszerzőjét kell tekintenünk.²⁸⁷

Egy másik sajátos eset a szerzőnek azon jogosultsága, hogy képzőművészeti alkotását kiállítás céljára annak tulajdonosától – meghatározott feltételek mellett – visszakérje.

15.2. Kötelező írásbeliség, eseti kivételek és mindezek bírói értelmezése

A felhasználási szerződéshez kötelező írásbeliséget (tehát papíralapú vagy minősített elektronikus aláírással történő szerződéskötést) rendel a törvény, néhány alább nevesített kivétel mellett.

Nem kötelező az írásba foglalás:

- a napilapban vagy folyóiratban történő közzétételre kötött szerződés esetén. (Itt ugyanis a cikk újsághoz való beküldése elegendő ahhoz a vélelemhez, hogy a cikket közlésre, felhasználásra szánták).²⁸⁸
- A szoftver felhasználására vonatkozó szerződés esetében, amennyiben a szoftver műpéldányának megszerzésére kereskedelmi forgalomban kerül sor,²⁸⁹ valamint
- amennyiben a szerző saját maga teszi közzé az interneten művét, feltéve, hogy a műhöz tartozik egy, szintén a szerző által közzétett felhasználási szerződés (licenc).²⁹⁰ Ennek egyik legismertebb mintája, a CC-licenc a [18.1.](#) fejezetben kerül bemutatásra.

Bármely más esetben a szerződés írásba foglalásának elmaradása semmisségi ok a polgári jogi szabályok szerint²⁹¹ és így a felek közötti szerződés érvénytelen. Azonban a bíróság azokban az esetekben, amikor a felhasználás már megkezdődött vagy adott esetben végbe is ment, a szerződést határozathozatalig hatályossá nyilvánítja²⁹² vagy más módon küszöböli ki annak érvénytelenséget, és így a felek a bíróság által meghatározott feltételek szerint számolnak el. Ez nem jelenti azonban azt, hogy a szerződés írásba foglalásának elmaradása jogkövetkezmények nélkül marad, hiszen az eljáró bíróság ezt a körülményt adott esetben például a kártérítés mértékének megállapításánál figyelembe veheti.

²⁸⁷ Faludi Gábor: *A felhasználási szerződés*, KJK KERSZÖV Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999, 95–96. o.

²⁸⁸ Szt. 45. § (2) bek.

²⁸⁹ Szt. 62. § (5) bek.

²⁹⁰ Szt. 45. § (3) bek.: „(3) Ha a 26. § (8) bekezdésében szabályozott módon történő nyilvánossághoz közvetítést maga a szerző gyakorolja, a felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni, ha a műre a szerző elektronikus úton kötött és rögzített szerződéssel enged további felhasználást.” és az Szt. 26. § (8) bek.: „(8) A szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét – másként, mint sugárzással vagy a (7) bekezdésben szabályozott módon – a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.”

²⁹¹ Ptk. 217. §. (1) bek.

²⁹² Grafikai művek szerzői jogi védelméről és felhasználásáról szóló SzJSzT 9/2006 ügyszámú döntés: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2006/ELLENOR-ZOTT_PDF/szjszt_szakv_2006_9_REC_PDF.pdf

Nagyon gyakran fordul sajnos elő, hogy a felek egyáltalán nem gondolnak bele abba, hogy szerzői jogokat érintő tartalom keletkezik, amellyel kapcsolatban rendelkezniük kellene. Rengeteg honlap kerül fejlesztésre, grafika átadásra anélkül, hogy az ehhez tartozó szabályok legalább minimális mértékben tisztázottak lennének a felek között. Ez az állapot általában oda vezet, hogy egy jogvita esetében e-mailekből, tanúvallomásokból próbálja az eljáró bíróság rekonstruálni a valós történéseket, és azok alapján megállapítani a tényállást és a kapcsolódó jogkövetkezményeket. Szélsőséges esetben a felek a szerzői jogi ismeretek hiányában egymás kommunikációját félreértik, és erre a tényre csak a mű átadásakor vagy azt követően hetekkel, hónapokkal döbbennek rá.

Tipikus példa, hogy felek, ha még valamit le is írnak, az átdolgozásra vonatkozóan nem állapodnak meg, és közben a szerző azt gondolja, hogy ezt a jogot megtartotta, és legközelebb is hozzá fordul a megrendelő, a megrendelő viszont úgy véli, hogy amit „megvett” az már az „övé és ezzel a továbbiakban azt tesz, amit szeretne”. Ezekben az esetekben a bíróság az eset összes körülményeit mérlegelve (piaci gyakorlatot, kifizetésre kerülő jogdíj mértékét, a felek közötti kommunikációt) dönt az ügyben. Fontos szempont, hogy ilyenkor a felperes köteles bizonyítani, és ha a saját álláspontját nem tudja megfelelő mértékben alátámasztani, elvesztesz.

Felmerül persze a kérdés, hogy olyan esetekben, mikor az írásbeliség nem kötelező (vagy nem tűnik annak), miért érdemes mégis ragaszkodni a formalitásokhoz. Ennek elsősorban a viták tisztázásával kapcsolatosan van jelentősége. Ha valaki az internetről – a fenti kötelező írásba foglalás alól mentesített módon – jut szerzői jogi tartalomhoz, amely az akkor és ott közzétett feltételek szerint engedélyezett, akkor jár el előrelátóan, ha az adott oldalról és az ott közzétett licenchről másolatot készít, és azt a felhasználni kívánt szerzői jogi tartalommal együtt menti el. Előfordulhat ugyanis, hogy idővel a közzétett felhasználási engedély terjedelme megváltozik, vagy akár maga az oldal is megszűnhet, ezen esetben pedig a felhasználó a felhasználás jogszerűségét már nem fogja tudni igazolni.

A másik interneten közzétett tartalmakkal kapcsolatos probléma, hogy egyáltalán nem biztos, hogy az adott művet az internetre feltöltő személy valóban jogosult volt az ilyen jellegű megosztásra. Ebben az esetben viszont a jogszerzés ezen formája eleve kizárt, hiszen nem jogosulttól jogot szerezni nem lehet, még abban az esetben sem, hogy ha az adott mű mellett szerepelnek a felhasználási feltételek. E körben érdemes jóhiszeműen eljárni: nem valószínű ugyanis, hogy például Madonna (vagy az őt képviselő hangfelvétel-előállító) a teljes albumát feltölti egy online portálra „shubidubi149” felhasználói név alatt, ellenben bizonyos „szerzői oldalak”-on (a szerző saját maga által fenntartott weboldal) lehetősége van az alkotónak a közvetlen, ilyen formában történő jogosításra.

15.3. A mű azonosítása

Fontos eleme a felhasználási szerződésnek, hogy a mű oly módon kerüljön benne meghatározásra, hogy az alatt mindkét szerződő fél, adott esetben harmadik személyek is ugyan azt az alkotást érti.

A mű meghatározásának jellegzetes formái vannak, az általános leírások mellett festmény esetében például megadják a mű címét, a kép nagyságát és a hordozót (vászon). Digitális állományok esetében a mű címét, a file nevét, és az állomány kiterjedését és adott esetben a hordozót (például DVD).

Jövőben elkészítendő művek esetében pedig külön mellékletet szokott képezni a felek által egyeztetett specifikáció.

15.4. Szerződő felek

A felhasználási szerződés tehát egyrészt:

- a szerző vagy az ő képviselője,
- a nevében eljáró szervezet (közös jogkezelő szervezet) vagy
- a szerző jogutódjaként megjelenő vagyoni jogi jogosult köti a felhasználóval.

15.4.1. A szerző és más jogosultak

Főleg az adózási és számviteli szabályok miatt kialakult gyakorlat azt mutatja, hogy a legritkább alkalommal jár valóban saját nevében el a szerző. Az esetek nagy részében egy részben általa is tulajdonolt társaság köti a szerződést.

E körben sokszor előfordul probléma, hogy – bár a helyzet egyértelműnek látszik, – a szerzőről a felhasználási szerződést megkötő társaságra való jogátzállás körülményei nem kerülnek tisztázásra. Ilyen zavaró helyzet állhat elő, ha a szerző az adott társaságnak nem munkavállalója, illetve nem köteles személyes közreműködésre, hanem csak üzletrészt tulajdonol. Ilyen esetekben a legcélravezetőbb, ha a szerződés egy bekezdésben kitér ezen helyzet tisztázására, vagy amennyiben a szerző a társaságot nem képviseli, és így a szerződést aláírásával nem látja el, célszerű a szerzőtől a felhasználás jogszerűségére vonatkozó, külön íven szövegezett nyilatkozatot kérni.

Amennyiben a szerző egyéni vállalkozó, a jogosítási lánc egyértelmű, azonban itt is érdemes kitérni a szerző mint magánszemély műhöz fűződő jogosultságaira (személyhez fűződő jogok).

A felhasználási jog átruházásának tehát előfeltétele, hogy:

- a szerződést kötő fél (jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező társaság) oly módon rendelkezzen az átruházni kívánt jogokkal, hogy azokat harmadik személy részére is átengedhesse, vagy
- a társaság együttesen létrehozott mű elkészítésére ad több szerzőnek megbízást,
- a társaságra munkaviszonyból kifolyólag átszállnak a vagyoni jogok.

15.4.2. A közös jogkezelő szervezet

Közös jogkezelő szervezet lép fel a szerző képviseletében, amennyiben az adott felhasználás jogosítása annak jellege vagy körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható. Ez azt jelenti, hogy a közös jogkezelő szervezetek többnyire tömegesen kötik meg a felhasználási szerződéseket. A szerződések alapja az esetek jelentős részében a jogkezelő által közzétett általános szerződési feltétel, illetve a felette felügyeletet gyakorló intézmény (minisztérium) által jóváhagyott díjszabás.

A díjszabások tartalmazzák a jogdíjakat, illetve a jogkezelő által biztosított egyedi kedvezmények lehetőségeit is. Ezekről a közös jogkezelő főszabály szerint nem tér el, hiszen a felhasználók irányában az egyenlő bánásmód szabályai szerint, megkülönböztetés nélkül kell eljárnia.

A befolyt jogdíjakat pedig egy – a tagok által elfogadott – felosztási szabályzat szerint osztja fel.²⁹³

Fontos tudni, hogy a közös jogkezelő szervezet csak meghatározott felhasználási módokat jogosít és soha nem ad engedélyt átdolgozásra.

²⁹³ Az Artisjus felosztási szabályzata: http://www.artisjus.hu/szerzoknek_jogdijfizetes_jogdijfelosztas/

15.4.3. A felhasználó

A felhasználói kör az internet megjelenésével meglehetősen kiszélesedett. Míg korábban csak nagy gyárok és kiadók kötöttek felhasználási szerződéseket, ma már szinte folyamatosan alkotásokkal találkozunk, amelyek jogosítási feltételekhez kapcsolódnak. Felhasználó egyaránt lehet magán- vagy jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság vagy éppen valamely szervezet (például: alapítvány) is.

A törvény kifejezetten meghatározza azokat a jogosítási formákat, melyeket elsődlegesen, és azokat is, melyeket kizárólag közös jogkezelő szervezet²⁹⁴ útján gyakorolhat a szerző.

Ahogy arra korábban már utaltunk, a mű megalkotásához nem szükséges cselekvőképesség, azonban a felhasználási szerződések megkötéséhez igen. Ha tehát egy alkotást egy kiskorú személy vagy más okból cselekvési képességében korlátozott személy hoz létre, vagy adott esetben ő válik a vagyoni jogosulttá vagy felhasználóvá, nevében eljárva többnyire²⁹⁵ törvényes képviselője fogja az adott művet jogosítani, illetve az erre vonatkozó szerződéseket megkötni.

15.4.4. Az ügynök

Szerzői jogi tartalmak jogosításánál gyakran előfordul egy fajta „közvetett képviselet”, amely értelmében a szerződések megkötésében vagy egyik, vagy másik, vagy mindkét oldalról ügynökség²⁹⁶ működik közre. Külföldi szerzők műveinek magyarországi jogosítása többnyire valamely közvetítő bevonásával történik. Ennek több ismert módja van: a) a közvetítő megszerzi – időlegesen – a felhasználási és vagyoni jogokat és ezek fejében díjat fizet (voltaképpen egyfajta sajátos bizományosi szerződés keretében), b) a közvetítő meghatalmazottként, illetve kereskedelmi képviselőként eljárva köti meg a felhasználási szerződéseket, c) a közvetítő egyfajta jutalék ellenében, melyet megbízója fizet részére, a szerződéskötési feltételeket készíti elő, ám szerződést nem ír alá és díjat nem vesz át.

15.5. A szerződés időbeli és területi hatálya

Amennyiben a felek eltérően nem rendelkeznek és jogszabály sem állapít meg mást, a mű felhasználására adott engedély Magyarország területére vonatkozik és a műhöz hasonló más művek szokásos felhasználási időtartamához igazodik.

A szerződés által használt kikötések általában a „területileg korlátlan” vagy „egész világra kiterjedő”, illetve „időben korlátlan”, „határozatlan idejű” vagy „az oltalmi idő lejártáig tartó” jogosítási fordulatot szokták alkalmazni. Ezek egy része nyilván pontatlan, hiszen jogokat a szerző csak a fennálló védelmi idő alatt tud érdemben biztosítani. A halálát követő 70 év után a mű a közkincs részeként nem tartozhat egyedi jogosítás alá.

Elsőre úgy tűnhet, hogy ez egy nagyon egyszerű szabály, ugyanakkor számtalanszor előfordul, hogy a felek ezt a kérdést csak felszínesen rendezik, és ebből később komoly viták alakulhatnak ki. Az egyik ilyen „gócpont” a nyelvterületek szerinti jogosítás szo-

²⁹⁴ Erről részletes leírást a [12.2.5.](#) fejezet tartalmaz.

²⁹⁵ Részletszabályok és kivételek: Ptk. 12. § – 21. §§

²⁹⁶ Például: <http://hofra.hu/partnerek/szerzok/irok/foritok/zeneszerzok/stb> vagy <http://kataibolza.hu/clients/>

kott lenni, például a szerződés szerint az egyik felhasználó jogosultságokat kap a francia, a másik pedig a német nyelvterületekre. Igen ám, de mondjuk ebben az esetben mi a helyzet Svájcjal, ahol mindkét nyelv hivatalosan elismertnek tekinthető.²⁹⁷

Amikor a „szokásos” időtartamot kísérli meg megállapítani a bíróság vagy az általa kirendelt szakértő, az első vizsgált tétel a jogdíj mértéke lesz, annak ugyanis a felhasználás mértékéhez igazodnia kell. Tehát minél magasabb az összeg, feltehetően annál szélesebb körű jogosultságot engedélyeztek.

15.6. A felhasználás módja és mértéke

A másik – szintén jogdíj mértéket befolyásoló – fontos tényező a felhasználási jogok köre. A korábban ismertetésre került vagyoni jogok közül bármely, az adott mű tekintetében értelmezhető felhasználási mód jogosítható. Minél szélesebb körben kap a felhasználó engedélyt, elméletileg annál magasabb díjat kellene fizetnie. Szokásos azonban – főként azon esetekben, mikor a felhasználó készíti a szerződést elő – hogy indokoltságtól függetlenül valamennyi létező (még az adott mű vonatkozásában értelmezhetetlen) felhasználási mód nevesítésre kerül a szerződésben, anélkül, hogy ez a jogdíj mértékén valóban megmutatkozna.

A másik tipikus probléma, ha a felek egyáltalán nem térnek ki a jogosítás során a felhasználás módjára, csak többnyire pontatlan utalás szinten megjelölik „valamennyi vagyoni jogot” vagy „valamennyi szerzői jogot”. Amennyiben a szerződés „nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik.”²⁹⁸

15.7. A jogdíj

A jelenleg hatályos nemzetközi, illetve hazai jogdíjszámítás összetett folyamat eredményeként jött létre. A jogalkotó jogdíj-megállapításba történő beavatkozása, a szerzők védelme vagy éppen a felek közötti szerződési szabadság tiszteletben tartása államonként változó.²⁹⁹

15.7.1. Jogdíjszámítás elméletben

Ha a szerzői jogi törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A jogdíj mértéke olyan alapprobléma, amely a szélsőséges piaci helyzetek és kiegyenlítetlen erőviszonyok okán ritkán kerül tényleg felszínre.

²⁹⁷ Jó eséllyel hasonló esetben az összes körülményt mérlegelve döntenének. A mérlegelés során az egyes – kiosztott piacok – értéke minősülne, illetve a felek által a terjesztési jog gyakorlásáért fizetett jogdíj mértéke.

²⁹⁸ 43. § (5) bek.

²⁹⁹ Dr. Grad-Gyenge Anikó: A szerzői mű ára. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2004. december. Díjak az egyedi felhasználási szerződésekben 1. és 2. rész. –

<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200412/01-gyenge-aniko.html#4> és

<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200502/01-gyenge-aniko.html>

Egy-egy alkotás „árának” meghatározása az egyik oldalról nagyon összetett, a másiktól nagyon egyszerű: az összetett rész azt jelenti, hogy a díjnak elvileg tükröznie illene a

- jogosítás mértékét,
- az időbeli és területi hatályt,
- a felhasználás gyakoriságát,
- a harmadik személyekre való átruházás lehetőségét,
- az átdolgozási joggal kapcsolatos rendelkezéseket,
- bizonyos esetekben a mű különleges, egyedi voltát,
- az alkotó elismertségét vagy éppen feltűnő zsenialitását,
- a szerzői névfeltüntetéssel kapcsolatos megállapodást.

Az egyszerű meghatározás pedig a piaci szemléletet jelenti, mely szerint a mű annyit ér, amennyiért el lehet adni.

A jogdíj mindezek alapján lehet egyszeri díj, lehet bevétellel arányban álló százalékban (*royalty*) meghatározott, vagy ezeknek egy esetleges vegyes rendszere.

A jogdíj mértékének megállapítása egy esetleges bírósági eljárás során is nehézkes. A bíró – saját mérlegelési jogkörével élve – dönthet úgy, hogy annak mértékét maga állapítja meg, vagy indítványra szakértő kirendeléséről is intézkedhet.

Mielőtt megállapítást nyert volna, hogy a szakmai szervezetek által használt közös díjszabás sérti a versenyjogot, a sajtófotósok által használt táblázatából volt fényképek esetében megállapítható az irányadó díjtétel.

15.7.2. Jogdíjszámítási módszer a gyakorlatban

Tanulságos döntés a Kúria 2010-ben hozott ítélete, amely az alábbi tényálláson alapult:

„A felperes 2006 júliusától 2007. február végéig, szóbeli felkérés alapján fényképfelvételeket készített az alperes által tartott rendezvényekről. A képeket internet útján megküldte a beavatkozónak, az alperes által fenntartott www....hu internetes honlapon történő megjelentetés céljából. A felperes és a beavatkozó³⁰⁰ megállapodása szerint, a felperes által készített képek ellenszolgáltatásaként egyrészt frissítette a felperes honlapját, majd később, öt alkalommal, egyenként 50.000 forintot adott át a felperesnek. Az alperes honlapján összesen 681 db, felperes által készített fényképfelvétel került felhasználásra.

A felperes keresetében az alperest a honlapján megjelent 681 db fotó szerzői díjaként, 18.182.700 forint megfizetésére kérte kötelezni, amelybe kérte beszámítani a részére már kifizetett 250.000 forintot. Kérte továbbá az alperes eltiltását a felvételek engedélye nélküli további felhasználásától.

Az elsőfokú bíróság ítéletével eltiltotta az alperest, hogy a jövőben a felperessel kötött felhasználási szerződés nélkül, a felperes részéről készített, az alperes internetes honlapján található felvételeket bármilyen

³⁰⁰ A beavatkozó perbeli pozíció, jelen esetben ő volt az alperesi honlap karbantartásáért, frissítéséért felelős személy, aki a képeket az oldalon közzétette. Legegyszerűbb, ha egy honlap-üzemeltetéssel foglalkozó informatikus céget képzelünk el.

módon felhasználja, illetve a felhasználást bárki számára lehetővé tegye. Kötelezte továbbá az alperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg a felperesnek 18.182.700 forintot és az összeg után 2006. október 15. napjától a kifizetésig terjedő időre járó évi törvényes mértékű kamatot. Az összeg megfizetésére az alperesnek, kérelmére, 12 havi részletekben való teljesítést engedélyezett azzal, hogy egy részlet elmaradása esetén a még fennmaradó rész egy összegben esedékessé válik.”

Ez eddig nagyon „szerzőbarát” ítélet, azonban a II. fokú eljárás váratlan fordulatokat hozott:

„Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta, az alperes által a felperesnek fizetendő szerzői díj összegét 1.384.400 forintra leszállította, a részletfizetési kedvezményt pedig mellőzte.”

A váltás egyben azt is jelenti, hogy a felperes nagy hányadban pervesztes lett, tehát a kapcsolódó perköltségek viselése ráhárult (hasonlóan egy korábban ismertetett esethez, valójában a megítélt szerzői jogdíj jelentős része „elfolyt” a perköltségre).

Végül felülvizsgálati eljárásra került sor, amely keretében a bíróság az alábbi számítási módszert vezette le:

„Megállapította, hogy a ... táblázat kétféle egységárat tartalmazott. Az internet címszó alatt, a nem felhasználható minőségben, megtekintéssel készült képekért 3.000 forintot, míg a felhasználható minőségben készült képekért 26.700 forintot számított. Az elsőfokú bíróság bizonyítás lefolytatása nélkül a 26.700 forint/db értéket vette figyelembe és abból nem vonta le a felperes által is elismerten átvett díjakat.

A jogerős ítélet a Pp³⁰¹. 206. § (1) bekezdése alapján megállapította, hogy a felek közötti jogviszony 8 hónapig tartott, ennek során a felperes 681 db képet készített, igazoltan internetes felhasználás céljára. Jelen-tőséget tulajdonított a felperes 2007. január 31-i levelében, valamint a keresetlevelében is hivatkozott körülménynek, miszerint egy ilyen képet, megyei lapnak 1.600 forint + áfa összegért tud eladni. Ez az összeg alacsonyabb, mint ami az internetes honlap szélesebb nyilvánossága folytán elérhető, azonban a megyei napilap ilyen rövid időn belül, ilyen mennyiségű fotót nem tudna felhasználni. Utalt arra is a jogerős ítélet, hogy a honlapon történő megjelenés nem egyszeri, hanem folyamatos lehetőséget biztosított az alperesnek a képek további felhasználására és a felperesnek is lehetősége volt azok további felhasználására. Értékelte azt is, hogy a felperes levelében legkevesebb havi 150.000 forint + áfa jövedelmet kívánt elérni, bár hosszú ideig tudomásul vette, hogy nem, illetve alacsonyabb összegben kapott díjazást és költségeket sem számolhatott el. Azt is figyelembe kellett venni, hogy a felperes és be-avatkozó egy ideig egymás honlapján végeztek kölcsönösen munkát, illetve az 50.000 forintos havi díjat megfelelőnek fogadták el.

³⁰¹ Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény

A jogerős ítélet szerint a ... honorárium táblázata csak iránydíjként volt figyelembe vehető és nincs jelentősége annak, hogy a felperes tagja volt-e a szervezetnek vagy, hogy a Gazdasági Versenyhivatal a táblázatról milyen állásfoglalást adott ki. Mindezekre tekintettel, fényképenként 2.000 forint + áfa, azaz 2.400 forint díjat tartott megítélhetőnek, amely összesen 1.634.400 forintot jelentett. Ebből a felperes által átvett 250.000 forintot levonva, a felperest összesen 1.384.400 forint illeti meg. Erre tekintettel a részletfizetési kedvezmény megadását nem tartotta indokoltnak.”

Az itt hivatkozott döntés rendkívül sok tanulsággal szolgál. Egyrészt rámutat arra, hogy felhasználási szerződést kell kötni, amelyben a jogdíj rögzítésre kerül, másrészt ha ez nem történik meg, vagy a felek ettől eltérnek – a bíróság vagy az írásbeliség hiányában érvénytelen szerződés hatályossá nyilvánítása mellett vagy a jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó szabályok alkalmazásával³⁰² lehetőséget fog teremteni arra, hogy a szerző részére díjazást juttasson. A díjazás mértékének azonban igazodnia kell a valós keretekhez. Jelen esetben a követelt közel 18.000.000,- forint (főként a fotós által használt egyéb tarifák és korábbi díjazási igény mellett) irreálisnak volt mondható.

15.7.3. Ingyenesség

Szintén – egy a szerzőt védő rendelkezés szerint – a jogdíjról a jogosult csak kifejezett, a felhasználási szerződés alakiságához igazodó nyilatkozáttal mondhat le.³⁰³ Ez adott esetben azt jelenti, hogy a szerzőnek kifejezetten írásba kell foglalnia azon nyilatkozatát, amelynek értelmében adott esetben ingyen kíván dolgozni. Bizonyos esetekben a törvény rögzíti, hogy a díjról csak utólagosan, illetve a követő jogi díjról a művész egyáltalán nem mondhat le.³⁰⁴ Fontos ez azon okból, hogy itt a bizonyítási teher a felhasználóra kerül át, hiszen ő lesz köteles bemutatni a joglemondással kapcsolatos nyilatkozatot, ellenkező esetben díjat kell fizetnie.

15.7.4. Bestseller klauzula

Ez a jogdíjhoz tartozó rendelkezés egyfajta „utóéletet szabályoz”. A felhasználási szerződések megkötésekor van egyfajta „várakozás” a felekben a mű sikerét illetően. Amennyiben ez váratlan kasszasiker (bestseller) lesz, a kiadónak, illetve a forgalmazónak lényegesen magasabb bevételt jelent majd, mint az eredetileg tervezett és a jogdíjszámításnál kalkulált összeg.

Erre az esetre a jogalkotó kitalált egyfajta utólagos kompenzációt, feltéve, hogy a szerző bírósághoz fordul az „arányos részesedéshez” fűződő jogait érvényesítendő.

Ha tehát a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között a szerződéskötést követően jelentős értékkülönbség keletkezik, a bíróság kérelemre a felhasználási szerződést módosítja.³⁰⁵ Fontos azonban tudni, hogy a bírói gyakorlat ilyen eseteket fix összegben rögzített szerzői díjakat állapít meg. Hiszen azokban a helyzetekben, ahol az elszámolás százalékos alapú, a különbség a későbbiek során sem tud aránytalanná válni, hiszen a százalékos részesedés épp arányszámot rögzít, amelyben a felek megállapodtak.

³⁰² Szjt. 94. § (1) bek. e) pont.

³⁰³ Szjt. 16. § (4) bek.

³⁰⁴ Szjt. 70. § (1) bek.

³⁰⁵ Szjt. 48. §.

15.8. A kizárólagosság mint jogosultság

„Az átruházott jogosultság kizárólagos.” Ez a félmondat rengeteget jelent. Különleges lehetőség a jogszerzőnek és komoly teher a jogosultnak. Persze léteznek olyan alkotások, melyek egyediségük okánál fogva más számára tényleg használhatatlanok lennének, például egy speciális feltételek mellett megtervezett céglogó, más esetben viszont egy-egy ilyen mondat megkötheti a szerző kezét.

A kizárólagos felhasználási engedély ugyanis azt jelenti, hogy a szerző további felhasználási engedélyeket harmadik személyeknek nem adhat, és önmaga is csak abban az esetben jogosult a mű felhasználására, ha ezt a szerződés külön nevesíti.

A korlátozás – eltérő megállapodás hiányában – nem vonatkozik a kizárólagosságra jogosító szerződés megkötését megelőző engedélyekre.

Bár a kizárólagosság mára már a szerződések jelentős részében tipikusnak mondható, nem minden esetben indokolt. Mégis van pár szerződéstípus, ahol a törvény maga rendelkezik ennek fontosságáról, ide tartoznak a kiadói szerződések, a megfilmesítési szerződések, az ipari tervezőművészeti és belsőépítészeti alkotásokra vonatkozó szerződések, valamint valamennyi, a vagyoni jogok átruházását lehetővé tevő szerződés, ideértve többek között az együttesen létrehozott művek, a szoftverek és adatbázisok, valamint a reklámozás céljára készített művek, valamint a megfilmesítés eseteit.

A kizárólagos jog szerezhető egyes felhasználási módokra vagy akár földrajzi területekre korlátozottan is.

15.9. Semmis és érvénytelen rendelkezések

A törvény több ponton nevesíti azokat az – esetlegesen felhasználási szerződésbe tartozó – rendelkezéseket, amelyek semmisek, tehát a felek közötti jogviszonyban a törvény erejénél fogva nem alkalmazhatóak, és helyettük más – a jogszabályi környezet-hez igazodó – megoldást kell a feleknek találniuk vagy a bíróságnak megállapítania.

A semmis rendelkezések közé tartozik az a kikötés, mikor a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művére kívánnak a felek szerződést kötni. Az ilyen jellegű szerződéseket hívja a köznyelv „életműszerződés”-nek. A törvény ezen rendelkezésével a szerző kizsákmányolását kívánja kizárni. Előfordulhat, hogy a szerző nem kényszerül a művet elkészíteni, de amennyiben mégis megalkotja, valamely felhasználó a kapcsolódó jogokat opciós szerződésben saját maga számára biztosíthatja. Ehhez persze a szerződés lényegi elemeiben történő megállapodás ugyanúgy szükséges.³⁰⁶

A tiltás nem áll fenn abban az esetben sem, ha a mű jövőben megalkotandó művek fajtáját, jellegét és számát meghatározza.³⁰⁷

A semmisség egyes részletszabályokban például az adatbázisok esetében is megjelenik, ahol a törvénytől való eltérést (adatbázis jogszerű felhasználásának kérdései vagy az adatbázis másolásával kapcsolatos szabályok)³⁰⁸ szankcionálja ezzel a jogalkotó.

³⁰⁶ *Kommentár*, 245–246. o.

³⁰⁷ Szt. 52. §.

³⁰⁸ Szt. 62. §, valamint Szt. 84/B §.

Érvénytelen a felhasználási engedélynek azon része, amely a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módokra jogosít.³⁰⁹

Valamint nem szabad elfeledkezni a Polgári Törvénykönyvben mint háttérjogszabályban rögzített semmisségi, illetve érvénytelenségi okokról.³¹⁰

15.10. Felhasználási jogok átszállása

A felhasználási jogok harmadik személynek csak a törvényben rögzítettek szerint engedhetők át. Mind az átruházásnak, mind a harmadik személy további jogosításának előzetes feltétele a szerző erre vonatkozó kifejezett engedélye.

Amennyiben olyan jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet rendelkezik a felhasználási engedéllyel, amely megszűnik, vagy amelyből valamely egység kiválik, a szerző hozzájárulása nem szükséges ahhoz, hogy az eredeti felhasználó helyett annak jogutódja gyakorolja a továbbiakban a jogosultságokat. E körben talán a legegyszerűbb példa, ha egy cég esetében az általuk használt szoftverekre gondolunk, hiszen ebben az esetben a felhasználási engedélyek eredetileg más személyre szóltak, mint aki a változás után használni fogja őket. Fontos, hogy egy ilyen kiválás vagy jogutódlás esetében a felek a kapcsolódó dokumentumokban a szerzői joggal kapcsolatos kérdéseket rendezzék.

Ha a felhasználó a szerző engedélye, adott esetben tudta nélkül ruházza át a jogait vagy ad további felhasználási engedélyt, a jogszerzővel egyetemlegesen felel a felhasználási szerződés teljesítéséért.

15.11. Kiemelt rendelkezések

15.11.1. Az átdolgozási jog helyzete

Az átdolgozási jog sok esetben a szerződés lelke. A szerződés megkötésekor ugyanis egy adott műre vonatkozóan állapodnak meg a felek, amely azonban – főleg a digitális korban – a technológia változása miatt feltehetően időszakosan fejlesztést, kiegészítést, javítást igényel.

Jól megfigyelhető a felhasználási szerződések esetében, hogy melyik fél akarata volt az erősebb. Weboldalak esetében – ahogy nő a piaci verseny – egyre több esetben kerülnek átruházásra ugyanis az átdolgozási jogok és átadásra a kapcsolódó forráskódok.

Ha azonban a felhasználó ezekhez a kikötésekhez nem ragaszkodik, és azok a szerződésbe nem kerülnek bele, akkor a későbbiekben is kötve lesz az eredeti fejlesztőhöz, és a weboldalon a módosításokat csak a fejlesztő fogja tudni elvégezni, leszámítva persze, ha a *user* felülethez jogosultságot ad a felhasználónak.

A legcélszerűbb talán, ha a felek még a szerződéskötést megelőzően meghatároznak két árat, egyrészt az átdolgozás jogát (és így a forráskódot is) tartalmazót, illetve azt, amelyik választása esetén a módosításokat a fejlesztő végzi el.

³⁰⁹ Erről részletesebben lásd a [15.12.](#) fejezetet.

³¹⁰ Semmis többek között a korlátozott cselekvőképességen, cselekvőképtelenségen alapuló, általános szerződési feltételekben a fogyasztókat sértő tisztességtelen feltétel, érvénytelen a szerződés, ha az sikeresen megtámadásra kerül.

15.11.2. Korlátozások

A törvény – a felek közötti vita esetére – rögzít néhány elhatárolást és korlátozást:³¹¹

15.11.2.1. Többszörözés

A többszörözés mint jogosultság alapesetben nem tartalmazza a mű kép- vagy hangfelvételen való rögzítését sem a számítógépre vagy elektronikus adathordozóra történő másolást. Ezekhez a szerző külön nevesített engedélye szükséges.

Viszont a törvény értelmezése szerint – ha a felek között kétséges – a többszörözés kiterjed a többszörözött műpéldányok terjesztésére is (továbbra sem ideértve az importálást).

15.11.2.2. Terjesztés

A terjesztés – amennyiben a felek eltérően nem állapodnak meg – belföldi forgalmazásra, bérbeadásra, és amennyiben a haszonkölcsönbe adás lehetséges, arra terjed ki. Nem tartozik tehát ide az alkotások külföldről való importja. Érthető a rendelkezés, hiszen előfordulhat, hogy teljesen más árazási vagy egyéb politikát alkalmaz a szerző adott esetben egy szomszédos országban.

15.12. Jövőben megalkotandó művek

A jövőben megalkotandó műnek tekintjük azokat a műveket, melyek a szerződés megkötésekor még nem léteznek. Ezeket egészen speciális helyet foglalnak el a szerzői jogban, hiszen van egy fajta sajátos hibriditásuk. Egyszerre tartoznak ugyanis egyrészt a megalkotási folyamat révén valamely megbízási vagy vállalkozási (fejlesztési) jellegű szerződés körébe, míg másrésztől a mű „alkotás volta” okán a szerzői jog is vonatkozik rájuk, és az engedélyezésnek a felhasználási szerződési szabályok szerint kell történnie.

Ez a kettősség szerencsés esetben kitűnik magából a szerződésből, és jól elhatárolásra kerülnek az egyes részek.

15.12.1. A „megrendelés”

A jövőbeli felhasználó többnyire jól meghatározott igénnyel keresi meg a szerzőt. Amennyiben képet szeretne, utal a hangulatra, mutat pár hasonló alkotást vagy éppen egy általa készített skiccet, ha logót szeretne: briefel, ha szoftvert kíván készíttetni, specifikációt ad át.

Jogvitákban több alkalommal felmerült már, hogy a megrendelői „ráhatás” vajon keletkeztet-e szerzői jogosultságot, a műben valamilyen mértékű szerzőségi hányadot. A bíróság e körben állhatatosan kitart amellett, hogy a szerzői közreműködés csak abban az esetben valósulhat meg, ha a fél maga aktívan közreműködik az alkotásban. Szoftverfejlesztés esetében, ha az adott instrukciók annyira részletesek, hogy a fejlesztőnek nem egyéni eredeti hozzájárulást kell adnia, csupán „egyszerű”, bármely más fejlesztő által azonos módon megvalósítható kódot készít, lehet helye az együttesen létrehozott műre vagy a közös műre vonatkozó szabályok alkalmazásának, azonban ez minden alkalommal, az eset pontos ismerete mellett dönthető csak el.

³¹¹ Sztj. 47. §.

Rögzíti továbbá a törvény, hogy semmis az a rendelkezés, amely alapján a szerző meghatározatlan számú a jövőben megalkotandó művére ad felhasználási engedélyt.³¹² A szerződésnek tehát megfelelően konkrétan kell lennie. Azzal együtt, hogy a jövőben alkotandó művek esetében egyébként értelmezhető egyfajta „átfogó” meghatározás, azonban annak ki kell térnie a mű fajtájára vagy jellegére, és az erre irányuló felhasználási szerződést a megkötéstől számított 5 év elteltével (és innentől számított 5 éves periódusonként) bármelyik fél 6 hónapra felmondhatja.³¹³

15.12.2. Átadás-átvétel speciális szabályai

A szerzői jogi törvény külön nevesíti azt az időtartamot, amely alatt a megrendelőnek/felhasználónak el kell döntenie, hogy a teljesítést elfogadja-e. Általánosságban a nyitva álló időtartam 2 hónap, de szoftverek esetében ezt a törvény (a rejtett hibák okán) 4 hónapban nevesíti. Amennyiben a felhasználó nem nyilatkozik, az a vélelem áll be, hogy a művet elfogadta.

15.12.3. Hibás teljesítéssel kapcsolatos általános rendelkezések

Amennyiben felhasználónak a művel kapcsolatosan kifogása merül fel, megfelelő határidő kitűzése mellett jogosult visszaadni a szerzőnek, azzal, hogy kijavítást kér tőle. Amennyiben ezt alapos ok nélkül megtagadja, a szerző vagy a kijelölt határidőre nem végzi el, a felhasználó jogosult díjfizetési kötelezettség nélkül elállni.³¹⁴

Amennyiben a szerző együttműködő, azonban a mű kijavítás után sem alkalmas a felhasználásra, a szerzőt csak mérsékelt díjazás illeti meg. E kérdéskörrel kapcsolatos legtipikusabb esetek a szoftverfejlesztés során jelentkeznek.

15.12.4. Díjazás

A díjazás esetében fontos elkülöníteni az „alkotással” kapcsolatos díjat és a jogosítással kapcsolatosat. Ennek egyrészt jogi, másrészt adóoptimalizálási okai vannak. Jogi oldalról nem szerencsés ugyanis összemosni a munkadíjat a jogdíjjal, hiszen akkor annak megállapítása, hogy a jogdíj valójában arányban áll-e a felhasználás mértékével, nehézségekbe fog ütközni.

Adózás szempontjából pedig azért célszerű a különválasztás, mert a szabályozás általában törekszik a szellemi alkotások „kereskedelmének” élénkítésére és így a „szellemi termékekkel” és a „vagyonni értékű jogokkal” való gazdálkodás általában adózási kedvezményeket jelent.

15.13. Módosítások

A jövőben létrehozandó művek esetében már ismertetésre került kijavítási szabályokon túl a törvény még az alábbi rendelkezést tartalmazza: „Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének

³¹² Szjt. 44. (1) bek.

³¹³ Szjt. 52. §.

³¹⁴ Szjt. 49. § (2)–(3) bek.

nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.”³¹⁵ Ez a kötelezettség tehát nem az átdolgozási jogra terjed ki, hiszen az a mű lényegét érintő változtatásnak minősülne, hanem egyszerűbb, a felhasználást nehezítő vagy ellehetetlenítő módosítást kell végrehajtania. Például: ha a szoftver hibás könyvtárat hív meg és ezért csak részlegesen használható, vagy ha az illusztrátor a meséhez készített rajzon a manó sapkáját figyelmetlenségből zöldre színezte, holott a történet végig piros sapkás manókról szól. A harmadik fél által végzett módosításoknak azonban előfeltétele, hogy arra elsősorban a szerzőt kell felhívni, és ha ő nem tesz ennek eleget, csak abban az esetben lehet harmadik személlyel elvégeztetni.

15.14. A szerződések megszűnése

A szerző felmondhatja a kizárólagos felhasználási engedélyt tartalmazó szerződést, az alábbi esetekben:

- a felhasználó nem kezdi meg a mű felhasználását a szerződésben meghatározott vagy – ennek hiányában – az adott helyzetben általában elvárható időn belül; vagy
- a felhasználó a szerződéssel megszerzett jogait nyilvánvalóan a szerződés céljának megvalósítására alkalmatlan módon vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja.

A törvény tehát óvja a szerzőt, hiszen ha kizárólagos jogokat adott át, akkor a mű hasznosítására vonatkozóan nincs más lehetősége. Amennyiben a felhasználó (például: egy kiadó) a szerző által írt könyvet nem jelenti meg, halogatásával megfosztja a szerzőt attól a lehetőségtől, hogy ismertté válhasson, vagy akár attól is, hogy az értékesítésből befolyó díjakból részesülhessen.

Azonban ezen jog gyakorlásának gátat vet, ha a szerződést 5 évnél hosszabb vagy határozatlan időre kötötték, hiszen ezen esetekben a szerző felmondási jogát csak a szerződés megkötésétől számított 2 év elteltével gyakorolhatja.

A szerző emellett köteles – megfelelő határidő kitűzésével – felhívni a felhasználót a szerződés teljesítésére, és csak ennek elmaradása esetében gyakorolhat felmondási jogot. Értelemszerűen az esetleges későbbi bizonyítási eljárások megkönnyítése érdekében ezen felhívásokat papír alapon (átvételi elismervénnyel átadva vagy tértivevényes levéllel megküldve) érdemes megtenni, hiszen a szerző lesz köteles bizonyítani, hogy a törvény által előírt feltételek szerint járt el.

Gyakran előforduló elem a szerződésekben, hogy a szerzőt a felmondási jogról „lemondatják”, ez azonban érvénytelen szerződési rendelkezés, hiszen a törvény csak azt teszi lehetővé, hogy a mű átadását követő legfeljebb ötéves időtartamra e jog gyakorlását a felek kizárják. Rutinosabb (és ismertebb) szerző ezen kitételért cserébe szintén vagyoni ellentételezést kérhet.

Amennyiben a helyzet nem annyira súlyos, hogy a szerző a jogviszonyt meg kívánja szüntetni, a kizárólagos szerződések esetében a felhasználási díj csökkentése mellett a kizárólagos jog megszűnését is kérheti, így ezt követően már más felhasználóval is szerződést köthet.

³¹⁵ Szt. 50. §.

16. Egyéb szerződések

16.1. Vagyoni jogok átruházásával kapcsolatos szerződések

A vagyoni jogok átruházása esetében a felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályok az irányadóak.³¹⁶ Nyilván csak azokban az esetekben értelmezhető ez a rendelkezés, ahol a vagyoni jogok átruházását a törvény lehetővé teszi.

16.2. Előadó-művészettel kapcsolatos szerződések

Előadóművészek azok a „színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más természetes személyek, akik az irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a folklór kifejeződéseit megjelenítik, eléneklik, elbeszélik, elszavalják, eljátsszák, interpretálják, vagy más módon előadják; előadóművésznek kell tekinteni továbbá az artistaművészeket is”.³¹⁷

Ezekben az esetekben is szükség van az egyéni, eredeti jellegre, amely mondjuk egy filmbeli statiszta esetében jó eséllyel nem állapítható meg.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az előadóművészi teljesítmények igen nagy részében – bár arra szükség volna – szerződés nem kerül írásba foglalásra. A felek többnyire szóban állapodnak meg a fellépés időpontjáról, tartalmáról és a fellépési díjról.

A törvény pedig rögzíti mindazon felhasználási módokat, amelyek körében az előadóművész rendelkezni jogosult.³¹⁸ A szerződéskötésre a korábban részletezettekhez hasonlóan kerül sor.

Az előadóművészeket – amennyiben együttes tagjai – többnyire egy általuk választott személy képviseli.³¹⁹

³¹⁶ Szt. 55. §.

³¹⁷ *Kommentár*, 381. o.

³¹⁸ Szt. 73. § (1) bek.

³¹⁹ Szt. 73. (2) bek.

17. Speciális műfajokra vonatkozó szerződések

17.1. Kiadói szerződés

A felhasználási szerződések közül a legrégebbi feltehetően a kiadói szerződés, hiszen a legelső szerződéseket a könyvnyomtatások kapcsán a kiadók kötötték a szerzőkkel.

A kiadónak a kiadáshoz (nyilvánosságra hozatal, többszörözés, terjesztés stb.) fűződő jogai származékosak, tehát szerzői jogosításon alapulnak. Az angolszász rendszerekben a kiadók általában teljes „jogkivásárlásra” törekednek, azonban a magyar szabályozás ezt nem teszi lehetővé. Mindkét oldal részére a törvény kötelezettséget állapít meg: egyrészt a szerző köteles a művet rendelkezésre bocsátani, másrészt a kiadó jogosult kiadni, és köteles a szerzőnek díjat fizetni.³²⁰

A szabályok e téren nem sokat változtak, az 1875. évi XXXVII. törvény is kimondta már, hogy a művet a kiadó változatlanul „többszörözni és kellően forgalomba helyezni tartozik”. Ha pedig ezen kötelezettségét elmulasztotta, a szerző döntése szerint a teljesítéshez vagy kára megtérítéséhez ragaszkodhatott, illetve el is állhatott a szerződéstől.³²¹

Kiadás alatt a régi Sztj. a műnek bármilyen erre alkalmas eljárással (nyomtatás, fotó, illetve vegyi eljárás) egy időben vagy egymást közvetlenül követően, több példányban történő előállítását, illetve előállíttatását³²² értette. Az tehát, hogy a kiadó maga állította elő a másolatokat vagy erre nyomdát kért fel, lényegtelen körülmény. (A kiadásra kapott jog tehát magában foglalta ennek előfeltételeként adott esetben harmadik személy – a nyomda – jogosítását a nyomtatásra, vagyis a többszörözésre.)

Érdekes szabálya a törvénynek, hogy a kiadási jogot³²³ kizárólagosnak minősíti, a gyűjtemények (például lexikonok, szótárak, enciklopédiák), napilapok és folyóiratok kivételével.

Illetve, hogy rögzíti, hogy a kiadás – kétség esetén – a mű magyar nyelvű kiadására vonatkozik. Ha tehát valaki más országokban kívánja terjeszteni az adott művet, akkor egyrészt a területi hatály meghatározásánál kell erre figyelemmel lennie (ez a magyar nyelvű kiadványok terjesztésére jogosíthatja például Romániában vagy Szlovákiában), illetve, ha a művet fordításban meg kívánja jelentetni, akkor a felhasználási szerződésnek ezt külön nevesítenie kell.

A régi Sztj. emellett nevesített rendelkezésként kiemelte, hogy a szerződés csak meghatározott időre vagy meghatározott példányszámra szólhat. Jelenleg azonban mód van arra, hogy e két feltétel akár együttesen is szerepeljen, így a szerződés bármelyik teljesülése esetén megszűnik.

³²⁰ Sztj. 56. § (1) bek.

³²¹ Lindner Gyula: *Kiadói szerződés*. In: *Régi Kommentár*, 186. o.

³²² Lindner Gyula: *Kiadói szerződés*. In: *Régi Kommentár*, 186. o.

³²³ Sztj. 56. § (2) bek.

17.1.1. A kiadói szerződés fontosabb elemei

17.1.1.1. A kiadói szerződés tárgya

A szerződés tárgya lehet valamennyi szerzői jogvédelem alatt álló akár az irodalom, akár a tudomány, akár a művészet területére tartozó mű kiadása (tehát többszörözése, értékesítése és forgalmazása). Az oltalom alá nem tartozó szövegek, úgymint jogszabályok kiadása esetében például nem beszélünk kiadói szerződésről, kivéve, ha azok sajátos adatbázisba rendezetten vagy más módon egy mű részeként jelennek meg.

17.1.1.2. A szerződés alanyai

A szerződésben a főszabály szerint egyrészt maga a szerző (vagy valamely, a szerzőtől jogosítást nyert jogosult), illetve a kiadó vesznek részt. E körben szerződő fél lehet a szerkesztő is, aki a műveket egységes szerkezetbe foglalja vagy a gyűjtemény válogatását végzi.

Speciális feltételek szerint szerzőként jelenik meg a fordító (amennyiben a fordítás a nyersfordítási szintet meghaladja).

Ahogy arra korábban már utaltunk, adózási és egyéb társasági jogi okokból kifolyólag lehet, hogy a szerződésben mindkét fél jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező társaság vagy szervezet lesz.

A kiadói szerződés általában rögzíti, hogy a szerző milyen módon kívánja neve felüntetését (szöveges forma, karakterméret szerint megadva).

Amennyiben több szerződő fél van, ezek egyszerre vagy külön íveken szövegezett szerződéseken is megállapodást köthetnek a kiadóval, ilyen esetben a szerzőtársi, társ-szerzői minőségekre utalni kell.

17.1.1.3. A szerződés fajtái

A szerződés lehet már elkészült, illetve a jövőben létrehozandó műre vonatkozó, utóbbi esetben a jogosításon túl a korábban említett vállalkozási vagy megbízási szerződéses elemeket is tartalmaznia kell a megállapodásnak (például átadási határidő, karakter-, vagy ív szám, adott esetben fejezetcímek).

17.1.1.4. Szerződéses feltételek

A szerződésnek ki kell térnie legalább az alábbi részletekre:

- a szerződés időtartama,
- a mű jellege, műfaja,
- a terjedelme (hossz, ívszám, darabszám),
- a jogdíj mértéke,
- kifizetési feltételei, ütemezése,
- a kézirat szolgáltatásának határideje,
- a kiadás határideje,
- szerzői tiszteletpéldányok.

Fontos látni, hogy a jogosítás módja és mértéke itt is a felhasználási szerződésekre vonatkozó általános részben megismert szabályok szerint történik, mégis van pár sajátos vonás, amely általában egy-egy speciális mű kapcsán kerül előtérbe.

A szerződésekkel kapcsolatosan kialakult bírói gyakorlat még mindig nagyban támaszkodik a régi szerzői jogi törvényre, valamint egy 1970-ben született, azóta hatályon kívül helyezett rendeletről, amely a kiadói szerződések feltételeit és a szerzői díjakat szabályozta.³²⁴ Utóbbi többek között kimondta, hogy magyar nyelven írt műre 4 évnél, idegen nyelven írt műre 6 évnél, magyar nyelven már megjelent mű idegen nyelvű kiadása esetében pedig 8 évnél hosszabb időtartamra nem lehet szerződni. Amennyiben a mű a jövőben került megalkotásra, az itt nevesített időtartam a mű átadásával kezdődött.

A kiadói szerződésekre vonatkozó részletszabályok jogszabályban való rögzítése eredetileg a szerző védelmében jött létre. A rendelet kitért a díjszabásokra is, melyeket egy ideig (a Gazdasági Versenyhivatal beavatkozásáig)³²⁵ az egyes szerzők által alapított szakmai szervezetek, például a Magyar Újságírók Országos Szövetsége vittek tovább saját tagságuk vonatkozásában.

Ezt követően a hivatalos és irányadó díjszabások megszűntek. Egy esetleges peres eljárás során ezért igen nehéz helyzetbe kerül a felperes szerző, ha a saját kárát vagy elmaradt hasznát próbálja bizonyítani, hiszen vagy korábbi saját műveinek értékesítési szerződéseit (például: kép-, illetve cikk) kell felmutatnia, vagy találnia más – bizonyítékként elfogadható – forrást, amellyel igazolhatja, hogy az által készített mű milyen értéket képvisel.

17.1.1.5. Jogsértések

A tapasztalat azt mutatja, hogy bár a szerzők sokszor tapasztalnak jogsértést, nagyon kevés esetben jutnak el végül addig, hogy ténylegesen, több évig tartó pereskedés útján követeljék az őket megillető díjat. Ennek a helyzetnek vannak extrém példái is, mikor egy-egy mű a szerző tudta nélkül külföldre vándorol. Agócs Írisz meseillusztrációi például egy orosz áruházlánc füzetkollekcióját díszítik.³²⁶ S hiába áll fenn bizonyíthatóan a jogsértés, az eljárás lefolytatása, tekintettel a távolságra és a nyelvi akadályokra, feltehetően nem valósul meg.

Előfordulnak azonban olyan esetek is, amikor a felhasználóról az derül ki, hogy ténylegesen nem volt tudatában annak, hogy jogsértést követ el. „Csak megtetszett ez a kép, és kivettem én is a honlapomra, nem gondoltam, hogy ez bűn.” Ilyenkor persze a szerző dönt, általában lehet szépen kérni az eltávolítást, és hatni is szokott, vagy ha mégsem – a későbbiekben még ismertetésre kerülő – értesítési és eltávolítási eljárás még mindig hatékony segítség lehet.

17.1.1.6. A szerződés megszűnése

A törvény külön nevesít néhány, a szerző által gyakorolható, a kizárólagos engedélyt tartalmazó felhasználási szerződést megszűntetési módot.³²⁷ Ezek közül kiadás esetében a leglényegesebb tétel az, mikor a felhasználó nem kezdi meg a mű felhasználását a szerződésben meghatározott vagy az adott helyzetben általában elvárható időn belül.

³²⁴ A kiadói szerződések feltételeiről és a szerzői díjakról szóló 1/1970. (III.20) MM rendelet.

³²⁵ „Versenykorlátozásra alkalmas a MÚOSZ honortáblája – A Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) versenykorlátozásra alkalmas magatartást tanúsított, amikor ajánlott minimál árakat tett közzé – állapította meg a Gazdasági Versenyhivatal (GVH). Emiatt az érdekképviselőnek 3 millió forint bírságot kell fizetnie.” – http://www.gvh.hu/gvh/alpha?vb&m5_doc=5600&pg=72

³²⁶ kgy: Magyar rajzolóktól lopnak az oroszok, Index, 2013. május 24. –

http://index.hu/kultur/2013/05/24/magyar_rajzolotol_lopnak_az_oroszok/

³²⁷ Lásd 15.14. fejezet.

Érdemes ezért kiadói szerződések esetében mind az első kiadás konkrét időpontját (vagy hónapban vagy például az utolsó korrektúrakör leadásától számított időszak megadásával), mind az utánnyomásra nyitva álló időtartamokat meghatározni (például raktárkészlet fogyáshoz igazítva).

Szintén érdemes figyelni arra, hogy a kiadóval kötött szerződés határozott 5 évnél rövidebb időtartamra vonatkozzon, hiszen ellenkező esetben hiába áll fenn a kiadás késedelmével kapcsolatos jogsértés, a jogosult a szerződést annak megkötésétől számított két évig még nem mondhatja fel.

17.1.2. Könyvkiadási szerződés

17.1.2.1. A kézirat elfogadása

Könyvkiadás esetében sajátos helyzetet jelent a kézirat elfogadása. Amennyiben jövőben megalkotandó műről van szó, a kiadónak 2 hónap áll rendelkezésére, hogy döntést hozzon. A korábbi szabályozás erre hosszabb időtartamot (tankönyvek esetében például 8 hónapot) határozott meg, azonban mára ez a szabály (köszönhetően a technológia fejlődésének is) elkopott.

Felmerül persze a kérdés, hogy meddig terjed a kiadó szabadsága, milyen mértékű változtatást kérhet az alkotótól javítás iránti igényként? Igényelhet-e más befejezést vagy kevesebb szereplőt, esetleg több akciójelenetet? Mi minősülhet a szerző oldaláról alapos oknak a javítás megtagadásához?

Előfordul, hogy egy kiadó „meghúz” egy művet, mert annak tartalma vagy esetleges szókimondása ellentmond bizonyos normáknak. Elég, ha csak Kerouac *Úton* című művére gondolunk, amely cenzúrázatlan változata 50 évvel az első kiadás után jelenhetett csak meg.

E helyen érdemes még említést tenni a korrektúráról és a korrektúrakörökről. Mára már elvárás, hogy a szerző által leadott kézirat legalább a helyesírás-ellenőrző program által javított hibákat ne tartalmazza. Amennyiben ezeket a javításokat a szerző nem teszi meg, a kiadó (mivel ez a mű lényegét nem érintő változás) jogosult saját maga javítani vagy javíttatni.

A kiadó előírhat továbbá kötelező formátumot, tördelést és file típust.

17.1.2.2. A szerzői jogdíj

Ami a szerzői jogdíjat illeti, könyvek esetében elég széles skálán mozog a megállapítása. Vannak fix, egy összegben, vagy több részletben megfizetett jogdíjak, továbbá a kiadott példányszámhoz igazodó díjazás. A régi szerzői jogi törvényen alapuló magyarázat még hangsúlyozta, hogy a kiadási jog ellentételezése a kiadás tényéhez tartozik és nem pedig az értékesítéshez, tehát a kiadónak a nyomdai tevékenység során létrejövő darabszámok alapján keletkezett elszámolási kötelezettsége, nem pedig a forgalmazás után. Mára a szerződések – a szabad (bár leginkább a kiadói mintaszerződést követő) akarat révén – vagy egy alacsonyabb fix díjat állapítanak (amelyet esetenként szintén a könyv sikeréhez kötve fizetnek ki) meg, vagy csak a befolyt vételáron osztoznak a szerzővel. A könyvértékesítés jelenlegi gyakorlata a bizományosi értékesítés, tehát a jogdíját váró szerző, amennyiben részesedési hányadot kap, általában meghatározott időszakonként a részére biztosított jelentés alapján szerez tudomást az eladott példányokról és a várható jogdíj mértékéről.

A jövőben megalkotásra kerülő művek esetében a jogdíj meghatározása általában a leadásra kerülő ívek számához igazodik. „A szerzői ív 40 000 betűhelyet tartalmaz (nem azonos a nyomdai ívvel). Betűhelynek kell tekinteni minden írásjelet (pont, vessző, gondolatjel, idézőjel, számjegy stb.), valamint a szavak, betűk közti – tehát betűt, jelet stb. nem tartalmazó üres helyet is...”³²⁸ Verses művek esetében ez 500 sornak felel meg.

A szerződések – amennyiben kiadási példányszám szerinti elszámolást tartalmaznak – többnyire kitérnek arra, hogy hány darab könyv képezi a promóció részét, amelyre vonatkozóan jogdíj megfizetésére nem kerül sor.

Mára már szintén csak a felek belátása alapján képezi a szerződés részét az szabály, hogy ismételt kiadás esetében milyen módon osztoznak, mikor és milyen mértékben változik a jogdíj.

A szerzői jogdíj – a régi szabályok szerint – 75%-ban a kézirat elfogadásától számított 15 napon belül, a fennmaradó rész pedig a nyomdai imprimálástól számított 60 napon belül vált esedékessé. Természetesen azokban az esetekben vagy azon díjhányadok vonatkozásában, ahol ez nem megállapítható, a felek eltérően rendelkezhetnek. Jelenleg az ezzel kapcsolatos szabályokat egyedileg állapítják meg, ha erre nem térnek ki, a bíróság az általános (részben a korábbi jogi környezetre épülő) gyakorlat szerint vagy szakértő bevonásával dönt.

17.1.2.3. Az átdolgozási jog

Ez a kérdés akkor merül igazán fel, ha a szerző maga kíván egy hatályban lévő szerződés időtartama alatt változtatni a művön. Például az első kiadást követően bizonyos fejezeteket átír. Erre utaló jel lehet a kiadványban vagy könyvben megjelenő szövegrész: „Második, átdolgozott kiadás”.

A kiadó az eredeti mű kiadására szerzett jogot, tehát abban változtatás a felek közös akaratával lehetséges. Szerencsés esetben erre az eredeti szerződés írásbeli módosításával kerül sor. Amennyiben a módosítást a kiadó kezdeményezi, ezért köteles díjat fizetni, annak függvényében, hogy változtatásokat vagy akár új fejezeteket igényelt, igazodhat a díj az első kiadásnál kalkulált értékhez, vagy lehet annak valamilyen mérsékelt változata.

17.1.2.4. Az eredeti kézirat vagy illusztráció visszaszolgáltatása

A digitális kor vívmányaként mára már nem jelent problémát egy könyv word vagy pdf vagy egyéb formátumú sokszorosítása, így az eredeti műpéldány visszaszolgáltatása sem tekinthető kritikusan. Azonban más a helyzet a papír alapon készült illusztrációkkal, melyeket a kiadó digitalizál. Amennyiben a szerződés az eredeti műpéldányok sorsára nem tér ki, azok a szerzőt illetik. Így tehát a kiadó köteles azt számára a nyomdai előkészítő munkálatok befejezését követően visszaszolgáltatni.

17.1.2.5. Illusztrációk megjelenítése

Irodalmi művek kiadása esetében a képek alkalmazásához a szerző beleegyezése szükséges. A képek használatának kérdése a mű integritásvédelmével³²⁹ függ elsődlegesen össze. A szerző tehát eldöntheti, hogy engedélyezi-e vagy épp sérelmesnek tartja a grafikai vagy más alkotásokkal való kiegészítését a művének. Az illusztrációk elhelyezése az átdolgozás szintjét nem érheti el, annak elsődleges célja, hogy a mű mondanivalóját

³²⁸ A szerzői jog kézikönyve, 201. o. Betűhely alatt jelenleg a leütést és üres hely alatt pedig a helyközt értjük, ám a szabályozás más tekintetben nem változott.

³²⁹ Lásd 6.4. fejezet.

kiemelje. Ha tehát az irodalmi műből valaki képregényt készít, az már a „képek alkalmazása” kategóriát meghaladja.³³⁰ Ha a szerző egyszer már hozzájárulását adta az illusztrációkkal együtt történő megjelenítéshez, az egyes képek felhasználásával kapcsolatos hozzájárulását csak alapos okból tagadhatja meg.³³¹

17.1.3. Fordítói szerződés

Fordítói szerződések esetében azt a kiegészítő körülményt érdemes figyelembe venni, hogy valamely mű fordítását csak az eredeti jogosult engedélyével lehetséges megjelentetni. Tehát a fordítói szerződésekkel kapcsolatosan járó jogdíj osztani fogja az eredeti mű sorsát. Ha tehát a kiadó csak 3 évre vásárolta meg a magyar nyelvű kiadási jogot, ezen az időszakon belül célszerű a fordítás tekintetében is gondolkodni. Jellemzően ezekben az esetekben a vállalkozói díj arányait tekintve magasabb a jogdíjnál, amely egy összegben (tehát nem darabszámhoz vagy időtartamhoz igazodva) kerül megállapításra. Annak a lehetősége pedig, hogy azonos mű egy másik fordításban is megjelenik, szintén nem zárható ki. Ilyenkor célszerű a plágium lehetőségét előre kizárni.

17.1.4. Zenemű- és hangfelvétel-kiadási szerződések

17.1.4.1. Zeneműkiadás

Zeneműkiadáson elsősorban a kottakiadást, valamint a zeneművek promócióját értjük. A zeneműkiadó ezen szerződés alapján az egyes adaptációk (filmes vagy zenei) során képviseli a szerzőt vagy szerzőket.

A zeneműkiadási szerződések (hasonlóan más kiadói szerződésekhez) tartalmazzák a már említett elemeket.³³² Egyedi részletként fel szokás tüntetni azokat a feltételeket, melyek fennállása esetében a szerződést a szerző felmondhatja. Ilyen okként nevesíthető a kiadás „szünetelése”, illetve a felhívás ellenére történő elmaradása.

Új elem, hogy a zeneműkiadó az elmúlt évtizedek során megváltozott szerepére tekintettel (egyre komolyabb hangsúlyt kap a promóció), a kiadó elsődleges feladatai között most már a repertoár gondozása, az zenék népszerűsítése szerepel. Ennek ellentételezéseként a szerzőt megillető nyilvános előadásért, rádiós, televíziós közvetítésért, valamint a mechanikai (például hanglez- és egyéb felvételek előállítása) felhasználásért járó jogdíjakból részesedik. Ez a díjhányad a hazai és nemzetközi gyakorlat alapján 33,33%.

17.1.4.2. Hangfelvétel-kiadás

Hangfelvétel-kiadás alatt az adott mű hangfelvételen való rögzítését, többszörözését, majd terjesztését (forgalomba hozatalát) értjük. Ugyancsak hangfelvétel-előállítói hozzájárulás szükséges a hangfelvétel vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon való nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételhez, ha annak helyét és idejét a nyilvánosság tagjai egyénileg választhatják meg.

Mind a hangfelvétel-kiadók, mind a zeneműkiadók szorosan együttműködnek a közös jogkezelő szervezetekkel.

³³⁰ *Kommentár*, 296. o.

³³¹ Szjt. 57. §.

³³² Zeneműkiadói szerződés mintája megtalálható: Faludi Gábor: *A felhasználási szerződés*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999, 269–272. o.

A hangfelvétellel kapcsolatos első szerződés a szerző (vagy képviselője) és a hangfelvétel-előállító között jön létre, és többnyire a mű többszörözésére, terjesztésére, forgalmazására, nyilvánossághoz közvetítésére vonatkozik. A másodikat az előadóművésszel kötik, akinek szintén hozzá kell járulnia a rögzítéshez és a rögzített előadás többszörözéséhez, terjesztéséhez, nyilvánossághoz közvetítéséhez.

Amennyiben már egy korábban rögzített dal felhasználása történik, annak hangfelvétel-előállítóját is meg kell keresni az engedélyezés kapcsán.

Amennyiben már nyilvánosságra hozott műről van szó és az „kisjogos”-nak minősül, a hangfelvételen való többszörözést és terjesztést a közös jogkezelő szervezet engedélyezi a szerzők nevében eljárva.³³³

A közös jogkezelő szervezet az engedélyt kérők között nem tesz különbséget, ha tehát két kiadó is bejelentkezik ugyanazon szám vonatkozásában, mindegyikük számára engedélyt fog adni. Ez az egyik alapja annak, hogy újabb és újabb változatok születnek egy-egy dalból. A „Cover Version” megjelölés szolgál arra, hogy az ilyen „újrahasznosított” zenéket jelölje. Ez a gyakorlat Amerikából indult, amikor a R&B mint új stílus felkeltette a nagyközönség érdeklődését, csak akkoriban még „zavarta” a kiadókat és a hallgatókat is, hogy a dalokat afroamerikaiak játsszák. E műfaj híres példája a Big Mama Thornton *Hound Dog* című száma, amely végül Elvis Presley előadásában vált híressé.³³⁴

17.2. Megfilmesítési szerződés

17.2.1. A megfilmesítési szerződés alapjai

A filmelőállító a filmalkotással kapcsolatos vagyoni jogokat (a közös jogkezelésbe tartozó jogok kivételével) a szerzőktől a megfilmesítési szerződés keretében szerzi meg. A közös jogkezelésbe tartozó jogok közé tartozik a zenemű szerzőjének joga, hiszen ő csak a megfilmesítéshez ad engedélyt, a film további felhasználása során – többek között: moziban való bemutatás (nyilvános előadás), TV-ben való bemutatás (nyilvánosságához közvetítés), DVD-n való értékesítés (többszörözés, terjesztés) – a zeneszerzőt a közös jogkezelő szervezet képviseli. Hasonló a helyzet a filmszerző esetében, ahol a magáncélú másolással kapcsolatos üreshordozó-díj, illetve a bérbeadással kapcsolatos díjigények szintén nem szállnak át a filmelőállítóra.

Különös rendelkezés továbbá, hogy a filmelőállító a megfilmesítési szerződés alapján (befektetése védelmében) felléphet a jogsértések esetében a filmszerzők személyéhez fűződő jogainak védelmében is.³³⁵

A filmelőállító a megfilmesítési szerződésben megszerzett jogokat más személlyel (ez lehet cég vagy magánszemély is) együttesen is gyakorolhatja. A köznyelv ezt hívja koprodukciónak.

³³³ A szerződéskötés részletes menete itt érhető el:

http://www.artisjus.hu/felhasznaloknak_jogositas_jogdijbefizetes_/hangfelvetel/

³³⁴ Elvis Presley: *Hound Dog* című száma: <http://www.youtube.com/watch?v=GR3i3H2nR-A>

³³⁵ Sztj. 65. § (4) bek.

17.2.2. Díjazás

A szerzőket (például rendező, felhasznált zenei és irodalmi művek megalkotói, forgatókönyv író, operatőr) minden felhasználási mód tekintetében külön díjazás illeti meg. Például a szerződés rögzít egy fix díjat és egy százalékos arányt, amely a felhasználás módjához (például mozikban való bemutatás esetében nézőszámhoz igazodva) állapítanak meg.

Fontos, hogy a felhasználáshoz kapcsolódó bevételnek minősül a támogatás is, amelyet az előállító a film megvalósításához kap. A díj megfizetésére az előállító köteles. Annak érdekében, hogy a díjak kifizetésére a megállapodások szerint sor kerüljön, a felek egy ún. *collection agent*t bízhatnak meg, aki a beérkező díjak felett rendelkezni jogosult.

17.2.3. Jövőben megalkotandó mű esete

Amennyiben a szerződést jövőben megalkotandó műre kötik (például egy szinopszis – néhány oldalas összefoglaló – alapján a filmelőállító megrendeli a forgatókönyvet), az előállító köteles a mű átvételéről a szerződésben foglaltak szerint, de legkésőbb a mű átvételétől számított 6 hónapon belül nyilatkozni, hogy elfogadja-e, vagy esetlegesen annak kijavítását kéri-e. Ha kijavítást kér, erre megfelelő határidőt kell szabnia, majd újabb 3 hónap áll rendelkezésére, hogy a kijavított mű elfogadásáról döntsön. Ha ezen nyilatkozattételi kötelezettségeit elmulasztja, a művet elfogadottnak kell tekinteni.

17.2.4. Átdolgozás joga

A megfilmesítési szerződések szinte kivétel nélkül tartalmazzák az átdolgozási jog megszerzését, annak megítélése, hogy milyen mértékű átdolgozás az, amely a szerző személyhez fűződő jogait még nem érint, egyéni esetekben dönthető csak el. Az átdolgozási jog keretében módosulhatnak például párbeszédek, jelenetek (például a forgatás során megjelenő helyzetkomikumok kihasználása).

17.2.5. Kizárólagosság, illetve megfilmesítési kötelezettség

A szerző a filmelőállítás befejezésétől számított 10 éven belül ugyanarra a műre csak az előállító hozzájárulásával köthet újabb megfilmesítési szerződést (*remake*). A korlátozás időtartamát és körét a felek általában a közöttük létrejövő szerződésben (vagy akár azt követően is) rögzítik. A korlátozás földrajzi területekre is vonatkozhat.

Rajz- vagy bábfilm esetében a korlátozás a szereplő jellegzetes alakra is vonatkozik, illetve a szerző film céljára készített és felhasznált művével azonos témájú másik műre is kiterjedhet.

E körben érdemes még megemlíteni a *merchandising* jogokat, melyek a film másodlagos hasznosítását jelentik (például a filmhez kapcsolódó pólók, bögrék, reklámjelenetek stb.). Ezen jogok az esetek nagy részében osztják a megfilmesítési jogok sorsát, tehát a 10 éves moratórium lejártát követően a megfilmesítési és a *merchandising* jogokat egyaránt értékesítheti a szerző.³³⁶

³³⁶ Kommentár, 349. o.

A korlátozás ellentételezéseként szerepel az a szabály, hogy amennyiben a mű elfogadásától számított 4 éven belül az előállító a megfilmesítést nem kezdi meg, vagy megkezd, de ésszerű határidőre nem fejezi be, a szerző felmondhatja a szerződést és az arányos díjat követelheti. A szerzőt a felvett előleg ilyen esetekben megilleti, és a művel szabadon rendelkezhet.³³⁷

17.3. Művészi fényképek

A fényképek esetében a legjellemzőbb mód a jövőben létrehozandó műre kötött szerződés. Ide tartozhatnak tipikus esetben a műtermekben készített felvételek, a portfólió-fotózás képei vagy a modellek fotózása.

A szerződés korábban még jogszabályban³³⁸ meghatározott kötelező tartalmi elemei mára már csak ajánlott kiindulási pontot jelentenek. A szerződésben ezek alapján ajánlott megjelölni:

- a mű tárgyát (a fényképek miről készülnek), az elkészült képek darabszámát, formátumát (papír vagy digitális), méretezését (mm vagy dpi),
- a mű átadásának határidejét, a kivitelezéssel kapcsolatos esetleges rendelkezéseket (fekete-fehér, színes, valamilyen módon utólagosan módosított),
- a mű felhasználásának módját (a felhasználó csak annyi jogosultságot kap, amennyi itt rögzítésre kerül, tehát, ha a facebookra fel szeretné tölteni profilképként, a szerződésnek az online közzétételről – nyilvánossághoz közvetítés másként, mint sugárzással – rendelkeznie kell),
- a kép forrásfájljainak, illetve negatívjának tulajdonjogával kapcsolatos rendelkezést,
- a szerzőt megillető díjazást (például műteremhasználat esetében az azzal kapcsolatos díjazás külön kerül szabályozásra),
- a felhasználó kötelezettségeit, például modell biztosítása.

Kész mű esetében utóbbi kikötés nyilván tárgytalan.

Amennyiben a felek megállapodása szerint a felhasználó az elkészült „nyers” képek közül választani jogosult, arra megfelelő határidőt és kapcsolódó kommunikációt kell biztosítani.

Amennyiben a megrendelt alkotás összetett, például plakát, falikép, borító stb. a fénykép elkészítését követően a szerző a megrendelői igények szerint vázlatot készít, melyekből a felek által meghatározott feltételek szerint a felhasználó választani jogosult.

17.4. Alkalmazott grafika

Az ismertebb alkalmazott grafikák azok, melyek többek között a plakát, levélpapír, névjegykártya, csomagolópapír, bélyeg, oklevél, reklámtábla, könyv, betűtípus (font),³³⁹ logó, embléma formában jelennek meg.

³³⁷ Szt. 66. § (8) bek. és (6) bek.

³³⁸ 8/1970. (VI.24.) MM rendelet.

³³⁹ „A »font« tárgya lehet szerzői jogvédelemnek, ha a »font« arculata, a készletet alkotó betűk képe olyan egyéni, eredeti jellegű mű, amely a szerző saját szellemi alkotása. Ebben az esetben a »font« leginkább grafikai műnek tekintendő.” A grafikai mű az Szt. 1. § (2) bekezdés h) pontja alapján az alábbi műkategóriába: „a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve” tartozik. Az Szt. 1. § (3) bekezdése alapján „a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ

Ezek azok a megjelenési formák, amelyekről egy-egy cég felismerhető. Példának okáért az ismertebb ábrás védjegyek (például: Coca Cola, Nike, Apple) mind ebbe a körbe tartoznak.

Az SzJSzT 7/2004-es döntésében³⁴⁰ az embléma és a logó szerzői jogi védelmével kapcsolatosan megállapította, hogy az embléma oltalom alatt áll, azonban az embléma feletti szöveg kiegészítése egy szóval még nem sérti a mű integritását. Indokolásként előadja, hogy: „az említett jog sérelme egy gazdagabb művészeti üzenetet hordozó mű (mint például egy regény vagy egy zenemű) esetében, s másként az ilyen gyakorlati célokat – a termékek azonosítását – szolgáló egyszerűbb struktúrájú műveknél, mint amilyen a perbeli embléma és logó.”³⁴¹

17.5. Reklámozás céljára rendelt mű

A hatályos szerzői jogi törvény külön fejezetben nevesíti a reklámozás céljára megrendelt műveket, ennek oka feltehetően egy sajátos helyzet, amely szerint a reklámot megrendelő számára a kizárólagos felhasználás lehetősége, valamint a vagyoni jogok megszerzése piaci pozíciója biztosítása szempontjából is elengedhetetlen. A Reklámtörvény³⁴² megkülönböztet két fontos személyt: egyrészt a „reklámozó”-t, akinek érdekében a reklámot közzéteszik, illetve aki a reklámot megrendeli, másrészt a „reklámszolgáltató”-t, aki önálló gazdasági tevékenysége körében a reklámot megalkotja, létrehozza, illetve ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt. A legtöbb esetben ez utóbbi áll közvetlen kapcsolatban a mű megalkotásában részt vevő szerzőkkel.

A törvény kivételes esetként e helyen biztosítja a vagyoni jogok átruházásnak lehetőségét, azonban csak a reklámcélú felhasználás körében. A törvény az alábbiak szerint nevesíti azokat a lényeges kérdéseket, melyekre a szerződés során ki kell térni:

- a felhasználás módja, mértéke (a reklámozás céljára megrendelt mű televízióban való sugárzása például nem jogosítja fel a megrendelőt az online – weboldalon – való közzétételre, illetve ezen belül is érdemes megkülönböztetni felhasználási formákat, hiszen feltehetően más díjazást kér a szerző, ha a megrendelő saját honlapján kívánja közzétenni az alkotást, mintha közösségi portálokon, blogokban és egyéb helyeken akarja népszerűsíteni, mondjuk a promóciós időszak lejártát követően,
- a felhasználás földrajzi területe (például Magyarország vagy akár több nevesített ország),

menyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.” A „fontok” túlnyomó többsége, mivel régóta ismert és használt betűtípusokból áll, egyéni-eredeti jelleg híján nem alkalmas a szerzői jogvédelemre. Ha azonban valaki „kitalál”, megrajzol egy alkotásnak minősülő (tehát egyéni-eredeti) betűtípust és ebből betűkészletet készít, akkor a betűk arculata, képe, rajza szerzői jogvédelem tárgya lehet. Ha egy újonnan kialakított és használt „font” megfelel valamilyen szabványnak, akkor nyilván nem lehet egyéni, eredeti, hiszen valamilyen jogszabályban előírt kötelező, vagy sokkal inkább nem kötelező, de szabványjogi értelemben „ajánlott” minta szerint készül. –

http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2004/2004PDF/szjszt_szakv_2004_020.pdf

³⁴⁰ Embléma és logó szerzői jogi védelméről és felhasználásáról szóló SzJSzT 7/2004 számú szakvéleménye: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2004/2004PDF/szjszt_szakv_2004_007.pdf

³⁴¹ SzJSzT 7/2004 4. o.

³⁴² A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény.

- a felhasználás időtartama (a reklámok esetében ez egészen rövid időszak is lehet, a kampány időtartamát a megrendelő határozza meg),
- a reklám hordozójának meghatározása (plakát, digitális felület stb.),
- a szerzőnek járó díjazás (igazodhat például időtartamhoz, reklámspotok számához).

Jelen esetben elkerülhetetlen a „reklámozás céljára megrendelt mű” fogalmának tisztázása. Ahogy a megfogalmazásból kitűnik, a mű létrehozására céllal került sor, tehát csak azok a művek sorolhatóak ide, amelyek esetében az alkotás során ez a cél ismert volt a szerzők előtt.

Ha korábban létrehozott művet reklámban használnak fel (például: zenét) arra ez a rendelkezés – feltéve, hogy a felek írásban eltérően nem állapodtak meg – nem vonatkozik, azt a klasszikus felhasználási szerződés szerint kell jogosítani, a vagyoni jogok átszállása nélkül. Ha a zenét a zeneszerző a reklámhoz írta, a későbbiekben az azonban kivételes népszerűsége tette szert, és ezt több más művével együtt CD-n szeretné megjelentetni egy hanglemezkidó, a szerző ezt részére jogosult lesz engedélyezni, hiszen ezen jogosultságait nem ruházta át a reklám megrendelőjére. A felhasználás tehát csak abban az esetben tartozik e kivételi szabályozás hatálya alá, ha a felhasználás maga reklámot (átadni, megosztani szándékozott információt, cégnevet, logót terméket stb.) tartalmaz. Egy divatbemutató esetében a modellek vonuláshoz használt zene tehát nem minősíthető ilyennek.

A törvény kivonja továbbá ezen műveket a közös jogkezelés hatálya alól, tekintettel arra hogy ezen művek felhasználásának elsődlegesen kereskedelmi jelentősége van, így ezen áralkuba a közös jogkezelő szervezet bevonása nem indokolt, valamint a helyzet annyira specifikus, hogy annak szereplői között a közvetlen kapcsolatfelvétel, illetve tárgyalás biztosítható. A mű nem reklámcélú felhasználása azonban továbbra is a közös jogkezelési körbe tartozik.

17.6. Szoftverfelhasználási (licenc) szerződés

A digitális tartalmak létrehozása során egyre gyakrabban kerül sor szoftverek fejlesztésére, hiszen minden weboldal mögött, minden telefonra készült alkalmazásban már ez látható. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a szoftverekkel kapcsolatos szerzői jogok alkalmazása mind a fejlesztők, mind a felhasználók számára nehézséget jelent.

17.6.1. Az oltalom köre

Az a kettősség, amelyet korábbi esetekben láthattuk, azaz, hogy a teljesítmény eredményeként létrejött dolog szerzői jogi értelemben oltalomképes műnek minősül-e, itt is megjelenik.

Egy 1973-ban felmerült eset kapcsán Szerzői Jogi Szakértő Testület kimondta, hogy „A számítógépes rendszer körében önálló szellemi alkotás szükséges általában a számítógépi kezelésre alkalmas feladat feltárásához, a feladatnak a gép által megkövetelt korrektséggel megfogalmazásához, a matematikai modell elkészítéséhez és végül az algoritmus, azaz a gépi eljárás kidolgozásához; míg az egyéb műveletek az ún. rutinmunka körébe tartoznak.”³⁴³

³⁴³ A Szerzői Jogi Szakértő Testület Szakvéleményeinek Gyűjteménye, 2/1973, 205. o.

A gyakorlatban rutinmunkának minősülnek azok a fejlesztői közreműködések, melyek során 10 fejlesztőből 10 azonos megoldást alkalmazna egy adott feladat esetében. Vagy ide sorolódna többnyire a benyújtandó kódsorok is, amennyiben azok nem egyediséget tartalmaznak, hanem feladatmegoldást.

17.6.1. Vagyoni jogok helyzete

Ahogy arról korábban már szó volt, a vagyoni jogok nagyon ritkán – csak a törvény által kivételként nevesített esetekben – kerülhetnek átruházásra. Szoftverek esetében ezt a lehetőséget a fejlesztéssel kapcsolatos anyagi befektetések indokolják, illetve az a tény, hogy szoftverek esetében a hasznosítás elsődleges módja a felhasználások jogosítása (licencek adása).³⁴⁴

A nagyobb fejlesztések mindezek mellett jellemzően együttesen létrehozott műnek minősülnek, amelyek esetében a vagyoni jogok alanya az a személy lesz, akinek kezdeményezésére és irányítása mellett a mű létrehozásra került, és aki ezt a saját nevében nyilvánosságra hozta.³⁴⁵

A harmadik lehetőség a vagyoni jogok megszerzésére – a korábban ismertetettek szerint – a munkaviszony keretében történő fejlesztés. A Legfelsőbb Bíróság egy 2006-os döntésében – az Szt. 58. § (4) bekezdés és a 30. § (3)–(4) bekezdés együttes alkalmazása alapján kifejtette, hogy: „A törvény a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként elkészített szoftverek tekintetében sajátos szabályokat határoz meg. A munkaviszonyban vagy más hasonló jellegű jogviszonyban létrehozott mű átadásával a szerzői vagyoni jogokat – eltérő megállapodás hiányában – a munkáltató szerzi meg. A szerzőt azonban megfelelő díjazás illeti meg, amennyiben a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza. A törvény a szoftverek tekintetében úgy rendelkezik, hogy a szoftver átadásával a szerző rendelkezési joga automatikusan megszűnik, díjigényei elenyésznek, és csupán a nevük feltüntetésének mellőzését kérhetik. Az Szt. ugyanakkor nem zárja ki a felek eltérő megállapodását, vagyis többletjogok biztosítását a szerzőknek.”³⁴⁶

17.6.2. Egyedi jogosítási körök

17.6.2.1. A szoftver rendeltetése

Ha a felek a szerződésben eltérően nem rendelkeznek, a szerző kizárólagos joga nem terjed ki a többszörözésre, az átdolgozásra, a feldolgozásra, a fordításra, a szoftver bármely más módosítására – ideértve a hiba kijavítását is –, valamint ezek eredményének többszörözésére annyiban, amennyiben e felhasználási cselekményeket a szoftvert jogszerűen megszerző személy a szoftver rendeltetésével összhangban végzi.³⁴⁷ A szoftver rendeltetése ebben az esetben a licencmegállapodásban rögzített felhasználási célt jelenti. Például egy vállalatirányítási rendszer esetében egy teljes cég működtetése (például: bejövő, kimenő számlák rendezése, kontakt adatok kezelése, kapcsolódó dokumentációk tárolása stb.), egy honlap esetében pedig annak futtatása, böngészőkben való megjelenítése (képek cseréjének lehetősége, szövegmódosítások stb.) tartozhat ide.

³⁴⁴ Lásd [14.4.](#) fejezet.

³⁴⁵ Szt. 6. §.

³⁴⁶ A Legfelsőbb Bíróság Kfv. I.35.489/2006/6. számú határozata.

³⁴⁷ Szt. 59. § (1) bek.

Keskeny a határ az engedély nélküli átdolgozás és a szükséges módosítás között. Annak eldöntése, hogy melyik eset áll fenn, csak egyedileg, a körülmények ismeretében történhet.

17.6.2.2. Biztonsági másolat készítése

A törvény ad azonban konkrét támpontot is, amikor kimondja, hogy „felhasználási szerződésben sem zárható ki, hogy a felhasználó egy biztonsági másolatot készíthessen a szoftverről, ha az a felhasználáshoz szükséges”.³⁴⁸ Ezzel a jogosultsággal sem szabad azonban visszaélni. A biztonsági másolat nem tartozik a szabad felhasználás körében említett magáncélú másolatok körébe, ahol az üreshordozó-jogdíj ellentételezi a másolat készítését, hiszen a szoftverek ebből a körből kizárásra kerültek. Ez a jogosultság csak akkor illeti meg a felhasználót, ha a felek eltérően nem állapodnak meg (például nem rögzítik, hogy a fejlesztő a szoftver sérülése esetén a megrendelő írásbeli megkeresésére köteles másolati példányt küldeni). A biztonsági másolat lényege, hogy az nem kerül használatba, amíg az eredeti példány hibamentesen fut. Fontos, hogy a biztonsági másolat feltételezi az eredeti példányt, tehát a felhasználónak a kettővel egyszerre kell rendelkeznie, illetve igazolnia kell tudni, hogy az eredeti példány miként jutott a birtokába.

17.6.2.3. Megismeréshez való jog

Aki a szoftver valamely példányának felhasználására jogosult (tehát felhasználási szerződéssel vagy más módon jogot szerzett), a szerző engedélye nélkül is megfigyelheti és tanulmányozhatja a szoftver működését, továbbá kipróbálhatja a szoftvert annak betáplálása, képernyőn való megjelenítése, futtatása, továbbítása vagy tárolása során, abból a célból, hogy a szoftver valamely elemének alapjául szolgáló elgondolást vagy elvet megismerje.³⁴⁹ Az elv, elgondolás, amely a működés alapját adja, szerzői jogi értelemben nem védett, tehát annak megismerése nem jogsértő. A megismerés módját pedig a törvény biztosítja.

17.6.2.4. Dekompiláció, avagy a jogszerű visszafejtés

Pusztán a szoftver használatából a működés alapjául szolgáló programlogika az esetek nagy részében nem válik megismerhetővé. Egy tankokkal vívott háborút szimuláló játék³⁵⁰ esetében a felhasználó elsődlegesen arra figyel, hogy hol rejtőzhet az ellenség, és nem arra, hogy milyen algoritmusok alapján generálták számára a pályát. Van azonban olyan eset, mikor a szoftver „mélyebb” ismerete szükséges lehet.

Figyelemmel arra, hogy a szoftver alapját képző elvek, elgondolások nem állnak szerzői jogi oltalom alatt, viszont az esetek nagy részében csak a kód megismerését követően válnak nyilvánvalóvá, a törvény – a szoftver jogosultjának túlzott érdeksérelmét kerülve – lehetővé teszi ezen nem védett elvek és ötletek megismerését. Ennek módja a dekompiláció, avagy „visszafejtés”.

A kód többszörözése és fordítása esetében is sajátos szabályrendszert jelenít meg a törvény, amely együttes fennállása esetében a szerző engedélye nem szükséges ezen felhasználási módok gyakorlásához. Az alaptétel az, hogy a többszörözés és a fordítás elengedhetetlen legyen az önállóan megalkotott szoftvernek más szoftverekkel való együttes működtetéséhez szükséges információ megszerzése érdekében. Tehát ez a visszafejtési jogosultság csak és kizárólag másik szoftverrel való kompatibilitás megteremtéséhez gyakorolható. A további (együttes) feltételek az alábbiak:

³⁴⁸ Sztj. 59. § (2) bek.

³⁴⁹ Sztj. 59. § (3) bek.

³⁵⁰ Lásd *World of Tanks* – www.worldoftanks.eu

a) e felhasználási cselekményeket a jogszerű felhasználó vagy a szoftver példányának felhasználására jogosult más személy, vagy az ő megbízottjuk végzi; – ez tehát egy szűk személyi kör, az eredeti szoftver használatához fűződő jogosultság nélkül a dekompiláció tiltott,

b) az együttes működtetéshez szükséges információ az a) pontban említett személyek számára nem vált könnyen hozzáférhetővé; – a körülmények vizsgálata elsődleges, ha valahol a kompatibilitáshoz szükséges adatok közzé vannak téve, vagy azok a fejlesztőtől bekérhetőek, a visszafejtés nem minősül jogszerűnek,

c) e felhasználási cselekmények a szoftvernek azokra a részeire korlátozódnak, amelyek az együttes működtetés biztosításához szükségesek. – Programozóként általában nyilvánvaló, hogy a kód melyik része tartalmazhatja a szükséges információt, tehát egy nyomtatószoftver integrálásához szükséges *interface* keresése miatt a teljes Windows 7 nem fejthető vissza jogszerűen.

17.6.2.5. A megszerzett információ felhasználása

Amennyiben a felhasználó a fenti eljárás szerint információhoz jut, azt nem használhatja fel az önállóan megalkotott szoftverrel való együttes működtetésen kívüli célra; ezen felül mással sem közölheti, kivéve, ha az önállóan megalkotott szoftverrel való együttes működtetés ezt szükségessé teszi.

A törvény kifejezetten tiltja, hogy a megszerzett ismeretet a felhasználó a kifejezési formájában lényegében hasonló másik szoftver kifejlesztéséhez, előállításához és forgalomba hozatalához, sem pedig a szerzői jog megsértésével járó bármely más cselekményhez használja fel.

Utalás szinten a törvény behozza a szabad felhasználások során ismertett korlátozást, mely szerint a nevesített lehetőségek csak annyiban megengedettek és díjtalanok, amennyiben nem sérelmesek a rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a szerző jogos érdekeit, valamint megfelelnek a tisztesség követelményeinek és a rendelkezés céljának.

17.6.2.6. További kivételek

A szoftvereket sem idézni, sem nyilvánosan előadás keretében bemutatni nem lehet.

A törvény mentesítést ad a felhasználási szerződésre vonatkozó kötelező írásbeliség alól a kereskedelmi forgalomban megjelenő szoftverek esetében, illetve – a korábban ismertettek szerint – az online közzétett szoftverek vonatkozásában is.

Fontos kivétel továbbá, hogy a jövőben létrehozandó szoftver esetében a jogszabály által előírt elfogadással kapcsolatos nyilatkozattételi határidő 4 hónap, szemben a más művek esetében megadott 2 hónappal. Ezt részben az indokolja, hogy az átadás-átvételt követően a szoftver sajátosságai miatt bizonyos hibák csak később merülnek fel.

17.7. Adatbázisra vonatkozó szerződés

Az adatbázisok oltalma egyrészt szerzői jogon alapul, másrészt egy kiegészítő, sajátos *sui generis* oltalom. Az adatbázisok helyzete – főként digitális formájú megvalósulásai esetében – részben hasonlít a szoftverekkel kapcsolatos rendelkezésekre, de mégis teljesen önálló.

Az adatbázisokkal kapcsolatos szerződésekben (gyűjteményes műveknél) szerzőként, illetve (*sui generis* oltalom alatt álló adatbázisoknál) „előállítóként” kerül nevesítésre a jogosult, hiszen klasszikus értelemben vett szerzői közreműködést csak az első esetben valósít meg.

A *sui generis* adatbázis előállítójának az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság minősül, aki vagy amely saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról. Az adatbázis előállítóját akkor illetik meg az alább nevesített jogok, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

Az adatbázis előállítóját tehát az alább nevesítésre kerülő jogok attól függetlenül illetik meg, hogy az adatbázis szerzői jogi vagy bármilyen más jogi védelemben részesül-e. E jogok az adatbázis előállítóját megilletik akkor is, ha az adatbázis részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi – vagy bármilyen más jogi – védelemben.³⁵¹

Főszabály szerint az adatbázis előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy az adatbázis tartalmának egészét vagy jelentős részét

- a) másolat készítésével többszörözzék (a továbbiakban: kimásolás);
- b) az interneten vagy más módon nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék vagy közvetítsék az adatbázis példányainak terjesztésével (a továbbiakban: újrahasznosítás).

Adatbázisok esetében is alkalmazandó a jogkimerülés,³⁵² amennyiben a terjesztés adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával való forgalomba hozatallal, az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatallal és bérbeadással valósult meg.

A fenti jogosultságokkal kapcsolatosan a felek általában felhasználási szerződést kötnek, és ha a törvény eltérően nem rendelkezik – az adatbázis előállítója részére díjazás jár.

Ahogy arról korábban a gyűjteményes művek kapcsán szó volt, a gyűjtemény (jelen esetben az adatbázis) szerzőjének jogai nem érintik az adatbázisba felvett egyes művek szerzőinek jogait, illetve az adatbázis tartalmának egyes elemeire vonatkozó egyéb jogokat. Azok tehát az adatbázistól függetlenül jogosíthatóak.

17.7.1.1. Másolási lehetőségek, speciális szabad felhasználási formák

Nem szükséges az adatbázis előállítójának hozzájárulása ahhoz, hogy a nyilvánosságra hozott adatbázist vagy annak részét jogszerűen felhasználó személy az adatbázis (vagy adatbázisrész) tartalmának jelentéktelen részét – akár ismételten és rendszeresen is – kimásolja, illetve újrahasznosítsa.

Azonban a nyilvánosságra hozott adatbázist jogszerűen felhasználó személy sem végezhet olyan cselekményeket, amelyek sérelmesek az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítják az előállító jogos érdekeit.

Az alábbiakban bemutatásra kerülő felhasználási módok a szabad felhasználási körből ismerősek lehetnek. Jelen helyzetben további speciális rendelkezések kerülnek nevesítésre, azzal együtt, hogy a szabad felhasználás ismertetett korlátai jelen esetben is igazak:

³⁵¹ Szt. 84/A. §.

³⁵² Lásd [7.3.1.](#) fejezet.

- Magáncélra bárki kimásolhatja az adatbázis tartalmának jelentős részét is, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. E rendelkezés nem vonatkozik a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra, hiszen ez esetben a másolás aránytalanul könnyűvé válna, és valójában az eredeti mű felhasználását akadályozhatná.
- A forrás megjelölésével iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljára – a célnak megfelelő módon és mértékig – az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.
- Bírósági, továbbá államigazgatási vagy más hatósági eljárásban bizonyítás céljára az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható vagy újrahasznosítható, a célnak megfelelő módon és mértékig.

Az adatbázis előállítójának járó díjazásnak a felhasználás mértékével arányosnak kell lennie.

18. Ismertebb licenctípusok

Jelen tankönyv arra is hivatott, hogy megmutasson olyan – jelenleg ismert és egyre elterjedtebb licenkezési formákat, amelyek használata során a szerző saját művét – akár online formában – jogosíthatja.

A korábban részletezésre kerülő, eseti felhasználási szerződések mellett létezik egy alternatív irány, a „közösségi” licencek, melyeket egy közösség alkotott meg vagy fogad el. Ezek egyik alaplicence a GPL volt, de mára talán – ha a szoftveres világtól eltekintünk – *Creative Commons* (más néven CC) vált ismertebbé.

A CC koncepciójának lényege az volt, hogy egy központi szöveg létrehozását követően annak egyes nyelvi verzióit az adott ország jogi környezetéhez igazítsák. Így az adott weboldalon a licenc választásakor megadott választott zászló a licenc nyelvét és a hozzá tartozó jogszabályi környezetet is magával vonja.³⁵³

A CC magyar munkacsoport levelezése, illetve a szövegezés alakulása a CC központi oldalán érhető el.³⁵⁴

18.1. A Creative Commons

A *Creative Commons* (amely eredetileg egy nonprofit társaság) alapítására 2001-ben került sor, és 2002 decemberében már elérhetővé tették a licenc első változatát.

Lawrenc Lessig szavaival élve: „A cél nem az, hogy a »Minden jog fenntartva« elvet vallók ellen harcoljunk, hanem hogy kiegészítsük őket. A törvény által számunkra, mint kultúra számára támasztott problémákat évszázadokkal ezelőtt írt jogszabályok okozák – akaratlanul –, mert egy olyan technikára alkalmazzák őket, amilyen legfeljebb Jefferson álmaiban fordulhatott elő. A jogszabályoknak az évszázadokkal ezelőtti technikai környezetben valószínűleg nagyon is volt értelmük, de a digitális technika világában értelmetlenné válnak. Új jogszabályokra van szükség, a szabadság más fokozataival, amelyeket úgy írnak le, hogy értelmezésükhöz ne legyen szükség ügyvédekre.”³⁵⁵

18.1.1. A CC alapjai

A felhasználási szerződéseket az online és részben a szoftverekre vonatkozó jogosítás terén licenc néven ismerhettük meg, nem utolsósorban angolszász eredetük miatt (angol: *licence*, amerikai: *license*) váltak e néven elterjedté. E kifejezés egyébként a szabaddalmi jogból már ismert licencszerződéssel is párhuzamba állítható (e hasznosítási szerződés keretében jogosítja szabadalmas hasznosítót a találmány hasznosítására, aki

³⁵³ http://wiki.creativecommons.org/CC_Affiliate_Network

³⁵⁴ <http://wiki.creativecommons.org/Hungary>

³⁵⁵ Lessig, Lawrence: *Szabad Kultúra*, Kiskapu Kiadó, Budapest, 2005, 254. o. – http://www.szabadkultura.hu/htmlkonyv/free_culture.html

ennek fejében köteles díjat fizetni).³⁵⁶ Természetesen a szabályok ennél sokkal szerteágazóbbak, a felhasználás/hasznosítás feltételei országonként változhatnak. Egységesítési törekvések persze voltak, gondoljunk csak a korábbi fejezetekben már említett³⁵⁷ Berni Unió Egyezményre³⁵⁸ vagy a Párizsi Unió Egyezményre.³⁵⁹

A szerzői jog folyamatosan fejlődik, átalakul, hiszen napra nap meg kell felelnie a technika új kihívásainak. Cory Doctorow szavaival élve: „Amikor a szerzői jog és a technológia összeesik, akkor a szerzői jog változik.”³⁶⁰ Elég, ha a szoftverekkel kapcsolatos szabályozásra gondolunk. A nyolcvanas évek tapogatózó bírósági döntéseitől mára eljutottunk a számítógépi programalkotások védelméről szóló 91/250/EGK irányelvhez, amelyet időközben már aktualizáltak is.³⁶¹

A szerzői jognak, ahogy az őt ölelő jogrendszernek is, két arca van, a keleti és a nyugati, vagy más szavakkal a kontinentális és az angolszász. Hazánkban, ahogy arról már szó esett, német mintát alapul véve, a szerzői jog kétpólusú, tartalmazza egyrészt a szerző személyéhez fűződő, másrészt vagyoni jogait³⁶². Ezzel szemben a *copyright* eredeti világa a művet elsősorban mint szellemi tulajdont ismeri, melyhez kapcsolódóan a vagyoni oldal domborodik ki. Az évek folyamán – köszönhetően többek között a fent említett Egyezményeknek, a nézőpontok közelítenek egymáshoz.

A CC és a többi hasonló „közös” licencforma mind egy-egy út, törekvés arra, hogy ez az egységesülés virtuálisan világméretű legyen, legalább a felhasználási szerződések terén.

18.1.1. A CC terjedése

Érdekes tanulmányozni a CC kialakulását. Lessig saját bevallása szerint is sok mindenben követte a Richard Stallman által bejárt utat.³⁶³ „Stallman azt a megoldást választotta, hogy a szerzői jogi törvényt felhasználva olyan szoftvervilágot alakít ki, amelyet szabadon kell tartani. A *Free Software Foundation* (Szabad Szoftver Alapítvány) GPL engedélye alapján engedélyezett programokat csak akkor lehet módosítani és terjeszteni, ha az adott program forráskódját is elérhetővé teszik. Így bárkinek, aki a GPL alapján engedélyezett valamilyen programra épít, a saját maga által készített módosításokat is szabadon elérhetővé kell tennie. Stallman úgy vélte, hogy így biztosítani tudja egy

³⁵⁶ 1995. évi XXXIII. törvény a szabadalmi oltalomról 27. §: „Hasznosítási szerződés (szabadalmi licencszerződés) alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.”

³⁵⁷ Lásd 2.2. fejezet.

³⁵⁸ Először 1886-ban került aláírásra a szerzői jogi szabályok egységesítését célzó egyezmény. Mára már több, mint 150 állam részese. http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html, kihirdette az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet.

³⁵⁹ Az iparjogvédelem területén az 1883-as párizsi megállapodás volt az első lépés. http://www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/trtdocs_wo020.html, kihirdette az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet.

³⁶⁰ Doctorow, Cory: *A digitális jogkezelő rendszerek kritikája*, 2004. június 17-én Redmondban, a Microsoft Research Group konferencián, fordította: Négyesi Károly, HWSW – „informatika élőben”. – <http://www.hwsz.hu/hirek/40796/a-digitalis-jogkezelő-rendszerek-kritikaja.html>, angolul: craphound.com/msftdrm.txt.

³⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről (korábbi nevén: A számítógépi programok védelméről szóló 1991. május 14-i 1991/250/EGK irányelv)

³⁶² Lásd 4.1. fejezet

³⁶³ Lessig, Lawrence i. m. Előszó, XI. o.

olyan kódrendszer kifejlődését, amelyre bárki más szabadon építhet.” A legfőbb – Amerikában kevésbé érzékelhető – különbség a CC és a GPL között, hogy míg a GPL végtelemül merev szerződési forma,³⁶⁴ addig a CC kész alkalmazkodni. A CC-t ugyanis államonként „honosítani kell”. Ennek menete a következő.

Az eredeti angol nyelvű szövegnek el kell készíteni az adott nyelvre történő fordítását és az adott jogrendhez történő igazítását.

Az így elkészült szöveget angolra visszafordítva meg kell küldeni a CC nemzetközi szervezetének jóváhagyás végett.

Ezt követi a szöveg társadalmi vitája, melybe lehetőség szerint be kell vonni valamennyi érdekelt szervezetet, közös jogkezelőt és egy nyitott levelezőlistán az egyéb érdeklődőket. Megbeszélések és egyeztetések keretében ki kell alakítani a végleges változatot, amelyet aztán újra ki kell küldeni a központnak, ahol az országot, az előre egyeztetett feltételek szerint regisztrálják.

Végül pedig a CC központi site-on helyet kap az adott országra vonatkozó licencezési megoldás.

A honosítás leglényegesebb pontja természetesen a felhasználási engedély az adott jogrendhez történő hozzászólása. Ennek hiányában ugyanis hasonló eset fordulna elő, mint a GPL vagy más EULA (Végfelhasználói Licencszerződés) esetében. (Azaz, hogy a gyártók által csatolt angolszász mintára épülő, többnyire kaliforniai jogot kikötő licencek néhány pontja törvénybe ütközik, és épp ezért e pontok vonatkozásaiban részlegesen érvénytelen.)

A magyar honosítások esetében, és így a CC-nél is leginkább a totális felelősség kizárás jelenthet esetleg problémát, hiszen a magyar Polgári Törvénykönyv semmisnek minősíti azokat a feltételeket, amelyek kizárják a szándékosságból vagy súlyos gondatlanságból eredő károkozásért, az életben, testi épségben, az egészségben okozott károsodásért, valamint a bűncselekmény következményeiért való felelősséget.³⁶⁵ A nemzetközi kohézió megteremtése érdekében azonban a szöveg megőrizte a minél teljesebb körű kizárásra vonatkozó mondatokat, így, ha jogi útra terelődik valamely CC alapú felhasználás kérdése, a bíróságra vár majd a szerződési szöveg végleges kiigazítása.

18.1.2. CC szerződő felei

A CC licencezési modellt választókat alapvetően két nagy csoportba sorolhatjuk.

18.1.2.1. A tudatos szerző

A [5.1.1.](#) fejezetben bemutatott szerzői minőséggel kapcsolatban már több fontos részlet megtárgyalásra került, ahogy a felhasználási szerződésekre vonatkozóan is. Észre kell azonban vennünk, hogy – függetlenül az itt leírt helyzetektől – az esetek 90%-ában az emberek nagy részének fogalma sincs arról, hogy az általa létrehozott műhöz kapcsolódóan neki bármiféle jogai lennének, hogy azzal kapcsolatban bárkit jogosíthatna.

³⁶⁴ A GPL fordítása esetében kötelezően megjelenítendő szöveg: „This is an unofficial translation of the GNU General Public License into *language*. It was not published by the Free Software Foundation, and does not legally state the distribution terms for software that uses the GNU GPL – only the original English text of the GNU GPL does that. However, we hope that this translation will help *language* speakers understand the GNU GPL better.” – <http://www.gnu.org/licenses/translations.html>

³⁶⁵ Ptk. 342. §.§ (1) bek.

Valójában ez a CC titka. Segít érvényt szerezni a szerzők és felhasználók korábban még (előttük is) ismeretlen jogainak. „A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta.”³⁶⁶ „Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.”³⁶⁷ A CC lényege tehát az, hogy „tudatos szerzőt terem”.

Hiszen lassan megjelenik az a generáció, amely számára a klasszikus C mellett a CC is jelent valamit. Minél szélesebb körben terjednek el az online licenmodellek, annál esélyesebbé válik, hogy a hol felhasználóként, hol szerzőként megjelenő személyekben tudatosul a jogosítási folyamat, és ők maguk is megszabják, milyen feltételek mellett használható a művük.

A CC azért szerencsés megoldás, mert különleges technikát használ, ugyanis a szerző által összeválogatott licencelemekből hozza létre a felhasználási szerződést, amelyet gépi kóddá formál, és lehetővé teszi, hogy a keresőprogramok egy adott védelmi fokra vonatkozó keresésnél válogathassanak a tartalmak között. Lássunk egy példát: a licenc egyik alapkérdése az átdolgozással kapcsolatos nyilatkozat. Ahogy az már a 7.7. fejezetben bemutatásra került, ez az egyik legfontosabb jogosultsága a szerzőnek. Erről tehát az alábbi kérdés megválaszolásával nyilatkozhat a szerző: „Engedélyezed a műved feldolgozását, átdolgozását?”

Amennyiben a válasz IGEN, úgy a helyzet egyértelmű, azaz a felhasználó jogosult az eredeti művet megváltoztatni. (Például a fényképet egy arra alkalmas program segítségével módosítani, megváltoztatni annak színeit.)

Ha a válasz: „IGEN, AMENNYIBEN MÁSOK AZONOS FELTÉTELEKKEL OSZTJÁK MEG A MŰVET”, a helyzet egy kicsit komplikálódik, ugyanis a felhasználási engedélybe bekerül egy feltétel, még hozzá az, hogy a felhasználónak, miközben maga is szerzővé válik, kötelessége a származékos művet azonos licenfeltételek szerint közzétennie. Ez – egy a szoftverlicencek világában járatos személy számára – ismerős kitétel, hiszen a GPL-licencek pontosan ezzel az elvvel működnek.

A harmadik lehetőség a kérdésre adott NEMleges válasz. Így a felhasználó nézegetheti, többszörözheti, terjesztheti a képet, de azon semmiféle változást nem eszközölhet, amennyiben ezt mégis megtenné, felhasználása jogsértővé válik.

18.1.2.2. A közkinccgyáros

Ahhoz, hogy valami közkinccsé válhasson, több út vezet. Ennek már egyik ismertett³⁶⁸ módja az, hogy a szerző halálát követő 70 évvel megszűnik a szerzői jogi védelem, és a korábban engedélyköteles tevékenységek (például: többszörözés, terjesztés) szabadon gyakorolhatóvá válnak. Hasonló helyzettel a szabadalmi jogban is találkozhatunk, ott ilyen az oltalom megszűnte (amely megszűnhet többek között a díjfizetés hiányában vagy a bejelentést követő 20. év elteltével). Előfordul azonban, hogy a szabadalmas valójában egyáltalán nem kívánja hasznosítani találmányát, illetve nem akarja azt elzárni a nagyközönség elől, csupán annyi a vágya, hogy feltalálóként tartsák számon. Ebben az esetben bejelenti szabadalmát, de a végleges szabadalmi oltalom megadását követően nem fizeti a fenntartási díjat. Vajon mi lehet ezzel egyenértékű szerzői jogi oldalon? Az angolszász jog erre találta fel a *public domain*-t. Ezen licencezési mód keretében az eredeti szerző minden jogáról lemond. Ez a kontinentális szemléletmóddal homlokegyenest szembenálló megoldás, melyet például hazánkban sem lehet

³⁶⁶ Szjt. 4. §.

³⁶⁷ Szjt. 42. § (1) bek.

³⁶⁸ Lásd 10. fejezet.

kivitelezni.³⁶⁹ Az Egyesült Államokban azonban, ezzel szemben állami pénzből finanszíroztak és finanszíroznak fejlesztéseket, kutatásokat, és különféle egyetemeken a projektben résztvevő programozókat és tudósokat (vagy magát az egyetemet) a megbízási szerződés keretében arra kötelezték, hogy a fejlesztés eredményével kapcsolatos jogaikról a közösség javára mondjanak le.

18.1.3. Az oltalom időtartama

Határozatlan idejű szerződés esetében a Ptk. általános szabályai szerint rendes és rendkívüli felmondásnak egyaránt van helye. A határozott időre (az alkalmazandó szerzői jog szerinti védelmi idő teljes tartamára) vonatkozó kikötések azonban főszabály szerint csak a rendkívüli felmondás lehetőségét tartalmazzák. (Rendkívüli felmondási ok tehát a licencben foglalt mondat: „Jelen Licenc és az általa biztosított jogok automatikusan megszűnnek a Felhasználóra vonatkozóan, amennyiben a Felhasználó megsérti jelen Licenc feltételeit”.) Ha a szerzői jogi törvény szövegét követjük, akkor a felhasználási szerződés megszűnésének a következő módjait vehetjük alapul: a felhasználási szerződés a jövőre nézve megszűnik

- a szerződésben megállapított idő elteltével vagy,
- a szerződésben meghatározott körülmények bekövetkeztével, ha
- a védelmi idő eltelt.³⁷⁰

Tehát, ha valaki a felhasználási jogokat végérvényesen át akarja engedni, a szerződésben egy határozott időpontot (például védelmi idő lejáta) jelöli meg.

18.1.4. Ismeretlen felhasználási módok és licencverziók

Ahogy azt már a [15.9.](#) fejezet is rögzítette: a szerződéskötés időpontjában még ismeretlen felhasználási módokra egy licenc sem jogosíthat. Ha utánagondolunk, ez lehet az egyik magyarázat arra, hogy a licenceknek folyamatosan növekvő verziószámai válnak elérhetővé, melyek közzétételi időpontját – jobb esetben – a licenc központi oldalán feltüntetik. Így lehetőség nyílik arra, hogy a technika fejlődésének és a licenc verziószámának követésével egyre tágabban jelölje meg a szerző a felhasználási módok körét.

18.1.5. A díjfizetés és az ingyenesség

Amennyiben a szolgáltatás-ellenszolgáltatás oldalt a felhasználási szerződésekben sarkítva értelmezzük, akkor a felhasználási jog ellentételezése a díj megfizetése. Optimális esetben az állami pénzből (tehát közvetetten az adófizetők pénzéből) finanszírozott kutatások és fejlesztések eredményének is a díjfizetőknél kellene megjelenüek. Ezért merül tehát fel jogosan a hozzáférhetővé tétel iránti igény. A CC egy erre szolgáló megoldás, amely lehetőséget ad a díjmentes juttatásra.

Ez a megoldás sem új keletű egyébként, hiszen számtalan szoftver programot ismerünk, melyek úgymond „ingyenesek”. Nem gondolok itt a *shareware* típusú programokra, hiszen azok célja a késleltetett fizetés. Ellenben a *freeware*, *public domain*, illetve a szabad szoftverek jelentős része ellenszolgáltatás nélkül adja meg a felhasználás lehetőségét. És nagyon hasonló ez a helyzet megannyi más esetben is. (Például hobbi-fotós oldalakon letöltésre felkínált képek.)

³⁶⁹ Szt. 31. §.

³⁷⁰ Szt. 54. §.

A díjfizetés kérdése a szerzői jogi törvényben foglalt általános szabály – „Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.” – alóli kivétellel oldható meg. A szerző – feltéve, hogy saját maga közvetlenül jogosítja az általa létrehozott tartalmat az interneten, jogosult a felhasználási szerződést maga alakítani, adott esetben tehát ingyenességet is biztosíthat. Ezt meghaladóan pedig ott az a megoldás, hogy a díjigény érvényesítésre – amennyiben az nem közös jogkezelésbe tartozik – a szerző nem köteles.

18.1.6. A CC-szerződés „szintjei”

A licencválasztás online felületen történik: <http://creativecommons.org/choose/>. Itt az egymást követő kérdésekre adott válasszal létrehozható maga a licenc.

A kitöltés egyértelmű, és rákérdez minden fontosabb elemre.

18.1.6.1. A gépi kód

Szó volt már arról, hogy létezik a CC-nek egy gépi kódú változata,³⁷¹ amely a legalsó szintje a licencnek, melyet emberek számára szinte értelmezhetetlen kódsorok alkotnak. Ez teszi lehetővé, hogy egyes keresők már eleve ezzel a licenccel védett tartalomra szűrjenek.³⁷²

18.1.6.2. Az ikonok

A második lépcsőt a CC-ikonok képezik.

Ezek is automatikusan generálódnak a licenc választása során. Néhány fontosabb ikon jelentése az alábbi:

1.2. táblázat: A Creative Commons által biztosított jogok és kötelezettségek

	Nevezd meg!	A szerző megnevezése (Szjt. 12. §)
	Ne add el!	Kereskedelmi forgalomba a szerző külön engedélye nélkül nem hozható (Szjt. 16. §)
	Így add tovább!	A megadott CC-licenccel egyező formában adható további felhasználási engedély a műre
	Ne változtasd!	A felhasználó csak a szerző külön engedélyével jogosult a művet fel- vagy átdolgozni (Szjt. 29. §)

Az itt megjelölt ikonok a táblázatban feltüntetett jogosításokat szimbolizálják.

³⁷¹ `
Egyszer volt, hol nem volt, a digitális szerzői jog by <a xmlns:cc="http://creativecommons.org/ns#" href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/deed.en_US" property="cc:attributionName" rel="cc:attributionURL">Dr. Dudás Ágnes is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.5 Hungary License .`

³⁷² <http://creativecommons.org/find/>

18.1.6.3. A jogi szöveg

A licenc az előbb említetteken túl rendelkezik egy központi maggal, amelyre a licenc használójának nincs ráhatása. Ez többnyire az angolszász jogból ismert elemeket tartalmazza, például általános figyelmeztetés, hogy a *Creative Commons* nem ügyvédi iroda, a licenc használata nem keletkeztet megbízási jogviszonyt, vagy a szavatosság és felelősségi klauzulák. A harmadik szint tehát egy jogi szöveg, amely a kiválasztott felhasználási módok szerint kerül generálásra.

Értelemszerűen felmerülhet a kérdés, hogy egy ilyen „előre szabott” rendszerben hol marad a szerződéses akarat. Gondoljunk csak a Ptk. vonatkozó passzusaira:

„A szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg. A szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akaratall eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja.”³⁷³

A szerződő feleknek itt is van döntési joga, hiszen a szerző az imént említett választási lehetőségekkel élve a felhasználási szerződés valamennyi fontos pontjáról (ezek alább részletes kifejtésre kerülnek) rendelkezik. Az általa a licencben foglaltak képezik a szerződés gerincét.³⁷⁴ A felhasználó döntési szabadsága pedig abban áll, hogy amennyiben nem ért egyet a licencben foglaltakkal, nem használja az adott tartalmat, illetve, hogy esetleges speciális engedélyekért megkeresi magát a szerzőt.

18.1.7. CC mint a személyhez fűződő jogok fellegvára

Ez a kijelentés első látásra fellengzősnek tűnhet, hiszen miért is lenne tekintettel egy angolszász jogrendszerből származó szerződésforma a személyhez fűződő jogokra? Mégis, ha átgondoljuk a művek keletkezési körülményeit, találhatunk összefüggéseket.

18.1.7.1. Névfeltüntetés

Talán a legfontosabb személyhez fűződő jog a név feltüntetéséhez való jog. Ismerek egy zenekart, négy lelkes fiatal bandataggal, akik összejárnak hetente egyszer-kétszer, vannak csuda jó saját dalaik, van saját CD-jük is, kis tételben barátok közt jár kézzől kézre. Nem törnek a slágerlisták élére, mindegyiknek van a zenélés mellett munkahelye. Ők „örömmzenélnek”. A CD-jük azért ér sokat, hogy ők zenélnek rajta. Ott vannak a dallamban, a szövegben, ők a szerzők. Ha közzéteszik a dalokat, akkor ország-világ megismeri őket... s mivel nem akartak rosztyárokká válni, ennyi elég is.³⁷⁵

Vagy vegyünk egy másik példát: a hobbifotózást. A hobbifotósnak nem célja, hogy a képei eladási árából éljen. Azért teszi közzé azokat, mert szépek, és azt szeretné, hogy mások is gyönyörködhesse az általa megragadott pillanatban. Számára is csak az a fontos, hogy tudják, az adott kép ő műve. Ahogy a szabadidejét fejlesztéssel töltő programozó sem mindig akar vagyoni javakat, hanem csak hírnevet.

A jelen szerzői jogi rendszerünk, bár dualistának mondott, valójában egyre erőteljesebbül védi a személyhez fűződő jogokat, kiemelten ideértve a névfeltüntetéshez való

³⁷³ 200. § (1) bek.

³⁷⁴ 205. § (1)–(2) bek.: „A szerződés a felek akaratának kölcsönös és egybehangzó kifejezésével jön létre. A szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges, valamint a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges.”

³⁷⁵ A példa az egyszerűség kedvéért tételezzük fel, hogy kiléptek a közös jogkezelésből.

jogot. Gondoljuk csak a tömegtermelésre, ahol az alkotások termékké fakulnak. Itt találjuk a szoftverházak nagy fejlesztéseit névtelen alkotókkal, egy festőművész „*noname* grafikáit” egy arculattervező cégnél, és a munkaviszonyban keletkező alkotások nagy részét.

Helyezzük mindezt az internetre.³⁷⁶ A rockbanda zenéit CC alatt letöltik és továbbadják, névvel, címmel és akár telefonszámmal is, amelyből jó esetben a végén kerekedik néhány fellépés. A hobbifotós képei szintén CC alatt kerülnek terjesztésre, és mivel összesen annyi a követelmény, hogy a szerző kerüljön feltüntetésre, ennek mindenki eleget tesz. Míg kalózképek és kalózzenék esetében a felhasználók törekszenek arra, hogy a forrást eltüntessék, az említett speciális esetekben erre nem (vagy sokkal kisebb eséllyel) kerül sor. Mivel pedig ismert a szerző, és meg is található, a folyamat sokkal egyszerűbb lesz, például abban az esetben is, ha egy kiállításszervező akarja megtalálni a fotóst.

A tendencia azt mutatja, hogy a CC elsősorban nem a „megélhetési szerzők” között fog elterjedni, ők már eddig is megkötötték a maguk felhasználási szerződéseit, és nincs szükségük erre a mankóra. A CC célcsoportja a számtalan ez idáig „névtelen” szerző.

18.1.7.2. Nyilvánosságra hozatal

Mivel CC alá az említett indíttatásból valószínűleg nem kerülnek, csak olyan alkotások, melyeket munkaviszony keretében hoztak létre, okkal feltételezhetjük, hogy annak szerzője szabadon rendelkezett a nyilvánosságra hozatal módjáról és körülményeiről. S tette mindezt tudatosan (ennek jele, hogy adott hozzá a felhasználás körülményeit részletező engedélyt). Teljesülnek tehát ennek a jogosultságnak is a törvényben foglalt feltételei.³⁷⁷

Más kicsit a helyzet a már említett „közkincsgyártás” esetében, hiszen az állami megrendelésre készített alkotások jelentős része munka- vagy vállalkozási szerződés keretében készül. Ezekben a szerződésekben viszont – munkaviszony esetében a megrendelő és a munkáltató által aláírt példányban – külön pontként nevesítenen kell, hogy szerepeljen, hogy az elkészült alkotásokat CC alatt teszik közzé, így lényegesen nagyobb az esély a jogkövető magatartásra (azaz, hogy az eredeti szerzők megnevezésre kerülnek, nem pedig a szerzők mögött álló jogi személyt fogják – hibásan – szerzőként feltüntetni).

18.1.7.3. A visszahívás joga

A személyhez fűződő jogok csokrában fontos – bár kevésbé gyakorolt – jog a [6.2.](#) fejezetben részletesen tárgyalt visszavonás joga. Hiába zárják ki a megadott engedélyek visszavonásának lehetőségét az egyes felhasználási szerződések, ez a jog a szerzőt a törvény erejénél fogva illeti meg.³⁷⁸ S bár a törvény adta lehetőséggel online környezetben körülményes élni, azért a lehetőség adott. Ráadásul, ha a szerző licencében díjmentesen engedi át a jogokat, feltételezhető, hogy az engedély visszavonása sem okozhat jelentős kárt. Ebből a szempontból tehát megfelelő CC környezetben könnyebben gyakorolható e jog, mint egy kereskedelmi alapokon nyugvó szerződés esetében, ahol a másik oldal beruházásait, esetleges elmaradt hasznát is meg kell térítenie a visszaközö szerzőnek.

³⁷⁶ Az egyszerűség kedvéért egy szerzői oldalra.

³⁷⁷ Szjt. 10. §.

³⁷⁸ Szjt. 11. §.

18.1.8. Kritika

Természetesen, mint minden újnak, ennek is vannak ellenzői.³⁷⁹ Vegyünk át néhányat a kritikai érvek közül.

18.1.8.1. Kleine Münze

Kleine Münze néven vált ismerté a szerzői jogi védelem „határa.” Ezzel a kifejezéssel élve határozza meg a német szerzői jog azt a szintet, amely már érdemes a védelemre, hiszen hordozza az ehhez szükséges egyéni, eredeti jelleget. Figyelemmel a CC terjedésére, és arra, hogy azt nem elsősorban szerzői jogban járatos bírók alkalmazzák, előfordulhat, hogy egy – egyébként védelemre nem jogosult – művel kapcsolatosan is meghatározza a szerző a felhasználás körülményeit. Mivel a *Kleine Münze* szint meghatározása végtelenül bonyolult, hiszen a védelem nem függ sem mennyiségi, sem minőségi, sem esztétikai kritériumoktól,³⁸⁰ nehéz határozottan állítani bármiről, hogy az nem méltó oltalomra. Vegyük sorra tehát a lehetőségeket:

a) Nem méltó a védelemre, nincs felhasználási engedély.

Ebben az esetben az alkotást bárki szabadon használhatja.

b) Nem méltó a védelemre, CC-licenc alá kerül.

Itt elsősorban attól függ, mely licenctípust jelöli meg a magát szerzőnek érző személy. Hiszen, ha például az *Attribution – NonCommercial – ShareAlike* kombinációt választja, akkor a név feltüntetése, illetve a kötelező továbblicencelés lesz az egyetlen különbség. Persze vélhetően egy bírósági eljárásban ez említett igényeinek – lévén, hogy alkotása nem jogosult a védelemre – nem tudna érvényt szerezni. Azonban, amíg nem terelődik jogi útra a kérdés, a rendelkezésnek semmiféle káros következménye nincs.

c) Méltó a védelemre, nem CC a választott licenc.

A szerződéses szabadság először nem az egyes szerződéses elemek összeválogatásakor jelentkezik, hanem akkor, amikor a szerző meghozza azt a döntést, hogy művével kapcsolatosan másnak jogot enged. Ekkor választja ki a számára szimpatikus szerződéses modellt, vagy alkot éppen ő maga egy teljesen egyedi szerződést. Akár a CC-hez hasonló licenből is találhatunk jó néhányat, elég ha csak a már említett GPL-re, vagy az Európai Unió által preferált EUPL-re³⁸¹ gondolunk. Az említett esetekben természetesen a választott felhasználási szerződés lesz az irányadó minden tekintetben (feltéve persze, hogy tartalma nem ütközik jogszabályba).

d) Méltó a védelemre, CC-licenc alá kerül.

A védelem a korábban már ismertetett módon illeti meg a művet.

18.1.8.2. A CC örök

Vélhetően a CC-kérdés legsarkalatosabb pontja. A CC alá helyezett művek vonatkozásában az egyszer már megadott engedély kőbevésettnek látszik. Azonban, ha apránként végiggondoljuk magát az engedélyezés menetét, rádöbbenhetünk, hogy ez távolról sincs így.

Alapeset: a szerző megalkotja a művet, és CC-licenc alatt közzéteszi az interneten.

Egyszerű esetben a visszavonhatóság, illetve a megváltoztatás kérdése fel sem merül. A szerző csak valamely különleges közrehatásra dönthet úgy, hogy a CC mégsem

³⁷⁹Az INDICARE oldalán komoly vita bontakozott ki Tóth Péter Benjámin, Mia Garlick és Bodó Balázs között. Tóth Péter Benjámin: *Creative Humbug* –

http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=118#comments, Mia Garlick: *Creative Humbug? Bah the humbug, let's get creative!* – http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=124,

³⁸⁰ Szjt. 1. § (3) bek.

³⁸¹ <http://ec.europa.eu/idabc/eupl.html>

volt tökéletes licencezési forma. Ez az ok legtöbb esetben a pénz lesz. Mondjuk, kiderül egy-két hónap elteltével, hogy a korábban említett rockbanda által játszott zene, melyet „nem kereskedelmi” változatban letölthetővé tettek az oldalukon, nem pár tucat embert vonzott, hanem felhasználók millióit.

Megjelenik tehát egy lemezcég, amely szívesen kiadna egy kislemezt néhány ismert és új dallal. Tekintve, hogy a licenc kizárta a kereskedelmi felhasználás lehetőségét, valamennyi dal tekintetben meg kell egyeznie a zenekarral.

Abban az esetben, ha a kereskedelmi felhasználást is engedélyezi a szerző, mert nem feltételezi, hogy ebből bárki hasznot húzhat, a helyzet a következőképpen alakulna: a lemezcég az együttes külön engedélye nélkül, a CC-re hivatkozva kiadja a lemezt. A lemez nagy siker, és a rockbanda titokban ezerszer megbánja, hogy ezt a fajta CC-t választotta. Mit tehet? Ha a mű felhasználása iránti igény a szerződéskötést követően jelentősen megnő (egy tucat helyett pár millió rajongó), és ez sérti a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéséhez fűződő lényeges, jogos érdekét (a választott CC-licenc szerint a szerző nem kap semmit), akkor a bíróság jogosult a felhasználási szerződést – amely a CC-n alapul és az együttes, illetve a licenc alapján a hangfelvételeket kiadó, illetve forgalmazó lemezcég között áll fenn – módosítani.³⁸² Tehát a bestseller klauzula esetleges alkalmazása megmentheti a hoppon maradt szerzőket.

Mindazonáltal a kereskedelmi felhasználás engedélyezésének kérdése általános szerződési feltételekbe foglaltan kérdéses. A szerzői jogi törvény hatályos rendelkezései szerint a felhasználót az eredeti szerző jogosítja, és az eredeti szerző kifejezett engedélyével jogosult csak harmadik személyre az engedélyt átruházni.

A jelenlegi magyar szabályozás – hasonlóan a német mintához³⁸³ – lehetővé teszi az online jognyilatkozattal történő jogosítást.

18.1.8.3. A CC vírus

Tekintve, hogy a GPL-t, mint a CC előfutárát tekinthetjük, érdemes az ezzel a licenccel kapcsolatosan kialakult gyakorlatot megnézni. A GPL-nek, egy a CC-hez hasonló szigorú kikötése, hogy átdolgozás esetén, ha az alapul szolgáló mű GPL alá tartozó mű volt, a származékos műnek is követnie kell az adott licenccel. Egyesek szerint ezért ez a licenc úgy terjedt, mint egy vírus. Mindenesetre, ha ezzel a példával élünk, akkor ez egy különleges vírus volt, ugyanis csak azt fertőzte meg, aki meg akart fertőződni. Sőt még arra is volt lehetőség, hogy az ember kigyógyuljon belőle.

Mi is történik tehát? Lássunk egy példát: adott egy fejlesztő, aki írt egy szemrevaló programot, és GPL alatt közzétette. Egy kis idő múltán bezörgetett az ajtaján egy nagy szoftveróriás, aki szeretne volna használni az általa írt kódokat, de oly módon, hogy azt a későbbiekben ne kelljen GPL alatt közzétennie. Mivel a GPL – tekintettel az egymásra épülő szerződések láncára – főszabály szerint visszavonhatatlan, ezért arra kérte hát a fejlesztőt, hogy adjon egy másik felhasználási engedélyt, amely zárt kódúvá teszi a programot, és a program további változatait. Megtehetette a fejlesztő? Persze, hiszen ahogy a CC, úgy a GPL sem kizárólagos jogokat ad át. Jogában állt tehát bármikor úgy rendelkezni, hogy az adott műnek teremt egy „kereskedelmi” arcot is. Végeredmény-

³⁸² Szjt. 48. §.

³⁸³ Urhebergesetz 32. §.§ (3) bek.

ben pedig a közösség jól járt, mert kapott egy programot, amelyet nyugodtan átdolgozhatott, fejleszthetett, továbbadhatott, a szoftveróriás jól járt, mert kapott egy remek kódot, amelyet bár felhasznál, a fejlesztési eredményeit titokban tarthatja, a programozó is jól járt, mert egyik oldalról népszerű lett, másrészt viszont a második felhasználási szerződésben komoly árat jelölt meg.

Amennyiben a fejlesztés nem egyedüli alkotása volt a fejlesztőnek, hanem máshonnan vett át részleteket, vagy csak „tökéletesített” valaki más alkotásán, ez is jogában állt, azonban a döntést megelőzően meg kellett ismerni a feltételeket, amelyek ehhez az úthoz vezettek.

18.1.9. Közös jogkezelő szervezetek

Sokan úgy gondolják, hogy a közös jogkezelő szervezetek és a CC komoly háborúban állhatnak egymással, azonban ez nem így van. Nincs háború, ugyanis nincs olyan ország, melyet meg kellene hódítani. Vannak egyrészt a már említett „gyakorlott szerzők”, akik „regisztrált” tagjai a jogkezelőknek. Az egyesületek bevételeinek jelentős része (például rádiók, televíziók által fizetett jogdíjak) az ő műveik után folyik be a jogkezelőhöz. Az Artisjus legutóbbi publikált (2011. évi) jelentése alapján: „Az év végén 1821 taggal és 8713 nem tag megbízóval rendelkezett az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület.”³⁸⁴ A „eseti szerzők” – ezalatt értve a *Kleine Münze* szintet meghaladó művek alkotóinak számát – feltehetően több millió. Ahol tehát egyáltalán érdekellentét mutatkozhat a CC és a közös jogkezelés között, az csupán ez a terület.

A közös jogkezelés és a CC rendszere alapvetően abban különbözik, hogy míg az első a szerző által alkotott valamennyi, meghatározott műtípusba tartozó művön fennálló meghatározott jogokra vonatkozik, addig a második eseti jellegű. A közös jogkezelésből tehát nem „lóghat ki” a szerző egy-egy művével. Valamennyi művére vagy szomszédos jogi teljesítményére vonatkozóan természetesen tiltakozhat az azok felhasználását illető (nem kizárólagos) közös jogkezelés körében történő engedélyezés ellen.³⁸⁵ Ellentmondás például akkor keletkezik, ha esetleg valamelyik „regisztrált szerző” szeretné egyetlen művét saját maga CC alá helyezni.³⁸⁶

18.2. „Open Source – Open Mind”

Bill Gates a következő sorokat írta egyszer: „Melyik profi engedheti meg magának, hogy ingyen dolgozzon? Melyik amatőr engedheti meg magának, hogy három évet dolgozzon egy programon, megkeresse az összes hibát, elkészítse a teljes dokumentációt, aztán az egészet ingyen elérhetővé tegye?”³⁸⁷ És biztosan nem hitte volna, hogy valaki erre önként a munkára jelentkezik. Pedig azóta fejlesztők százezrei, ha nem milliói álltak be

³⁸⁴ http://www.artisjus.hu/userfiles/file/egyesulet/eves_besz/artisjus2011beszamolo.pdf 5. o.

³⁸⁵ Sztj. 91.§ (2) bek.

³⁸⁶ Ezzel kapcsolatban lásd még 12.4. fejezetet a közös jogkezelésből való kilépésről

³⁸⁷ „Who can afford to do professional work for nothing? What hobbyist can put 3-man years into programming, finding all bugs, documenting his product and distribute for free?” Bill Gates: An open letter to Hobbysists <http://www.nytimes.com/library/cyber/surf/072397mind-letter.html>

ebbe a sorba. Egy részüket hackereknek nevezzük³⁸⁸ a mozgalom egyik központi szereplője pedig Richard M. Stallman,³⁸⁹ a *Free Software Foundation* alapítója és a GPL-licenc megalkotója.

A motivációról Stallman a GNU-Project³⁹⁰ indulásakor (1984-ben) így nyilatkozott:³⁹¹ „Extracting money from users of a program by restricting their use of it is destructive because the restrictions reduce the amount and the ways that the program can be used...”³⁹²

Free Software-ről már a nyolcvanas évek közepe óta beszélhetünk, az *Open Source Software* elnevezés új keletűbb, körülbelül 1998-ra datálható. Stallman 1985 októberében hozta létre a *Free Software Foundation* alapítványt.³⁹³ Itt találhatjuk az első „definícióként” a Szabad szoftver meghatározását: „Free software is a matter of the users’ freedom to run, copy, distribute, study, change and improve the software.” Értelmezése szerint a szabadságnak a következő négy foka van:³⁹⁴

- a program bármilyen céllal való futtatása;
- a program működésének tanulmányozása, kiegészítése – ehhez elengedhetetlen kellékként a forráskód ismerete;
- másolatok terjesztése felebaráti szeretetből;
- a program tökéletesítése, majd ezen javított kiadás – az egész közösség javát szolgáló – közzététele.

Ezen kitételek közül az „érdekszoftverek” általában csak a szabad futtatást, és bizonyos határok között a szabad másolást és terjesztést engedélyezik. Nem adnak lehetőséget sem a programok tanulmányozására, sem módosítások eszközölésére.

³⁸⁸ A *hacker* és *cracker* fogalmak között feltétlenül különbséget kell tenni. Tévesen él a köztudatban ugyanis, hogy a hackerek lennének a számítógép-feltörő kalózok, az ilyen bűncselekményeket elkövetők (*crackerek* – rombolók) semmi közös tulajdonságot nem mutatnak a *hackerekkel*, akik főként teremtésre és tökéletesítésre törekcszenek. „Hackers solve problems and build things, and they believe in freedom and voluntary mutual help. To be accepted as a hacker, you have to behave as though you have this kind of attitude yourself. And to behave as though you have the attitude, you have to really believe the attitude.” – <http://www.expertbase.org/wp-8-123.html> Lásd még: Drótos László: *Hálózati értelmező szótár*, N. I. I. F., Budapest, 1999.

<http://mek.oszk.hu/01200/01280/html/1.02/h.htm>,

<http://mek.oszk.hu/01200/01280/html/1.02/c.htm#c.ra>

³⁸⁹ <http://www.stallman.org/>

³⁹⁰ <http://www.gnu.hu/>

³⁹¹ Magyarul: www.gnu.hu

³⁹² Az eredeti szöveg: „...Extracting money from users of a program by restricting their use of it is destructive because the restrictions reduce the amount and the ways that the program can be used. This reduces the amount of wealth that humanity derives from the program. When there is a deliberate choice to restrict, the harmful consequences are deliberate destruction. The reason a good citizen does not use such destructive means to become wealthier is that, if everyone did so, we would all become poorer from the mutual destructiveness. This is Kantian ethics; or, the Golden Rule. Since I do not like the consequences that result if everyone hoards information, I am required to consider it wrong for one to do so. Specifically, the desire to be rewarded for one’s creativity does not justify depriving the world in general of all or part of that creativity.” – <http://www.gnu.org/gnu/manifesto.de.html>

³⁹³ Glyn Moody: *Rebel Code Linux and the Open Source Revolution*, Penguin Books, London, 2002, 24. o.

³⁹⁴ <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html>

magyarul: <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.hu.html>

18.2.1. Copyleft

Az *Open Source Software* – magyar fordításban: Nyílt Forráskódú Szoftver – elnevezés sem csak kizárólag a forráskódhoz való szabad hozzáférést jelenti. A *Copyleft* kategória további – licencek jellegzetességei szerint felosztott – alcsoportokra bomlik. Az elhatárolás alapját az adja, hogy mennyire hasonlítanak az eredeti alap GPL-licenchez, illetve mennyire engednek annak szigorú szabályaitól eltérést. Érdekes fejleménye a történetnek, hogy – kereskedelmi szoftvereket is gyártó – szoftverházak, más és más indíttásból saját fejlesztésű szoftvereket minősítettek nyílt forráskódúnak és szabadon terjeszthetőnek, illetve egyes szabad szoftver fejlesztői programokat támogatva járultak hozzá a szoftverpiaci monopolizált helyzet oldásához. Ezen szoftverek azonban valahol kötődnek azért eredeti „szerzőjükhöz” és ez a licencek – általuk fejlesztett – sajátos variációiban is megnyilvánul.

19. Szerzői jogi jogsértések esetei, következményei

A jogsértésekkel kapcsolatos szankciórendszer kétpólusú, egyrészt létezik az objektív típus, ahol felróhatóságtól függetlenül kerülnek megállapításra az egyes eszközök. A másik a szubjektív, amely a klasszikus kártérítési modell (ahol bizonyítandó a kár bekövetkezése, az ok-okozati összefüggés és a felróhatóság). A szerzői jogi törvény mellett elsődlegesen a Polgári Törvénykönyv mint háttérjogszabály³⁹⁵ (illetve egy speciális esetben az elektronikus kereskedelemről szóló törvény) tézisei az irányadóak.

A szerző jogainak megsértése esetén tehát a következő felróhatóságtól független polgári jogi igényeket³⁹⁶ támaszthatja:

- kérheti – részleges átfedésben a Ptk. személyhez fűződő jogok megsértése esetére rendelt tételekkel³⁹⁷ – a jogsértés bírósági megállapítását,
- a jogsértés abbahagyását,
- valamint a jogsértő további jogsértéstől való eltiltását,
- követelhet megfelelő nyilvánosság előtti elégtételt,
- valamint a sérelmes helyzet megszüntetését,
- a jogsértést megelőző állapot helyreállítását,
- valamint a kizárólag vagy elsősorban a jogsértéshez használt eszköz, anyag,³⁹⁸ illetve az annak következtében keletkezett dolog megsemmisítését, jogsértő mivoltától való megfosztását.
- ezen felül speciális rendelkezésként lehetősége van arra kötelezni a jogsértőt, hogy szolgáltatson adatot a jogsértésben résztvevőkről, valamint a jogsértő felhasználásra kialakított üzleti kapcsolatokról, illetve követelheti a jogsértéssel elért gazdaság visszatérítését.

Az itt felsorolt igényeket a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló, 2004. április 29-én elfogadásra került, 2004/48/EK irányelv³⁹⁹ egységesítette a Közösségen belül. Jelen rész célja, hogy a jogsértések orvoslásával kapcsolatos gyakorlatot alapul véve bemutassa az említett lehetőségeket.

³⁹⁵ Szjt 3. §.

³⁹⁶ Szjt. 94. §.

³⁹⁷ Ptk. 84. §.

³⁹⁸ Ezen „kizárólag vagy elsősorban a jogsértéshez használt eszköz, anyag” kitétel hiányzott a régi Szjt. polgári jogkövetkezményeket tárgyaló 52. § (1) részéből.

³⁹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/dd/17/02/32004L0048HU.pdf> – az irányelv az egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és a szerzői jogok érvényesítésével összefüggő módosításáról szóló 2005. évi CLXV. törvénnyel került átültetésre.

19.1. Elhatárolások

A szerzői jogi törvények több ponton rendelkeznek a felek között létrejött (vagy éppen létre nem jött) szerződéseket meghaladó díjfizetési kötelezettségről. Elég, ha csak a közös jogkezelésben beszédett, majd felosztott jogdíjakra,⁴⁰⁰ a bestseller klauzulára⁴⁰¹ vagy éppen a jogosulatlan felhasználással kapcsolatban keletkezett igényekre⁴⁰² gondolunk.

A bestseller klauzulában⁴⁰³ nevesített igény vizsgálata kiemelten fontos új, első-könyves, elsőműves, pályakezdő szerzők esetében. A felek között létrejött szerződés tartalmának utólagos, harmadik személy (hatalom) által történő módosítása természetesen több kérdést is felvet. Ahogy az Alkotmánybíróság az említett paragrafus⁴⁰⁴ vizsgálatakor 2002 novemberében rámutatott,⁴⁰⁵ a szerződéses szabadság nem alkotmányos alapjog, így az alapos okkal, az ésszerűség határain belül – alapvető jog vagy alkotmányos jogintézmény megsértését elkerülve – korlátozható.

A *Kommentár*⁴⁰⁶ által nevesített, a Ptk. 201. § és 264. §-okkal kapcsolatos elhatárolási okokon (első esetben a szerződés megkötésekor kell fennállnia a feltűnő értékkülönbségnek, másodikban a felek közötti, korábban létrejött tartós jogviszony alapján lehetséges csak a módosítás) túl a jogalkalmazás szempontjából van még egy, igen jelentős kérdés. Ez pedig az, hogy a polgári jog általános szabályainak figyelembevétele mellett a 267-es Polgári kollégiumi állásfoglalásának alkalmazására – amely az alábbiak szerint határozza meg a „feltűnő értékaránytalanság” kompenzálásának lehetőségét – sor kerülhet-e.

„E rendelkezésnél a bíróságnak figyelemmel kell lennie arra, hogy – a Ptk. 237. §-a (2) bekezdésének helyes értelmezéséből következően – a törvény a feltűnően aránytalan előny kiküszöbölését rendeli, és ez nem jelenti a szolgáltatás értékének a forgalmi értékre való leszállítását (vagy felemelését). A feltűnően aránytalan előny kiküszöbölése tehát nem jelenti azt, hogy az ellenszolgáltatás – ha azt a felek szabadon állapítják meg – a szolgáltatás forgalmi értékével legyen azonos. A bíróságnak ilyen esetben a szolgáltatás értékét olyan összegben kell megállapítania, amely nem azonos ugyan a

⁴⁰⁰ Szt. 91. §.§.

⁴⁰¹ Szt. 48. §.§.

⁴⁰² Szt. 94. §.

⁴⁰³ 48. §: „A polgári jog általános szabályai szerint a bíróság akkor is módosíthatja a felhasználási szerződést, ha az a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéséhez fűződő lényeges, jogos érdekét sérti, mert a mű felhasználása iránti igénynek a szerződéskötést követően bekövetkezett jelentős növekedése miatt feltűnően nagyvá válik a felek szolgáltatásai közötti különbség.”

⁴⁰⁴ Szt. 48. §.§.

⁴⁰⁵ 852/B/1995. ABH, idézve a következő határozatokat: „A gazdasági verseny szabadságának elve első-sorban az alkotmányos alapjogok védelme révén valósul meg, és mind a gazdasági verseny érvényesülése, mind a vállalkozáshoz való jog korlátozható (897/B/1994. AB határozat, ABH 1995, 722, 726.). A korlátozás vizsgálatánál lényeges szempont az, hogy a szerződési szabadság nem alkotmányos alapjog, így erre vonatkozóan nem alkalmazandó az Alkotmány 8. §-ának (2) bekezdése. A szerződési szabadságnak tehát a lényeges tartalma is korlátozható [32/1991. (VI. 6.) AB határozat, ABH 1991, 146, 159.]. A szerződési szabadság korlátozásáról általános jelleggel azt mondta ki az Alkotmánybíróság, hogy a korlátozás abban az esetben tekintendő alkotmányellenesnek, ha a szerződési szabadsággal szoros kapcsolatban álló, azt megvalósító vagy magában foglaló alapvető jog vagy alkotmányos intézmény sérelme is megvalósul [327/B/1992. AB határozat, ABH 1995, 604, 607.]. Ezen kívül a szerződési szabadság korlátozása alkotmányellenes lehet akkor is, ha a korlátozásnak nincs alapos oka, a korlátozás nem ésszerű [15/1994. (III. 10.) AB határozat, ABH 1994, 414, 415; 1414/D/1995. AB határozat, ABH 1999, 539, 541.].

⁴⁰⁶ *Kommentár*, 264. o.

forgalmi értékkel, de olyan helyzetet teremt, amely mellett a feltűnő értékkülönbség többé már nem áll fenn. Olyan ellenérték megállapítására kell tehát törekedni, amely a felek üzleti érdekeihez legközelebb áll. Az értékkülönbségnek tehát csak az előnyt feltűnően aránytalanná tevő részét kell kiküszöbölni.”

A 267-es Polgári Kollégiumi Állásfoglalás azonban egyrészt meghaladja a „polgári jog általános szabályait” másrészt, a felek szolgáltatásainak arányban állását sokkal inkább az Szjt. 16. § (4) bekezdése alapján kell értelmezni, ahol is a jogdíjnak a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állónak lennie. Ahogy arra a felhasználási szerződésekről szóló fejezet is kitért,⁴⁰⁷ a kompenzáció csak egyszeri (például: határozott idejű), fix díjas felhasználások esetében értelmezhető, tehát ha eredendően százalékos juttatásban állapodik meg a szerző, utóbb a százalék megemelését e rendelkezés alapján nem kérheti, hiszen az arányosság az évek múltával sem szenved csorbát. Ahogy arra a *Kommentár* rámutat, a bestseller klauzula nem a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel arányos díjról szól, hanem a „felhasználás eredményéből való arányos részesedésről.”⁴⁰⁸

Szoftver esetében a következő példával szemléltethető a kialakult helyzet: adott egy épületgépészeti szakember, aki mellesleg a fejlesztésben is jeleskedik. Tapasztalatai alapján létrehoz egy tervező szoftvert, amely kiválóan alkalmazható 1000 m²-t meghaladó alapterületű ingatlanok légkondicionálási terveinek elkészítésére. Mivel a tervezéssel nem kíván foglalkozni, és egyébként is szorult anyagi helyzetben van, felajánlja a művet egy szoftverháznak. A köztük létrejött – *basic* (tehát semmi különleges rendelkezést nem tartalmazó) – szerződés alapján a szoftverház jogosult a programot 2 éven belül, korlátlan példányszámban értékesíteni. A felhasználásért járó jogdíjat a felek 200.000,- forintban állapítják meg. A szerződéskötés pillanatában a szoftverház egy konkrét ügyfélnek kívánta eladni a programot, a fejlesztő pedig azt gondolta, hogy mást úgysem nagyon érdekelhet a programja, hiszen a piac már így is tele van tervező szoftverekkel. Igen ám, de az egyetlen „potenciális” vevő egy szakmai konferencián megemlíti, hogy a tervezési munkálatok ennek a szoftvernek köszönhetően a tizedére rövidültek, és az eredmény tökéletes, így aztán a konferencia valamennyi résztvevője (a teljes piac) az előadást követően ott tolong szoftverház standjánál, a program megvásárlása érdekében és a szoftverből nem 1 db kel el, hanem 257 db. Az elért bevétel tehát 257-szerese a tervezettnek (szoftverenként 400.000,- forint „vétellárral” számolva: 102.800.000,- forint, ebből levonva a szoftver megszerzésére fordított: 200.000,- forint, illetve a konferencia kiállító standjának bérleti díját, 150.000,- Ft még mindig jelentős⁴⁰⁹ összeg. Az eredeti elképzelés egy vevő esetén: 200.000,- Ft, 100% hasznot jelentett volna). A bíróság által eldöntendő kérdés tehát az lesz, hogy mennyi is lehet a feltűnő értékaránytalanság megszüntetését lehetővé tevő szerzői jogdíj mértéke, amely a jelen gyakorlat alapján az arányos díjazás 40–60%-a esetében teljesül.

⁴⁰⁷ Lásd [11.](#) fejezet.

⁴⁰⁸ *Kommentár*, 265. o.

⁴⁰⁹ 102.450.000,- Ft.

19.2. A jogdíj mértékének meghatározása

Az Szjt. a vagyoni jogokkal kapcsolatos általános szabályai között⁴¹⁰ rendezi a jogdíj-számítás alapmódszerét. A szerzőt illeti meg a műhöz kapcsolódó valamennyi hasznosítási jog. A felhasználás engedélyezéséért – a törvényben nevesített kivételektől eltekintve – pedig jogdíjra jogosult. Az, hogy a törvény szerint a megadott engedély fejében – eltérő megállapodás hiányában – a díjazásnak a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia, még nem jelenti, hogy a felhasználás ingyenes, ha a felhasználónak közvetlen vagyoni előnyt nem hoz a felhasználás. A régi Szjt. kommentárja⁴¹¹ említi a Legfelsőbb Bíróságnak egy koreográfiával kapcsolatos döntését,⁴¹² amely ki mondja, hogy „Ha [...] az ellenszolgáltatás – bevétel hiányában – nem állapítható meg, ennek olyan más módon kell történnie, amely a szellemi alkotásban rejlő munka minőségének és mennyiségének megfelelő díjazását biztosítja...”

A jelenleg hatályos törvény a 16. § (4) bekezdésében szabályozza ezt a kérdést, mely szerint alapesetben a díjazásnak a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia.

A következő, jogdíjjal kapcsolatos szabályt a hatályos Szjt. 42. § (1) bekezdése rögzíti, mely szerint a felhasználás engedélyezése fejében a felhasználó jogdíjat köteles fizetni.

A jelenleg hatályos törvény nem tér ki a régi Szjt. azon rendelkezésére, amely a műpéldány átadását és a felhasználási jog biztosítását különválasztotta, ez azonban az egyes jogszabályhelyek összeolvasását követően levezethető.⁴¹³ A *Régi Kommentár* szerint a rendelkezés törvénytöredékbe foglalására azért volt szükség, mert komoly gondot jelentett a mű megvásárlásával keletkezett jogok és a szerző által engedélyezett felhasználások elhatárolása. Leginkább a képzőművészeti alkotások esetében volt szükség a döntési pozíciók elhatárolására, például a mű adásvételét követően az új tulajdonos vagy az eredeti szerző jogosult-e az alkotás reprodukcióját, kiállítását engedélyezni.⁴¹⁴ Álláspontom szerint a jogviták egy része elkerülhető lenne, ha az említett szabályt – egy kicsit csiszolva – megtartotta volna a jogalkotó.⁴¹⁵

⁴¹⁰ Szjt. 16. § (4) bekezdése: „(4) Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhatja le. Ha a törvény a felhasználási szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti, a díjazásról való lemondás is csak a megszabott alakban érvényes.”

⁴¹¹ *Régi Kommentár*, 125. o.

⁴¹² Legf. Bír. P. törv. 20 129/1969. Az ügyben a színház és a koreográfus közötti szerződés százalékban meghatározott jogdíjat jelölt meg, de a színháznak a darab bemutatásból bevétele nem keletkezett. A bíróság a külföldi előadás után is a belföldi előadások alapján számított átlag szerint ítélte meg a jogdíjat.

⁴¹³ Az Szjt. 16. §-a rendezi a felhasználási jogok átszállásának alap szabályait. A 42. §-ában foglalt szabály szerint – amennyiben a felek a törvény szövegétől nem térnek el, illetve ha a felhasználási szerződés tartalma egyértelműen nem állapítható meg, a felhasználási szerződés tartalmát a szerző számára kedvezőbb értelmezés mellett kell megállapítani. Mindezekből következik, hogy felhasználási szerződés hiányában (műpéldányi átruházással) a jogosultság nem száll át. Lásd *Kommentár*, 224. o.

⁴¹⁴ *Régi Kommentár*, 177.o.

⁴¹⁵ Sok esetben vezet jogvitához, hogy az általános polgári jogi szabályok szerint magát tulajdonosnak tekintő személy tulajdona „tárgyával” saját belátása szerint kíván rendelkezni. Kapcsolódóan lásd Legfelsőbb Bíróság Pf. IV.26 785/2000 döntése az „obelisk eset”-ről, ahol egy város megrendelt egy emlékművet, amelynek egy oldalát később, a szerző engedélye nélkül kiegészítő vésetekkel láttak el. Vagy lásd Legfelsőbb Bíróság Pfv. IV.20.390/2007 számú „színházi jelmezek” esetét, ahol a színház részére tervezett és leszállított jelmezeket később várjátékok alkalmával is felhasználták.

Az Sztj. 42. § a felhasználási szerződés minimális tartalmi elemei között említi a díj-fizetési kötelezettséget. Ennek kapcsán említi a *Kommentár*,⁴¹⁶ hogy a felhasználási szerződésben nevesített összeg esetében el kell határolni egymástól a „tényleges jogdíjat”, amely a felhasználási jog ellentételezése, illetve más, esetlegesen a mű előállításával (például jövőben készítendő mű megbízási díja), anyagköltségével (amikor az alkotás fizikai hordozója jelentősebb költségű, például arany, márvány) stb. kapcsolatos díjakat.⁴¹⁷ Természetesen a törvény lehetővé teszi a szerző számára, hogy a felhasználási szerződés keretei között a díjról teljes mértékben lemondjon. Habár első pillanatban nem gondolnánk, hogy szerzők gyakran élnek ezzel a lehetőséggel, a virtuális világban ez a megoldás egyáltalán nem ritka, gondoljunk csak a már említett legnépszerűbb online licenkezési modellekre: a *Creative Commons*-ra⁴¹⁸ vagy a német jogi szabályozás által kialakított Linux-klauzula⁴¹⁹ alapjául szolgáló GPL-re.⁴²⁰

A jogdíj számítás módja természetesen igen sokféle lehet, többek között: egyösszegű kifizetés (jellemzően például a szoftverek felhasználói számhoz igazított jogdíja vagy egy grafika plakáton való megjelenítése esetében a plakátok darabszámához), arányos részesedés (ide tartozik például: egy program online értékesítése esetén a letöltések alapján történő elszámolás, színdarab esetében a jegyárbevételből származó hányad), vagy akár a kettő kombinációja is. Ahogy arra a felhasználási szerződésekről szóló részben részletesen kitértünk, a szerzői jogdíj mértéke általában a felhasználás mértékéhez igazodik. A leggyakrabban használt „árnövelő” tényező a területi hatály, az időbeli és felhasználók számára vonatkozó korlátlanúság, az átdolgozás lehetősége, a kizárólagos felhasználási jog, továbbá a konkrétan átengedett felhasználási jogok száma. Szoftverek, adatbázisok, reklámozás céljára készült művek esetében külön meg kell említeni, hogy a törvény lehetőséget ad a vagyoni jogok átruházására is.⁴²¹

19.3. Gyakorlati problémák a jogsértés jogkövetkezményeinek alkalmazásánál

A jogsértési szankciók szabályai a történelem során többször kerültek módosításra. A változások magukban hordozzák a szerzői jognak a technika fejlődésére adott válaszait, ismeretük alapvetően szükséges ahhoz, hogy a jelen szabályait, illetve a jövő irányát megérthessük. A most következő egyes alpontok kronológiai sorrendben tartalmazzák az 1884. évi XVI. törvénycikk⁴²², az 1921. évi LVI Törvénycikk⁴²³ a régi Sztj., illetve a hatályos törvény rendelkezéseit.

⁴¹⁶ *Kommentár*, 226. o.

⁴¹⁷ A díjak elhatárolásának többek között adó-, illetve társadalombiztosítási jogi jelentősége van, hiszen közterhek esetében a jogdíj, illetve a megbízási díj másként minősül.

⁴¹⁸ Itt a szerző a licencelemek összeválogatásával lehetőséget adhat a felhasználóknak, hogy művét jogdíj megfizetése nélkül használják. Az online licenkezés jogi háttérét az Sztj. 26. § (8) bek. biztosítja.

⁴¹⁹ UrhG 32.§ (3) bek. 3. mondat – <http://de.wikipedia.org/wiki/Linux-Klausel>

⁴²⁰ <http://www.gnu.org/licenses/old-licenses/old-licenses.html#GPL>, időközben a licenc egy újabb változata is napvilágot látott: <http://www.fsf.org/licenses/licenses/gpéldáulhtml>

⁴²¹ Sztj. 58. § (3) bek.

⁴²² *Magyar Törvénytár 1884–1886. évi Törvénycikkek*, szerk.: Dr. Márkus Dezső, Franklin-Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1897, 47–59. o.

⁴²³ *Magyar Törvénytár, 1921. évi törvénycikkek*, Budapest, 1922, 441–453. o.

19.3.1. A jogsértés alapfogalma

„5. §. Az írói műnek gépi többszörözése, közzététele és forgalomba helyezése, ha az a jogosult beleegyezése nélkül történik, a szerzői jog bitorlásának tekintetik és tilos. Az, hogy a mű többszörözése, közzététele, forgalomba helyezése egészben vagy részben történt-e, a tilalom tekintetében különbséget nem tesz. Gépi többszörözésnek tekintendő a leírás is, ha az a gépi többszörösítés helyettesítésre van rendelve.”⁴²⁴

Az 1884-es szöveghez nagyon hasonló az 1921-es szerzői jogi törvény⁴²⁵ első része, ugyanakkor a többszörözés fogalmának új definíciót ad. A technika fejlődése ugyanis meghaladta a „leírás” fogalmát, és helyette a „többszörözés” mai fogalmának előfutáraként megjelenő, alábbi meghatározást tette szükségessé: „...többszörösítésnek tekintendő bármely eljárás útján akár egy, akár több példányban előállított többszörösítés, ideértve a kézi másolást is, kivéve a nem üzletszerű használatra szánt egyes példány ingyenes előállítását.”⁴²⁶

A következő, koncepcionális váltás az 1969. évi III. törvény jelentette, itt ugyanis a jogalkotó figyelemmel arra, hogy egyre több felhasználási mód látott napvilágot, a szabályozás elvét változtatta meg. A törvény nem a bitorlás egyes módjait⁴²⁷ szankcionálta, hanem jogsértőnek nevezett valamennyi, jogosulatlan felhasználást, függetlenül attól, hogy az konkrétan milyen módon jelent meg. További fontos változás, hogy a jogsértés kérdését a vagyoni károk mellett a személyhez fűződő jogok keretén belül is rendezi. Ez a szemlélet teszi azóta is lehetővé, hogy a szerző többek között eltiltást kérhesen, erkölcsi elégtételt kaphasson. A bírói gyakorlatnak e törvényre támaszkodva hozott döntései egyrészt a „doktori munka”⁴²⁸ ügyben hozott ítélet, ahol az idézés szabályait⁴²⁹ megszegő, az idézés indokolt terjedelmét jóval meghaladó átvétel esetében az alperessel szemben a bíróság megállapította a jogsértés tényét. Kártérítés megfizetésére azonban az alperest nem kötelezte a bíróság, mert a kereset kizárólag a jogsértés megállapítására irányult.

⁴²⁴ Magyar Törvénytár 48.o.

⁴²⁵ 1921. évi törvénycikk 5. §: „Írói műnek többszörösítése, közzététele vagy forgalomba helyezése a szerzői jog bitorlásának tekintendő, ha a szerző beleegyezése nélkül történik. Hogy a mű többszörösítése, közzététele vagy forgalomba helyezése egészen vagy részben történt-e különbséget nem tesz.”

⁴²⁶ i. m. 442. o.

⁴²⁷ 1921. évi törvénycikk 6. §: „A szerzői jog bitorlásának tekintendő továbbá: a még meg nem jelent kéziratnak, a szerző beleegyezése nélkül történt többszörözése, közzététele és forgalomba helyezése. A többszörözést, közzétételt és forgalomba helyezést, a kéziratnak vagy másolatának jogosult birtokosa is csak a szerző beleegyezésével eszközölheti;

- 1) a szerző beleegyezése nélkül történt többszörözése, közzététele és forgalomba helyezése az oktatás, vagy mulatság céljából tartott előadásoknak vagy felolvasásoknak;
- 2) az olyan kiadás, melyet szerző vagy kiadó, a közöttük fennálló szerződés vagy törvény ellenére eszközöl;
- 3) a műnek több példányban kiállítása, mint amennyihez a kiadónak a szerződés szerint joga van;
- 4) a szerzőtársak által közösen készített műnek olyan kiadása, melyet az egyik szerzőtárs jogosulatlanul eszközöl;
- 5) a nyilvános tárgyalásoknál és tanácskozásoknál különböző alkalommal különböző tárgyak felett tartott beszédeknek az illő szónok beleegyezése nélkül történt gyűjteményes kiadása;
- 6) kizárólag a napilapokban leendő felvétel végett összegyűjtött és többszörözve megjelent táviratoknak és tudósításoknak valamely hírlapban történt jogosulatlan átvétele. Az ilyen közlemények valamely hírlapban megjelenése után átvételére a 9-ik §. 2-ik pontjának rendelkezése alkalmazandó.”

⁴²⁸ Legf. Bír. Pf. I. 20 395/1981. sz.

⁴²⁹ Régi Szjt. 17. § (1) bek.

A szerzői jogban a mű egységének védelme⁴³⁰ jelenti a személyhez fűződő jogok egyik bástyáját. E rendelkezésre alapítottan lehet fellépni a mű torzítása, megcsonkítása esetén. Természetesen az egyes műtípusok esetében más és más szinten nyer megállapítást a jogsértés foka. A XXI. század gyakori jogsértései a csengőhangokkal kapcsolatosak. Az SzJSzT egy állásfoglalásában kimondja, hogy az egyébként közös jogkezelésbe tartozó engedélyezésnek akadálya lehet egy konkrét esetben történő jogsértő felhasználás.⁴³¹

A témához kapcsolódó német döntés⁴³² (hasonlóan a magyar szabályozáshoz) pedig megállapítja, hogy amennyiben a csengőhanggá való átalakítás a mű rövidítésével, illetve digitális átalakításával jár, ahhoz a szerző személyes engedélye kell, mivel ez személyhez fűződő jogot érint, illetve bizonyos feltételek estében átdolgozásnak minősül.

19.3.2. Tipikus jogsértési módok

19.3.2.1. Engedély nélküli használat

A legtipikusabb jogsértési mód, ha a felek között semmiféle felhasználás alapjául szolgáló szerződés nem jön létre (és a cselekmény nem tartozik szabad felhasználás körébe). A jogosult többnyire a felhasználó személyéről is csak egy véletlen folytán értesül. A jogsértések jelentős százaléka tartozik ebbe a kategóriába, és marad, mint ilyen, felderítetlen. Legjellegzetesebb esete, mikor a felhasználó az interneten bókálva talált tartalmat (annak eredetéről, jogtisztaságáról meg sem győződve, rosszabb esetben tudván, hogy tevékenysége jogszabályba ütközik) letölti és használja.

19.3.2.2. Engedély nélküli közzé-, hozzáférhetővé tétel

A szakzsargon szerint: „lehívásra szolgáló, interaktív nyilvánossághoz közvetítés”, ide sorolható a tartalom online térbe jogsértő módon történő bekerülése, mikor egy – többnyire tudatos⁴³³ – felhasználó azzal, hogy jogsértő tartalmat tölt fel egy fájlmegosztó rendszerbe, az online nyilvánossághoz közvetítés mellett a szintén el nem nyert többszörözési jogot is gyakorolja.

19.3.2.3. Túlhasználat

A helyzet az előzőekhez képest annyiban változik, hogy itt a szerző és a felhasználó között már minimális kapcsolat (legalább 1 db licenc) vonatkozásában létezik, hiszen a jogsértés volta pont abban áll, hogy az engedélyezett mértéken túlterjeszkedik a felhasználó. Jogalkalmazói szempontból ez egy valamelyest könnyebben kezelhető helyzet, hiszen van a feleknek „alapul szolgáló közös akarata” amelyből – a közben beállt

⁴³⁰ Szjt. 13. §.

⁴³¹ „A Szerzői Jogi Szakértő Testület álláspontja szerint a zeneművek, slágerzenék mobiltelefon-csengőhangként történő lehívásos felhasználásának és az ehhez kapcsolódó többszörözésnek az engedélyezése – az Szjt. előzőekben hivatkozott kifejezett rendelkezései alapján – az ARTISJUS feladatát képező közös jogkezelés körébe tartozik. A személyhez fűződő jogok egyes konkrét helyzetekben netán bekövetkező sérelme esetén – az e jogok védelmére vonatkozó törvényi rendelkezéseknek megfelelően – meg lehet akadályozni az egyébként a közös jogkezelés körébe tartozó felhasználást is.” – <http://www.hpo.hu/English/kiadv/ipsz/200204/valogatás.htm>

⁴³² Hanseatisches Oberlandsgericht Urteil vom 18. 01. 2006. 5 U 58/05. Handy Klingeltönte II. JurPc Web-Dok. 22/2006. Abs. 1–62. – <http://www.jurpc.de/rechtspr/20060022.htm>

⁴³³ Külön problémát jelent ebben az esetben a cselekvőképesség fokának vizsgálata.

változások figyelembevétele mellett – meghatározható a szerződés módosított tartalma.

Természetesen más megítélés alá tartozik az az eset, ha valaki 100 gépre vonatkozó szerverlicencet vásárol, azonban a szerverhez kapcsolódóan 101 munkaállomást üzemeltet, és az, ha tízgépes licenccel üzemeltet egy egész irodaházat, szintenként 200 géppel.

Ennél sokkal hétköznapiabb probléma: túlhasználatnak minősül-e, ha a számítógépe vincseszteréről pusztán adatvédelmi okokból határozott időközönként teljes másolatot készít a felhasználó, amennyiben az érintett szoftvereket csak egyetlen gépen, egyetlen példányban futtatja, a biztonsági másolatokat (2 db) pedig páncélszekrényben őrzi.⁴³⁴ A törvény egy biztonsági másolat készítésének lehetőségét nevesíti. Amennyiben a felhasználónak több példányú biztonsági másolatra van szüksége, erre vonatkozó igényét a fejlesztővel vagy gyártóval kötött felhasználási szerződésben nevesítheti.

Különösen érdekes ezen kérdések – a későbbiekben elemzésre kerülő – büntetőjogi vetülete. Hol van a határ, amelytől számítva ez a cselekmény is az új Btk. 385. §-ba ütközik?⁴³⁵ E kérdés esetén abból érdemes kiindulni, hogy okoz-e valóban vagyoni hátrányt az a személy, aki 1 db helyett 2 db biztonsági másolatot készít? Racionálisan végiggondolva a kérdést, erre nemleges választ kell adni. Amennyiben azonban az egyik biztonsági másolatot valójában nem a széfben tartják, hanem más gépeken futtatják, a Btk. tényállási eleme megvalósulhat.

19.3.2.4. Engedély nélküli átdolgozás

A jogsértések legkényesebb területe az átdolgozás témaköre, hiszen ez – az átdolgozás módjától, mikéntjétől függően – egyaránt érint a személyhez fűződő és a vagyoni jogokat. A jog fontosságát jelzi, hogy bármely felhasználási engedély csak kifejezett kikötés estében terjed ki a mű átdolgozására.⁴³⁶ Természetesen felmerül a kérdés, hogy az átdolgozásra adott jog magában foglalja-e az átdolgozott mű többszörözésének, terjesztésének jogát is, hiszen az átdolgozás célja az esetek igen jelentős részében éppen ez. A

⁴³⁴ Az említett dupla biztonsági másolat készítés esetében a vincseszteren található szoftverek összértéke könnyen meghaladhatja a jelentős értéket, amely a hatályos jog szerint: 5.000.000,- forint. Lásd új Btk. 459. § (6) bek.

⁴³⁵ Btk 385. §: „(1) Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogról szóló törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó-díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését nagyobb vagyoni hátrányt okozva követik el.

(4) Ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését

a) jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés büntett miatt egy évtől öt évig,

b) különösen nagy vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés két évtől nyolc évig,

c) különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.

(5) Nem valósítja meg az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, feltéve, hogy a cselekmény jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja.”

⁴³⁶ Sztj. 47. § (1) bek.

szerzői jogi törvény hatályos rendelkezései szerint az „átdolgozással kapcsolatos engedélyt” nem lehet kiterjesztően értelmezni, tehát aki csak az átdolgozással kapcsolatos jogot szerezi meg, az az átdolgozott műpéldány terjesztésére nem válik jogosulttá.⁴³⁷

A személyhez fűződő jogok kapcsán a legnehezebben elbírálnak kérdés az eredeti mű paródiakénti átdolgozása, hiszen a véleménynyilvánítás szabadságára támaszkodva⁴³⁸ kifejezésre juttatni kívánt álláspont⁴³⁹ sértheti az eredeti szerző vagy jogosult érdekeit, sérelmesek lehetnek hírnevére nézve. A magyar szabályozás e tekintetben más utat választott. A paródiával kapcsolatos kérdések elbírálására a Ptk.-ban rögzített személyiségi jogok⁴⁴⁰ alapján kerül sor.

Lássunk egy példát: adott egy operációs rendszer, amely – bizonyos rendszerhibák esetében – kék képernyőt produkálva leáll, és az említett problémát kizárólag a számítógép ismételt újraindításával lehet javítani. A műszaki körökben elhíresült „nagy kékség” kifejezés gyakori komikumforrás. Vegyünk egy fejlesztőt, aki szabad szoftveres közegből érkezve ki kívánja figurázni az ismert operációs rendszert, ír hát egy programocskát, amely szimulálja a tünetet. A program a kritizált rendszerhez nagyon hasonló *desktop* felületet helyez a képernyőre, amelyen azonban bármely ikonra kattintva a „fagyást jelentő nagy kékségbe” juthat a felhasználó... kis idő elteltével viszont megjelenik egy felirat: „Sosincs késő, hogy ráébredj: nem a kék a kedvenc színed!” Ha tovább akarjuk bonyolítani a történetet, akkor egy idő után a lefagyott képernyő közepébe besétálhat a Tux⁴⁴¹ nevű alak (pingvin egyébként) a következő táblát cipelve: „*Time to change*”.

Sokkal gyakrabban előfordul azonban, hogy az interneten, relatíve szabad licencezéssel (például *Creative Commons* – Nevezd meg, Ne add el, Ne változtasd)⁴⁴² közzétett tartalmat valaki a licenc szabályait áthágva módosít, majd ezt követően forgalomba hoz. Európában már több döntés is született hasonló alapokon nyugvó jogsértésekkel kapcsolatban.⁴⁴³

⁴³⁷ Szjt. 47. §-ában kerülnek felsorolásra azok az elemek, melyek a törvény erejénél lehetőséget adnak egy adott felhasználási mód kiterjesztett értelmezésére.

⁴³⁸ Dreier/Schulze Kommentar 218. o.

⁴³⁹ Paródiaként engedélyezett felhasználások Németországban többek között: Gies-Adler ítélet: BGH, Urteil vom 20. 3. 2003 – I ZR 117/ 00 – Gies-Adler; OLG Köln – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=7a2d00d34fe8ccefd0ee383443c9a8e2&nr=26996&pos=1&anz=4> és Lila-Postkarten ítélet: BGH Urteil vom 03.02.2005 (I ZR 159/02) – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=66d58ee0072e42236849798f951d75da&nr=32899&pos=0&anz=1>

⁴⁴⁰ 80. §., 84. §.

⁴⁴¹ Egy nyílt forráskódú rendszer kabalája: <http://en.wikipedia.org/wiki/Tux>

⁴⁴² <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/hu/legalcode>

⁴⁴³ GPL-lel kapcsolatos döntések: Landgericht München Urteil vom 19. Mai 2004, AZ:210 6123/4 – <http://www.internetrecht-rostock.de/urheberrecht23-gpl-lg-muenchen.htm>, Landgericht München Az. 7 O 5245/07 – <http://www.telemedicus.info/urteile/Urheberrecht/Open-Source/555-LG-Muenchen-Az-7-O-524507-Lizenzverletzung-der-GPL.html>, A CC-vel kapcsolatos döntések: District Court of Amsterdam: Curry v. Audax, Case no. 334492/KG 06-176 SR – <http://mirrors.creativecommons.org/judgements/Curry-Audax-English.pdf>, az utolsó ítélet eltér a korábbiaktól, a felhasználás a licencben foglaltak alapján történt, azonban a közös jogkezelő szervezetnek lett volna ez ellen kifogása: Juzgado de Primera Instancia Número Seis De Badajoz, 761/2005, az ítélet spanyolul: http://www.internautas.org/archivos/sentencia_metropoli.pdf

A másik lényeges kérdés lehet ilyen esetben, ha maga az átdolgozás értékesebb, mint az alapul szolgáló mű. Természetesen ez a tény nem mentesíti az átdolgozót a jogsértés következményeitől.⁴⁴⁴

19.3.3. Jogkövetkezmények

A Jogérvényesítési Irányelv⁴⁴⁵ bevezető rendelkezései kitérnek a jogegységesítés fontosságára, a kalózkodás elleni közös fellépésre, a tájékoztatáshoz való jog biztosítására, az ideiglenes intézkedés szükségességére, a bizonyítási teher megosztására és a kártérítés alapjául szolgáló elvekre.

A jogérvényesítés első lépése mindenképpen az eljárásjogi kérdések tisztázása.

A Polgári perrendtartás szabályai szerint⁴⁴⁶ a szerzői jogi perek a törvényszékek hatáskörébe tartoznak, a hatásköri szabályokat értelmező állásfoglalások⁴⁴⁷ is ide sorolják (néhány kivétellel) mindazon pereket, amelyek a szerzői alkotás (a mű) létrehozásával, felhasználásával (hasznosításával) és a szerzői jogok védelmével kapcsolatos jogviszonyokból származnak. A jelenleg kialakult rendszer előzményeként tisztázandó kérdésnek minősült, hogy a szerzői jogdíj megfizetésével kapcsolatos igények mint „egyszerű” vagyoni jogi igények, vagy mint szerzői jogi igények minősülnek-e.⁴⁴⁸ Most – könnyítve a jogalkalmazó helyzetén – az említett törvényhely⁴⁴⁹ rendezi a kérdést. Illetve a Fővárosi Ítéltábla ajánlása szerint: „Nem tekinthető ugyanakkor szerzői jogi pernek az olyan jogvita, amelyben a felperes által érvényesített igény jogalapja – a kereset tárgya – a Ptk. rendelkezésein alapul, ezért a perbe vitt igény felől a bíróság a Ptk. szabályai alapján dönt. Ilyen esetben a szerzői jogi perként való minősítést nem alapozza meg önmagában az a körülmény, hogy a szerződés (a jogviszony) tárgya szerzői jogi oltalom alatt áll. A hatásköri elhatárolás szempontjából az a döntő, hogy ha kizárólag a Ptk. valamely jogintézményének alkalmazásán alapul az elbírálás, akkor általános hatáskörű helyi bírósághoz tartozik az ügy.”⁴⁵⁰

19.3.3.1. Jogsértés megtörténtének bírósági megállapítása

Azt gondolhatnánk, mi sem egyszerűbb egy nyilvánvaló jogsértés bírósági megállapításánál, hiszen „csak egyszerű tényeket kell rögzíteni”. De ha figyelembe vesszük, hogy

⁴⁴⁴ A szoftver szerzői jogi védelméről, más szoftverben való felhasználásáról szóló SzjSzt 21/2001 szakvélemény:

http://www.hipo.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2001/2001PDF/szjszt_szakv_2001_021.pdf

⁴⁴⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/dd/17/02/32004L0048HU.pdf>, az irányelv az egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és a szerzői jogok érvényesítésével összefüggő módosításáról szóló 2005. évi CLXV. törvénnyel került átültetésre.

⁴⁴⁶ Pp. 23. § (1) bekezdés c) pont.

⁴⁴⁷ Kúria (Korábbi nevén Legfelsőbb Bíróság): 286 számú Kollégiumi Állásfoglalás, illetve ennek további értelmezését, módosítását adó Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiumának ajánlása: http://www.itelotabla.hu/fileadmin/fajlok/fovaros/2003/PK_PSZ_2003_2.pdf

⁴⁴⁸ Beck Salamon észrevétele szerint az egyik legfőbb probléma az volt, hogy a keresetlevél benyújtásakor nem lehet tudni, hogy az adott ügyben „a szerzői díjigény elbírálása nem függ-e olyan előzetes kérdés vizsgálatától, amit a Legfelsőbb Bíróság ismertetett szűkítő gyakorlatias kétségtelenül a szerzői jogi perek [...] csoportjába sorol.” *Régi Kommentár*, 352. o.

⁴⁴⁹ Pp. 23. § (1) bekezdés c) pont.

⁴⁵⁰ FŐVÁROSI ÍTÉLTÁBLA POLGÁRI KOLLÉGIUMA AJÁNLÁS a Pp. 23. § (1) bekezdésében foglalt egyes hatásköri szabályok értelmezése tárgyában:

http://www.itelotabla.hu/fileadmin/fajlok/fovaros/2003/PK_PSZ_2003_2.pdf

a megállapítás valamennyi jogkövetkezmény alapja, vélhető, hogy az ellenérdekű fél mindent el fog követni annak érdekében, hogy az eljárásunkat megnehezítse.

Figyelemmel arra, hogy az Szjt. 94. § (1) bekezdés a) pontja mint anyagi jogi jogszabály külön nevesítetten tárgyalja a jogsértés megtörténtének bírósági megállapításra vonatkozó rendelkezéseit, nem alkalmazhatóak a Pp. 123. §-ában foglalt korlátozások,⁴⁵¹ azaz szerzői jogi jogsértés esetében a megállapítás iránti kereset abban az esetben is benyújtható, ha egyébként kártérítési igény érvényesítésének is helye volna.

A csupán megállapítási igényt tartalmazó keresetet a *Kommentár* abban az esetben látja indokoltnak, „amikor a szerző valamely személyhez fűződő jogát érte egyszeri sérelem, anélkül, hogy az egy szűk körön kívül ismertté vált volna, és sem a szerzőnek nem okozott károsodást, sem a jogsértőnél gazdagodást.”⁴⁵²

Ugyanakkor a kialakult gyakorlat azt mutatja, hogy a szerzői jog megsértésével kapcsolatos eljárásokban a nevezett igények közül többet együttesen érvényesítenek. Amennyiben a „nem megállapítási” keresetről van szó, a megállapítást ennek ellenére a bírósági ítélet rendelkező része tartalmazni fogja (pontosan leírva, hogy ki, hol és milyen módon valósította azt meg), hiszen ez alapvető feltétele a további intézkedések alkalmazásának.

A gyakorlatban pusztán megállapítási kereseti kérelmet elsősorban a rossz anyagi helyzetben lévő szerzők terjesztenek elő, ennek alacsony illetékvonzata okán. Ha a szerző vélt kárának megtérítését kérné egy bizonytalan kimenetelű perben, esetleges elutasítás esetén az eredetinel sokkal rosszabb helyzetbe kerülhetne. Hiszen meg kell fizetnie a pertárgyérték 6%-ának megfelelő illetéket, továbbá az ellenfél ügyvédjének munkadíját (vagy ennek a bíróság által megállapított részét).

Adott egy egyetemista fejlesztő, aki GPL alatt fejleszt egy programot, amelyet egy nagyobb szoftverház jelentős részben felhasznál, a szerző nevét nem tüntetik fel, a GPL-lel kapcsolatos tájékoztatást az átdolgozott szoftver kapcsán nem teszik közzé. Az egyetemista úgy érzi, ezzel a programmal, ha annak szerzőjeként feltüntetik, híressé válhatott volna, a szoftver becsült forgalmi adatai alapján kb. egymillió emberhez, céghez jutott el, akik így nem tudják, hogy az ő alkotásán alapuló programot használják. Azt gondolja, ezzel neki a szoftverház legalább 3.500.000 forintnyi kárt okozott. A felhasználás valóban jogsértő. Az egyetemista szegény, s miután a nyaralásra félretett spórolt pénzéből leróta az illetéket, ügyvédre már nem futja... Az ellenérdekű fél jogi képviselője vitatja a program egyéni eredeti jellegét, azt állítja: az csak rutinmunka. A bíróság szakértői vélemény alapján tartaná megállapíthatónak, hogy a program műnek minősül-e. Felhívja a fiatalember figyelmét, hogy neki kell bizonyítania: a program ténylegesen az Szjt.-nek megfelelő alkotás. Erre a felperes összeírja, hány órát dolgozott vele, csatol néhány megjelenítést, megpróbálja elmagyarázni a kód bonyolultságát... Mindez hiába, mert a szakértői díjat bírósági felszólításra sem fizeti be, a bíróság pedig ítéletet hoz, anélkül, hogy érdemben vizsgálta volna a jogsértés kérdését. A fejlesztő jó eséllyel pervesztes lesz, és nem nyújt be fellebbezést. A példa azt kívánja szemléltetni, hogy peres eljárás esetében mérlegelendő az igazság mellett annak anyagi vonzata és a felperes perköltség-előlegezési kötelezettsége, amennyiben ezzel kapcsolatosan valamilyen mentességet vagy feljegyzési jogot nem kap.

⁴⁵¹ A megállapításra irányuló keresetnek csak abban az esetben van jogosultsága, ha ez a felperes alperessel szembeni jogainak megóvása végett szükséges és teljesítésnek valamely okból nincs helye.

⁴⁵² CompLex DVD jogtár: *Kommentár az 1999. évi LXXVI. törvényhez 94. §-hoz tartozó magyarázat*

Van persze az éremnek másik oldala is, mikor a fejlesztés valóban nem hordoz magában egyéni eredeti jelleget.⁴⁵³

Optimális esetben a megállapítási kereseti részről az eljáró bíróság közbenső ítéletben⁴⁵⁴ határoz, de ez esetben a per folytatásához ki kell várni az ítélet jogerőre emelkedését, amely egy esetleges fellebbezés következtében szintén hosszú hónapokkal kitolhatja az eljárást. Fontos megjegyezni, hogy természetesen közbenső ítéletből olyan, amely megállapítja, hogy a keresetben foglalt jog nem áll fenn, nem létezhet, hiszen ebben az esetben a bíróság a teljes keresetet elutasítja.⁴⁵⁵

19.3.3.2. Az ideiglenes intézkedés

Az ideiglenes intézkedés egy – a polgári perrendtartásban nevesített – sajátos lehetőség, amelyet akkor lehet kérni, ha valamilyen közvetlenül fenyegető kár elhárítása (jogsértő műpéldányok megjelenése a boltokban) vagy a jogvitára okot adó állapot változtatlan fenntartása, illetve a kérelmező különös méltánylást érdemlő jogvédelme érdekében szükséges. Ezekben az esetekben a bíróság soron kívül határoz, és elrendeli például a szakértői eljárás lefolytatását, biztosítási intézkedés elrendelését, biztosíték adását. Fontos további kitétel, hogy az intézkedéssel okozott hátrány nem haladhatja meg az intézkedéssel elérhető előnyöket.

Bár az ideiglenes intézkedés klasszikus perjogi szabályai szerint a keresetlevél benyújtását megelőzően nem terjeszthető elő, szerzői jogsértés esetében ez alól kivételt enged a törvény.⁴⁵⁶

A szerzők érdekében az Szjt. 94/A §-a tartalmaz egy a Pp. rendelkezéseihez⁴⁵⁷ képest „könnyített” szabályt. A törvény e helyen az ideiglenes intézkedés elrendelését törvényi vélelemmel segíti, amely kimondja, hogy a kérelmező különleges méltánylást érdemlő jogvédelméhez szükségesnek kell tekinteni az ideiglenes intézkedést, ha a kérelmező igazolja a mű védett voltát, illetve, hogy a saját nevében a jogsértéssel szemben fellépni jogosult. Mindezt persze három feltétel mellett:

- 1, az eljárásban ennek ellenkezőjét nem valószínűsítik,
- 2, a jogsértés megkezdése óta hat hónap, illetve
- 3, a tudomásszerzéstől számított 60 nap még nem telt el.

A határidő számítás kapcsán Fővárosi Ítéltábla 2005 februárjából származó „Terézanyu-döntése”⁴⁵⁸ tekinthető irányadónak, amelyben a másodfokú bíróság a Pp. 156. §-a és az Szjt. 94. §-ában⁴⁵⁹ írt törvényi vélelem közötti összefüggésre az alábbiakban mutat rá:

⁴⁵³A pénzügyi szoftver szerzői jogi védelméről szóló SzJSzT 6/2001 szakvélemény 1–3. – http://www.hipo.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2001/2001PDF/szjszt_szakv_2001_006.pdf

⁴⁵⁴Pp. 213. § (3) bek.

⁴⁵⁵Kiss Daisy: *A polgári per titkai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2006, 646. o.

⁴⁵⁶Pp. 156. § (2) bek., illetve 94/A. § (3) bek.

⁴⁵⁷Pp. 156. § §.

⁴⁵⁸8. Pkf. 26. 074/2004 – „Állítsátok meg Terézanyut!”

⁴⁵⁹„A Pp. 156. § általános szabályára alapított ideiglenes intézkedés iránti kérelem esetében a szerzői jogi törvényben írt szubjektív és objektív határidőnek nincs jelentősége. A felperes ismételt kérelmében nem hivatkozott a törvényi vélelemre, annak alkalmazását nem kérte, kizárólag a Pp. 156. §-a alapján kérte az intézkedés elrendelését.

Az Szjt. 94. § (3) bekezdése szerint a szerzői jog megsértése miatt indított perekben az ideiglenes intézkedést a kérelmező a különös méltánylást érdemlő jogvédelméhez szükségesnek kell tekinteni, ha a

„A kérelmezőnek tehát a határidőn belül kért ideiglenes intézkedés kapcsán, az általános szabályokkal ellentétben nem kell valószínűsítene az azonnali jogvédelem szükségességét, csak a jogsértést és az arányosságot kell valószínűsítene, valamint a fellépése jogát; míg a jogvédelmi érdeket a vélelem alapján szükségesnek kell tekinteni.

A határidők elmulasztása azonban nem jelenti azt, hogy azután ideiglenes intézkedés nem terjeszthető elő. Ez nem következik sem az Szjt., sem a Pp. szövegéből. A mulasztás azzal a következménnyel jár, hogy a (3) bekezdésben írt törvényi vélelem már nem illeti meg a kérelmezőt az objektív vagy szubjektív határidők eltelte után, de nem teszi kizárttá, hogy az általános feltételek alapján kérje az ideiglenes intézkedés elrendelését.

A vélelem hiányában a Pp. 156. §-a szerint valószínűsítene a kérelmet előterjesztőnek – a jogsértés és az arányosság mellett – hogy különös méltánylást érdemlő jogai védelemre szorulnak. Erre időbeli korlátozást nem tartalmaz a Pp.”

Az első (2004. április 2-én meghozott) híres szabad szoftverekhez kapcsolódó ideiglenes intézkedés⁴⁶⁰ a már korábban idézett GPL-ítélet. Ebben a bíróság az alperest eltiltotta a „netfilter/iptables” nevű szoftver GPL szabályait sértő terjesztésétől, többszörözésétől, nyilvánosságához közvetítésétől.

Ideiglenes intézkedésként a jogsértés kapcsán fennálló polgári jogi igényeken túl biztosíték adását kérheti a jogosult.⁴⁶¹ Itt kell megjegyezni, hogy amennyiben a jogsértés még nem következett be (tehát az Szjt. 94. §-ában foglalt igények érvényesítésének még nincs helye) a szerző (jogosult) csupán a Pp. szabályai szerint járhat el. Amennyiben az alperes védekezése körében előadja (s ez a védekezés szoftverek esetében lehet a legtipikusabb), hogy az általa többszörözött, terjesztett mű nem azonos a felperes által alkotottal, csupán egy, ahhoz hasonló, az eljáró bíróság nagy valószínűség szerint szakértő meghallgatását megelőzően a kérdésben nem kíván majd állást foglalni, és így jó eséllyel az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet elutasítja.⁴⁶²

A *sportmozgások anatómiai alapjai* című könyvvel kapcsolatos döntésében⁴⁶³ a Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy helyesen járt el az I. fokú bíróság, amikor az alperesi nyilatkozat bevétele nélkül határozott az ideiglenes intézkedés elrendeléséről és „a szerzői védelem alatt álló műben megjelölt ábráknak és szöveges részeknek az alperes művében való használása /azok azonossága, illetve részbeni egyezősége miatt/ a művek egybevetése alapján” a valószínűség szintjét megállapította.

A nehézség azonban az, hogy míg könyv esetében az eljáró bíró átlapozva azt nagyobb kétségek nélkül megállapítja az eredeti és a jogsértő mű hasonlóságát, addig

kérelmező valószínűsíti, hogy a mű szerzői jogi védelem alatt áll, valamint ő a szerző, a szerző jogutódja vagy a mű olyan felhasználója, illetve a szerzői jogok közös kezelését végző olyan szervezet, amely jogosult saját nevében fellépni a jogsértéssel szemben.

A (4) bekezdés kimondja, hogy a (3) bekezdés nem alkalmazható, ha a szerzői jog megsértésének megkezdése óta hat hónap, illetve a kérelmezőnek a jogsértésről és a jogsértő személyéről való tudomásszerzése óta hatvan nap már eltelt.

A (3) bekezdés az azonnali jogvédelem indokoltságával kapcsolatosan megállapított, a Pp. 156. § (1) bekezdésében írt és fent már ismertetett, három vaglyagos törvényi feltétel (kárveszély, a különösen méltányolható joghoz vagy az állapot fenntartásához fűződő érdek) közül a különös méltánylást érdemlő jogvédelmi helyzet fennállására törvényi vélelmet állapít meg, megfelelő a (4) bekezdésben írt határidők betartása esetére.” Hatályos törvény szerint 94/A. § (1)–(2) bekezdései.

⁴⁶⁰ http://www.beckmannundnorda.de/urteil_gpl.html

⁴⁶¹ 94. /A. § (4) bek. c) pontja.

⁴⁶² A *Kommentár* által hivatkozott, kapcsolódó (bár szabadalmi) döntés: EBH 200/214.

⁴⁶³ Pf. IV. 25 804/2000. – A sportmozgások anatómiai alapjai.

egy kód esetében szinte kizárt, hogy ezt megtegye. A problémának két megoldása lehetséges, hogy a jövőre vonatkozóan az ideiglenes intézkedések ne veszítsék értelmüket: egyrészt, informatikában járatos bírók képzése, másrészt olyan szakértői rendszer létrehozása, amely képes az ideiglenes intézkedés elbírálására nyitva álló határidő alatt (a bíróság soron kívül határoz) legalább ilyen mértékben állást foglalni.

A Seuso-kincsek bemutatató videó esetében az eljáró bíróság⁴⁶⁴ azt állapította meg, hogy a felperes által előadottak, valamint az általa felkínált bizonyítási indítvány nem alapozta volna meg a szerzői jogvédelem megállapítását, így az ideiglenes intézkedést nem rendelte el. E kérdéskörben annak vizsgálata kap kiemelt hangsúlyt, hogy maga az alapul szolgáló mű érdemes-e egyáltalán a védelemre, tartalmazza-e a törvény által megkövetelt egyéni, eredeti jelleget? Néhány évtizeden belül például szoftverek esetében a programok eredetiségét meghatározó határ, a kódolás elterjedésével, konformizálódásával szükségszerűen változni, emelkedni fog. A fényképezés területén is megfigyelhető egyfajta váltás, hiszen a technológia adta lehetőségek (digitális kamerák) elterjedésével a korábbi mennyiségi korlátok eltűntek, és egy-egy rendezvény alkalmával akár több ezer fotó is készülhet, melyek közül azért elég sok nem éri el az oltalomhoz szükséges védelmi szintet.

Az ideiglenes intézkedések elrendelésének másik fontos kérdése, hogy arra vonatkozóan ki lehet kérelmező.⁴⁶⁵ A felperes eljárási jogosultságának vizsgálatával kapcsolatos Jimmy-döntés⁴⁶⁶ adott esetben számítógépi programokra alkalmazva: szoftverek esetében a jogok átszállásához vagy munkaviszony, vagy felhasználási szerződés vezethet. Tipikus probléma azonban, hogy míg az eljárásban peres félként egy, a szerző által alapított cég szerepel, holott a szerző és az általa létrehozott jogi személy vagy jogi személyiség nélküli társaság között a szerzői jogok átszállását rendező szerződés nem jött létre, a cég tehát perbeli legitimációját ekképpen igazolni nem tudja.

A jogsértő művek lefoglalására (csakúgy, mint az Szjt. alapján kért ideiglenes intézkedésre) 2006. április 15-ét követően van mód, hiszen ez az objektív szankció a 2005. évi CLXV. törvény 23. §-ával vált az Szjt. részévé.

19.3.3.3. Speciális eljárás: notice and take down

A szerzői jogok megsértése esetében való fellépés egy speciális formáját rögzíti az elektronikus kereskedelemről szóló törvényben⁴⁶⁷ nevezett „értesítési és eltávolítási eljárás,” melynek keretében az internetes közegben szerzői jogi jogsértést tapasztaló⁴⁶⁸ a jogsértő ellen közvetetten (a tárhelyszolgáltatót igénybe véve) is felléphet.

Az szerzői jogi törvény mint ideiglenes intézkedést tárgyalja az eljárás alapját képező esetet, míg a „notice and take down” eljárásnak a jogsértést észlelését követően közvetlenül, még a per megindulása előtt (a gyakorlatban sok esetben a per helyett) van helye.⁴⁶⁹

⁴⁶⁴ Pf. IV. 25 924/2001 – Seuso-kincsek videója.

⁴⁶⁵ 94/A. § (1) bek.

⁴⁶⁶ Pf. IV. 25 876/2001. – Jimmy.

⁴⁶⁷ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről 13. §-a.

⁴⁶⁸ Ide tartozhat az az eset, mikor a jogosult észleli, hogy szerzői, vagy kizárólagos felhasználási jogait sértő módon valaki a szoftvert letöltésre felkínálta, az annak bizonyos részleteit (forráskód) ismertté tette.

⁴⁶⁹ Az eljárás részletes bemutatását lásd: Gyenge Anikó: *Az interneten elkövetett szerzői jogi jogsértések elleni védelem és az értesítési-eltávolítási eljárás*. In: *E-AKTÁK Tanulmányok az internetjog világából*, Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2003.

19.3.3.4. Jogsértés vagy azzal közvetlenül fenyegető cselekmények abbahagyása, jogsértő további jogsértéstől való eltiltása

E rendelkezés érdekessége a „jogsértéssel közvetlenül fenyegető cselekmények” kifejezés. E rendelkezés értelmezését az Szjt. és Ptk. együttes alkalmazásával találhatjuk meg. Az Szjt. szabálya a „közvetlenül” szó használatával követel meg többet. Az alapul szolgáló szabály ugyanis így hangzik: „Károsodás veszélye esetén a veszélyeztetett kérheti a bíróságtól, hogy azt, akinek részéről a veszély fenyeget, tiltsa el a veszélyeztető magatartástól, illetőleg kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére és – szükség szerint – biztosíték adására.”⁴⁷⁰

A rendelkezés többi része „eső után köpönyeg” szabály, ugyanis függetlenül attól, hogy a jogsértést sikerül-e ideiglenes intézkedés keretében feltartóztatni, ez az igény szinte minden⁴⁷¹ kereseti kérelemnek részét képezi.

Ez a rendelkezés egy részről a gyakorlatban – főleg illegális tartalommegosztó oldalak esetében – rendkívül hatékornak tűnik. A szolgáltató ugyanis általában a levél kézhezvételét követően törli a megjelölt tartalmat. Amennyiben erről értesíti a felhasználót, vagy esetleg az általános szerződési feltételeiben rögzíti az egyéb szankciókat, a feltöltő *userek* egy része ezekben az esetekben felhagy a jogellenes cselekménnyel.

Másrészt viszont vannak olyan a felhasználók, akik ilyenkor új néven regisztrálva néhány órával később ismételten feltöltik a jogsértő tartalmakat.

19.3.3.5. Elégtétel és „megfelelő” nyilvánosság

E körben az elégtétel konkrét szövegének megjelölése, illetve a „megfelelő” nyilvánosság fogalmának tisztázása jelenthet problémát.⁴⁷² Tipikus hiba, hogy a felperes a bírói ítélet rendelkező részének közzétételét kéri, illetve olyan helyen kívánja megjelentetni az elégtétel szövegét, amely egyébként arra alkalmatlan,⁴⁷³ vagy a jogsértés mértékével arányban nem álló költséget jelentene az alperesnek. Digitális tartalmakhoz kapcsolódó jogsértésnél felmerülhet online portálokon, elektronikus sajtóban történő közzététel, illetve, hogy adott esetben a jogsértő saját honlapján jelenítendő meg a közlemény.

19.3.3.6. Adatszolgáltatási kötelezettség

Hiába a jogalkotó jó szándéka és a nemes cél, mely szerint egész terjesztői hálózatok felgöngyölítésére nyílik e szabály alapján lehetőség, a könyvelésben szereplő számlákon feltüntetett vevők, illetve beszállítók körén túl információ e kötelezettség elrendelése esetében sem várható. Digitális tartalmaknál – különösen azok egyszerű módon történő többszörözésének lehetősége miatt – az adatszolgáltatási kötelezettség 94. §

⁴⁷⁰ Ptk. 341. § (1) bek.

⁴⁷¹ Leszámítva persze, ha az eltelt idő alatt a teljes mértékben megszűnt a jogsértés.

⁴⁷² A *Kommentár* által hivatkozott EBH 2005/1315. döntés kimondja: „Az elégtétel adása körében pedig vizsgálni kell, és az ítéletben meg kell határozni a napilapokban közzeendő nyilatkozat terjedelmét, módját és költségét. Ha a felperes ilyen módon kéri a nyilvános elégtétel biztosítását, a nyilatkozat sajtóbeli terjedelmére, módjára, méretére és előrelátható költségére határozott kérelmet kell előterjesztene. Ha a felperes ragaszkodik ahhoz, hogy az alperes tegyen közzé a sajtóban elégtételt biztosító nyilatkozatot, úgy az alperes kötelezése mellett vizsgálni kell, hogy azok a sajtótermékek, amelyekre vonatkozóan a bíróság az elégtétel adásának a közlését elrendeli, vállalják-e a nyilatkozat közzétételét.”

⁴⁷³ Például egy adatbázisszoftver szerzőségi kérdésének tisztázására nem feltétlenül a *Kiskegyed* címdala a legcélszerűbb választás.

(4)–(6) bekezdéseiben⁴⁷⁴ foglalt kiegészítésekkel együtt tölt be fontos szerepet. E pontok alapján ugyanis a tárhelyszolgáltató (közvetítő) kötelezhető a jogsértő adatainak kiadására.

A *Kommentár* állásfoglalása szerint az elektronikus kereskedelemről szóló törvény 7–12.§-ában foglalt felelősségkorlátozás a jogsértő tartalommal, illetve annak hozzáférhetővé tételével összefüggő kártérítési és egyéb pénzfizetésben álló felelősség alól mentesít, azonban az adatszolgáltatási kötelezettség alól nem. Logikus is, hiszen a jogsértő adatainak titkosított kezelése áttételesen a jogsértésben közreműködővé tenné őket.⁴⁷⁵

Ezzel együtt az adatszolgáltatás mégis korlátozott mértékű lesz az adatvédelmi rendelkezések okán, hiszen ha magánjellegű közlés keretében sért szerzői jogot valaki, akkor nem minősül elektronikus hírközlési szolgáltatónak (tartalomszolgáltatónak), így polgári eljárásban nem köteles a közvetítő szolgáltató megnevezni.⁴⁷⁶

19.3.4. A jogsértő helyzet megszüntetésének „aktív” eszközei

Ide tartozik többek között a sérelmes helyzet megszüntetése, a megelőző állapot helyreállítása, a lefoglalás, a jogsértő dolog meghatározott személynek való átadása, a kereskedelmi forgalomból való visszahívás, a jogsértő jellegtől való megfosztás, valamint a megsemmisítés.

Érdekes kérdés a gazdagodás visszatérítésének és a megsemmisítés jogkövetkezményének egymáshoz való viszonya. Megsemmisítés esetében a jogsértő oldalán megmaradnak az előállítás költségei, melyeket értelemszerűen maga visel. A gazdagodás visszatérítésének általános értelmezése alapján azonban e költségeket „leírhatja”. Természetesen felmerül, hogy a jogsértés súlyának mérlegelésével dönt e kérdésben a bíróság, és amennyiben az nem indokolja, a megsemmisítést nem rendeli el. Kérdés persze – és természetesen egyedi elbírálás függvénye – hogy hol húzódik az a határ, mikor

⁴⁷⁴ „(4) A szerző az (1) bekezdés d) pontjában meghatározott igényt azzal a személlyel szemben is támaszthatja, aki

a) kereskedelmi mértékben birtokolta a jogsértéssel érintett dolgokat;
b) kereskedelmi mértékben vette igénybe a jogsértéssel érintett szolgáltatásokat;
c) kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatást a jogsértés elkövetéséhez;
d) az a)-c) pontokban meghatározott személyek állítása szerint közreműködött a jogsértéssel érintett dolgok előállításában és terjesztésében, illetve a jogsértéssel érintett szolgáltatások nyújtásában.

(5) A (4) bekezdés a)-c) pontjainak alkalmazásában a cselekmények kereskedelmi mértékűek, ha az érintett dolgok, illetve szolgáltatások jellegéből és mennyiségéből nyilvánvaló, hogy e cselekmények – közvetlenül vagy közvetetten – kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzését szolgálják. Az ellenkező bizonyításáig nem minősülnek kereskedelmi mértékűnek a fogyasztó által jóhiszeműen végzett cselekmények.

(6) Az (1) bekezdés d) pontja és a (4) bekezdés alapján a jogsértő, illetve a (4) bekezdésben meghatározott személy különösen a következő adatok szolgáltatására kötelezhető:

a) a jogsértéssel érintett dolgok, illetve szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevők, a jogsértéssel érintett dolgokat birtoklók, valamint a forgalmazásba bevonni kívánt vagy bevont nagy- és kiskereskedők neve és címe;
b) a jogsértéssel érintett dolgok, illetve szolgáltatások előállított, forgalmazott, illetve igénybe vett, valamint megrendelt mennyisége, továbbá az azokért adott, illetve kapott ellenérték.”

⁴⁷⁵ Bővebben: *Kommentár*, 504–509. o.

⁴⁷⁶ Dr. Gondol Daniella, Dr. Grad-Gyenge Anikó, Dr. Horváth Katalin, Dr. Kabai Eszter, Dr. Bérces László, Dr. Jókuti András, Dr. Lukácsi Péter: *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez*, 2. kiadás, ProArt. 213. II. 6.6., 181. o. – <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/2/6/6>

a bíróság a felperesi kérelem ellenére megsemmisítés helyett jogsértő jellegtől történő megfosztás és ezt követő értékesítés mellett dönt.⁴⁷⁷

Vegyük például egy nyelvvizsgára felkészítő szoftvert, amely több okból is szerzői jogi oltalom alatt áll, egyrészt: szoftver minőségében, másrészt adatbázis minőségében, harmadrészt a közvetített tartalomra tekintettel.

A jogsértés abban nyilvánul meg, hogy a szoftver szótár része engedély nélkül (szó szerint) átvész nagyobb mennyiségben szócikket egy papíralapú szótárból.

Az „offline” szótár alkotói szerzőként nem kerülnek feltüntetésre. Első körben – és eddig egységes is a gyakorlat – sor kerül a műpéldányok lefoglalására, és kereskedelmi forgalomból történő visszahívására.

A műpéldányok teljes megsemmisítése nem indokolt, hiszen a borító újragyártásával és a szerzők (adatbázis-jogosultak) megfelelő ellentételezése mellett a jogsértés orvosolható.

Nehezebb a helyzet, ha a modulokat nem egy offline, hanem egy másik nyelvvizsgaprogramból veszik át. Az új szoftver felbukkanása a piacon rontotta a felperesi eladást. Értelemszerűen jelen esetben a „konkurens” termék teljes megsemmisítése a keresetben megjelölt követelés.

Annak megállapítása, hogy az adott szoftver mennyiben befolyásolja az alapul szolgáló szoftver piaci lehetőségeit, szintén szakértői kérdés. Az, hogy felperes egy adott időszakban mennyit „nem adott el” egy szoftverből, tekintettel a másik programra, a korábbi forgalmi adatok alapján lehetetlen. A kiindulás alapját az értékesítésre került alperesi programok darabszáma, illetve az adott piacra vonatkozó szakértelem, tapasztalat kell, hogy szolgáltassa.

19.3.5. A gazdagodás visszatérítésének és a jogsértéshez kapcsolódó kártérítés szabályai

A szerző egy adott jogsértés kapcsán a jogsértővel szembeni vagyoni követelést egyrészt objektív alapon (jogsértéssel elért gazdagodás) másrészt felróhatósági alapon (kártérítések) támaszthat. Fontos különbség, hogy az adott esetben a felhasználás teljesen engedély nélkül történik-e, vagy adott egy eredeti engedély, amelyen a felhasználó túlterjeszkedik. Természetesen utóbbi kategóriában is más megítélés alá esik az, aki adatmentési céllal archiválja teljes rendszerét, mint az, aki ugyanazt a szoftvert azonos licenckulccsal egymás után 150 gépre felinstallálja.⁴⁷⁸

19.3.5.1. Jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése

A régi Szt. 53. § (1) bekezdése egyértelműen foglal állást a jogosulatlan felhasználásokra vonatkozóan, mikor kimondja:

„A mű jogosulatlan felhasználása esetén a szerzőt megilleti a jogszerű felhasználás fejében járó díj.”

Az új Szt. e kérdésre vonatkozó konkrét jogszabályhelyet nem tartalmaz. „Követelheti a jogsértéssel elért gazdagodás megtérítését” – mondja ki a 94. § (1) bekezdés e) pontja, ugyanakkor a „jogsértéssel elért gazdagodás” definícióját a törvényben nem találjuk. Természetesen a *Kommentár*, illetve a korábbi bírói gyakorlat egységesen, az alábbi elvet követve alkalmazza a szabályt:

⁴⁷⁷ 94. § (7) bek.

⁴⁷⁸ Lásd a túlhatalmálással kapcsolatosan a [19.3.2.3.](#) fejezetet.

„A törvény a gazdagodás visszatérítése iránti igényt tartja fenn, ami szükségképpen legalább a szerzőt megillető díjazás megfizetését eredményezi.”⁴⁷⁹ Az, amit a jogalkotó célul kitűzött, egyszerű matematika, az egyenlet az alábbiak szerint alakul:

$$(JB - IK) + JD = EG$$

Ahol:

JB – jogsértéssel elért bevétel,
 IK – igazolt költségek,
 JD – jogdíj,
 EG – elért gazdagodás

Feltétel: JB – IK nem lehet negatív szám.

Az egyenlet ismeretlene tehát EG, hiszen a jogsértéssel elért bevételt, valamint a költségeket a könyvelésből, jogdíj nagyságát (piaci árból, árlistáról vagy szakértő bevonásával) meg lehet állapítani. Nehézséget jelenthet persze, hogy jogászok alkalmazák a matematikát.

Álláspontjuk szerint:

$$JB - IK = EG$$

Ha pedig ez nulla vagy negatív szám, a szerzőnek semmi sem jár. Ezt a logikát sarkítva, arra a következtetésre juthatunk, hogy egy-egy rosszul megszervezett értékesítés kapcsán a szerző kötelezettsége, hogy a fennmaradt költséghányadot megfizesse.

A szabályozás gyökerei a TRIPS-megállapodásban⁴⁸⁰ találhatóak, csakhogy ennek is, mint mindennek megvan az országspecifikus alkalmazása. A magyar valóság pedig az alábbiak szerint alakul.

A rendszer első buktatója, hogy az esetek igen nagy hányadában a könyvelésből nem tűnik ki „eredmény”. A jogsértő még a fűtésszámla hányadát is képes becsatolni „kapcsolódó költség” címszó alatt. Vegyünk egy példát: a piacon megjelenik egy új dobozos szoftver. A neve: „doors”. Nem túl alapos szemlélődés után is megállapítható, hogy egy másik nyílászáróról elnevezett szoftvertermék módosított változatát tartja kezében az ember. Perre kerül sor. A jogsértő pedig azt állítja, hogy mivel a forgalmazást betiltották, eredményt nem tud felmutatni, és egyébként is, a dekompilálást végző kolléga munkadíja havi 600.000,- forint volt. A szoftverház átdolgozásra soha nem adott volna jogot. Természetesen szakértő kirendelésére kerül sor, aki meg is kísérli meghatározni az elmaradt jogdíj mértékét. (Helyzete lényegesen nehezebb, mint a kár meghatározásánál, hiszen ott tipikusan a szoftver dobozott változatának áfamentes kiskereskedelmi árát veszik alapul.)⁴⁸¹ A történet vége pedig, hogy a „doors” programot forgalmazó Kft. felszámolás alá kerül.

⁴⁷⁹ Sztj. Miniszteri Indokolás (94–99. §§-§-okhoz).

⁴⁸⁰ 45. cikk (2) bek.

⁴⁸¹ „Az okozott vagyoni hátrányt tehát úgy kell meghatározni, hogy a jogosulatlanul használt szoftver példányszámát megszorozzuk annak egységárával. Az ár itt természetesen nettó (ÁFA nélküli) árat jelent. Ez az ár vagy a terjesztésre jogosult természetes vagy jogi személy valamelyikének nyilvános árlistájából tudható meg vagy a szoftver előállítására vonatkozó szerződésből következik. Amennyiben több terjesztésre jogosult természetes vagy jogi személy és ezzel együtt több – egymástól eltérő – árlista létezik, elsősorban a szoftver eredeti forgalmazója vezérképviseletének árait kell figyelembe venni. Ilyen általában csak egy van, aki azután kiépíti viszonteladói (*dealer*) hálózatát.” SzJSzT 5/1995 – a számítási módszer vagyoni hátrány meghatározására.

Ennél is nehezebb a helyzet, ha nem egy piaci forgalomban lévő műre vonatkozik az engedély nélküli felhasználás, hanem egy „beárazatlan” alkotásra. Egy honlap esetében annak megállapítása, hogy ez egy 15.000,- forintos szabad vagy *freeware* szoftve-
reken alapuló vagy egy teljes saját háttérszoftvert feltételező, komoly adatgyűjtésre és moduláris működésre alkalmas weboldal, bonyolult. Ha a felek esetleg írásban meg is állapodtak egy fix díjról, vitatott lehet közöttük, hogy a weblap milyen mértékben készült el.

Egy internetről letöltött és felhasznált fénykép vonatkozásában az alábbiak szerint mutatta be a bíróság a jogalkalmazói szemléletmódot: „Az objektív jogsértés esetén a szerző vagyoni igényének legalsó határa az elmaradt jogdíj. Ha a jogsértő gazdagodása ezt a mértéket meghaladja, a különbözet követelhető, értve gazdagodás alatt a nyereséget, ami a teljes bevételből levonandó ténylegesen igazolt költségek után maradna fenn. Ha ennek mértéke a követelhető jogdíjat nem éri el, akkor csak a jogdíjat köteles a jogsértő megfizetni, hiszen legalább ezzel gazdagodott, amikor a felhasználási szerződésen alapuló – és értelemszerűen kikötött díj fejében való – megfizetésére nem került sor a részéről... Az Szjt. 16. § (4) bekezdésében foglalt szabályt jogosulatlan felhasználás esetén érvényesített díjigénynél is tekintetbe kell venni. [...] Az arányos díjazás ugyanis az egyes felhasználási módokhoz mérten becsülhető, és a bevétel, amihez arányosítani kell, nem azonos a nyereséggel, ami a bevételeknek költségekkel csökkentett része.”⁴⁸²

A következő ítélet jelmeztervezéssel kapcsolatos,⁴⁸³ érdekessége a döntésnek, hogy az egyébként meglehetősen összetett kérdésben a Legfelsőbb Bíróság a Győri Ítéltábla döntésével teljes mértékben egyetértve foglalt állást.

„A jogerős ítélet a Pp. 3. § (2) bekezdésének megfelelően, tartalma szerint helyesen minősítette az átadott jelmezek fesztiválon való jogosulatlan felhasználása miatt a felperes által érvényesített követelést az Szjt. 94. § (1) bekezdés e) pontja szerinti objektív jogkövetkezményként, gazdagodás visszatérítése iránti igények. Az alperes ugyanis a további felhasználás jogosulatlan engedélyezésével annyiban gazdagodott, hogy a felperes részére a felhasználás e módja fejében díjat nem fizetett. A jogosulatlan felhasználás miatti gazdagodás visszatérítésének összegét a jogerős ítélet a Pp. 206. § (3) bekezdés alkalmazásával, megfelelő mérlegelés eredményeként állapította meg... A felperes szerződéstervezetét az alperes írásban nem fogadta el. Ráutaló magatartással szerzői jogi felhasználási szerződés érvényesen nem jöhetett létre (Szjt. 45. § (1) bekezdés) A fesztiválokon történő felhasználásra vonatkozóan tehát a felperes és az alperes között felhasználási szerződés nem jött létre. A felperes szerződéstervezetében meghatározott felhasználási díj figyelmen kívül hagyása ezért a gazdagodás összegének meghatározásával kapcsolatban a jogerős ítélet mérlegelését nem teszi jogszabálysértővé.”

19.3.6. Vagyoni kár

Több esetben előfordul, hogy a jogosult maga nem tudja, gazdagodás kiadását vagy kártérítési igényt terjesszen-e elő. A gazdagodás kiadása objektív szankció. A felróhatóság kérdésének vizsgálata nélkül határoz róla a bíróság. Elfordulhatna az az eset, mikor a jogsértés a jogdíj megfizetésével, gazdagodás kiadásával orvosolható. Tegyük fel, a fejlesztett programunk bedobozolását, szerzőségünk megjelölése mellett egy általunk

⁴⁸² 8. Pf. 20. 442/2005 – Kertész Imre kép.

⁴⁸³ Pfv. IV. 20.390/2007 – jelmezterv.

nagyra becsült cég végzi. A program terjesztése jó reklám, különösebb kifogásunk, kapcsolódó sérelmünk nincs.⁴⁸⁴ A másik esetben – és ez a gyakoribb – a program átdolgozást követően (torzítva), névfeltüntetési jogot sértve kerül forgalomba.

Természetesen, ha a felperes ezzel kapcsolatosan követelést nem terjeszt elő, részére kártérítés nem ítéltető meg.

„Nem kétséges, hogy jogosulatlan felhasználás az Szjt. 94. § (2) bekezdés és a Ptk. 339 § (1) bekezdés alapján kártérítő felelősséget is megalapozhat az alperes terhére. A felperes a jogosulatlan felhasználás miatt, objektív szankcióként igényelhető gazdagság visszatérítésén túlmenően nem állított és nem is bizonyított olyan kárt, amely az objektív szankció alkalmazásán túlmenően javára e jogcímen megítélhető lett volna.”⁴⁸⁵

Hogy tényleges esetek, illetve számítási módok is bemutatásra kerüljenek, az SzjSzt néhány fontos (részben büntetőügyekben hozott) döntését is vizsgálnunk kell.

A szoftver többszörözésével és terjesztésével keletkezett vagyoni hátrány kapcsán a testület – saját korábbi döntését⁴⁸⁶ idézve – kimondja,⁴⁸⁷ hogy a vagyoni hátrány a termék áfamentes kiskereskedelmi árának felel meg. A Testület indoklásában kifejti:

„Ennél a számítási módnál abból indul ki a Testület, hogy a vagyoni hátrányba az elmaradt haszon is beletartozik. A szerzőt, illetve jogutódját az által éri vagyoni hátrány (s ezen belül azért marad el haszna), mert a piacon a jogosulatlan műpéldányok (amelyek, éppen azért, mert a szerzői jog tiszteletben tartása esetén felmerülő terhek nem érintik a jogsértőt, sokszor jóval olcsóbbak is) akadályozzák a jogosított műpéldányok értékesítését. A vagyoni hátrány mértékét nem lenne indokolt csökkenteni azokkal a költségtelekkel, amelyek a jogosított példányok piacra vitelével felmerülnek (mint amilyenek a többszörözés és a forgalmazás költségei vagy adott esetben a vám költség), hisz ezeknek a megtérülése nélkül épp úgy kár éri a szerzőt, illetve jogutódját. Viszont indokolt, hogy a vagyoni hátrányba ne számítson be az ÁFA, hisz az a piacra kerülő példányok esetében sem a szerző, illetve jogutódja addigi költségeibe épül be, hanem (elmaradt) állami bevételnek számít.”

Ugyancsak ezt az álláspontot hangsúlyozza a 4/2000-es döntés⁴⁸⁸ is. Más számítási módszert találunk azonban abban az esetben, mikor egyedi, szoftvertámogatással kúcsolt szerződéses viszonyról van szó.⁴⁸⁹

A legfontosabb „tapasztalat” azonban, hogy az esetek elsőpró többségében a gazdagság (leszámítva az elmaradt jogdíjat) szinte kimutathatatlan, a kár bizonyításának nehézségei pedig oda vezetnek, hogy nincs olyan polgári (szerzői) jogi szankció, amely a jogsértő magatartástól elrettentene. A sajátos könyvelési technikáknak köszönhetően a „legrosszabb”, ami történik a jogsértővel, hogy a bíróság (ha egyáltalán a megje-

⁴⁸⁴ Ez természetesen pusztán fikció, hiszen ilyen „ideális” esetben a felek peren kívül megegyeznek és magára az eljárásra sor sem kerül.

⁴⁸⁵ Pfv. IV. 20. 390/2007 – jelmeztv.

⁴⁸⁶ SzjSzt 5/1995 szakvélemény.

⁴⁸⁷ Szoftver jogosulatlan többszörözése és terjesztése útján keletkezett vagyoni kár kiszámításáról szóló SzjSzt 15/2000 1–2. – http://www.hipo.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2000/2000PDF/szjszt_szakv_2000_015.pdf

⁴⁸⁸ http://www.hipo.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2000/2000PDF/szjszt_szakv_2000_004.pdf

⁴⁸⁹ A szerzői jogdíj mértéke szoftver felhasználása esetén; a vagyoni hátrány kiszámítása a szerzői jogok megsértése esetén SzjSzt 29/2005 – http://www.hipo.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2005/2005PDF/szjszt_szakv_2005_029.pdf

lőtt jogdíjszámítási módszert elfogadja) az elmaradt jogdíj megfizetésére kötelezi. Ebből a nézőpontból⁴⁹⁰ szemlélve a jogsértés az egyik legjövedelmezőbb üzlet, hiszen csak abban az esetben kell jogdíjat fizetni, ha a jogsértésre fény derül, és az így fizetendő összeg sem fogja várhatóan meghaladni az eredetileg tervezett jogdíjszintet.

A régi Sztj. 53. §-ának (2) bekezdése kimondta, hogy „Ha a jogsértés a felhasználónak felróható, a szerzőt megillető díjon és a kártérítésen felül a szerzői díjnak megfelelő összeget bírsággként is meg kell ítélni. Ezt az összeget a bíróság csak méltánylást érdemlő körülmények alapján mérsékelheti.” Általános tapasztalat szerint míg ez a szabály hatályban volt, a jogsértők sokkal inkább törekedtek az ügyek peren kívüli rendezésére, hiszen az említett „duplázás” miatt nem állt érdekükben az eljárás lefolytatása. A szerzők sokkal egyszerűen és gyorsabban (sőt többnyire az eredeti jogdíjnál magasabb összegben) nyertek kielégítést.

A bírság intézményét – bármennyire is hasznosnak látszik – a gyakorlat nem alkalmazta. A jelenlegi szabályozás szankciórendszere a már ismertetett (büntetőjoggal vegyes) alapokon nyugszik.

19.3.7. A nem vagyoni kár

A Debreceni Ítéltábla egy – az első fokú ítéletet hatályon kívül helyező végzésében⁴⁹¹ – állapítja meg az alábbiakat: „A műnek a szerző engedélye nélküli kiadása miatti jogos felháborodás egyéb hátrányok bizonyítottsága hiányában nem alapozza meg a nem vagyoni kárpótlás iránti igényt. Amennyiben tehát a szerzői személyhez fűződő jog megsértése következtében nem vagyoni hátrány a sérelmet szenvedett félt nem éri, vagy illet nem bizonyít, nincs helye nem vagyoni kár megállapításának önmagában azon az alapon, hogy a károkozó a személyhez fűződő jogot megsértette.” (EBH. 1999.100)

Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) AB határozatában foglaltaktól a Legfelsőbb Bíróság által követett és elfogadott gyakorlat eltér, megköveteli a nem vagyoni kár bebizonyosítását.

A nem vagyoni kár igazolásának módját a bíróság az alábbiak szerint látta:

„amennyiben a felperes előadása szerint a szerzői személyhez fűződő jogának megsértése miatt egészségi állapotában is károsodás következett be, ezt orvos szakértő kirendelésére tett bizonyítási indítvány előterjesztésével lehetséges igazolnia”.

A határozat a Legfelsőbb Bíróság 1999-ből származó döntését⁴⁹² hivatkozva, amely még a régi Sztj. alapján az alábbiakat állapította meg:

„A felperes az eljárás során azt adta elő, hogy megfelelő díjazás ellenében az alperesnek engedélyezte volna a perbeli mű kiadását. Ebből a Legfelsőbb Bíróság jogerős ítéletében okszerűen vonta le azt a következtetést, hogy a felperes sem a kiadó személyét, sem pedig a megjelentetett kiadványt nem tekintette olyan jellegűnek, amely a felperes közmegebecsülését, szakmai hírnevét hátrányosan érintette volna. Önmagában a jogsértés nem csökkentette a mű felhasználási lehetőségeit sem, ezért egyéb hátrányok bizonyítottsága hiányában a Legfelsőbb Bíróság jogszabálysértés nélkül utasította el a felperes nem vagyoni kárpótlás iránti igényét.”

⁴⁹⁰ A büntető vetülettől eltekintünk, mert a szerzők az esetek jelentős részében büntetőügyet nem kívánnak indítani. Ha viszont a büntetőeljárást lefolytatják, a büntetési tétel az okozott kárral áll összefüggésben. Amíg a kár nem éri el legalább a „jelentős” szintet, az alig hordoz kockázatot. (A kiszabott pénz-büntetés néhány százezer forint.)

⁴⁹¹ Pf. I. 20. 248/2005 – „Tiszahát”.

⁴⁹² Pfv. X. 21. 039/1997.

2005-ből származik a Fővárosi Ítéltábla azon döntése,⁴⁹³ amelyben az eljáró tanács megállapítja: „a felperest szerzőként megillető névfeltüntetési jog, mint a szerző személyhez fűződő joga megsértésével okozott hátrány szolgált alapul a nem vagyoni kártérítésre. [...] A másodfokú bíróság osztotta az első fokú bíróságnak a nem vagyoni hátrány tekintetében tett megállapításait, azzal az eltéréssel azonban, hogy az okozott hátrány nagyságának megítélése körében nem szükséges annak bizonyítása, hogy a felperes a napi munkája során kapott-e visszajelzéseket a hallgatóktól. E nélkül is elfogadható a jogsértés, a lelki megrázkódtatás, az okozott bosszúság. A nem vagyoni kár mértéke bírói mérlegelés körébe tartozik, a bíróság jelenleg a szerződésen kívül okozott kár keretében ítéli meg, az új Ptk. esetében pedig már, mint sérelemdíj fog szerepelni és kizárólag személyhez fűződő jogok megsértése esetén lesz érvényesíthető. A jogsértés következményein túl figyelembe kell venni a jogsértések tárgyi súlyát, számát, a felróhatóság mértékét és az összecszerűség körében kialakult bírói gyakorlatot.”

⁴⁹³ 8. Pf. 20. 370/2005 – „biotermesztési kézikönyvek”. Az esetben a felperes által írt tanulmányt II. rendű alperes saját neve alatt jelentette meg a I. rendű alperes által kiadott kötetben.

20. A szerzői jogok védelmét szolgáló technológiák

20.1. A DRM⁴⁹⁴

20.1.1. A DRM fogalma

A *Digital Rights Management* (rövidítve: DRM) a digitális tartalmak kezelését, a kapcsolódó felhasználások, hozzáférések engedélyezését, korlátozását jelenti, melyet szó szerinti fordításként digitális jogkezelésnek jelölhetnénk meg.

A DRM alkalmazása két egymástól jól elkülöníthető szakaszra bontható:

1. a szellemi alkotások (azon fennálló jogosultságok), valamint az alkotók és egyéb jogosultak azonosítása,
2. a felhasználási engedélynek megfelelő felhasználás biztosítása technikai úton.

A legismertebb ilyen DRM-funkció valószínűleg a „régiónkód”, amelyet elsősorban DVD-ken alkalmaznak. De ide tartoznak a televíziós csatornák kódolásai is, sőt a szoftverekhez tartozó jelszavas védelem is (amely egyszerre biztosítja az adatok védelmét, illetve a felhasználó mint jogosult azonosítását).

A másik gyakran használt funkció a másolásvédelem, azaz a többszörözési jog gyakorlásának korlátozása.

20.1.2. A DRM helye a magyar jogban

20.1.2.1. Hatásos műszaki intézkedés

A DRM egyik alapját az Szjt. *Védelem a műszaki intézkedések megkerülésével szemben* című alfejezete jelenti, melyben a jogalkotó a szerzői jogok megsértésének minősítette a szerzői jog védelmére szolgáló hatásos műszaki intézkedés megkerülését, feltéve, hogy azt olyan személy hajtja végre, akinek az általában elvárható gondosság mellett tudnia kell, hogy a cselekmény célja a műszaki intézkedés megkerülésére irányul.⁴⁹⁵

Az említett műszaki intézkedésnek az az eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer minősül, amely „arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket – rendeltetésszerű működése révén – megelőzze, illetve megakadályozza. A műszaki intézkedést akkor kell hatásosnak tekinteni, ha a mű felhasználását a jogosultak a hozzáférést ellenőrző vagy védelmet nyújtó olyan eljárás –

⁴⁹⁴A DRM-fejezet alapját képező cikk: Dr. Gyenge Anikó – Dr. Békés Gergely: A digital rights management szerzői jogi természetéről, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 1. 111. évf. 1. szám. – http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200602-pdf/03_tanulmanygyenge_bekes.pdf

⁴⁹⁵ Szjt. 95. § (1) bek.

különösen kódolás vagy a mű egyéb átalakítása, vagy másolatkészítést ellenőrző mechanizmus – útján ellenőrzik, amely alkalmas a védelem céljának elérésére.”⁴⁹⁶

Amennyiben a törvényben nevesített feltételek fennállnak, az e célt szolgáló eszközök elállítása, behozatala, terjesztése, eladása, bérbeadása vagy ilyen célból történő reklámozásuk, sőt kereskedelmi céllal való birtoklásuk, illetve az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása esetében is a szerzői jogok megsértésével kapcsolatos jogkövetkezményeket kell alkalmazni.⁴⁹⁷

A másolásvédelemmel kapcsolatos műszaki intézkedések esetében érdemes megemlíteni, hogy amennyiben valamely mű tekintetében ezt a technológiát alkalmazzák, az – tekintettel arra, hogy a magáncélú másolást főszabály szerint ellehetetleníti – a közös jogkezelő szervezetek az alkalmazott díjszabásukban (az üreshordozó-díj szétosztása tekintetében) ezeket megkülönböztetik.

Vannak azonban olyan szabad felhasználások, amelyek esetében, tekintettel a felhasználói érdek súlyára, a szabad felhasználás kedvezményezettje (például: könyvtár, iskola, hangarchívum, levéltár) – amennyiben a műhöz nem fér hozzá – követelheti, hogy a jogosult a műszaki intézkedés megkerülésével szemben biztosított védelem ellenére tegye számára lehetővé a szabad felhasználást.⁴⁹⁸ Azonban ez kivételi szabály csak bizonyos offline sokszorosítás esetében alkalmazható, hiszen a törvény kizárja az internetes felhasználásokat.⁴⁹⁹

20.1.2.2. Jogkezelési adatok

A DRM másik kategóriája a már említett jogkezelési adatok feltüntetése, ilyennek minősül minden olyan adat, amely „a művet, a szerzőt vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja, vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat, ideértve az ilyen adatokat megjelenítő számokat vagy jelzéseket is, feltéve, hogy az adatokat a mű példányához kapcsolják, illetve a mű nyilvánosságához történő közvetítésével összefüggésben jelenítik meg”.⁵⁰⁰

Annak, aki a jogkezelési adatokat engedély nélkül eltávolítja vagy megváltoztatja, vagy ha olyan műveket, melyekről ezt eltávolították, vagy amelyeken megváltoztatták, terjeszt vagy hoz be terjesztés céljára, vagy sugárzással, illetve más módon továbbkövetíti – szintén a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményével kell számolnia, feltéve, hogy tudta, illetve az általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett, hogy cselekményével lehetővé teszi vagy megkönnyíti a szerzői jogok megsértését, illetve mást erre indít.⁵⁰¹

• Digital Object Identifier (DOI)

A DOI⁵⁰², amelyet egyesek az „internet vonalkódjának” neveznek, egy olyan – az egyes online publikált – fájlokhoz tartozó azonosító, amely segítségével elkerülhető, hogy az URL-ek változása miatt az internetes hivatkozások nyomon követése ellehetetlenüljön. Az adott fájl, akár kép vagy bármilyen más formátum ezt az azonosítóját – még ha az interneten áthelyezésre is kerül – viszi magával.

⁴⁹⁶ Szjt. 95. § (3) bek.

⁴⁹⁷ Szjt. 95. § (2) bek.

⁴⁹⁸ Szjt. 95. § (4) bek.

⁴⁹⁹ Szjt. 95/A § (2) bek.

⁵⁰⁰ Szjt. 96 § (2) bek.

⁵⁰¹ Szjt. 96. §.

⁵⁰² www.doi.org

- **Metaadat szabványok**

Az elektronikus publikáció egyik alapja az EPUB névre hallgató, ingyenesen hozzáférhető, nyílt forráskódú szabvány, amelyet az *International Digital Publishing Forum* hozott létre. A szabvány lényege az e-book olvasókra való optimalizálás. A szabvány szerint készült könyvben a DRM mint opcionális lehetőség választható. Az egyes olvasórendszerekhez tartozó részletes összehasonlítás alapján megállapítható, hogy adott esetben melyik megoldás alkalmazása a legcélravezetőbb.⁵⁰³

- **Vízjelek**

A vízjeleknek két fajtáját különböztetjük meg, az egyik a „szemmel látható” változat, amely fotókon, grafikákon szerepel, és általában a jogosultat jelöli meg. A szöveg úgy kerül elhelyezésre, hogy a kép közvetlen felhasználását (ha csak nem ért valaki a kép módosításához) ellehetetlenítse.⁵⁰⁴ Ezek között szerepel olyan is, amely dinamikus, tehát a szerző nevének kívül feltünteti a letöltés helyét, időpontját esetleg valamely sajátos azonosítót is.

A vízjelek másik fajtája „a szemnek láthatatlan”, azonban a szoftveres úton könnyedén kereshető. Ezeket a megoldásokat alkalmazzák előszeretettel a *stockphoto* portálok. Ha tehát valaki egy ilyen helyen talál egy neki tetsző képet és azt – az oldalon meghatározott feltételektől eltérően – használja fel, idővel számíthat rá, hogy az interneten közzétett képet valamelyik keresőrobot megtalálja, és a jogsértést a jogosult felé jelzi.

Ezen felül léteznek még más megoldások például: filmek esetében a hangsávba foglalt ún. „audióvízjel”, vagy a DVD-lejátszóba beépített sajátos azonosítók.

⁵⁰³ <http://hu.wikipedia.org/wiki/EPUB#DRM>

⁵⁰⁴ Agócs Írisz *Otthon* című képén például a *copyrightjel* és a szerző neve látható a háttérben: <http://artistamuvek.blogspot.hu/search?updated-max=2011-09-14T15:58:00%2B02:00&max-results=30&start=30&by-date=false>

21. A szerzői jog büntetőjogi vonatkozásai

21.1. A személyhez fűződő jogok megsértése

21.1.1. Bitorlás

Az új Btk. 384. §-ában a bitorlás két formáját nevesíti, egyrészt azt az esetet, mikor valaki más szellemi alkotását⁵⁰⁵ sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz, másrészt ha gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaélve más szellemi alkotásának hasznosítását vagy az alkotáshoz fűződő jogok érvényesítését attól teszi függővé, hogy annak díjából, illetve az abból származó haszonból vagy nyereségből részesítik-e, illetve jogosultként tüntetik-e fel.

A klasszikus plágium esete a büntetőjogban árnyaltabb, itt ugyanis megjelenik feltételként, hogy az elkövető vagyoni hátrányt (azaz elmaradt hasznot vagy elmaradt vagyoni előnyt, illetve tényleges kárt) okozzon. Ez nem csak a teljes mű vonatkozásában, hanem akkor is előállhat, ha annak egy részét más írta, azonban az elkövető az egész művet a sajátjaként tünteti fel.

A második esetben egyfajta sajátos zsarolási helyzetet láthatunk, amely a gyakorlatban mondjuk úgy nyilvánulhat meg, hogy a társaságnak dolgozó feltalálók mellett az ügyvezető is rendszeresen regisztrálásra kerül a szabadalmi nyilvántartásokban, holott a találmányhoz nyilvánvalóan semmilyen köze nincs, vagy éppen a doktori témát vezető tanár abban az esetben segíti csak a tanulmány publikálását, ha abban ő társ-szerzőként feltüntetésre kerül.

21.1.2. Védett kulturális javak

Külön jogszabályban⁵⁰⁶ nevesített feltételek teljesülése esetében bizonyos alkotásokat, műtárgyakat, épületeket stb. az arra kijelölt intézmény védetté vagy műemlékké nyilvánít. Az ezen tárgyakkal kapcsolatos rongálás vagy visszaélés a közigazgatási és polgári jogkövetkezmények mellett szintén büntetőjogiakat is von maga után.

⁵⁰⁵ Szellemi alkotásnak minősül a törvény szerint:

- a) a szerzői jogi védelem alá tartozó irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás,
- b) a szabadalmazható találmány,
- c) az oltalmazható növényfajta,
- d) az oltalmazható használati minta,
- e) az oltalmazható formatervezési minta,
- f) a mikroelektronikai félvezető termék oltalmazható topográfiája.

⁵⁰⁶ 3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól.

21.1.2.1. Rongálás

Aki saját tulajdonában álló műemléket, védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat vagy a tulajdonában álló ingatlanon lévő régészeti lelőhelyet megrongálja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Amennyiben az elkövetési cselekmény még súlyosabb, tehát a műemlék vagy védett kulturális javak körébe tartozó tárgy megsemmisítése megtörténik, vagy a műemlék helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, amelynek következtében az elveszti műemléki jellegét, vagy a védett kulturális javak körébe tartozó tárgy vagy régészeti lelőhely helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁵⁰⁷

21.1.2.2. Visszaélés

Meglepőnek tűnhet elsőre, hogy a műkereskedelem egy részének szintén van büntetőjogi vetülete, hiszen a védett kulturális javak esetében csak engedélyezési eljárás, illetve bejelentés esetén kerülhet sor azok értékesítésére.⁵⁰⁸

21.2. Vagyoni jogok megsértése

21.2.1. Jogos és jogtalan többszörözés, terjesztés

Számtalan fajta oldal létezik, amely le- és feltöltésekkel teszi lehetővé a fájlok megosztását, más szóval a fájlcserét. Magában az a tény, hogy online módon elérhető adat- és fájl tárolásra alkalmas szervert üzemeltet valaki, természetesen még nem jogellenes. Rengeteg olyan eset van, amikor ezeket jogszerűen veheti igénybe a regisztráló személy. Gondolunk csak arra, amikor saját fotóinkat szeretnénk a barátainkkal megosztani (mivel a fénykép saját, annak szerzői jogaival a megosztó maga rendelkezik).

Ezekben az esetekben polgári jogi szerződés jön létre a felek között az oldalon közzétett felhasználási feltételek alapján, amelyeket a regisztrációkor a látogató elfogad. Ha ebben olyan részletek találhatók, amelyek a felhasználó szempontjából tisztességtelenek, azok a bíróság előtt megtámadhatóak.

Van azonban egy sajátos és a mai napig talán leggyakrabban előforduló, szerzői jogokat sértő gyakorlat: ez a torrentezés, amely megítélése megosztja a jogászokat, hiszen egyesek szerint a büntetőjog hatálya alá tartozik, míg mások szerint nem.

⁵⁰⁷ Btk. 357. §.

⁵⁰⁸ 358. §: „(1) Aki

a) a védett gyűjteményhez tartozó tárgyat vagy védett tárggyegyettes darabját jogszabályban előírt előzetes hozzájárulás nélkül elidegeníti,

b) védett kulturális javak körébe tartozó tárgy, gyűjtemény vagy tárggyegyettes tulajdonjogában bekövetkezett változásra vonatkozó, jogszabályban előírt bejelentési kötelezettségét elmulasztja,

c) védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat, gyűjteményt vagy tárggyegyettest engedély nélkül külföldre juttat, vagy a kiviteli engedély kereteit túllépi, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a kulturális javak körébe tartozó és kiviteli engedélyhez kötött tárgyat engedély nélkül külföldre juttat, vagy a kiviteli engedély kereteit túllépi.”

21.2.2. Torrentezés és a fájlcsere

Mára már a fájlcsere kialakulásának is komoly történelme van. Ezzel kapcsolatos első példa az *MP3.com* esete, amelyben az alperes egy *mymp3.com* site üzemeltetésével arra adott lehetőséget a felhasználóknak, hogy az általuk jogszerűen vásárolt lemezek tartalmához MP3-formátumban hozzáférjenek. A bíróság végső soron nem fogadta el a Sony érvelését, és megállapította, hogy az általa gyakorolt többszörözés és továbbkövetítés a jogosultak kizárólagos jogainak megsértését eredményezte.⁵⁰⁹

Fájlcseréről (melyet *peer-to-peer* vagy P2P néven is emlegetnek) abban az esetben van szó, ha az informatikai hálózat végpontjai (azaz maguk a felhasználók) közvetlenül kommunikálnak egymással, központi csomópont, szerver nélkül.

Az első generáció legismertebb eleme a *Napster* volt, amely még kliensprogram letöltését (*MusicShare*) és felhasználói *account* létrehozását kívánta meg. Fájlcserek esetében leggyakrabban van egy olyan kijelölt könyvtár (*user library*), amelynek a tartalmát a felek egymással megosztják, azaz egymás számára kölcsönösen elérhetővé teszi. Mezei Péter hangsúlyozza, hogy a P2P rendszerek (mint technológia) ezzel együtt nem csak a szerzői jogsértések lehetőségét biztosítják, hiszen ezen az elven működik a *Skype* vagy más chatprogramok.⁵¹⁰

A második generációs fájlcsereelő rendszerek lényegesen megváltozott struktúrával működtek, hiszen ezekben az esetekben már nem volt szükség az irányítást végző központi szerverre, hanem minden felhasználó maga is szerverként szolgált az adatkéréséhez és tároláshoz. A sok *peer* miatt (*peer*nek nevezi a zsargon azokat, akik fájlrészeket osztanak meg, a teljes fájlok megosztói a *seederek*) azonban a rendszer nem volt hatékony, így ezen generáció legismertebb tagja, a *KaZaA* elkezdte használni a *FastTrack* protokollt, amely keretében nagyobb teljesítményű gépeket jelölt ki csomópontnak (*supernode*) és ezek alá rendelte az egyes felhasználói asztali gépeket (*peerek*).

A klasszikus „torrentezés” azaz a *BitTorrent* technológia a harmadik generációs megoldás, melynek használatakor egy kliensprogram segítségével a felhasználók kisebb darabokban töltik le az adott tartalmat egymástól, oly módon, hogy van egy központi irányítást végző rendszer (webszerver, más néven *tracker*), amely minden alkalommal a még hiányzó részek letöltését lehetővé tevő leggyorsabb kapcsolatot ajánlja fel. Ezen technológia használatakor a letöltő maga is megosztja az általa korábban már mentett tartalmakat, fájlokat vagy azok részleteit. A torrent oldalak között megkülönböztetünk nyitottakat (*OPENNET*) és zártakat (*DARKNET*), amelyekbe csak meghívással lehet tagsági jogot nyerni.⁵¹¹

Valahol félúton az első és a második generáció között található DC++ típusú rendszer, ahol léteznek csomópontok (*hubok*), amelyeken keresztül az egyes gépek közötti kommunikáció zajlik, azonban a letöltés már közvetlenül valósul meg. Az ilyen rendszereknél általában a használat egyik előfeltétele az, hogy a felhasználó maga is osszon meg megfelelő mennyiségű tartalmat.⁵¹²

A hétköznapi felhasználók alapkérdése szinte minden esetben az, hogy vajon „Csak letölteni bűncselekmény-e?”

⁵⁰⁹ Mezei Péter: *Digitális sampling és fájlcsere*, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2010, 136. o. – http://doktori.bibl.u-szeged.hu/560/1/Digitalis_Sampling.pdf

⁵¹⁰ Mezei Péter i. m. 136. o.

⁵¹¹ Mezei Péter i. m. 142. o.

⁵¹² Szerzői művek online fájlcsereelő rendszerek segítségével megvalósuló felhasználása: SzJSzT 07/08/1. – http://www.proart.hu/jogi_hatter/szjszt_07_08_01.pdf

A 2013. július 1-je óta hatályos Büntető Törvénykönyv vonatkozó kiinduló rendelkezése az alábbi:

„385. § (1) Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A szerzői jogi törvény pedig rögzíti azokat a cselekményeket, amelyekhez kifejezetten a jogosult engedélye szükséges – tehát, amelyek egy erre vonatkozó felhasználási szerződés (licenc) nélkül jogellenesek. A „letöltés” ebből a szempontból az Szjt.-ben nevesített többszörözésnek, a feltöltés ezen felül nyilvánossághoz közvetítésnek minősül.⁵¹³

Jelenleg megoszlanak a vélemények arról, hogy befolyásolja-e a jogellenes forrás ténye az audiovizuális tartalmak (tehát főként kép és hang) letöltésének jogszerűségét. Azaz bűncselekménynek minősül-e az ilyen cselekmény vagy erre még kiterjed az Szjt. 35. §-ában rögzített magáncélú másolat készítését lehetővé tevő – az ún. üreshordozó-jogdíj megfizetésével megváltott – mentesítés.

A fájlmegosztás az alábbi lépéseket tartalmazza:

„– a védett tartalom megosztásra szánt tárhelyre (mappába) feltöltése, illetve átmásolása nem magáncélú másolás,
– a megosztásra rendelkezésre tartás pedig nyilvánossághoz közvetítés,
– a megosztott fájl közönség általi letöltése (nem megosztásra szánt tárhelyre) a szabad felhasználás háromlépcsős tesztjének és a letöltő személy tudatállapotának⁵¹⁴ alávetett szabad felhasználás (magáncélú másolás) ahhoz képest, hogy egy szerzői jogi szabályozás értékeli-e, ha jogsértő forrásból történik a magáncélú másolat készítése”.⁵¹⁵

Ezzel ellentétben az a kisebbségnek tekinthető büntetőjogi szemlélet, amely szerint: „Az ún. magáncélú másoláshoz kapcsolódó vagyoni jogok érvényesülését az biztosítja, hogy a törvény értelmében az üres kép- és hanghordozók forgalomba hozóinak a szerzői jogok közös kezelését végző szervezet által megállapított díjat kell fizetni, amelyet a szervezet a törvényben meghatározott szabályok szerint osztja fel a jogosultaknak. Mindebből következően a szerzői jogvédelem alatt álló elkövetési tárgyak – a szoftverek kivételével – letöltése, másolása legális, a szabad felhasználás körébe illeszthető.”⁵¹⁶ Ezen elmélet hibája, hogy ez nem veszi figyelembe azt, hogy az említett díj nem fed bizonyos cselekményeket (például a számítógép merevlemezére megvalósított többszörözéseket).

Tény, hogy az új Büntető Törvénykönyv szerzői jogi jogsértéseket szabályozó 385. §-a az alábbi bekezdéssel egészült ki:

⁵¹³ Bérczes László, Békés Gergely, Financsek Zsuzsanna, Grad-Gyenge Anikó, Gondol Daniella, Horváth Katalin, Jókúti András, Kabai Eszter, Lábod Péter, Lukácsi Péter, Molnár Alexandra, Szesztay-Szép Eszter: *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez*, ProArt, 62–63. o. – <http://proart.hu/?menu=szerzoi-jogi-kezikonyv>

⁵¹⁴ „A felhasználó tudatállapotának figyelembevétele elsősorban attól függ, hogy egy állam szerzői joga hogyan kezeli a jogsértő forrásból származó magáncélú másolást. Az SzjSzt 17/2006. számú véleménye alapján az ilyen magáncélú másolás a háromlépcsős tesztbe ütközik. Az ezt megerősítő, normába öntő Szjt. módosításra irányuló javaslatot az Országgyűlés nem fogadta el. (Akkor esett volna ki a jogszerű szabad magánmásolás köréből a másolás, ha a kedvezményezett tudja vagy a körülmények alapján elvárható lenne, hogy tudja, hogy a másolat forrása jogsértő.)” Lábjegyzet az eredetiben.

⁵¹⁵ Faludi Gábor és Gyenge Anikó: A fájlmegosztás – hazai és uniós szemmel. *Iparjogvédelmi és Szerzői jog Szemle*, 2011. december, 78–79. o. – <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201106-pdf/04.pdf>

⁵¹⁶ Dr. Belovics – Dr. Molnár – Dr. Sinku: *Büntetőjog. Különös Rész*, Nyolcadik, átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009, 768. oldal.

„(5) Nem valósítja meg az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, feltéve, hogy a cselekmény jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja.”

A jogszabályváltozás indokolásában annak kapcsán, hogy az új, alsó értékhatárt jelöl meg a bűncselekménynek minősülés feltételeként ezt olvashatjuk: „A hatályos konstrukció nem fér össze a büntetőjog ultima ratio jelegével, és a büntetőügyekben eljáró hatóságok számára is indokolatlan többlet terheket jelent. Emiatt a jövőben csak a százezer forintot meghaladó vagyoni hátrányt okozó [...] szerzői jogok megsértése számít bűncselekménynek. Ez a dekriminalizáció összeegyeztethető az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett TRIPS egyezmény 61. cikkelyében meghatározott követelményekkel, miszerint a szerzői jog megsértése esetén annak kereskedelmi mértékű kalózkodását illetően követelik meg a csatlakozó államoktól a szabadságvesztés kiszabásának lehetőségét is magában foglaló büntetőjogi fenyegetettség megteremtését.”

A jogalkotó igazodva a jelenleg is tapasztalt gyakorlathoz, az alábbiakkal indokolta a mentesítést tartalmazó bekezdést: „Az internet-használat elterjedésével a felhasználói szokások is gyökeresen megváltoztak, a sok esetben a szerzői jogot sértő módon közzétett tartalmakhoz való hozzáférés módjai között a letöltés és a különböző fájlmegosztó rendszerek használata elterjedt a társadalomban, főleg a fiatalok körében. Ez utóbbi – már említett peer to peer – konstrukció esetén adott szerzői mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény letöltésével egyidejűleg szükségszerűen annak hozzáférhetővé tétele is bekövetkezik.” S bár a jogalkotónak sem célja igazolni e rendszerek működését, ugyanakkor a büntetőjog mint végső eszköz szempontjából indokolatlannak találta a nem jelentős mennyiségű szerzői mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény vonatkozásában megvalósuló, személyes célokat szolgáló felhasználások tömeges kriminalizálását. Az indokolás kitér arra, hogy „a szerzői jog területén fennálló nemzetközi kötelezettségeink, így különösen a már idézett TRIPS egyezmény csupán a szándékos és kereskedelmi mértékű »szerzői jogi kalózkodásra« nézve teszik kötelezővé a büntetőjogi szankciók előírását, a kereskedelmi mértéket el nem érő cselekmények esetén nincs olyan körülmény, amely ezen a területen a nemzetközi normáknál szigorúbb büntetőjogi szabályozást indokolná.”

Érdemes figyelni arra, hogy a jogalkotó két – szerzői jogból ismert – kifejezést is átvett, egyrészt a „jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja” passzust, amely azt jelenti, hogy a bűncselekményi körbe „olyan cselekmények tartozhatnak, amelyek nem minősülnek szabad felhasználásnak: ilyen lehet például, ha a magánszemély nem a magáncél körébe tartozó cselekményt végez. Ez azonban csak akkor valósítja meg a tényállást, ha a nem magáncélú cselekménye legalább közvetve jövedelemszerzésre irányul. (Figyelemmel arra, hogy a tényállás indokolása elismeri, hogy „lényegét tekintve a szerzői jogok megsértése mindig vagyoni hátrányt jelent a jogosult oldalán”, ami a másik oldalon szükségszerűen jövedelemszerzést eredményez, ezért aligha lesz olyan nem magáncélú cselekmény, amelynek esetében az bizonyítható lenne, hogy az közvetve sem irányult jövedelemszerzésre.”⁵¹⁷

A másik átvett fogalom a „lehívásra hozzáférhetővé tétel” – amely alatt leggyakrabban az interneten való megjelenítést kell érteni.

Fontos látni, hogy ez a módosítás a kérdéses cselekmény (torrentezés) büntetőjogi megítélésére van csak hatással, a százezer forint alatti kategória szankcionálására ezzel

⁵¹⁷ <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/3/4>

együtt a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerekről szóló 2012. évi II. törvény új 192/A§-ába bevezette azt az új tényállást, amely egyrészt a szerzői vagy kapcsolódó jogok százezer forintot meg nem haladó vagyoni hátrányt okozó jogsértéseket, másrészt a magáncélú másolatok készítésével kapcsolatos üreshordozó-jogdíj, illetve reprográfiai jogdíj megfizetésének elmulasztását tartalmazza. Fontos továbbá, hogy más jogterületek – így a kártérítések alapját szolgáló polgári perek esetében ez a büntetőjogi rendelkezés módosulása továbbra sem minősül majd irányadónak.⁵¹⁸

Hangsúlyozni kell azonban, hogy az itt említett szabályok csak és kizárólag a „kis halakra” vonatkoznak, akiket – bár a jogszabály lehetővé tette, gyakorlatilag – eddig sem üldöztek. Minden olyan esetben, ahol a kereskedelmi mérték vagy akár közvetett vagy közvetlen jövedelemszerzés megjelenik (például valaki a torrentezés során letöltött filmeket DVD-re vagy egyéb hordozóra kiírva értékesíti) az az alábbi szigorodó büntetési tételek szerint kerül megítélésre:

„A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését nagyobb vagyoni hátrányt⁵¹⁹ okozva követik el.

Ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését

- a) jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés büntett miatt egy évtől öt évig,*
- b) különösen nagy vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés két évtől nyolc évig,*
- c) különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.”*

21.2.3. Jogdíj megfizetésének elmulasztása

Az új Btk. az alábbi rendelkezéseket tartalmazza a jogdíj megfizetésének elmulasztásával kapcsolatosan:

„Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogról szóló törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó-díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.”

Ennek értelmében az üreshordozó-díj megfizetésének elmaradása (például közös jogkezelős hologram nélküli hordozók forgalmazása) vagy a reprográfiai díj elmaradása azonos megítélés alá esik a szerzők valamennyi jogának megsértésével.

„Az elkövetési tárgy ezekben az esetekben az üres hordozó, illetve a reprográfiára alkalmas készülék, amelyen a díj megfizetésekor természetesen még nem jelenik meg maga a mű, vagy a védett teljesítmény. Az elkövetési magatartás a díj megfizetésének elmulasztása. A mulasztás akkor áll be – azaz akkor tényállásszerű a cselekmény – ha a díj megfizetésére az Szjt.-ben rögzített határidőt elmulasztja a kötelezett.”⁵²⁰

⁵¹⁸ A büntetőjogi szabályok változásával kapcsolatos részletes leírás itt olvasható: Bérczes László, Békés Gergely, Financsek Zsuzsanna, Grad-Gyenge Anikó, Gondol Daniella, Horváth Katalin, Jókúti András, Kabai Eszter, Lábod Péter, Lukácsi Péter, Molnár Alexandra, Szesztay-Szép Eszter: *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez*, ProArt. – Letölthető: <http://proart.hu/?menu=szerzoi-jogi-kezikonyv>, az ide vonatkozó rész: <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/3/4>

⁵¹⁹ „E törvény alkalmazásában az érték, a kár, valamint a vagyoni hátrány

- a) ötvétezer-egy és ötszázezer forint között kisebb,
- b) ötszázezer-egy és ötmillió forint között nagyobb,
- c) ötmillió-egy és ötvenmillió forint között jelentős,
- d) ötvenmillió-egy és ötszázmillió forint között különösen nagy,
- e) ötszázmillió forint felett különösen jelentős.” Btk. 459. § (6) bek.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV

⁵²⁰ <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/3/4>

22. Tesztkérdések

1. fejezet

1. Milyen jogterületeket foglal magába a szellemi alkotások elnevezés?
2. Mi tekinthető szerzői jogi értelemben műnek?
3. Mik a szerzői oltalom hatálya alól kizárt alkotások?
4. Milyen jogokat különböztetünk meg a szerzői jogon belül?
5. Mikor beszélhetünk közös műről?
6. Mit jelent az, hogy származékos mű?
7. Mi a különbség a nyersfordítás és a műfordítás között szerzői jogi szempontból?
8. Mit értünk közös mű alatt?
9. Miben különleges az együttesen létrehozott művek megítélése?
10. Milyen viszonyban van egymással az adatbázis és a gyűjteményes mű?

2-3. fejezet

1. Milyen tevékenység megjelenésének hatására alakult ki a szerzői jog?
2. Ki volt az az uralkodó, aki először elismerte a szerzők jogait?
3. Minek a rövidítése a BUE?
4. Mit jelent a „belföldiekkel azonos elbírálás” elve?
5. Mit jelent az „alakszerűtlenség” elve?
6. Melyik egyezmény rendelkezik az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről?
7. Hogyan, milyen eszközökkel hat az Európai Unió jogalkotása a magyar szerzői jogra?
8. Nevezzen meg legalább három irányelvet!
9. Kötelező jogforrás-e az ajánlás?
10. Mi a jelenleg hatályos szerzői jogi törvény pontos neve?

4-5. fejezet

1. Mit jelent a felhasználási jog?
2. Milyen jelentősége van az ismeretlen felhasználási módnak?
3. Ki lehet szerző?
4. Mi a helyes eljárás, ha valaki álnéven ír könyvet?
5. Hogyan szállhat át a vagyoni jog a szerzőről másra?
6. Ki a vagyoni jogosult?
7. Mondjon példát a szomszédos jogi jogosultra!
8. Kihez tartozik az adatbázis?
9. Mivel foglalkozik a közös jogkezelő szervezet?
10. Milyen jogokkal rendelkezik a felhasználó?

6. fejezet

1. Átruházhatóak-e a magyar jog szerint a személyhez fűződő jogok?
2. Mit biztosít a szerző számára a nyilvánossághozzártali jog?
3. Milyen feltételek mellett vonhatja vissza a szerző a mű nyilvánosságra hozatalára adott engedélyt?
4. Mit jelent a névfeltüntetés jog?
5. Milyen névfeltüntetés módokat ismer?
6. Milyen névfeltüntetéshez kapcsolódó jogsértéseket ismer?
7. Mit értünk a „mű egysége” alatt?
8. Milyen változtatások tilthatók meg a szerzői jogi törvény alapján?
9. Mondjon egy példát a szerzői mű torzítására!
10. Milyen változtatásra kötelezhető a szerző?

7. fejezet

1. Mit biztosítanak a szerző számára a vagyoni jogok?
2. Nevezze meg a törvény által nevesített vagyoni jogokat!
3. Mit jelent a többszörözés?
4. Mondjon olyan esetet, amikor a felhasználással kapcsolatos jogdíj nem közvetlenül a szerző részére kerül megfizetésre.
5. Sorolja fel a terjesztés nevesített eseteit!
6. Mit jelent a jogkimerülés?
7. Mik a nyilvános előadás fajtái?
8. Mit értünk átdolgozás alatt?
9. Mondjon példákat engedélyköteles és engedély nélkül végezhető átdolgozásokra!
10. Ki kell-e adnia egy gyűjtőnek, ha a szerző azt ki akarja állítani? Ha igen, milyen feltételek mellett?

8. fejezet

1. Mely felhasználási körbe tartozik az interneten való közzététel?
2. Ha webrádiót akar létrehozni, kitől kér engedélyt?
3. Milyen on demand típusú felhasználásokat ismer?
4. Kell-e engedélyt kérni a honlapon háttérben szóló zenéhez?
5. Mi az a „szerzői honlap”?
6. Mi változott 2004-ben az irodalmi művek online jogosításával kapcsolatosan?
7. Mit tegyen az, aki azt veszi észre, hogy valaki „ellopta” a honlapja tartalmát, az általa írt szövegeket?
8. Mi a különbség fotók esetében az elsődleges és a másodlagos felhasználás között?
9. Szabad-e valaki más grafikáját lemásolni és értékesíteni?
10. Egy filmrészlet jogosításában milyen személyek érintettek?

9. fejezet

1. Milyen feltételek esetén szállnak át a vagyoni jogok a munkáltatóra?
2. Sorolja fel a vizsgálandó körülményeket, ami alapján megállapítható, hogy a mű munkaviszony keretében készült-e!
3. Ki dönt a mű publikálásáról munkaviszony esetében?
4. Mik a szerző nevének feltüntetésével kapcsolatos szabályok, ha a mű munkaviszonyban készült?
5. Visszavonhatja-e a művét a munkavállaló?

6. Mi történik, ha a munkáltató másnak a mű felhasználására engedélyt ad?
7. Van-e ez alól a szabály alól kivétel?
8. Milyen szabályok vonatkoznak a hallgatók által alkotott művekre?
9. Ha Ön hozna létre egy szellemi alkotásokkal kapcsolatos főiskolai szabályzatot, milyen pontokra térne ki?
10. Hol kapcsolódhat a vállalkozási vagy megbízási szerződés a szerzői joghoz

10-11. fejezet

1. Hogyan kell számítani a védelmi időt?
2. Milyen kivételek vannak?
3. Mit értünk szabad felhasználás alatt?
4. Hogyan kell idézni?
5. Mit jelent a háromlépcsős teszt?
6. Mik az átvétel feltételei?
7. Miről és milyen módon szabad magáncélú másolatot készíteni?
8. Mikor használható fel szabadon és mikor nem egy képzőművészeti alkotás díszletként?
9. Milyen feltételek esetén minősül szabad felhasználási körbe tartozónak a nyilvános előadás?
10. Mikor készíthető engedély nélkül fénykép egy műalkotásról?

12-13. fejezet

1. Milyen célt szolgál a közös jogkezelés?
2. Mit jelent az, hogy „kötelező közös jogkezelés”?
3. Mivel foglalkozik az ARTISJUS?
4. Hová tartozik egy koncert engedélyeztetése?
5. Engedélyköteles-e, ha a kocsmában szól a zene?
6. Melyik szervezethez tartoznak a képzőművészek?
7. Mi az a reprográfiai jogdíj?
8. Mikor jár a szerző részére követő jogi jogdíj?
9. Hogyan lehet kilépni a kiterjesztett közös jogkezelésből?
10. Mikor minősül egy mű árvaműnek?

14. fejezet

1. Mi a különbség a film és a filmalkotás között?
2. Ki minősül a filmalkotás előállítójának?
3. Kik a film szerzői?
4. Mit vizsgálnak elsődlegesen, mikor egy fényképről meg akarják állapítani, hogy fotóművészeti alkotásnak minősül-e?
5. A gép által generált zene szerzői mű-e?
6. Mi minősül remixnek és kitől kell engedély a megalkotásához?
7. Milyen részekből áll a szoftver? Szerzői jogi értelemben hogyan minősülnek ezek?
8. Milyen jogot szerez meg az, aki „vesz egy szoftvert”?
9. Mi a különbség a gyűjteményes mű és a sui generis adatbázis között?
10. Milyen egyedi szempontok érvényesülnek a graffitinél?

15. fejezet

1. Mire való a felhasználási engedély?
2. Milyen esetekben nem kötelező a felhasználási szerződést írásba foglalni?
3. Mik a felhasználási szerződés alapvető részei?
4. Aláírhatja-e más a szerző helyett a szerződést? Ha igen ki és milyen feltételekkel?
5. Hogyan függ össze a felhasználási díj és a jogosítás mértéke?
6. Milyen tételek befolyásolhatják a jogdíj mértékét?
7. Hogyan lehet valaminek a felhasználását ingyen megengedni?
8. Mi az a bestseller klauzula és mire jó?
9. Miért fontos elem a kizárólagosságról való rendelkezés?
10. Milyen speciális rendelkezések vonatkoznak a jövőben megalkotandó művekre?

16-17-18. fejezet

1. Milyen szabályokat kell alkalmazni a vagyoni jogok átruházása esetén?
2. Milyen módon kerül egy könyv kézírata elfogadásra?
3. A fordítói szerződéseknél mire érdemes különösen figyelni?
4. Mi a különbség a zenemű-kiadás és a hangfelvétel kiadás között?
5. Mit jelent a megfilmesítési kötelezettség?
6. Mit tekintünk reklámozás céljára rendelt műnek és milyen egyedi szabályok vonatkoznak rá?
7. Lehet-e biztonsági másolatot készíteni a szoftverről?
8. Mikor jogszerű egy forráskód visszafejtése?
9. Milyen tevékenységekhez szükséges az adatbázis előállítójának engedélye?
10. Mi a Creative Commons Licenc lényege?

19-20-21. fejezet

1. Mik a felróhatóságtól független igények, amiket a jogosult a jogsértővel szemben támaszthat?
2. Soroljon fel tipikus jogsértési módokat!
3. Mit jelent a túlhasználat?
4. Melyik bíróságnak van hatásköre a szerzői jogok megsértésével kapcsolatos ügyek tárgyalására?
5. Milyen feltételek mellett kérhető ideiglenes intézkedés szerzői jogi jogsértésnél?
6. Mi az a „notice and take down” eljárás?
7. Dönthet-e úgy a törvényszék, hogy a jogsértő alkotásokat meg kell semmisíteni? Ha igen, mi ennek a feltétele?
8. Mi az a hatásos műszaki intézkedés?
9. Mi minősül bitorlásnak?
10. Bűncselekménynek minősül-e, ha valaki az üreshordozó-díjat elmulasztja megfizetni?